



ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ  
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-  
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРОФЕСІОНАЛІЗМ  
ПЕДАГОГА  
В УМОВАХ ОСВІТНІХ  
ІННОВАЦІЙ»**

**06–07 грудня 2024 року**

**Слов'янськ–Дніпро – 2024**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»**  
**Український державний університет імені Михайла Драгоманова**  
**Uniwersytet Rzeszowski**  
**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет**  
**імені Василя Стефаника»**  
**Глухівський національний педагогічний університет**  
**імені Олександра Довженка**  
**Міжнародна академія інформатизації**  
**КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської**  
**обласної ради**

# **ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ**

**Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної  
інтернет-конференції  
06–07 грудня 2024 року**

**Слов'янськ–Дніпро – 2024**

УДК 378(06)

П78

***Рекомендовано до друку вченою радою  
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»  
(протокол № 5 від 26.12.2024 р.)***

**Рецензенти:**

**Я. Топольник** – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»;

**Л. Кухар** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, провідна спеціалістка Відділу банку тестових завдань та психометричного аналізу Українського центру оцінювання якості освіти.

***Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій :  
матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-  
конференції, м. Слов'янськ, м. Дніпро, 06–07 грудня  
2024 року / відповід. ред. О. Хващевська. Слов'янськ–Дніпро,  
2024. 312 с.***

Збірник містить тези учасників VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій», яка відбулася 06–07 грудня 2024 року в Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет». Матеріали конференції розкривають широке коло питань сучасної освіти: педагогічні інновації в системі початкової та середньої освіти; питання теорії та практики організації освітнього процесу в закладах дошкільної та позашкільної освіти; теорію та методологію професійної підготовки майбутніх учителів; сучасні тенденції розвитку мистецької освіти; різні аспекти використання ІКТ в освіті; питання європейської інтеграції у сфері освіти і науки.

Матеріали розраховані на здобувачів бакалаврського, магістерського та освітньо-наукового рівнів вищої освіти, науковців, представників усіх ланок і галузей освіти.

**Відповідальність за наукову коректність і оригінальність текстів несуть їхні автори.**

© Кафедра теорії і практики початкової освіти, 2024  
© ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024

## ЗМІСТ

<b>Андросенко А.О.</b> КРЕАТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ.....	8
<b>Батура Д.А.</b> ЕМПАТІЙНА ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ.....	10
<b>Богдан Ю.В.</b> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	13
<b>Бойко І.В.</b> ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ: ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ.....	15
<b>Борисенко О.В., Табака Б.Я.</b> ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ.....	20
<b>Бутова Н.В., Вікторенко І.Л.</b> ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ.....	23
<b>Вікторенко І.Л., Гончарова К.В., Пожитько Ю.С.</b> СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	26
<b>Вознюк Л.В.</b> РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	28
<b>Войналович О.О.</b> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ.....	31
<b>Войтанік О.В.</b> ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	34
<b>Гладаревська Н.Л.</b> СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	37
<b>Гончаренко О.С.</b> ЗАГАЛЬНЕ СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	40
<b>Гордієнко С.С.</b> ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА.....	44
<b>Грицай К.А., Плахотський О.В.</b> ОБРАЗОТВОРЧО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	46
<b>Губарева Д.В., Тимофєєва Т.Г.</b> ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ЕЛЕМЕНТІВ БІОМЕХАНІКИ.....	50
<b>Демчук Т.Л.</b> МУЛЬТИМЕДІА В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ.....	52
<b>Другов М.С.</b> МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	55
<b>Дяденчук А.Ф.</b> РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЧЕРЕЗ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ.....	58

<b>Елькін О.Б., Єфімцева Г.Г.</b> ПОСТУП СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЩОДО НЕДИСКРИМІНАЦІЇ, ІНКЛЮЗІЇ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	62
<b>Єва Г.А.</b> LET'S CLIL BE YOUR SKILL.....	67
<b>Скимова М.В., Роздимаха А.І.</b> ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	69
<b>Зімбалецька Н.В.</b> СИТУАТИВНІ ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	71
<b>Зубко О.П.</b> ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	75
<b>Іванова А.Ю.</b> СКРАЙБІНГ ЯК МЕТОД ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....	78
<b>Іванчук В.В., Чуніхін Д.В.</b> РОЗВИТОК ШІ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ.....	81
<b>Ірлик О.В.</b> ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ: МЕТОДИ, ПІДХОДИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	84
<b>Ішутіна О.Є., Мосіна О.О.</b> ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	88
<b>Карабін О.Й.</b> ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ.....	92
<b>Карпачов І.В.</b> ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ.....	95
<b>Карпенко Н.Є.</b> ВІДЕОКОНТЕНТ В ОНЛАЙН ОСВІТІ.....	99
<b>Качашкіна Н.С., Вікторенко І.Л.</b> СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ», ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	102
<b>Клімашевська Г.Р.</b> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ГОТОВНОСТІ ДО КРЕАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	106
<b>Клімова Л.В.</b> ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	109
<b>Ключник Р.М.</b> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	113
<b>Кмець Д.І.</b> АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	115
<b>Козопас Т.В., Вікторенко І.Л., Лелет М.В.</b> СТРУКТУРА МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	119
<b>Колесник М.В.</b> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	122
<b>Конякіна К.О., Федь І.Є.</b> ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	125
<b>Котелевець Н.М., Хижняк І.А.</b> СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА М'ЯКІ НАВИЧКИ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	129

<b>Кузнецов О.В.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ», «ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ТА «ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ».....	133
<b>Кузнецова Г.П.</b> РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДО НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ В НУШ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ.....	136
<b>Кузьменко А.О.</b> ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ГОЛОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО ВЧЕНОГО.....	140
<b>Лелюх С.В., Роздимаха А.І.</b> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА.....	143
<b>Лобачова І.М., Мікуліна М.О.</b> ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ....	145
<b>Лобода О.В., Гречка Н.М.</b> СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	148
<b>Ломакіна О.Р., Хващевська О.О.</b> МНЕМОТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	151
<b>Ляшова Н.М.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ВЕЛИЧИНИ «МІСТКІСТЬ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	153
<b>Мазур І.А.</b> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МЕДІА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	157
<b>Мартинова Є.С.</b> РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	160
<b>Михалевич Б.В.</b> ХОРЕОГРАФІЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЗНАЧЕННЯ ТА МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	163
<b>Міняйло І.М.</b> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ДО УСПІХУ.....	165
<b>Міськова Н.М., Бердар Я.М.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	168
<b>Міхіна Н.О.</b> ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	172
<b>Мищенко Н.А.</b> РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	175
<b>Муратова О.Г.</b> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	179
<b>Набока О.Г.</b> СТРАТЕГІЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	181
<b>Паляренко А.В.</b> ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	185
<b>Петренко А.А., Плахотський О.В.</b> ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	189

<b>Помирча С.В., Пристинська В.В.</b> ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ФЕНОМЕН РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	193
<b>Прошина А.Р., Федь І.Є.</b> ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	196
<b>Пшеничний М.В., Цибулько Г.Я.</b> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ДО ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	201
<b>Рибалко І.М., Федь І.Є.</b> ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	204
<b>Рудень В.Б.</b> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	209
<b>Савченко В.А.</b> ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	211
<b>Свердлов Р.Ю.</b> ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНОСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ МАШИНОБУДІВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	214
<b>Сергієнко М.С.</b> ПОТРЕБА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ УКРАЇНСЬКИМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	217
<b>Ситник О.Г., Хижняк І.А.</b> ТИПИ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОГО ЧИТАННЯ.....	220
<b>Сільченко О.С., Жежера В.С.</b> РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ІНОЗЕМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ.....	222
<b>Слищенко В.П., Перейма В.В.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС.....	226
<b>Смиренський В.М.</b> ХУДОЖНІ ТВОРИ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА-ХОРЕМЕЙСТЕРА.....	229
<b>Соловей Н.М.</b> НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	233
<b>Степанова Л.І.</b> ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД АБО «ЯК НАВЧАТИ ДІТЕЙ НОВОГО ПОКОЛІННЯ».....	235
<b>Степанчук О.В.</b> ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНЬОГО МЕДІАКОНТЕНТУ В ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ.....	239
<b>Стешенко В.В., Нестеренко О.С.</b> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	242
<b>Стешенко В.В., Стешенко Б.В., Вовченко О.П.</b> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ З ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	246
<b>Тихонова Н.В.</b> РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	250

<b>Турковська І.А.</b> ПРЕДМЕТНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІНІМУМЕЮ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ ТА ЙОГО ПОТЕНЦІАЛ У ФОРМУВАННІ ЛЮБОВІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ.....	252
<b>Тухар С.А.</b> ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	258
<b>Устименко Л.М., Хващевська О.О., Буров Т.Ю.</b> ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	262
<b>Фадєєва О.Ю.</b> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ООП ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ МОЖЛИВОСТЕЙ ІКТ В УМОВАХ НУШ.....	266
<b>Хайновський Ю.О., Перейма В.В.</b> ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА STEM-ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	269
<b>Чайченко В.Ф.</b> ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	273
<b>Чугай С.М.</b> ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	276
<b>Шалашна Н.М.</b> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ.....	280
<b>Шалашний Л.А.</b> ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ» В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄС (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ І ФРАНЦІЇ).....	283
<b>Швидун Л.Т.</b> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ....	286
<b>Шеломова Н.Ю.</b> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.....	289
<b>Шимитило К.І., Хижняк І.А.</b> ЛЕКСИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	291
<b>Шинкаренко В.В.</b> ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	294
<b>Шукатка О.Г.</b> ВІРТУАЛЬНІ СВІТИ ТА РЕАЛЬНІ ЗНАННЯ: СУЧАСНІ МЕТОДИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПРАКТИЧНОМУ ЗАСТОСУВАННІ.....	298
<b>Ябурова О.В., Ябурова Г.Ю.</b> ВИКОРИСТАННЯ ГРИ «ІНТЕРГРАЙКО» НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	301
<b>Ябурова О.В.</b> РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ЗАНЯТТЯХ ЧИТАЦЬКОГО КЛУБУ (на матеріалі роману «Heaven» Mieko Kawakami).....	304
<b>Ябуров М.В.</b> ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ОСВІТИ.....	308



# КРЕАТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

**Андросенко А. О.**

*Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка*

Педагогічна творчість посідає особливе місце серед різноманітних видів творчості, оскільки визначає вектори динамічного розвитку всіх творчих процесів людства. Носієм педагогічної творчості є вчитель, який стоїть біля витоків становлення кожної особистості.

Концепцію «Нова українська школа» (НУШ) окреслено, що сучасний вчитель має формувати не лише знання, а і навчити користуватися ними, сформувати життєві компетентності учнів, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Відповідно до цього одним з дев'яти ключових компонентів НУШ визначено підготовку вмотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно. Адже, саме від фахової підготовки вчителя залежить майбутня самореалізація учня – як особистості, громадянина і фахівця в сучасному культурно-технологічному світі [4, с. 80].

Однак у процесі підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій виникає ряд протиріч, найбільш суттєвими з яких, на нашу думку, є:

1) невідповідність між потребою школи у творчих педагогічних кадрах та недостатньою розробленістю системи розвитку креативності майбутніх учителів;

2) між необхідністю формування нового покоління педагогічних працівників, здатних виявляти та розвивати творчі здібності учнів та відсутністю концептуальних та методичних засад їх підготовки до розвитку творчих здібностей.

Творчість – одних із найзагадковіших елементів діяльності кожної людини і суспільства в цілому. Відтак проблема якісної професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій є надзвичайно актуальною, оскільки на сучасному етапі підвищуються вимоги суспільства до розкриття творчого потенціалу майбутніх учителів; відбувається інтенсивний пошук і розробка оптимального змісту, форм і методів підготовки майбутніх педагогів, готових до професійної творчості, спрямованої як на самореалізацію вчителя, так і його учнів [3, с. 307].

Як зазначає С. Бурчак, у сучасній системі освіти творчість учителя є одним із головних факторів успішності освітнього процесу. Вона стає тією якістю, яка дає людині можливість адаптуватися до мінливих умов життя і є запорукою успіху у професійній діяльності, а також важливим чинником розвитку особистості, який визначає її готовність змінюватися та відмовлятися від стереотипів [2, с. 65].

Важливу роль у розвитку педагогічної творчості майбутніх вчителів трудового навчання і технологій відіграють креативні здібності. Поняття «креативність» є широко вживаним в науковому дискурсі сучасності: одні науковці розуміють креативність як особливість інтелекту, інші – як специфічну потребу людини у пошуково-перетворювальній діяльності, а деякі взагалі отожднюють її з творчістю [1, с. 15].

Сьогодні не існує єдиного визначення сутності креативності, тому вчені часто розглядають її як створення людиною нових, оригінальних рішень, що мають велике значення для розвитку організації. Інші асоціюють творчість з діяльністю людини, спрямованою на самовираження, бажанням змінити статус і піднятися на більш високий рівень [1, с. 15].

Однак, думки науковців сходяться в тому, що креативність – важлива умова педагогічної діяльності, об'єктивна професійна необхідність учительської праці.

Креативність розкриває потенціал, внутрішній ресурс майбутнього вчителя, що виявляється у здатності до конструктивного, нестандартного мислення, і усвідомлення, розвитку власного досвіду. Це дозволяє виділити і особистісно-поведінкові параметри креативності та розглядати креативність як ресурс особистісного розвитку, що демонструє позитивну динаміку у контексті професійної діяльності та професійного розвитку майбутнього вчителя.

Саме креативність забезпечує конструктивний вихід майбутнього вчителя з професійних криз, стабільний перехід до професіоналізму, самореалізацію в адаптивній, репродуктивній, евристичній та креативних формах, проявляється у проектуванні особистості учня, прийнятті самостійних рішень у несподіваних ситуаціях, побудові освітнього процесу відповідно до особливостей учнів, реалізації власної індивідуальності як творчого акту, що забезпечує внесення у світ нових ідей.

Отже, педагогічна творчість невіддільна від інноваційної діяльності майбутніх учителів трудового навчання і технологій, Водночас, креативність є ключовим чинником розвитку педагогічної творчості, адже вона забезпечує генерацію нових ідей, результатом реалізації яких стають інновації, котрі

знаходять застосування внаслідок усвідомленого та цілеспрямованого пошуку нових знань.

#### **Список використаних джерел**

1. Бурчак С. Генеза проблеми креативності в психолого-педагогічній науці. *Витоки педагогічної майстерності*. Вип. 24. 2019. С. 14–19.

2. Бурчак С.О. Розвиток творчості здобувачів вищої освіти в процесі дистанційної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2020. Вип. 42. С. 64–71.

3. Вересоцька Н.І. Педагогічна творчість як складова підготовки майбутнього вчителя технологій до педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2016. С. 137. С. 307–311.

4. Кітова О.А. Організаційно-педагогічні умови модернізації фахової підготовки вчителів трудового навчання. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 36. С. 80–87.

## **ЕМПАТІЙНА ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ**

**Батура Д. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Соціально-економічний та інформаційно-технологічний розвиток суспільства і пов'язані з ним підвищені вимоги до підготовки кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність формування нового типу вчителя, який органічно поєднує функції педагога та фасилітатора та відповідає вимогам особистісно зорієнтованої парадигми освіти. Однак для того, щоб отримати нову якість професійної підготовки вчителів, слід відійти від багатьох стереотипів, що утвердилися в теоретичному навчанні.

В Україні питанням емпатійної комунікації в педагогіці та психології присвятили свої дослідження багато науковців, які працювали над розвитком емоційної взаємодії у освітньому процесі. Серед відомих українських педагогів та психологів, які вивчали або згадували емпатійну комунікацію у своїх роботах, можна виділити Г. Андрющенко, О. Гудзь, К. Дубовик, О. Максима, К. Машталер, К. Новацьку та ін.

Г. Андрющенко та К. Новацька стверджували, що емпатія як психологічний феномен має суттєвий вплив на особистість, підвищує мотивацію та продуктивність у навчанні. Крім того, враховуючи обмеження з причини війни в країні та введення дистанційних форм навчання, проблема міжособистісної комунікації стає ще більш актуальною. Психологині наголосили, що емпатійна комунікація під час педагогічного спілкування

сприяє збалансованості міжособистісних відносин на індивідуальному, груповому або іншому рівнях [1].

О. Гудзь також дійшла тотожного висновку і виокремила низку універсальних методів, спрямованих на розвиток у студентів емпатії:

- метод рефлексивного налаштування – передбачає рефлексивне звернення до власного внутрішнього світу для актуалізації потрібного емоційного досвіду;

- метод емпатійного спостереження – пропонується для самостійної роботи студента, передбачає спостереження за навколишніми людьми, ідентифікацію їхнього настрою та емоційного стану;

- метод емоційних колекцій – спрямовується на розширення емоційного досвіду, на розвиток здатності до емоційного перевтілення, на пізнання власної палітри вираження емоцій.

- метод імпровізації – спрямований на реалізацію творчого потенціалу студентів, передбачає використання поетичних фрагментів за вибором студента або викладача.

- метод емоційного варіювання – передбачає трансляцію різних емоційних станів; важливою умовою методу є усвідомлення студентами емоційно-образного змісту завдання;

- метод візуального підкріплення – передбачає добір зображень, які допоможуть студенту ідентифікувати емоційний портрет кейсу, а також посилити емоційну реакцію на нього [2].

К. Дубовик у своїй роботі розглядала етику педагогічного спілкування як фактор професійності сучасного педагога та дійшла висновку, що володіння мовленнєвою культурою означає, серед іншого, вміння підбирати відповідно до комунікативної ситуації мовні конструкції і слова, враховуючи особливості аудиторії і характер спілкування. Емпатійна педагогічна комунікація визначає характер спілкування, а тому ці дві теми між собою пов'язані. Дослідниця звертає увагу, що важливою умовою ефективного педагогічного спілкування є не лише уміння говорити, передавати інформацію, але й уміння слухати, сприймати її, вибудовувати зворотній зв'язок зі співрозмовником [3].

Слухання є активним процесом, невміння слухати приводить до непорозумінь, помилок і проблем. Хоча часто слухання сприймається спрощено (дехто вважає, що слухати – означає просто мовчати), проте воно є складним процесом, що вимагає емпатійних навичок. Тобто, етика педагогічного спілкування включає в себе проявлення емпатії, толерантності та поваги до особистості [3].

О. Максим також указав на важливість емпатійної педагогічної комунікації в контексті гуманізації освітнього процесу. У структурі здатності викладача до налагодження повноцінних взаємовідносин з студентами важливе місце належить його вмінню постійно підтримувати продуктивні мотиви дій, педагогічно правильно ставитись до успіху й особливо – невдач. Проникнення, відтворення й розуміння внутрішніх станів іншої людини, співчуття та співпереживання виступають необхідною умовою формування гуманістично орієнтованої особистості взагалі, а педагога в першу чергу. Емпатійні дії викладача мають на меті попереджати та корегувати психічні стани студентів [4].

К. Машталер дослідила розвиток емпатії у педагогів в умовах війни і також підтвердила, що однією з найважливіших якостей особистості педагога є емпатія, яка також є однією із основних складових успішності педагогічного процесу. Педагогічна емпатія, як указала К. Машталер, – це здатність педагога до розуміння, до того, щоб аналізувати та оцінювати емоційні стани здобувачів освіти, що проявляються в дієвій допомозі їм для подолання ними труднощів, хвилювань та певних станів [5].

Емпатійна педагогічна комунікація – це спосіб взаємодії між педагогом і здобувачами освіти, в якому педагог активно намагається зрозуміти емоційний стан, думки та почуття здобувачів освіти, а також підтримати їх на емоційному рівні. Ця комунікація базується на емпатії – здатності співпереживати, проникати в емоційний стан іншої людини та сприймати його як власний, без втрати об'єктивності [5].

Отже, педагоги та психологи в Україні одноставно наголошують на важливості інтеграції емпатії в процес педагогічного спілкування, особливо в умовах освітніх ризиків. Учені підкреслюють важливість емоційної взаємодії, поваги до емоційного стану колег та здобувачів освіти і створення умов для їх гармонійного розвитку. У зв'язку із соціально-політичним станом в Україні потреба у дослідженні емпатійної педагогічної комунікації зростає, що відкриває перспективи для подальшого вивчення проблеми.

#### **Список використаних джерел**

1. Андрущенко Г., Новацька К. Емпатійне спілкування в педагогічному колективі. Бровари, 2021. URL: <http://surl.li/ycmeae> (дата звернення: 26.09.2024).
2. Гудзь О. Методи розвитку художньої емпатії у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. 2020. Вип. 4. № 133. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2020-4-9>.

3. Дубовик К. Етика педагогічного спілкування як фактор професійності сучасного педагога : дипломна робота. Полтава, 2020. 97 с. URL: <http://surl.li/wjhcbt> (дата звернення: 24.09.2024).

4. Максим О. Емпатійна поведінка вчителя як запорука професійного успіху. Київ, 2019. URL: <http://surl.li/kuqejp> (дата звернення: 26.09.2024).

5. Машталер К. Психологічні особливості розвитку емпатії у вчителів в умовах війни : кваліфікаційна робота. Хмельницький, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/uokghv> (дата звернення: 23.09.2024).

## **ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

***Богдан Ю. В.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Актуальним завданням сучасної української школи є спрямування освітнього процесу на формування в учнів здатності до самостійної діяльності. На це орієнтує й стратегічний документ «Нова українська школа», що визначає необхідність формування такої компетентності, як уміння вчитися упродовж життя, що зумовлено швидкістю оновлення знань, значним збільшенням інформаційних потоків.

Поняття «самостійна робота» є предметом вивчення психологів, педагогів, лінгводидактів, результатом чого є наявність кількох визначень. У психологічному контексті самостійну роботу визначають як результат правильно організованої роботи учня на уроці, що мотивує самостійне її розширення, поглиблення і продовження у вільний час.

Л. Тішакова і Л. Хілько самостійну роботу характеризують більш розлого, визначаючи її як «особливий вид навчальної діяльності, що відбувається за межами безпосередньої участі вчителя. Це організована вчителем активна діяльність учнів, що спрямована на виконання поставленої дидактичної мети, у спеціально призначений для цього час, а саме: на пошук знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток умінь та навичок, узагальнення й систематизацію знань». Як бачимо, автори акцентують увагу на дидактичних функціях та змістовому аспекті організації самостійної роботи. Усі наведені визначення об'єднує те, що дослідники розуміють її передусім як діяльність учнів. До того ж спільним є акцент на її організації, що передбачає опосередковане керівництво вчителя та його відсутність під час виконання учнями самостійної роботи.

Дослідник В. Редька, згідно з якою «Важливою передумовою успішності самостійної роботи є здатність учнів

раціонально організовувати й поетапно здійснювати власну навчальну діяльність, виокремив основні характеристики самостійної роботи, до яких відносить такі:

- це різновид пізнавальної діяльності учнів;
- обов'язкове усвідомлення учнем мети кожного завдання для самостійної роботи;
- здатність самостійної роботи формувати такі важливі риси особистості, як пізнавальна активність, самостійність, креативність, творче ставлення до діяльності;
- сформованість в учнів таких загальнонавчальних умінь планувати свою діяльність, чітко визначати систему завдань, виділяти з них пріоритетні, обирати оптимальні способи їх виконання.

Погоджуємося з думкою С. Ніколаєва, який стверджує, що «в основі самостійної роботи лежать наукові принципи організації навчальної праці з урахуванням вікових, мотиваційних і мисленнєвих особливостей учнів:

- чіткий розподіл функцій між учасниками навчального процесу (учителем і учнями);
- управління навчальним процесом, тобто використання спеціальної програми із застосуванням сучасних ТЗН, насамперед засобів зворотного зв'язку;
- фактор часу (у самостійній роботі доцільно використовувати лише оптимальні, тобто ті прийоми і методи, які з найменшими витратами часу й зусиль дають найбільш ефективні результати».

Зазначимо, що найголовнішим завданням педагога на кожному уроці є активізація пізнавальної діяльності. Тому щоразу, обдумуючи урок, учитель має спочатку розв'язати принципове завдання, як найдоцільніше організувати передачу нового матеріалу – повідомлення, евристична бесіда, відкриття, роздум, розв'язання проблеми, самостійна робота тощо. Необхідно перетворити кожний урок на урок спілкування, мислення, де істина постає як суперечка про істину, як діалог.

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що необхідно систематично розвивати пізнавальну активність в учнів під час навчання, зокрема на уроках української мови. Адже дуже часто доводиться констатувати той факт, що в учнів не сформовані потреби в знаннях, отже в них не виникає інтересу до навчання і відповідно не спостерігається розвиток пізнавальної активності.

#### **Список використаних джерел**

1. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2020. № 9. С. 49–51.

2. Демченко О. Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці. *Рідна школа*. 2006. № 7. С. 19–22.

3. Деснянська В.П. Самостійні роботи учнів 1–4 класів. *Початкова школа*. 2020. № 8. С. 44–45.

## **ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ: ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ**

**Бойко І. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Комунікативні вміння й навички, комунікативна компетентність є важливими складниками у структурі професійної компетентності майбутніх педагогів тісно пов'язана із поняттям комунікації. Розглянемо поняття комунікації та її різновиди (освітня, наукова, педагогічна, цифрова комунікація тощо).

Слово «комунікація» походить від латинського *commūnicātio* («повідомлення, передача»), пов'язаного з дієсловом *commūnīco* («роблю спільним; повідомляю; з'єдную»), що є похідним від *commūnis* («спільний»). У словниках української мови комунікація визначається як те саме, що спілкування: зв'язок. Словник термінів міжкультурної комунікації тлумачить це поняття більш докладно: комунікація – це 1) «один із модусів існування явищ мови (поряд з мовою і мовленням); 2) смисловий та ідеально-змістовий аспекти соціальної взаємодії, спілкування; складова спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією; складний, символічний, особистісний, трансакційний, часто неусвідомлюваний процес обміну знаками, під час якого транслюється певна інформація зовнішнього або внутрішнього характеру, а також демонструються статусні ролі, в яких перебувають учасники спілкування стосовно один одного. У широкому розумінні комунікація має місце завжди, коли певній поведінці або її результату приписується певне значення і вони сприймаються як знаки або символи. У вузькому розумінні – спілкування за допомогою мовних і/або паралінгвальних і невербальних засобів з метою передачі інформації» [1, с. 57].

Звернемо увагу, що поняття комунікації та спілкування є дуже близькими, майже синонімічними. Наприклад, у психології комунікація дефініюється як взаємодія двох чи більше людей, що полягає в обміні інформацією між ними, а «спілкування» фактично виступає синонімом («поняття, близьке до поняття спілкування, але розширене»). Проте, спілкування, з точки зору філософії не



обмежується рамками людського світу, ми також спілкуємося зі світом загалом, текстами і цінностями культури тощо. У той самий час не всі міжлюдські стосунки можна визначити як спілкування, а лише такі, що ґрунтуються на взаємному визнанні суб'єктивності і, отже, певною мірою набувають характеру самоцілі, формують внутрішню духовну спільність учасників [2].

На нашу думку, слід підкреслити, що основою комунікації є інформація, проте сутність комунікації не звужується лише до обміну інформацією, а передбачає також формування відносин, обмін емоціями, процеси інтерпретації та створення значень тощо. Ми цілком погоджуємось із В. Кривенко, який пропонує розуміти під комунікацією «процес взаємодії між індивідами або групами, який включає передачу та обмін інформацією, ідеями, почуттями чи думками за допомогою знакових систем (мовлення, жести, символи тощо). Цей процес відбувається в певному контексті і має на меті досягнення взаєморозуміння між учасниками, встановлення відносин та вплив на поведінку чи усвідомлення оточуючого середовища» [3, с. 76]. Отже, спілкування включає комунікацію, тобто це поняття є ширшим. Спілкування окрім комунікації передбачає зв'язок між людьми, в результаті якого здійснюється вплив однієї особи на іншу.

*Освітня комунікація* – це взаємопов'язаний набір методів, прийомів, засобів, режимів та форматів надання важливої освітньої та соціально-культурної інформації, який безпосередньо пов'язаний із змістом освіти та узгоджується з дидактичними завданнями. Така інтерпретація освітніх комунікацій означає особливу організацію методів подання змісту освіти у вигляді наукової, методологічної, ілюстративної, теоретичної, довідкової, емпіричної та іншої інформації. Як влучно зазначає Н. Ничкало [4], будучи категорією широкого розмаху, освітні комунікації можна трактувати як таке явище, яке формує особливі умови для передачі знань, необхідні для повноцінного навчання в сучасних вищих навчальних закладах.

Особливого значення в системі підготовки магістрів зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки набуває наукова комунікація як особливий різновид освітньої комунікації, оскільки за вимогами стандарту вищої освіти України з цієї спеціальності передбачено написання кваліфікаційної (магістерської) роботи, тобто здобувачами здійснюється наукова діяльність. Як відомо, *наукова комунікація* має вигляд обміну науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями) між ученими та фахівцями, а також передбачає майстерну презентацію наукових знань для широкої аудиторії. Як влучно зазначає О. Галіцян, наукова комунікація є особливим чином впорядкованою системою

соціальних взаємодій, спрямованих на пошук, накопичення та розповсюдження наукових знань про навколишню дійсність, яка може інформувати за допомогою різних каналів, засобів, форм та інститутів комунікації [5]. Наукова комунікація відбувається у формі безпосереднього наукового контактування (бесіди, очні наукові дискусії, усні доповіді, наукові конференції) або тиражування наукової інформації через публікацію статей, монографій, тез доповідей тощо.

О. Кузьмінська, розглядаючи теоретико-методичні засади проєктування і застосування цифрового освітнього середовища наукової комунікації магістрів-дослідників, визначає наукову комунікацію як особливим чином впорядковану систему соціальної взаємодії, спрямованої на пошук, накопичення та поширення наукових знань, що реалізується за допомогою різних каналів, засобів, форм і інститутів комунікації. Дослідниця підкреслює, що у процесі наукового спілкування відбувається не лише обіг наукової інформації, але й встановлюються певні соціальні стосунки, тобто пізнавальний, інформаційний аспект наукової комунікації доповнюється її соціальними функціями [6].

І. Ярема [7], інші науковці, що вивчають зміни в системі освітньої комунікації завдяки розвитку цифрових технологій, однотайно відзначають виникнення нових її форм. В умовах сучасного цифрового суспільства, а також під впливом суспільних чинників (пандемія COVID-2019, повномасштабна війна з росією), що сприяють застосуванню дистанційної та онлайн-освіти, особливого значення набуває *цифрова комунікація* (її синоніми: електронна комунікація», «Інтернет-комунікація», «веб-комунікація», «комунікація, опосередкована комп'ютером» (computer mediated communication) та ін.).

Цифрову комунікацію визначають як провідну форму спілкування в умовах цифровізації освіти, яка полягає в електронній передачі текстових даних, зображень, відео, голосової, звукової та іншої інформації за допомогою електронної пошти, відеороликів, аудіо- та відео- онлайн трансляцій, цифрових заходів, подкастів, повідомлень у блогах, оголошень, форумів, веб сторінок, соціальних мереж або платформ обміну повідомленнями. Знання й навички, як спілкуватися в цифрових середовищах, як змінюються форми комунікації, стають ключовими навичками на сьогодні й у майбутньому, входять до переліку ключових компетентностей, необхідних для успішної професійної реалізації фахівця будь-якої галузі. Як справедливо відзначають Н. Ничкало та ін. [4], в умовах цифрового суспільства ефективність освітніх комунікацій залежить від різних чинників: економічного (інновації в освіті), психологічного (готовність),

педагогічного (професійна експертиза), технологічного (обладнання).

Серед основних форм цифрової освітньої комунікації доцільно виокремити:

- універсальні форми (e-mail, messages, спілкування через соціальні мережі, сайти, чати, форуми, які вимагають відповідних навичок (нетикет, кібербезпека);

- форми наукової комунікації (е-конференції, вебінари, е-журнали) із вимогами дотримання принципів академічної доброчесності, підтримки відкритого доступу до наукових публікацій та ін.;

- форми навчальної цифрова комунікація (електронні освітні ресурси, спільна робота у Google додатках, комунікація в умовах дистанційного середовища та ін.). Тут йдеться про створення цифрового освітнього середовища зі специфічними вимогами до контенту;

- комунікацію з використанням засобів мультимедіа, що дозволяє залучити до спілкування не лише слова, а весь комплекс візуальних та звукових образів, що значно підсилює вплив на респондентів.

Переваги цифрової комунікації:

- залучення засобів мультимедіа, тобто мультиплатформність цифрової комунікації;

- можливість здійснювати комунікацію в реальному часі (онлайн) або офлайн, тобто у будь-який зручний для користувачів час;

- можливість залучати одночасно декілька інструментів (додатків) – документи, календар, таблиці, дошки та ін. – під час комунікації;

- наявність історії повідомлень (в електронному листуванні, спілкуванні в соціальних мережах, месенджерах, чатах, форумах), до якої можна повернутися будь-коли.

Наукова комунікація також трансформувалась під впливом цифрових технологій, набула вигляду наукової цифрової (електронної) комунікації. Так, приміром найпоширеніший жанр наукової комунікації в усіх країнах світу – журнальна стаття – успішно адаптувалась до електронних каналів зв'язку. Наукові журнали наразі мають обов'язковий цифровий варіант в мережі Інтернет, підготовка статті до друку передбачає розміщення в певному шаблоні, створеному із використанням макросів, що дозволяє автоматично формувати рубрикації та різні розділи тексту. Розроблено зручні онлайн-платформи, подання статті відбувається через систему покрокового заповнення електронної форми; так само в онлайн-форматі відбувається рецензування,

комунікація з авторами. Як влучно зазначає Т. Яхонтова [8], сучасна електронна наукова стаття й оприлюднюється із використанням цифрових технологій, які дозволяють окремо показати анотацію, список використаних джерел, відомості про авторів тощо. Отже, всі процедури стали інтерактивними, можливості інтеракції з текстом змінюють позиції його читачів, які стають реальними (а не ілюзорними, як у традиційних паперових статтях) учасниками «чужого» наукового дослідження. Тим самим відбувається емоційно- психологічне зближення адресантів і адресатів тексту, а сама стаття, у сукупності її можливостей і характеристик, постає як *спільний комунікативний простір* для інформаційно-пошукових, когнітивно-верифікаційних, науково-дослідницьких і власне комунікативних процесів (Т. Яхонтова [8]).

Так само успішно в цифровому форматі відбуваються і наукові конференції, і круглі столи, і навіть захисти кваліфікаційних та дисертаційних робіт.

#### **Список використаних джерел**

1. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ : Довіра, 2007. 205 с. URL: <http://terms-intercultural-communication.slovaronline.com/>.
2. Теорія і практика комунікації : курс лекцій / В.В. Бугрим та ін. Київ, 2010. 227 с.
3. Кривенко В.В. Комунікація : поняття, сутність, зміст. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Т. 1. № 84. С. 71–77. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.9>.
4. Nychkalo N., Muranova N., Voliarska O., Pazyura N. Prognostic Aspect of Educational Communications in Digital Society. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 80. No 6. Pp. 113-126. DOI: 10.33407/itlt.v80i6.4063.
5. Галицян О.А. Технологія організації та проведення дослідницького педагогічного експерименту : методичні рекомендації. Одеса: Університет Ушинського, 2024. 45 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/20362/1/Halitsan%20Olha%20Anatoliivna.pdf>.
6. Кузьмінська О.Г. Теоретико-методичні засади проектування і застосування цифрового освітнього середовища наукової комунікації магістрів-дослідників : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10. Старобільськ, 2020. 684 с.
7. Ярема І. Теоретико-методологічні основи поняття «цифрова комунікація». *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 2. С. 47–52. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.2\(307\).47-52](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.2(307).47-52).
8. Яхонтова Т.В. Сучасна наукова комунікація : жанрові інновації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2015. Вип. 14. С. 232–234. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu\\_filol\\_2015\\_14\\_65](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_14_65).

# ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

**Борисенко О. В.**

*Криворізька гімназія № 108 Криворізької міської ради*

**Табака Б. Я.**

*Криворізька гімназія № 108 Криворізької міської ради*

Воєнний стан уніс значні корективи в усі сфери життя українського суспільства, зокрема, в освіту. Викладання предметів історичної та громадянської галузі набуло особливої актуальності та складності. З одного боку, історичні події набувають безпрецедентної гостроти, а з іншого – виникає необхідність забезпечити психологічну безпеку учнів та формувати в них стійкість до стресу.

Історична та громадянська освіта завжди відігравали важливу роль у формуванні свідомої особистості. Однак, у воєнний час їхнє значення зростає багатократно. Вивчення історії допомагає учням краще зрозуміти сучасні події, їхні причини та наслідки. Громадянська освіта формує активну громадянську позицію, вчить критично мислити та приймати відповідальні рішення.

Основними викликами, які постали перед усіма учасниками освітнього процесу є:

- страх, тривога, відчуття небезпеки – це емоції, з якими стикаються багато дітей під час війни;
- нестабільна ситуація часто призводить до переходу на дистанційні форми навчання, що вимагає нових підходів;
- реформа НУШ, яка триває в середніх класах вимагає від вчителів опанування нових методів та прийомів, нового оцінювання та більше практичних дій.

Для ефективного освітнього процесу вчитель повинен, у першу чергу, використовувати індивідуальний підхід. Персоналізація дозволяє врахувати індивідуальні особливості кожного учня. Індивідуалізація навчання в галузі історії та громадянської освіти – це стратегія, яка передбачає адаптацію навчального процесу до індивідуальних потреб, стилів навчання та темпів розвитку кожного учня. Її мета – створити освітнє середовище, в якому кожен учень має можливість досягти максимальних результатів відповідно до своїх потенційних

можливостей. При цьому, психологічний та емоційний стан буде на першому місці.

Концепція НУШ передбачає акцент на практичну діяльність [1, с. 22]. Залучення учнів до створення власних проєктів, пов'язаних з історичними подіями та громадянськими проблемами, підвищує мотивацію та розвиває творчі здібності. Індивідуальна чи групова проєктна діяльність стимулює пошукові та аналітичні навички здобувача освіти. В умовах дистанційного навчання це один із найкращих методів впровадження НУШ. Він дозволяє учням не просто запам'ятовувати факти, а й активно застосовувати знання на практиці, розвивати критичне мислення, творчість та навички співпраці. Через проєкти учні можуть досліджувати історичні події, аналізувати сучасні соціальні проблеми, створювати власні історичні розповіді, розробляти проєкти громадських ініціатив. Це можуть бути історичні дослідження, створення музеїв, організація громадських акцій, розробка веб-сайтів, створення фільмів тощо. Важливо, щоб тема проєкту була цікавою для учнів і відповідала їхнім віковим особливостям та інтересам.

Важливе місце, на нашу думку, посідають міжпредметні зв'язки, які також актуальні у поєднанні з проєктною діяльністю. Інтеграція історії з іншими предметами, такими як література, мистецтво, географія, дозволяє розглядати історичні події з різних ракурсів. Список навчальних предметів для інтеграції з історією та громадянською освітою не є вичерпним, адже всі науки мають свою історію, а історія для досліджень використовує майже всі науки.

Інтеграція історії та громадянської освіти з іншими предметами також сприяє формуванню в учнів ключових компетентностей, необхідних для життя в сучасному суспільстві. Зокрема, це розвиває вміння працювати з різними джерелами інформації, аналізувати дані, висловлювати власну думку, аргументувати свою позицію, співпрацювати в команді та приймати відповідальні рішення.

Ще одна ключова умова реалізації концепції НУШ є практична робота з першоджерелами. Першоджерела – це документи, предмети або інші свідчення, створені в той історичний період, який вивчається. Вони дозволяють учням не просто запам'ятовувати готові історичні факти, а й самостійно досліджувати минуле, аналізувати різні точки зору та формувати власні висновки.

Робота з першоджерелами розвиває в учнів критичне мислення, вміння аналізувати інформацію, оцінювати достовірність джерел та аргументувати свою позицію. Залучення

учнів до аналізу першоджерел робить вивчення історії більш захопливим та змістовним, оскільки вони відчувають себе справжніми дослідниками.

У сучасних реаліях кожен житель України – волонтер. Ми всі разом працюємо на перемогу, тому участь здобувачів освіти у волонтерських проєктах є частиною громадянської освіти.

Волонтерські проєкти відіграють важливу роль у викладанні громадянської освіти, оскільки вони дозволяють учням не лише теоретично освоїти знання про права та обов'язки громадянина, а й застосувати їх на практиці. Участь у волонтерських ініціативах сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвитку емпатії, відповідальності та соціальних навичок.

Школярі можуть брати участь у різноманітних волонтерських проєктах: допомагати в притулках для тварин, проводити майстер-класи для дітей з особливими потребами, організовувати екологічні акції, надавати допомогу людям похилого віку, організаціям що співпрацюють із захисниками України тощо. Такі проєкти не лише сприяють розвитку соціальної відповідальності учнів, а й дозволяють їм відчути свою причетність до вирішення актуальних проблем суспільства. Волонтерство допомагає учням краще розуміти потреби інших людей, розвивати навички співпраці та лідерства, а також формувати позитивний імідж свого закладу освіти в місцевій громаді.

Звичайно, немає універсальних методів та прийомів, які забезпечать найкращу реалізацію НУШ у викладанні предметів історичної та громадянської галузей. Проте, на нашу думку, завдання вчителя – створити таке навчальне середовище, яке б сприяло розвитку критичного мислення, формуванню активної громадянської позиції та психологічній стійкості учнів.

#### **Список використаних джерел**

1. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

## **ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ**

**Бутова Н. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Вікторенко І. Л.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкової школи є вкрай актуальною і пов'язана з різким погіршенням стану здоров'я громадян України на фоні забруднення навколишнього середовища, порушення екологічного балансу в природі, неправильного способу життя. До того ж, ситуація ускладнилася війною, що спричинила міграцію сімей як у межах України, так і за кордон, та пов'язані з цим перехід дитини до нової школи, адаптація в новому колективі, розлучення з одним чи обома батьками тощо. Зазначене зумовило посттравматичні тривожні розлади в учнів, високий рівень депресії, що позначилося на здоров'ї та успішності в навчанні.

Підвищення уваги до проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності в здобувачів початкової освіти потребує системних та комплексних заходів з боку освітніх установ, батьків та суспільства в цілому. адже майбутнє країни залежить від здорового покоління. Особлива роль у цьому процесі належить початковій освіті та вчителю початкових класів зокрема.

Акцент на формуванні здоров'язбережувальної компетентності (на відміну від «здорового життя» у Державному стандарті початкової освіти, 2018 р.) зроблено в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2020 р.). Стандарт визначає здоров'язбережувальну компетентність як «здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей» [3].

Аналіз праць вітчизняних учених (Н. Басюк, О. Ващенко, Г. Гуз, В. Молодиченко, Н Молодиченко та ін.) виявив, що наразі в науковій площині наявна велика кількість досліджень у галузі збереження здоров'я здобувачів початкової освіти. Було з'ясовано, що погляди науковців на сутність здоров'язбережувальної компетентності полягають у загальній орієнтованості на знання про здоров'я та чинники здоров'язбереження, мотиваційно-ціннісні установки на здоровий спосіб життя, а також здатність зміцнювати власне здоров'я.



Подальші наукові пошуки вітчизняних учених надали можливості з'ясувати структурні компоненти досліджуваного нами феномена. Так, Т. Андрющенко виявлено й детально схарактеризовано такі: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний. Дослідниця прийшла до висновку, що формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку суттєво залежить від сформованості в них відповідних ціннісних орієнтацій, а також мотивації, яка спрямовує й організовує поведінку дитини, надає значущості здоров'язбережувальній діяльності. Водночас, Т. Андрющенко стверджує, що розвиток здоров'язбережувальної компетентності не може відбуватися без активної практичної діяльності. Основою ж свідомого ставлення дошкільників до довкілля виступають нові, життєво важливі й доступні для розуміння знання про ознаки здоров'я, правила здорового способу життя, а процес пізнання є незамінним стимулом думки [1].

Н. Гук і Г. Пурій [2] запропонували подібну до Т. Андрющенко структуру здоров'язбережувальної компетентності учнів основної школи: пізнавально-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий.

Т. Осадченко до згаданих вище мотиваційного, когнітивного та діяльнісного додала особистісний компонент, який за потрактуванням дослідниці відтворює систему, до якої входять: орієнтація на здоровий спосіб життя, набуття та вдосконалення здоров'язбережувального досвіду, уміння аналізувати здоров'язбережувальну діяльність, сформованість особистих якостей, зокрема вольових, суб'єктної активності [4].

Отже, послуговуючись дослідженнями вітчизняних учених щодо структури здоров'язбережувальної компетентності та узагальнивши їхні погляди, нами було визначено такі компоненти сформованості здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів: *когнітивно-інформаційний (пізнавальний), мотиваційно-ціннісний (афективний), практично-діяльнісний (поведінковий)*.

*Показниками сформованості когнітивно-інформаційного компонента здоров'язбережувальної компетентності в здобувачів початкової освіти визначено: розуміння учнями важливості збереження власного здоров'я як найважливішої особистісної і соціальної цінності, умови повноцінного і щасливого життя; знання про здоров'я та чинники, що на нього впливають; оволодіння знаннями про способи його збереження.*

*Показниками сформованості мотиваційно-ціннісного компонента* означено: позитивна мотивація до збереження та зміцнення здоров'я; ціннісне ставлення до власного здоров'я,

його збереження та зміцнення; суб'єктивна оцінка стану власного здоров'я; наявність/відсутність шкідливих звичок; глибоке усвідомлення цінності володіння основами здоров'язбереження.

Нарешті, *показниками сформованості практично-діяльнісного компонента* встановлено: конкретні вміння та практичний досвід реалізації здоров'язбережувальної діяльності, готовності до її здійснення; самостійність у прийнятті рішень; переконливість у судженнях.

Вищезазначені характеристики компонентів досліджуваного феномена надали підстави тлумачити поняття «*здоров'язбережувальна компетентність учнів початкових класів*» як інтегральну якість особистості здобувача початкової освіти, що являє собою сукупність знань про людину, здоров'я та способи його збереження, мотивів щодо ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих та здорового способу життя, конкретних практичних дій щодо використання сформованих здоров'язбережувальних життєвих навичок у повсякденному житті.

Отже, в результаті проведеного наукового пошуку нами з'ясовано сутність ключового поняття дослідження «*здоров'язбережувальна компетентність учнів початкової школи*». До структури досліджуваного феномена увійшли: когнітивно-інформаційний, мотиваційно-ціннісний і практично-діяльнісний компоненти з відповідними їм показниками.

#### **Список використаних джерел**

1. Андрущенко Т. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Умань, 2015. 503 с. URL: <http://surl.li/yzkboc> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Гук Н., Пурій Г. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності учнів основної школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73. Том 2. С. 262–269. URL: <http://surl.li/mtxpih> (дата звернення: 24.04.2024 р.).
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23 листопада 2011 р. № 1392. Дата оновлення 26.02.2020. URL: <http://surl.li/gkaibj> (дата звернення: 18.03.2024).
4. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний poradnik. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.

# **СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

**Вікторенко І. Л.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Гончарова К. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Пожитько Ю. С.**

*Слов'янський заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів  
№ 10 Слов'янської міської ради Донецької області*

Одним із методів, що забезпечує чуттєво-наочну основу засвоєння учнями природничих знань є *спостереження в природі*. У Державному стандарті початкової освіти однією із загальних цілей природничої освіти передбачено відкриття здобувачем освіти світу природи, набуття досвіду її дослідження; виявляючи допитливість під час спостережень за навколишнім світом; учень шукає відповіді на запитання, усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, отримує радість від пізнання природи [1].

Спостереження є необхідною умовою формування природничих уявлень і понять, що засвоюються учнями впродовж усього процесу навчання природничої освітньої галузі як складової інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; на відміну від інших методів пізнання сприяють розвитку не лише практичного інтересу, але й усієї гами почуттів до природи; формують мотивацію навчання природничих наук через дива та цікавості в природі (А.-L. Bjercknes, Т. Wilhelmsen, Е. Foyn-Bruun), виразнішими стають інтереси, естетичні смаки та почуття, воля дитини (Н. Бібік, В. Мартиненко, О. Савченко, А. Цимбалару); забезпечують успішність навчання (N. Zunnunova); впливають на формування та розвиток важливої риси особистості – спостережливості, яка позначається на розвитку всіх інших психічних процесів, що в загальному результаті відбивається на поведінці, а також на результатах навчання; розширюють уявлення здобувачів про навколишній світ, виробляють систему цінностей ставлення до природи, стимулюють до самостійного пізнання; забезпечують розвиток мислення, мовлення (А. Колишкіна, А. Чобанян).

Узагальнивши напрацювання вчених з проблеми дослідження (Т. Гільберг, А. Колишкіна, Н. Павич, І. Павлюх, П. Сікорського С. Тарнавська, З. Хитрої, А. Чобанян та ін.), ми

прийшли до висновку, що спостереження поряд із дослідами належить до дослідницьких методів навчання; це один із важливих методів пізнання навколишнього світу, накопичення чуттєвого досвіду, оскільки дають можливість сприймати природу безпосередньо за допомогою різних органів чуттів. Спостереження одночасно виступає і методом навчання, і методом самостійного пізнання учнями об'єктів і процесів природи.

Спостереження – це *суб'єктивна* діяльність, що передбачає цілеспрямоване і планомірне сприймання природних об'єктів і процесів; це діяльність, яка вимагає від спостерігача вольових зусиль. Водночас дослідниці А. Колишкіна та А. Чобанян зауважують і про *об'єктивність* методу спостереження, що виявляється в поведінці, станах, зовнішніх характеристиках особистості (мотиви, емоції, бажання, відчуття, пам'ять) [2].

Якщо розглядати досліджуваний феномен із позиції методу навчання як дидактичної категорії, то *спостереження* є взаємопов'язаною діяльністю вчителя та учнів, за якої вчитель управляє (організовує, планує, коригує, допомагає, аналізує) планомірним більш або менш довготривалим сприйманням учнями об'єктів або процесів природи, а учні виконують певні дії, виявляючи при цьому високий рівень активності в самостійному здобуванні знань і практичному їх використанні.

А. Колишкіна та А. Чобанян також зазначають, що спостереження є активною формою пізнання навколишньої дійсності і має на меті накопичення фактів, уявлень про об'єкти та явища природи, що й дозволяє розглядати досліджуваний феномен як триєдиний процес – єдність психічного процесу, пізнавальної діяльності та як методу навчання. У контексті сказаного актуальності набувають уроки-екскурсії, уроки серед природи (уроки на свіжому повітрі, уроки на подвір'ї, уроки просто неба) як активні форми формування спостережливості в здобувачів початкової освіти.

Узагальнення представлених у науково-методичних джерелах міркувань вітчизняних та зарубіжних учених (М. Бондар, Л. Колток, Л. Кулинич, Т. Литвинова, А. Мельникович, Л. Стахів, А. Vencéné Feketeb, С. Borsos, М. Stalheim Johnson та ін.) дають підстави зробити висновок, що використання «уроків серед природи» мають суттєві переваги над традиційними уроками і впливають на: розвиток пізнавальних процесів (підвищення когнітивних функцій уваги, спостережливості, мислення, пам'яті); якість і швидкість сприйняття нового матеріалу; підвищення рівня успішності учнів, оскільки

навчальний матеріал сприймається з більшим інтересом; покращення фізичного здоров'я, покращення концентрації та зменшення стресу; особистісний розвиток (більша незалежність, упевненість у своїх силах, звільнення від комплексів); набуття практичного досвіду; духовне єднання з природою, захоплення її красою (важливим є «зробити природу предметом особливої уваги» [3]); творчість; розвиток навичок співпраці; бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Отже, в результаті проведеного наукового пошуку нами досліджено сутність та актуальність проблеми формування спостережливості в учнів початкових класів. Вивчено роль і значення «уроків серед природи» у розвитку спостережливості здобувачів початкової освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <http://surl.li/szlx> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Колишкіна А., Чобанян А. Теоретичний аналіз проблеми розвитку спостережливості як умови формування природознавчої компетентності учнів початкових класів. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. 10 (12). С. 362–375. URL: <http://surl.li/xxoud> (дата звернення: 08.11.2024).
3. Колток Л., Стахів Л. Уроки серед природи в рамках Нової української школи. *Педагогічні науки*. 2019. Випуск LXXXVIII. С. 42–47. URL: <http://surl.li/dzpwg> (дата звернення: 08.11.2024).

## **РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВИТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

***Вознюк Л. В.***

*КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»  
Дніпропетровської обласної ради*

Євроінтеграційне спрямування вітчизняної освіти зумовило суттєві зміни в усіх її складових: від новизни у навчальних програмах та стандартах, інновацій та цифровізації освіти, доступності та інклюзивності освіти до мовної політики, міжнародної співпраці, трансформацій у структурі та організації освіти.

Насамперед це стосується реалізації компетентнісного підходу, індивідуалізації навчання як важливої умови забезпечення потреб і запитів здобувачів освіти, підвищення ролі соціальних навичок, інтеграції глобальних тенденцій щодо стандартів освіти, як-от: гнучкість та адаптивність освітніх програм, міждисциплінарність та інтеграція знань, навчання протягом усього життя (lifelong learning) інше.

Тому в умовах постійних змін та євроінтеграції проблема розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти набуває особливого значення. Адже у контексті євроінтеграції освіта України орієнтується на формування нового покоління громадян, здатних активно і творчо діяти в умовах сучасних викликів. Розвиток пізнавальної активності стає основою для успішної адаптації здобувачів освіти до нових стандартів навчання, вимог ринку праці та глобалізованого суспільства, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність і можливість реалізувати свій потенціал на європейському рівні.

У наукових працях українських і зарубіжних вчених різних поколінь розглянуто різноманітні аспекти пізнавальної активності, зокрема її психолого-педагогічні механізми, методи стимулювання та способи інтеграції до навчального процесу.

У вітчизняній освіті проблема розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти знайшла своє відображення у працях І. Бондаря, Н. Гриценко, Н. Гузій, О. Гуренко, І. Дубровіної, О. Кочергіна, Л. Даниленко, В. Кременської, В. Лозової, В. Семеног, О. Савченко, О. Федоренко, В. Шияна. У своїх працях вчені звертають увагу на основні принципи пізнавальної активності, методи, що сприяють активізації освітнього процесу. Сучасні напрями дослідження пізнавальної активності охоплюють нові підходи до навчання, нові техніки та технології, які допомагають стимулювати інтерес до знань, формувати навички самостійного навчання, критичного мислення та адаптивності.

Серед зарубіжних учених-класиків, які внесли значний вклад у розвиток пізнавальної активності учнів, можна виділити: Бенджаміна Блума, Гаррі Гілберта, Джона Дьюї, Карла Роджерса, Жана Піаже. Наукові праці цих вчених значно вплинули на теорії розвитку пізнавальної активності та навчання, і сьогодні продовжують використовуватися в педагогічній теорії та практиці. Серед сучасних європейських дослідників пізнавальної активності можна виділити праці Мартіна Хейлеса, Джона Хатта, Катрін Нейманн, Карлоса Родрігеса та інших. У своїх дослідженнях вони звертають увагу на нові підходи, методи та технології розвитку пізнавальної активності як важливого чинника якості освіти.

На думку сучасних вчених, пізнавальна активність – це «інтегративна якість особистості, яка характеризується її прагненням до пізнання, здатністю до самостійної і свідомої пізнавальної діяльності, спрямованої на отримання нових знань, їх розуміння і застосування» [1]. І проявляється вона через такі якості особистості, як креативність, ініціативність, готовність здобувача освіти до пошукової діяльності та критичного осмислення набутих знань. До важливих складових пізнавальної

активності вчені відносять мотиваційну, когнітивну, соціальну та емоційно-оцінну.

Мотиваційна складова пізнавальної активності є однією з найважливіших, оскільки без вольових зусиль і бажання отримати нові знання здобувач освіти не буде проявляти активність у процесі навчання. З процесами сприймання, розуміння, аналізу, синтезу пов'язана когнітивна складова пізнавальної активності. Соціальна складова пізнавальної активності характеризує здатність особистості до продуктивної взаємодії та партнерства. Емоційно-оцінна та ціннісна складова пов'язані з розумінням значущості отриманих знань та почуттям задоволеності від освітнього процесу.

Аналіз теорії і практики розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти дає змогу виокремити педагогічні умови, які суттєво впливають на якість євроінтеграційних процесів в системі загальної середньої освіти. До них ми відносимо: інтеграцію інноваційних технологій в освітній процес, реалізацію компетентнісного та міждисциплінарних підходів в педагогічній діяльності сучасного вчителя, запровадження проєктного навчання та дослідницької діяльності, перехід на індивідуалізацію навчання, спрямованість на розвиток критичного мислення і творчої самореалізації особистості, створення сприятливих умов та інклюзивного середовища, ціннісне спрямування змісту освіти [2; 4].

Підкреслимо, що педагогічні умови розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти в умовах євроінтеграції є важливим елементом процесу адаптації вітчизняної освіти до європейських стандартів. Вони включають не тільки організаційно-педагогічні, а й соціокультурні аспекти, які спрямовано на розвиток творчої, життєво компетентної особистості, здатної до ефективної самореалізації у XXI столітті.

Таким чином, розвиток пізнавальної активності здобувачів освіти в умовах євроінтеграції забезпечує адаптацію до європейських освітніх стандартів та створює умови для підвищення рівня якості вітчизняної освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Дубровіна І.В. Пізнавальна активність як стан готовності учнів до пізнавальної діяльності. *Народна освіта*. URL: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/169> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Європейська інтеграція. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська\\_інтеграція](https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція) (дата звернення: 20.11.2024).
3. Ігнатова Р. *Розвиток пізнавальної активності учнів як педагогічна проблема*. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2004. Вип. 18. С. 73–80. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2004.18>.

4. Микитенко А.П. Розвиток пізнавальної активності старшокласників на уроках технологій з використанням інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 121 с.

## **ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ**

***Войналович О. О.***

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

Формування професійної компетентності майбутніх викладачів ЗВО залежить від засвоєння здобувачами освіти еталонів та нормативних зразків знань та умінь, зокрема від розширення спектра професійної діяльності, що безпосередньо відобразатимуть парадигми змін в освітньому середовищі. Це потребує удосконалення форм, методів, способів, змісту та засобів професійної підготовки майбутніх фахівців. Відповідно у закладі вищої освіти набувають широкого застосування педагогічні технології, які здатні апробувати професійні ролі майбутнього викладача, зокрема їх функції під час навчання, що в свою чергу, сприятиме якісному та ефективному пристосуванню здобувачів освіти до професійної діяльності. Адже основою педагогічних технологій є адаптування до реальної професійної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Реалізація в освітньому просторі педагогічних технологій можливо за допомогою методів активного навчання.

З точки зору педагогіки, методи активного навчання – засоби розвитку пізнавальної активності, що можуть реалізовуватись на практиці у вигляді методів програмованого, проблемного та інтерактивного навчання [2, с. 16]. Поняття «інтерактив» прийшло до нас з англійської мови, що означає «взаємно діяти», натомість інтерактивний означає «здатний до діалогу та взаємодії». Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації освітнього процесу, де кожен суб'єкт навчання відчуває власну сутність, успішність, інтелектуальну можливість на основі комфортно створених умов професійної підготовки. Таким чином, сутність інтерактивного навчання базується на умовах активної цілеспрямованої взаємодії всіх суб'єктів навчання, зокрема на основі партнерських рівноправних стосунках.

Тому можемо стверджувати, що інтерактивні технології можуть бути засобом, що дозволять активно формувати



професійну компетентність майбутніх викладачів закладу вищої освіти. Таким чином, це уможливує упровадження інтерактивної моделі формування професійної компетентності викладачів ЗВО на основі: 1) роботи в малих групах (наприклад в парах, в ротачійних трійках); 2) застосування методу проєктів; 3) підготовки до публічних виступів; 4) проведення прес-конференції, диспутів; 5) дискусійного обговорення професійно-важливих проблем; 6) розігрування проблемних ситуацій; 7) застосування рольових та ділових ігор; 8) тренінгів; 9) застосування мультимедіа; 10) імітаційного моделювання; 11) упровадження віртуальної діяльності; 12) проблемних лекцій чи дискусійних семінарів; 13) брейн-стормінгу; 14) полілогів чи діалогів; 15) психодрами; 16) інсценування тощо [4, с. 185].

Це дозволяє в освітньому середовищі закладу вищої освіти застосовувати інтерактивні технології, що безпосередньо сприятимуть розмаїттю професійних та ділових ситуацій, що передбачатимуть проведення дискусій, нарад, дебатів, переговорів, імітацію службових розмов, суперечок, зокрема квазіпрофесійного моделювання в умовах конфліктної ситуації та ін. Натомість колективне обговорення даних аспектів чи інших професійних питань, зокрема й цілеспрямована робота над діловим стилем спілкування зі студентами, пошук найбільш переконливих та виразних риторичних засобів впливу дозволять розвивати та удосконалювати професійну компетентність викладача закладу вищої освіти.

Однак, застосування інтеракції в закладі вищої освіти, вимагає дотримання комплексу вимог, зокрема загально-педагогічних, дидактичних, технологічних, організаційно-технічних, виховних, психологічних, гігієнічних, що й потребує обґрунтування науково-методичних засад упровадження інтерактивних технологій в межах вищої школи [3].

Відповідно, педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладу вищої освіти та засобами інтерактивних технологій забезпечується поєднання сукупності освітніх підходів й інтерактивних форм. Це дає можливість виявити сукупність чинників, що впливають на повноцінне упровадження сучасних інноваційно-інтерактивних технологій. На наш погляд, основними чинниками вибору педагогічних умов упровадження інтерактивних технологій є: 1) системне формування професійної компетентності майбутнього викладача; 2) уможливлення поетапного процесу формування професійної компетентності у реалізації функцій навчання, виховання та розвитку; 3) урахування загально-дидактичних чи специфічних принципів навчання.

З огляду на вищезазначені чинники, у контексті дослідження формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти засобами інтерактивних технологій слід виділити такі педагогічні умови впровадження:

- створення професійного та мотиваційно-рефлексивного освітнього середовища шляхом активного застосування інтерактивних технологій (передбачатиме розвиток інтересу до діяльності; формування позитивних професійних цінностей та орієнтацій; активне формування професійних умінь та навичок, що необхідні для практико зорієнтованої діяльності);

- забезпечення інтегративного підходу до формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти, що передбачатиме інтеграцію змісту освіти, об'єднання його елементів у цілісну систему;

- залучення суб'єктів навчання до квазіпрофесійного діяльнісного середовища на концепційних засадах рольових та ділових ігор на основі імітації та моделювання;

- активізація самоосвітньої компетентнісної діяльності студентів засобами інтерактивних технологій, що стимулюватимуть освітню діяльність майбутніх викладачів у процесі аудиторної чи позааудиторної роботи (дискусії в питально-відповідальній формі, складання питань-суджень, аналіз профорієнтаційного тексту тощо) [1, с. 97].

Це дозволяє в освітньому середовищі закладу вищої освіти застосовувати інтерактивні технології, що безпосередньо сприятимуть розмаїттю професійних та ділових ситуацій, що передбачатимуть проведення дискусій, нарад, дебатів, переговорів, імітацію службових розмов, суперечок, зокрема, квазіпрофесійного моделювання в умовах конфліктної ситуації та ін. Натомість колективне обговорення даних аспектів чи інших професійних питань, зокрема й цілеспрямована робота над діловим стилем спілкування зі студентами, пошук найбільш переконливих та виразних риторичних засобів впливу дозволять розвивати та удосконалювати професійну компетентність викладача закладу вищої освіти.

Отже, інтерактивне навчання, це – спеціальна форма організації освітнього процесу, де кожен суб'єкт навчання відчуває власну сутність, успішність, інтелектуальну можливість на основі комфортних умов професійної підготовки. Педагогічні умови на засадах упровадження інтерактивних методів навчання, слід враховувати результативність та ефективність використання інноваційних методів та форм у навчання студентів-педагогів.

Організація освітнього простору має адекватно представляти новий зміст освіти, що буде підвищувати інтерес до

професійної діяльності, активізуватиме критичне мислення, спонукатиме до творчості та співтворчості, як наслідок – самоосвіти, саморозвитку, самовдосконаленню та самореалізації. Це загалом і формуватиме професійну компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) : монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ, 2021. 112 с.
2. Дика Н.М., Глазова О.П. Нова парадигма післядипломної педагогічної освіти : реалізація компетентнісного підходу. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. № 3–4(56–57). С. 14–20. DOI: 10.28925/1609-8595.2018(3-4)1420.
3. Литвинюк Н.І., Грижак М.І. Використання змішаного навчання як інноваційного методу навчання. *Modern ways of solving the problems of science in the world : The VI International Scientific and Practical Conference, February 13–15, Warsaw, Poland*. 445 p.
4. Мельничук І.М. Науково-методичні засади впровадження інтерактивних технологій у вищій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 11. С. 183–190.

## **ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

**Войтанік О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

У сучасному освітньому просторі впровадження мобільних технологій стає не просто інновацією, а необхідністю для забезпечення якісного та ефективного освітнього процесу. Особливо актуальним є використання мобільних технологій у початковій школі, де закладаються фундаментальні навички самостійної роботи учнів. Мобільні пристрої та застосунки відкривають нові можливості для організації освітнього процесу, створюючи інтерактивне та цікаве середовище для здобувачів початкової освіти.

Особливості впровадження засобів мобільного навчання вивчали О. Білер, В. Білоус, Ю. Блудова, О. Васько, Т. Вєпрів, В. Садкіна, Л. Силюга, О. Шаповалова, А. Штурба та ін. Науковці вважають, що ефективність організації освітнього процесу в умовах інформаційно-освітнього середовища НУШ залежить від поширення мобільних пристроїв, зростаючої популярності смартфонів і планшетів, а також створення великої кількості навчальних програм і технологій, що розширюють можливості

якісної освіти. Мобільне навчання (m-learning) – це форма організації освітнього процесу, що базується на використанні мобільних пристроїв та технологій. У контексті початкової освіти це означає застосування планшетів, смартфонів та спеціалізованих освітніх додатків для підтримки та розвитку навчальної діяльності учнів. Ключовою особливістю мобільного навчання є його гнучкість та доступність, що дозволяє учням працювати у власному темпі та відповідно до індивідуальних потреб, розвиваючи навички самостійної роботи.

Формування навичок самостійної роботи у початковій школі є складним та багатограним процесом, який вимагає врахування вікових та психологічних особливостей учнів. До ключових аспектів цього феномену належать: розвиток здатності до самоорганізації, формування вміння планувати свою діяльність, розвиток навичок самоконтролю та самооцінки, виховання відповідальності за результати власної роботи тощо.

В освітньому процесі початкової школи з метою розвитку навичок самостійної роботи учнів можуть використовуватися різноманітні типи мобільних додатків, найпоширенішими з-поміж яких є:

1. Навчальні ігри та квести, які сприяють засвоєнню матеріалу через ігрову діяльність.
2. Додатки для створення інтерактивних завдань та тестів.
3. Програми для розвитку логічного мислення та креативності.
4. Додатки для вивчення мов та математики.
5. Інструменти для організації часу та планування діяльності.

Успішне використання мобільних технологій у початковій школі вимагає від учителя системного підходу та дотримання певних принципів, кожен з яких відіграє критичну роль у формуванні ефективного освітнього середовища:

1. *Поступовість упровадження мобільних технологій – від простих завдань до більш складних.* Цей принцип передбачає систематичне та планомірне ускладнення завдань, що дозволяє здобувачам початкової освіти природно адаптуватися до нових форм роботи. Розпочинати доцільно з простих завдань, які потребують мінімальної взаємодії з мобільним пристроєм. Наприклад, це може бути перегляд коротких навчальних відео або робота з простими освітніми додатками для вивчення алфавіту чи базових математичних операцій.

Поступово завдання можна ускладнювати, додаючи нові елементи та функції. Наприклад, після опанування базовими навичками роботи з пристроєм, можна переходити до створення

простих презентацій, роботи з інтерактивними картами або виконання творчих проєктів з використанням мобільних додатків. Важливо, щоб кожен наступний етап базувався на вже сформованих навичках та враховував індивідуальний темп розвитку кожного учня.

2. *Чіткі інструкції та правила використання мобільних пристроїв.* Чіткість та зрозумілість інструкцій є критично важливими для ефективного використання мобільних технологій у початковій школі. Учитель повинен розробити та впровадити чіткий регламент роботи з мобільними пристроями, який включає: детальні покрокові інструкції щодо використання конкретних додатків та виконання завдань; правила безпечного користування пристроями; часові обмеження роботи з гаджетами; процедури вирішення технічних проблем; правила комунікації та взаємодопомоги під час виконання завдань.

Особливу увагу слід приділити візуалізації інструкцій. Для здобувачів початкової освіти ефективними є інфографіка, піктограми та схеми, які допомагають краще зрозуміти та запам'ятати правила роботи. Інструкції мають бути доступними для постійного перегляду, наприклад, у вигляді плакатів у класі або електронних пам'яток.

3. *Постійний моніторинг та підтримка з боку вчителя* є необхідною умовою ефективного впровадження мобільних технологій. Цей принцип реалізується через: систематичне спостереження за роботою учнів та їх прогресом, оперативне виявлення та вирішення технічних проблем, індивідуальні консультації та допомогу при виникненні труднощів, регулярний аналіз ефективності використання різних мобільних додатків та технологій, корекцію навчальних стратегій відповідно до отриманих результатів.

Важливо створити атмосферу підтримки, де учні не бояться звертатися за допомогою та відчувають себе впевнено при роботі з технологіями. Учитель повинен бути готовим надати як технічну підтримку, так і методичну допомогу у виконанні завдань.

4. *Забезпечення безпечного цифрового середовища*, що охоплює декілька ключових аспектів:

- технічна безпека, яка включає використання надійного антивірусного програмного забезпечення, налаштування фільтрів контенту, регулярне оновлення програмного забезпечення, захист персональних даних учнів тощо;

- психологічна безпека, до якої належить формування культури відповідального використання технологій, розвиток критичного мислення щодо інформації в інтернеті, профілактика

кібербулінгу, створення позитивної атмосфери взаємодопомоги тощо;

– здоров'язбережувальний аспект, що включає дотримання санітарно-гігієнічних норм при роботі з пристроями, регулярні перерви та фізичні вправи, правильну організацію робочого місця, контроль за часом використання гаджетів тощо.

Використання мобільних технологій у початковій школі з дотриманням схарактеризованих принципів відкриває широкі можливості для розвитку навичок самостійної роботи учнів. Правильно організоване впровадження мобільного навчання сприяє формуванню важливих компетентностей, необхідних для успішного навчання та розвитку. Ключовими факторами успіху є системний підхід, врахування вікових особливостей учнів та забезпечення безпечного освітнього середовища.

Мобільні технології стають потужним інструментом для розвитку самостійності, креативності та відповідальності учнів початкових класів. Вони дозволяють створити персоналізоване навчальне середовище, де кожен учень може працювати у власному темпі та відповідно до своїх потреб. Важливо продовжувати дослідження та розробку нових підходів до використання мобільних технологій у початковій освіті, враховуючи швидкий розвиток технологій та зміни в освітньому просторі.

#### **Список використаних джерел**

1. Мізюк В., Дмитрієва М. Використання мобільних технологій на уроках інформатики в умовах змішаного навчання. *Український педагогічний журнал*. 2019. Вип. 3. С. 85–93.

2. Пшеничний Д.В. Мобільні технології в навчальному процесі. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених та студентів, м. Полтава, 24-25 листопада 2021 р. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 117–119.

## **СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ**

***Гладаревська Н. Л.***

*Дніпровська гімназія № 58 Дніпровської міської ради*

Розвиток пізнавального інтересу до навчання є найважливішою складовою успіху не тільки в шкільні роки. Цікавість завжди відкриває нові можливості для учнів, спонукає їх активно досліджувати світ, а це, в свою чергу, стимулює розвиток креативності, аналітичного мислення та вміння розв'язувати проблеми (які так цінуються в сучасному світі).

Учні, які мають пізнавальний інтерес до будь-якого предмету, досягають кращих результатів у засвоєнні матеріалу та мають більшу мотивацію до навчання. А позитивні емоції, пов'язані із вивченням нового та цікавого, сприяють досягненню результатів. Тому важливо побудувати урок так, щоб він викликав цікавість учнів і через це спонукав до вирішення певних задач, досягнення мети уроку.

Але всі учні різні і щоб зацікавити кожного, необхідно враховувати індивідуальні особливості дітей. Задля цього на початку року під час знайомства з класом використовую такий прийом як «Розкажи про себе». Це допомагає дізнатись більше про учнів, щоб зробити уроки біології актуальними для їхнього щоденного життя (підбирати та наводити приклади, які будуть пов'язані з їх захопленнями). Позитивно вплинути на мотивацію та інтерес до навчання, встановити щирі взаємини із закритими, сором'язливими учнями допоможе вчасна підтримка та похвала.

Враховуючи різний рівень пізнавального інтересу підлітків і те, що в цьому віці на перший план виходить спілкування з однолітками, на своїх уроках часто використовую роботу в парах або групах над міні-проєктами. Біологія – предмет практично орієнтований, тому, чим більше учні будуть залучені до різних дослідів, проєктів, практичних завдань, тим більше розширюється кругозір учнів та виникає розуміння, чому біологія важлива у сучасному світі.

Намагаючись показати учням реальне застосування навчального матеріалу в житті, можна також підвищити інтерес учнів до предмету. Розуміння корисності знань може стати додатковим стимулом до навчання. Створення в кабінеті стимулюючого середовища, де учні відчують себе зацікавлені, сприятиме підвищенню інтересу до предмету (пророщення мікрозелені, авокадо, кавового дерева, дослідження черепашок моллюсків, вирощування метелика з гусіні, яку вдома знайшли в качані капусти, дослідження обгорток продуктів, виявляючи що варто купувати в супермаркеті, а що – ні).

Сучасного школяра неможливо зараз уявити без гаджетів, тому застосування різноманітних віртуальних екскурсій, 3D моделей, якісних відео дає безмежні можливості оживити предмет та зробити його цікавим.

Наприклад, напередодні вивчення теми «Зв'язок між органами рослин. Рухи рослин» діти отримують завдання на вибір:

– вдома зануривши шишку у воду з'ясувати, що відбуватиметься, потім витягнувши шишку з води спостерігати за змінами;

– знайти інформацію про «квітковий годинник».

Заздалегідь в класі пророщуємо квасолю, на попередньому уроці на корінці наносимо мітки чорнилом через 2 мм, під час уроку з'ясуємо, що змінилося.

(фрагмент уроку)

Розповідь вчителя. Рослини – це живі організми і їм властива така ознака живого як подразливість. Якщо під час уроку ви почуєте стук у двері, як ви відреагуєте? Цей звук буде подразником. А як же рослини можуть реагувати на подразники? У них менше можливостей і реагують на подразники вони рухами. Рухатися вони можуть вгору (стебло) та вниз (корінь). Також спонукати до рухів може наявність світла, сила тяжіння, зміна тиску в деяких групах клітин.

(огляд відеороликів)

На You Tube каналі та інших платформах можна знайти безліч відео контенту, який можна використати в освітньому процесі. Для впровадження міжпредметних зв'язків корисно використовувати англійські ресурси, це сприятиме кращому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення учнів, а також дозволить не лише поглибити знання з біології, але й покращити володіння англійською мовою. Адже використання англійських джерел збагачує лексику учнів, розвиває навички читання та слухання.

[https://www.youtube.com/watch?v=QnGfKo72ykw&ab\\_channel=LabiApp](https://www.youtube.com/watch?v=QnGfKo72ykw&ab_channel=LabiApp)

[https://www.youtube.com/watch?v=dTljalVseTc&ab\\_channel=ultraguitarist](https://www.youtube.com/watch?v=dTljalVseTc&ab_channel=ultraguitarist)

[https://www.youtube.com/watch?v=O7eQKSf0LmY&ab\\_channel=BBC](https://www.youtube.com/watch?v=O7eQKSf0LmY&ab_channel=BBC)

Обговорення відео, дослід з проростком квасолі та шишкою. Під час систематизації знань дітям пропонується виконати тест (гул форма).

Використання доповненої реальності під час уроку допомагає зробити навчання більш цікавим, сприяє глибшому розумінню матеріалу. Завдяки імерсивним технологіям, учні можуть візуалізувати клітинні процеси або взаємодію організмів у природному середовищі. Це дозволить учням долати географічні бар'єри, відвідувати екосистеми, які недоступні в звичайному освітньому процесі. Імерсивні технології не тільки підвищують мотивацію учнів, а й розвивають критичне мислення та творчі можливості. При цьому учні стають більш активно залученими в процес навчання, що веде до кращого засвоєння знань.

Різні ігрові елементи – квести, вікторини, кросворди, лабіринти, хмари слів, допомагають зробити урок не нудним та



сприяють виникненню та підтриманню інтересу до уроку. Підібравши до уроку проблемну ситуацію або питання, можна заохотити дітей до висловлення своїх думок, ведення дискусій. І коли діти відчуватимуть, що їх думки важливі, це також буде підтримувати їх інтерес до уроку.

Підсумовуючи все вище сказане зазначимо, що вивчення біології можна зробити цікавим для сучасних підлітків, якщо використовувати різноманітні технології, пов'язувати зміст уроків з реальним життям та створювати психологічно комфортне середовище, де учень може повірити у свої сили. Це може спонукати учнів до вивчення біології та сформувати з них допитливих, мотивованих та успішних особистостей.

#### **Список використаних джерел**

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ № 898 від 30 вересня 2020 року. URL: [https://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/76886](https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886).
2. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Балан П.Г., Кулініч О.М., Юрченко Л. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.pro.hr.5-9.klas.Pryrodnycha.osvitnya.haluz.2023/08.09.2023/Biolohiya.7-9.klas.Balan.ta.in-08.09.2023.pdf>.
3. Про освіту : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

## **ЗАГАЛЬНЕ СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

***Гончаренко О. С.***

*Донбаська державна машинобудівна академія*

На сьогодні головні умови, які нині визначають напрями модернізації сучасної української освіти, є саме спрямування на розвиток творчого самостійного мислення студентів, їх професійної придатності до майбутньої професійної діяльності, завдяки акцентуванню на творчу самостійну працю й підвищення активності у навчанні, використання активних методів у процесі навчання з метою ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців [1; 4; 5]. Саме в цей час Україна переживає особливо важкі часи. Адже військове вторгнення Росії також вплинуло на здобувачів вищої освіти і суттєво змінило їхнє життя. Все це також стосується складності організації навчального процесу і підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у вищих навчальних закладах [2; 3].

Важливо зазначити, що вивченням проблеми навчальної діяльності у вищих навчальних закладах в умовах воєнного стану є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців: К. Андросович, Т. Голубенко, І. Діордіца, А. Квятковська, О. Ковальова, В. Корнієнко, І. Кипич, Т. Корнішева, І. Крамаренко, Ю. Лахмотова, М. Левченко, А. Мельник, Н. Родінова, Л. Сіра, Н. Скрипник, Л. Хоменко-Семенова, С. Феденко, А. Форстан, В. Шкрабнюк.

Мета дослідження. Визначити загальне ставлення майбутніх тренерів-викладачів до змісту навчальної діяльності у закладах вищої освіти.

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження виконані у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії: «Система професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти».

Методика дослідження. Для визначення ставлення до змісту навчальної діяльності у ЗВО серед здобувачів вищої освіти використано опитування у формі анкетування.

У даному дослідженні взяло участь – 86 студентів, віком від 18 до 30 років:

- I курс – 24 особи;
- II курс – 14 осіб;
- III курсу – 31 особа;
- IV курсу – 17 осіб.

Результати дослідження.

*Перший етап дослідження.* Для оцінювання студентами навчальної діяльності за компонентами ОПП використовуємо наступну формулу:

$$S = \frac{\sum n_{\phi} \times 100}{\sum n_{\text{м}}};$$

Де S – оцінка студентами за даний цикл підготовки (%);

$\sum n_{\phi}$  – фактична сума балів за дисципліни;

$\sum n_{\text{м}}$  – максимальна сума балів за дисципліни.

*Другий етап дослідження.* Визначаємо показник ставлення студентів до обов'язкових компонентів ОП за циклом дисциплін загальної і професійної підготовки вираховуємо за формулою:

$$O_{\text{к}} = \frac{\bar{0}_{\text{з.п.}} + \bar{0}_{\text{п.п.}}}{2} = \frac{67,3 + 80,8}{2} = 74,1\%$$

Для визначення ставлення майбутніх тренерів-викладачів до вибірових компонентів ОП циклом дисциплін загальної підготовки використовуємо формулу:

$$\bar{B} \text{ з.п.} = \frac{n_1+n_2+n_3+n_4}{4} = \frac{59,5+57,5+64,1+59,8}{4} = 60,2\%$$

*Третій етап дослідження.* Для визначення ставлення майбутніх тренерів-викладачів до вибірових компонентів ОП циклом дисциплін загальної підготовки використовуємо формулу:

$$\bar{B} \text{ з.п.} = \frac{n_1+n_2+n_3+n_4}{4} = \frac{59,5+57,5+64,1+59,8}{4} = 60,2\%$$

За такою же формулою обчислюємо  $\bar{B}$  п.п. – середнє значення показника для циклу дисциплін професійної підготовки (вибіровий компонент ОП).

$$\bar{B} \text{ п.п.} = \frac{72,8+72,7+74,5+73,1}{4} = 73,3\%$$

Показник ставлення студентів до вибірових компонентів ОП за циклом дисциплін загальної і професійної підготовки вираховуємо за формулою:

$$B_k = \frac{\bar{B} \text{ з.п.} + \bar{B} \text{ п.п.}}{2} = \frac{60,3 + 73,3}{2} = 66,8\%$$

Таблиця 1

**Ставлення майбутніх тренерів-викладачів до компонентів освітньо-професійної програми (за 2022–2023 н.р.)**

№	Компоненти освітньо-професійної програми	I курс	II курс	III курс	IV курс
Обов'язкові компоненти ОП					
1	Цикл дисциплін загальної підготовки	69,9%	61,7%	68,1%	69,3%

2	Цикл дисциплін професійної підготовки	81,8%	87,8%	74,7%	78,7%
Вибіркові компоненти ОП					
3	Цикл дисциплін загальної підготовки	59,5%	57,5%	64,1%	59,8%
4	Цикл дисциплін професійної підготовки	72,8%	72,7%	74,5%	73,1%

Висновки. Перспективи подальшого дослідження.

1. Дане дослідження дає нам підставу припустити, що підбір компонентів освітньо-професійної програми з циклу обов'язкових дисциплін оцінюється здобувачами спеціальності 017 вище вибіркових компонентів.

2. Необхідно зробити дослідження з цього питання на протязі всіх років роботи кафедри фізичного виховання і спорту за темою: «Система професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти».

**Список використаних джерел**

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 316 с.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота. 2005. 448 с.
3. Кузьмінський А.Г. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. Київ : Знання, 2005. 486 с.
4. Кузьмінський А.Г., Омеляненко В.Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посібн. Київ : Знання, 2006. 311 с.
5. Сало В.О. Основи педагогіки вищої школи : навч. посібн. Дніпропетровськ : НГУ, 2003. 183 с.

## ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА

**Гордієнко С. С.**

*Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка.*

Одне із найважливіших завдань вищої освіти в Україні в умовах сьогодення полягає у підготовці компетентних і конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно вирішувати складні завдання, проявляти гнучкість і нетиповість мислення, адаптуватися до швидких змін сучасного середовища. На шляху інтеграції України до європейських економічних, політичних, культурних та освітніх структур суспільство потребує особистостей, які мають не лише високий рівень професійної компетентності, а й володіють на достатньому рівні іншомовною компетентністю.

Процеси реформування вищої педагогічної освіти України в умовах інтенсивного соціально-економічного розвитку передбачають актуалізацію такої підготовки майбутніх учителів технологій, за якої здійснюватиметься формування іншомовної компетентності, розвиток здатності до творчого застосування знань з іноземної мови у процесі реалізації професійних завдань, спроможності здійснювати спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати педагогічну діяльність в умовах іншомовного чи багатомовного середовища.

Відтак, проблема формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій набуває особливого значення.

На переконання І. Швецової, головна мета навчання іноземної мови полягає в оволодінні нею як засобом комунікації та опануванні іншомовною компетентністю, необхідною для професійної діяльності [5, с. 278].

Є. Іванов поняття «іншомовна комунікативна компетентність» трактує як «комплекс знань, умінь і навичок, а також досвід їх застосування, що дозволяє майбутньому фахівцю ефективно і продуктивно використовувати іноземну мову в професійній діяльності» [1, с. 41].

І. Ставицька під іншомовною компетентністю пропонує розуміти невід'ємну частину професійної компетентності особистості, яка характеризується складним комплексом знань, умінь і навичок, а також здатністю спілкуватися з представниками іншої мови та етнокультур [2, с. 284].

Тобто у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологій потрібно формувати компетентність у всіх видах

мовленнєвої діяльності, оволодівати знаннями граматики, лексики тощо.

Варто зазначити, що система формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій є складником загальної системи професійної підготовки.

На переконання І. Пінчук, вона представлена сукупністю компонентів: суб'єкти комунікації, мета, завдання, підходи, принципи, зміст, засоби, методика (форми, технології, методи, прийоми), результати навчання [3, с. 104].

І. Пінчук визначає низку організаційно-методичних умов, які впливають на ефективність процесу формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів, а саме:

1) забезпечення іншомовного, професійно орієнтованого інтерактивного освітнього середовища в ЗВО;

2) міждисциплінарна інтеграція змісту навчання іноземної мови на основі системного оновлення та модернізації професійної підготовки майбутніх учителів;

3) активізація іншомовної комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти з метою розвитку системного, критичного та творчого мислення майбутніх вчителів;

4) формування іншомовної професійної підготовки шляхом постійного супроводу педагогічних практик на основі збагачення програми педагогічних практик завданнями, спрямованими на формування іншомовної компетентності майбутніх учителів [4, с. 78].

Підсумовуючи представлені формулювання поняття «іншомовна компетентність» та підходи вчених до визначення його структурних компонентів можемо зробити певні узагальнення:

1) під цим поняттям розуміється насамперед здатність і готовність майбутніх учителів технологій використовувати іноземну мову в професійній діяльності;

2) ця здатність розвивається на основі комплексу компетенцій і якостей особистості, які формують структуру іншомовної комунікативної компетенції майбутнього вчителя.

Отже, під іншомовною компетентністю майбутніх учителів технологій розуміємо системне явище, сутність якого полягає у здатності ефективно й продуктивно використовувати іноземну мову для розв'язання завдань професійної діяльності.

#### **Список використаних джерел**

1. Іванов Є.О. Контент-аналіз тлумачення іншомовної компетентності в психолого-педагогічній літературі. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія.* 2022. Вип. 1 (22). С. 34–44.

2. Ставицька І.В. Іншомовна компетентність : місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. Вип. 4(30). С. 280–286.

3. Пінчук, І.О. Визначення складників методичної системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Вип. 68 (2). С. 101–106.

4. Пінчук І.О. Організаційно-методичні умови реалізації системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Освітня аналітика України*. 2020. Вип. 2 (9). С. 67–81.

5. Швецова І.В. Іншомовна компетентність: педагогічні та лінгвістичні аспекти. *Нова філологія*. 2021. № 83. С 276–281.

## **ОБРАЗОТВОРЧО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**Грицай К. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Плахотський О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

У сучасному світі, цифрові технології змінили світ і увійшли в життя дітей. Все частіше ми помічаємо маленьких дітей, що сидять, пригорнувшись до екрану монітора. Багато часу витрачається на комп'ютерні ігри, все менше часу приділяється увага спілкуванню, навчанню.

Як показує практика, сьогодні у дітей віком зникає інтерес до образотворчої діяльності, а іноді навіть не формується бажання нею займатися. Адже образотворче-художня діяльність є найважливішим засобом у формуванні особистості дитини, вона дарує дітям радість пізнання творчості.

Відчувши це почуття одного разу, малюк прагнучим у своїх роботах розповісти у тому, що дізнався, побачив, пережив. Образотворча діяльність дитини, яку вона тільки починає опановувати, потребує кваліфікованого керівництва з боку педагога. Щоб розвинути у кожного вихованця творчі здібності, закладені природою, педагог повинен навчити дитину розбиратися в образотворчому мистецтві, навчити володіти необхідними способами художньої діяльності, образотворчими навичками та вміннями, грамотно організувати її художньо-естетичний розвиток.

Основна значущість мистецтва полягає в тому, що воно позитивно впливає на творчий розвиток особистості, смаки,

інтереси, ідеали, почуття. Художньо-образотворча діяльність є шляхом до розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку. Художня діяльність включає в себе поєднання різних видів мистецтва і складається з трьох напрямів діяльності: знайомство з художнім твором; отримання задоволення та інформації про твір; аналіз та інтерпретація художнього твору. Образотворча діяльність, сприяє формуванню здібностей і творчому відтворенню враження від навколишньої дійсності в графічній і пластичній формі. Залежно від матеріалу і прийомів роботи з ними, образотворча діяльність поділяється на такі види: малювання, аплікація, ліплення.

Естетична творчість уявляє собою творчість за законами краси, а художня діяльність – творчість за законами добра і справедливості. «Формування духовно багатой людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного. Естетичне ставлення до світу передбачає насамперед збудження позитивних почуттів у дитини, які поступово трансформуються у властивості особистості. Це характерно для молодшого шкільного віку, у період активного розвитку мислення» [5, с. 242].

Художня діяльність – це особливий вид активності людей, що є унікальним, як традиційним, так й інноваційним напрямом і способом в його ставленні до культури. Художня діяльність має за мету створення, зберігання функціонування та передачу духовних цінностей людства, вона є особливою здатністю особистості людини створювати художні цінності та сприймати їх. «Важливого значення набуває також осмислення питань художньо-естетичного виховання, формування естетичної культури особистості; виховання у молоді національного характеру мислення, патріотизму, моральності, естетичної самосвідомості, духовного розвитку дітей та юнацтва. Становлення уявлень особистості про світ, стосунків людей, про себе починається у молодшому шкільному віці одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей. Воно є основою моральної спрямованості особистості визначають її подальше життя» [3, с. 134].

Художньо-образотворчий розвиток особистості відбувається під час формування здатності сприймати, розуміти та оцінювати красу навколишньої дійсності та образотворчого мистецтва. Художньо-естетичний розвиток особистості базується на образотворчій освіті, яка виокремлює оволодіння знаннями, вміннями та навичками в галузі образотворчого мистецтва. Суть художньої освіти передбачає ознайомлення з творами



образотворчого мистецтва, розуміння історичних аспектів виникнення та становлення видів образотворчого мистецтва, сприймання та осмислення змісту образотворчого. Серед складових частин художньо-образотворчого розвитку виокремлюється художнє виховання, яке формує в учнів художні уявлення, погляди, які сприяють оцінюванню, усвідомленню цінності образотворчого мистецтва. У художньому вихованні формується потреба в художньо-творчій діяльності, яка реалізується на уроках.

Аналізуючи доробок Т. Комарової з'ясовано, що «образотворча діяльність – це художньо-творча діяльність, спрямована не лише на відображення вражень, отриманих у житті, а й висловлювання свого відношення до предмета, що зображується» [1].

Існує безліч видів образотворчої діяльності, які спрямовані на розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку, це малювання, ліплення, аплікація, конструювання, графіка, змішані види діяльності, нетрадиційні прийоми. Кінцевим результатом творчості стає її продукт, представлений у певній формі виразу, з конструктивними характеристиками.

Однією з умов розвитку творчих здібностей дітей є використання різноманітних технік образотворчої діяльності. У образотворчому мистецтві «під технікою (від грец. *technike* – майстерна та *techne* – мистецтво, майстерність) розуміється сукупність спеціальних навичок, способів та прийомів, з яких виконується художній твір» [6, с. 108].

Творчі здібності дітей у образотворчій діяльності зумовлені ступенем включеності до неї дитини, проявом дитиною індивідуальної активності під час виконання технічних завдань – добір кольору, форми, композиції [4, с. 55].

На всіх етапах роботи з образотворчою творчістю дитина навчається послідовності, знаходить причинно-спадковий зв'язок між своїми діями та словами. Якщо дитина в процесі роботи озвучує свої думки про наміри, це дозволить йому стати більш осмисленим індивідом – досконалим, цілеспрямованим, розміреним у своїх діях. Діти шкільного віку мають потребу у зображенні дійсності, його уяву малює картини, які, здавалося б, зовсім немислимі. Але у дитини є необхідність перенести своє бачення об'єкта, явища в малюнок, скульптура з глини або пластиліну.

Таким чином, образотворча-художня діяльність – це необхідний компонент до розвитку творчих здібностей дитини. Як виховний фактор, образотворча-художня діяльність школяра під час уроків і в позаурочний час формує його уявлення про

відображення дійсності. Малюнок як відображення дійсності у сприйнятті дитини допомагає зорієнтуватися у її емоційному та психічному стані, скоригувати негативну поведінку та зняти стрес.

За допомогою ліплення, малювання, конструювання дитина розвиває сенсорне сприйняття, дрібну моторику рук, вчиться мислити логічно та послідовно. Все це призводить до розвитку умінь і навичок дітей створювати нове, оригінальне, вчить реалізовувати власні задуми, знаходити нестандартні рішення, здійснюючи суттєві зміни і вносячи різноманітне комбінування відомих операцій, часто що приводять до винайдення дитьми нових способів у образотворчо-художній діяльності.

Образотворча-художня діяльність сприяє розвитку виключно позитивних якостей дитини, мотивуючи її до подальшої творчості.

#### **Список використаних джерел**

1. Кремень В. Педагогічна синергетика : понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2019. № 3. С. 3–19.

2. Лובהва О., Сбруєва А., Бойченко М. Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «Новій українській школі». *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 3–4 (97–98). С. 266–276.

3. Мальов С.В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд* : зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134–138.

4. Олефіренко Т. О. Графічна компетентність як складовий компонент всебічного розвитку особистості. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2020. Ч. 3. С. 117–123.

5. Тодосієнко Н.Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд* : зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242–247.

6. Чжао Юйсян. Актуальні проблеми формування творчих здібностей особистості засобами образотворчого мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. 151. Т. 2. С. 131–135.

## **ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ЕЛЕМЕНТІВ БІОМЕХАНІКИ**

***Губарєва Д. В.***

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

***Тимофєєва Т. Г.***

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

Освіта відіграє ключову роль у формуванні здоров'язберігаючої компетентності. Школа має стати тим місцем, де учні не просто отримують теоретичні знання про здоров'я, а й розвинути комплекс навичок, необхідних для збереження та зміцнення свого здоров'я. Включення в навчальний процес занять з фізичної культури, правильна організація робочого місця учня, проведення просвітницьких заходів – все це сприятиме формуванню у молоді не лише знань, а й практичних умінь, які дозволять їм усвідомлено обирати здоровий спосіб життя. Саме в школі закладаються основи здоров'язберігаючої поведінки, формується відповідальне ставлення до власного здоров'я, що є невід'ємною частиною загальної культури особистості.

Щоб бути здоровим і сильним, потрібно розуміти, як працює наше тіло. Біомеханіка допомагає учням зрозуміти, як тіло рухається та взаємодіє з навколишнім середовищем. Зокрема, це як грати в конструктор – ми будуємо своє здорове тіло, використовуючи знання про біомеханіку. Такі знання допоможуть дітям у майбутньому уникати травм і завжди почуватися бадьорими.

У науці існує багато різних поглядів на те, що таке здоров'я, але найчастіше виділяють три його основні складові: фізичну, психічну та моральну. Такої думки притримуються вчені такі, як: Г. Апанасенко, В. Башков, Д. Венедиктов, О. Ізуткін, С. Кириленко, О. Коган, Ю. Короп, В. Оржеховська, В. Пономаренко, Д. Солопчук, Л. Суценко.

Щоб допомогти учням розвинути навички здорового способу життя, педагоги використовують різноманітні здоров'язберігаючі технології. Ці технології можуть включати в себе різні методи, прийоми та форми організації навчання, спрямовані на формування у людей відповідального ставлення до свого здоров'я.

Поняття «здоров'язберігаючі технології» відображає системний підхід до забезпечення здоров'я в освітньому процесі.

Цей підхід передбачає не лише окремі заходи, а й створення єдиного освітнього середовища, що сприяє формуванню здоров'язберігаючої компетентності учнів. Як зазначають дослідники, здоров'язберігаючі технології спрямовані на створення послідовності чинників, які забезпечують не лише відсутність шкоди для здоров'я, а й активний розвиток здоров'язберегаючих ресурсів особистості [1]. Зокрема, Г. Куртова стверджує, що «здоров'язбережувальна компетентність» – інтегральну якість особистості, яка проявляється у її загальній здатності до здоров'язбережувальної діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення [2]. Кінцевим результатом своєї діяльності здоров'язберігаюче середовище бачить компетентність дій в інтересах свого здоров'я і здоров'я суспільства.

Біомеханіка (від давньогрецької: βίος «життя» та μηχανική «механіка») – це застосування принципів механіки до живих організмів, таких як люди, тварини, рослини та функціональних основних одиниць життя – клітин. Зараз загально визнано, що біомеханіка відіграє важливу роль у розумінні фундаментальних принципів людського руху [3]. Вчені всього світу вивчають основи біомеханіки для кращого прогнозування роботи нашого тіла, серед них: М. Берхам, А. Діккенсон, С. Єфімова, А. Лапутін, Б. Олдфрей та інші. Активно вивчається використання елементів біомеханіки у напрямку розвитку тренерів та спортивних коучів, такі вчені, як В. Косиченко, В. Дубініна, Н. Батєєва, А. Руда, В. Кашуба та інші. Проте аналіз досліджень з використання елементів біомеханіки в освітньому процесі в загальних школах показав, що питання мало досліджене та потребує більш глибоко аналізу та синтезу й адаптування матеріалу для учнів певних вікових груп з метою використання елементів біомеханіки в освітньому процесі.

Так, наприклад, біомеханіка вивчає три положення рівноваги тіла: стійкою, нестійкою і байдужою. Зокрема під впливом певних факторів відбуваються певні механізми з нашим тілом. Знання стосовно керування рівновагою, дозволяють учням спрямовувати увагу на усвідомлений контроль за тілесною оболонкою, що з психологічної точки зору надає можливість розвинути усвідомленість та концентрацію уваги, тобто удосконалювати когнітивні можливості. А це має вплив на формування соціально успішної особистості.

Слід зазначити, що сучасні підходи в освіті мають бути практико-орієнтовані та знання, уміння й навички інтегровані у буденність особистості. Інтегрування елементів біомеханіки

дозволяє здійснювати поєднання уроків між собою. Так, вивчаючи тему рівноваги тіла, може відбуватися об'єднання з темою куті, що з дозволяє учням включити образне й кінетичне мислення й на своєму тілі практично зрозуміти основні поняття теми кутів. Тобто матеріал має практичний характер або діяльнісний підхід в освітньому просторі, що спонукає учнів ставати в активну позицію засвоєння інформації.

Отже, використання елементів біомеханіки в освітньому процесі дозволяє створити інноваційну модель навчання, яка поєднує теоретичні знання з практичними навичками, стимулюючи активну пізнавальну діяльність учнів. Також створюються умови для розвитку творчих здібностей учнів, стимулюючи їх до пошуку нових рішень та розробки власних методик виконання рухів, що формують усвідомленість, концентрацію уваги та розвиває основні операції мислення.

#### **Список використаних джерел**

1. Гуменюк С. Здоров'язберігаючі технології в системі освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2017. Вип. 26. С. 55–57.
2. Мондич О.В. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2020. Вип. 28 (1-2020). С. 319–331.
3. Innocenti B. Biomechanics : a fundamental tool with a long history (and even longer future!). *Muscles Ligaments Tendons J.* 2018. Apr 16. № 7(4). P. 491-492. DOI: 10.11138/mltj/2017.7.4.491.

## **МУЛЬТИМЕДІА В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ**

**Демчук Т. Л.**

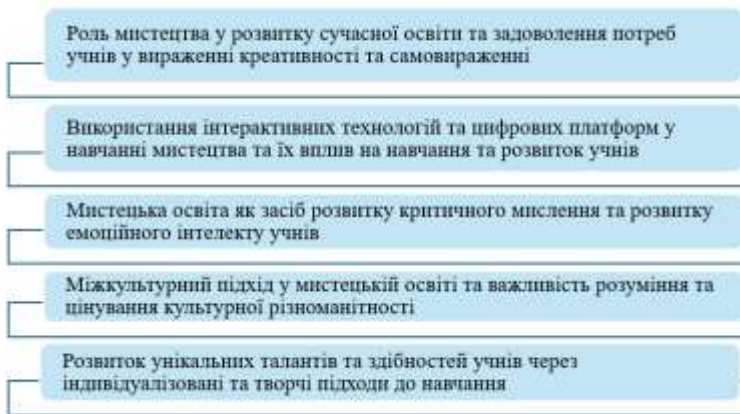
*Дніпровська гімназія № 58 Дніпровської міської ради*

Сучасна мистецька освіта перебуває в постійному розвитку, що зумовлено змінами в суспільстві, технологіях та культурних практиках. Дослідження в цій галузі відкривають нові перспективи для розуміння ролі мистецтва в освіті та його впливу на розвиток учнів. У цьому контексті важливо розглянути кілька ключових аспектів, які формують сучасні тенденції мистецької освіти.

Мистецтво виступає потужним інструментом для розвитку креативності та самовираження учнів. Воно не лише сприяє формуванню естетичних уподобань, але й допомагає учням знайти власний голос у світі, що постійно змінюється.

Ці аспекти досліджують у багатьох академічних статтях, книгах та дослідженнях, які відображають значення мистецької освіти в модернізованому освітньому середовищі та спрямовані

на покращення навчального процесу та розвиток учнів у сфері мистецтва.



*Рисунок 1. Ключові аспекти*

Останні дослідження зосереджуються на використанні інтерактивних технологій та цифрових платформ у мистецькій освіті та їх впливі на навчання та розвиток учнів. Jones та Smith (2019) досліджують використання віртуальних мистецьких галерей для навчання образотворчого мистецтва у учнів. Результати показали позитивний вплив цифрових платформ на розвиток творчих навичок та аналітичного мислення учнів.

У дослідженні авторів Kim та Lee (2020) зазначається ефективність використання мультимедійних технологій у навчанні традиційних мистецтв Південної Кореї. Це дозволяє учням вивчати історію, традиції та техніки мистецтва в захоплюючій та доступній формі. Мистецька освіта повинна враховувати культурну різноманітність. Міжкультурний підхід сприяє розвитку толерантності та взаєморозуміння серед учнів, що є надзвичайно важливим у глобалізованому світі. Він передбачає інтеграцію різних культурних традицій, практик та поглядів у навчальний процес, що дозволяє учням не лише отримувати нові знання, але й формувати критичне мислення та емоційний інтелект.

Smith та Brown (2018) досліджують різноманітність цифрових платформ, від віртуальної реальності до онлайн-курсів, та їх роль у залученні та мотивації набувачів освіти. В дослідженні відображено важливість використання інтерактивних технологій та цифрових платформ у мистецькій освіті та їх потенціал.

Дослідження цих аспектів здійснено на основі аналізу, порівняльного огляду та емпіричних методів. Методи включають

опитування учнів та вчителів, спостереження за навчальним процесом, а також аналіз даних, що дозволив виявити ефективність мультимедійних технологій у мистецькій освіті. Для цього був здійснений огляд доступних онлайн-платформ, таких як, Adobe Creative Cloud, Kadenze, Google Arts & Culture та проаналізовано функціональні можливості та вплив на мотивацію учнів кожної з них.

Adobe Creative Cloud – інтерактивний ресурс, що надає широкий спектр інструментів для навчання та практики в галузі мистецтва, дозволяючи учням розвивати навички в графічному дизайні, фотографії, відеомонтажі та інших областях.

Kadenze – онлайн-платформа, котра спеціалізується на мистецьких курсах різного рівня складності, де студенти отримують можливість навчатися від професіоналів та спілкуватися з колегами по цеху з усього світу.

Google Arts & Culture – ця платформа дозволяє вивчати творчість відомих художників, віртуально відвідувати музеї та виставки по всьому світу, надаючи унікальний спосіб вивчення мистецтва.

Підтверджено, що сучасна мистецька освіта, базуючись на стимулюванні творчості та розвитку емоційного інтелекту учнів, сприяє підвищенню мотивації та активності у навчальному процесі. Дослідження показують, що використання цифрових платформ у мистецькій освіті дозволяє створити більше можливостей для навчання, відкриває доступ до світового фонду мистецтва та фасилітує процес навчання та оцінювання.

Результати дослідження вказують на позитивний вплив сучасних мультимедійних технологій на розвиток креативності та критичного мислення учнів у контексті мистецької освіти.

Можемо також підкреслити важливість інтерактивних технологій у запровадженні індивідуалізованого навчання та залучення всіх учасників навчального процесу, незалежно від їх методичного досвіду. Ці дослідження і висновки дають уявлення про ефективність впровадження сучасних тенденцій у мистецьку освіту та можуть сприяти покращенню навчального процесу та розвитку учнів у цій галузі.

Наукові дослідження, спрямовані на вивчення сучасних тенденцій у мистецькій освіті, підтверджують, що інтерактивні технології мають великий потенціал у покращенні навчального процесу.

Використання інтерактивних платформ, таких як Adobe Creative Cloud та Kadenze, сприяє розвитку творчих навичок учнів, підтримуючи їх у творчому вираженні та індивідуальному розвитку. Google Arts & Culture відкриває двері у світ мистецтва та

культурної спадщини через віртуальні тури по музеях та виставках, що допомагає розширенню знань та культурному розвитку. Окрім того, ці інструменти дозволяють забезпечити доступність та індивідуальний підхід до вивчення мистецтва, створюючи унікальні можливості для здобувачів освіти розвивати свої таланти та майстерність, виражати себе шляхом мистецтва. В цілому, використання цифрових інструментів у мистецькій освіті демонструє значний потенціал у поліпшенні рівня творчості, розвитку талантів, підвищенні зацікавленості та мотивації учнів, що робить їх незамінними складовими сучасного опанування мистецтва.

#### **Список використаних джерел**

1. Jones A., Smith B. The impact of virtual art galleries on art education: Enhancing creative skills and analytical thinking. *Journal of Art Education*. 2019. Т. 45 (2). P. 123-137.
2. Kim C., Lee D. Multimedia interactive technologies in teaching traditional Korean arts : A case study. *International Journal of Arts Education*. 2020. Т. 32 (1). P. 45–60.
3. Smith J., Brown T. Digital platforms in art education: Engaging students through virtual reality and online courses. *Art and Technology Review*. 2018. Т. 12 (3). P. 78–89.
4. Anderson P. Creativity and emotional intelligence in modern art education. *Journal of Educational Psychology*. (2021). Т. 50 (4). P. 231–245.
5. Roberts L. Cultural diversity in art education: A multicultural approach for the 21st century. *Journal of Multicultural Education*. 2022. Т. 15 (2). P. 98–112.

## **МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Другов М. С.**

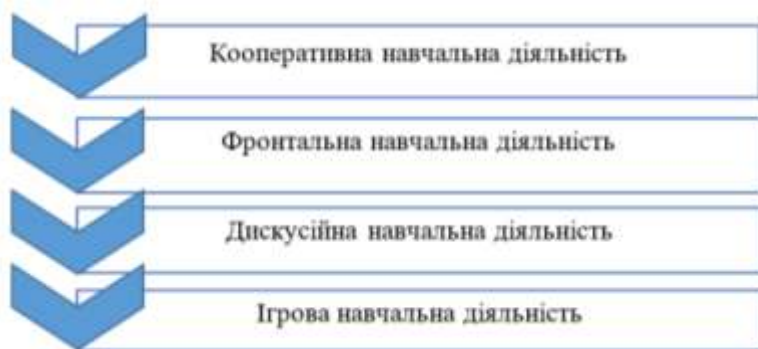
*Слов'янська загальноосвітня школа I–III ступенів № 12  
Слов'янської міської ради Донецької області*

Сучасна методика навчання іноземної мови надає інтерактивним методам навчання провідне місце в освітньому процесі здобувачів освіти різних рівнів. Інтерактивне навчання – це методика організації освітнього процесу, яка базується на активній взаємодії учнів між собою, з учителем, що сприяє кращому засвоєнню іншомовного матеріалу, активізації уваги, підвищенню пізнавального інтересу, розвитку критичного мислення, творчих та комунікативних навичок учнів. За такого навчання відбувається активне занурення в спілкування, повторення раніше вивчених лексичних одиниць і вивчення нових, обмін інформацією, комунікативна підтримка, що заснована на взаєморозумінні і взаємодії. Такий підхід передбачає використання різноманітних форм і методів



навчання, які заохочують учнів до обміну думками, спільного розв'язання завдань та практичного застосування набутих знань у змодельованих реальних ситуаціях спілкування. Інтерактивне навчання орієнтоване на активну участь кожного учня і створює атмосферу співпраці та підтримки в освітньому процесі, де розвивається вміння слухати співрозмовника, усвідомлювати його думки та почуття, відстоювати свою позицію, вільно висловлювати власну думку тощо. Це навчання, де учень і вчитель є рівноправними суб'єктами освітньої діяльності [3].

Зазначимо, що методи інтерактивної роботи на уроках англійської мови можна поділити на чотири основні групи відповідно до форм навчальної діяльності (рис. 1):



*Рисунок 1. Групи інтерактивного навчання*

1) кооперативна навчальна діяльність, за якої відбувається організація навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою (наприклад: робота в парах («face-to-face» «один – удвох – усі разом»), ротаційні трійки, «два – чотири – усі разом» (експертні групи), перехресні групи, акваріум, карусель, проектна робота тощо).

2) фронтальна навчальна діяльність, за якої передбачається робота всього класу (коло знань, мікрофон, мозковий штурм, «навчаючи – учуся», кейс-метод, дерево рішень тощо);

3) дискусійна навчальна діяльність, за якої здійснюється широке загальне обговорення навчальної/спірної проблеми (метод ПРЕС, обери/зміни позицію, дискусія у формі ток-шоу, дебати, безперервна шкала думок тощо);

4) ігрова навчальна діяльність, за якої відбувається організація освітнього процесу шляхом залучення учнів до гри

(рольова гра, спрощене судове засідання, гра-подорож, рольові ігри, імітація тощо) [2].

Будь-який урок англійської мови в межах інтерактивного навчання – це певне іншомовне освітнє середовище, у якому вчитель та учні взаємодіють разом задля досягнення спільного результату. Водночас успіх у навчанні – це результат колективного використання всіх освітніх можливостей. Зазначимо, що широкі можливості реалізації інтерактивного навчання має використання рольової гри як методичного прийому навчання практичного володіння англійської мови.

Рольова гра створює сприятливі умови реального спілкування, підвищуючи в такий спосіб інтерес до предмета. Саме тому вона знаходить широке застосування в практиці навчання англійської мови в ЗЗСО. Рольова гра сприяє реалізації найважливіших методичних завдань: створення психологічної готовності учнів до іншомовного спілкування, забезпечення дидактичної необхідності багаторазового повторення іншомовного навчального матеріалу, його ефективного засвоєння. Крім того, рольова гра мотивує мовленнєву діяльність здобувачів освіти, бо вони опиняються в ситуації, коли актуалізується потреба щось сказати, запитати, передати, з'ясувати, довести, чимось поділитися із співрозмовником. Учні практично переконуються в тому, що англійську мову можна використовувати для спілкування. Саме рольова гра активізує прагнення учнів до взаємодії одне з одним та вчителем, створює умови рівності в мовленнєвому партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між учнем і вчителем. У рольовій грі кожен отримує певну роль і має бути активним партнером у мовленнєвій ситуації. Через рольову гру учні опановують такі елементи спілкування: уміння розпочати розмову, підтримати її, зупинити співрозмовника, погодитися з його думкою чи спростувати її, уміння слухати співрозмовника, ставити уточнювальні запитання тощо [1, с. 92].

Зазначимо, що беззаперечною є ефективність використання рольових ігор під час навчання англійської мови, тому що вони допомагають природному її вивченню. За допомогою рольових ігор учні можуть відчути себе учасниками різних сценаріїв: бесіда з друзями, відвідування магазину чи інтерв'ю на роботу, що допомагає не лише засвоїти лексику та граматичні конструкції, але й опанувати культурні та соціальні аспекти мови. Рольові ігри сприяють зниженню психологічного бар'єра, підвищують мотивацію та впевненість учнів, стимулюють розвиток комунікативних навичок і формують спонтанність у висловлюваннях, що є важливими складовими успішного мовного спілкування. За позитивного результату в учнів підвищується

самооцінка, розвиваються такі особистісні якості, як упевненість у собі, адаптивність та гнучкість мислення, уміння працювати в команді, брати відповідальність за свій вибір, аналізувати результати своєї діяльності тощо.

У такий спосіб інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у вивченні англійської мови, бо сприяють активному залученню учнів, підвищують мотивацію до вивчення мови, покращують комунікативні навички та розвивають здатність до творчого мислення і критичного аналізу. Використання інтерактивних підходів (рольові ігри, робота в групах, дискусії тощо) дає змогу створити природне іншомовне середовище, де учні можуть практикувати англійську в умовах, максимально наближених до реального спілкування, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу, сприяє подоланню мовного бар'єра і допомагає учням відчувати впевненість у своїх мовних навичках.

#### **Список використаних джерел**

1. Лобачова І.М. Метод комунікативних завдань у сучасній практиці навчання англійської мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2020. Вип. 1(21). Ч. 1. С. 91–96.
2. How to Implement Interactive Language Teaching Strategies in Your Classroom. 2021. URL: <https://sanako.com/interactive-language-teaching-strategies> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Interactive Teaching Styles Used in the Classroom. 2017. URL: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/5-interactive-teaching-styles-2/> (дата звернення: 12.11.2024).

## **РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЧЕРЕЗ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**

***Дяденчук А. Ф.***

*Таврійський державний агротехнологічний університет  
імені Дмитра Моторного;*

*Центр дитячо-юнацької творчості імені Є.М. Рудневої  
відділу освіти виконавчого комітету*

*Бердянської міської ради Запорізької області*

У сучасних умовах швидких технологічних змін та розвитку цифрових інструментів, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід'ємною частиною освітнього процесу [1]. Вони відкривають нові можливості для педагогів усіх ланок освітнього процесу, не є винятком і позашкільна освіта, де ІКТ можуть значно покращити якість навчання, сприяти розвитку творчих та критичних навичок гуртківців та педагогів, а також забезпечити індивідуалізований підхід до кожного учасника освітнього процесу [2].

Питанням діджиталізації освітнього процесу присвячено достатню кількість наукових робіт, серед яких праці Л. Білоусової, В. Бикова, М. Жалдака, М. Шкіля, Р. Гуревич та інших вчених. Попри різноманітність наукових досліджень, цифровізація суспільства набирає обертів, що значно розширює межі доступу до знань, можливості професійного розвитку та перспективи впровадження інновацій у різних галузях. До того ж в умовах пандемії та воєнних дій, коли навчання переважно здійснюється у дистанційному форматі, ці інструменти стають ключовими для забезпечення безперервності освітнього процесу та самоосвіти педагогів.

Враховуючи вищезазначене, *метою дослідження* є виявлення та обґрунтування ефективних підходів до розвитку педагогічної майстерності через використання ІКТ, а також визначення їхнього впливу на професійне становлення педагогів в умовах цифровізації освіти.

Самоосвіта педагогів у сучасних умовах цифровізації є ключовим інструментом для вдосконалення педагогічної майстерності [3]. Використання ІКТ відкриває широкі можливості для самостійного навчання, доступу до глобальних освітніх ресурсів і впровадження інновацій в освітній процес. Завдяки цифровим інструментам педагоги можуть ефективніше розвивати свої професійні компетентності, адаптуватися до викликів часу та забезпечувати високий рівень освітніх послуг. У цьому контексті, одним із завдань є вивчення впливу ІКТ на професійний розвиток педагогів та ймовірних можливостей для їх самовдосконалення (рис. 1).

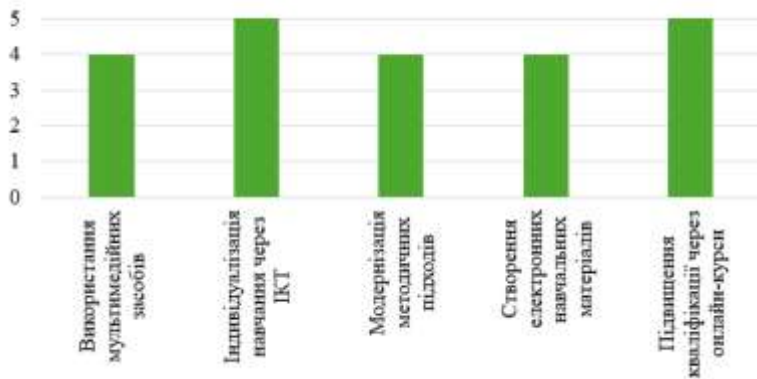
Як показують реалії сьогодення, сучасні технології сприяють обміну досвідом не тільки з колегами з інших регіонів країни, але й надають можливість доступу до міжнародних курсів, сертифікацій і програм підвищення кваліфікації, дозволяючи переймати найкращі вітчизняні та закордонні практики та інтегрувати їх у власну педагогічну діяльність. Можливість навчатися у зручному темпі дозволяє організувати процес розвитку відповідно до власних потреб та можливостей. Використання програмного забезпечення для створення інтерактивних курсів та віртуальних класів стає важливим елементом сучасного навчання – онлайн-платформи дають педагогам змогу ефективно організовувати заняття, інтегруючи різноманітні мультимедійні ресурси, тести, завдання, форуми тощо.



*Рисунок 1. Ключові аспекти розвитку педагогічної майстерності через ІКТ*

З метою виявлення впливу ІКТ на розвиток педагогічної майстерності було проведено усне опитування педагогічних та науково-педагогічних працівників (викладачі закладів позашкільної освіти і закладів вищої освіти). Оцінювання проведено за рівнем впливу від 1 до 5, де 1 – мінімальний рівень впливу, 5 – максимальний (рис. 2).

Як видно з результатів опитування одним із найбільш важливих аспектів для педагогів є індивідуалізація навчання завдяки використанню ІКТ, що свідчить про її значущість у забезпеченні персоналізованого підходу до потреб кожного учасника освітнього процесу. Не менш вагомим напрямом є підвищення кваліфікації педагогів через онлайн-курси та вебіари, що свідчить про актуальність доступу до сучасних ресурсів, можливість обміну досвідом з колегами та впровадження нових методик у практику викладання. Педагоги, через активне використання ІКТ, мають можливість не тільки підвищувати свою професійну кваліфікацію, а й інтенсифікувати освітній процес, удосконалювати форми і методи навчання, створювати нові електронні навчальні ресурси та інтегрувати сучасні технології в освітній процес [4].



*Рисунок 2. Вплив ІКТ на розвиток педагогічної майстерності*

Таким чином, результати опитування підтверджують, що ІКТ є потужним інструментом для розвитку педагогічної майстерності в освіті, а також відкривають широкі можливості для підвищення якості освітнього процесу. Враховуючи швидкість змін у світі технологій, педагогам необхідно постійно оновлювати свої знання та навички, що робить ІКТ незамінним інструментом для розвитку їх педагогічної майстерності. А впровадження ІКТ сприяє інтерактивності, взаємодії та доступності навчальних матеріалів.

#### **Список використаних джерел**

1. Кравчук О.А. Переваги та недоліки використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. *Сучасні досягнення в науці та освіті* : зб. пр. XV Міжнар. наук. конф., 16–23 верес. 2020 р., м. Нетанія (Ізраїль). Хмельницький : ХНУ, 2020. С. 63–66.
2. Пустовіт Г.П., Климчук В.В. Упровадження ІКТ у методику навчання та управління діяльністю позашкільних навчальних закладів. *Інноватика у вихованні*. 2016. Вип. 4. С. 27–40.
3. Коваленко В.В., Мар'єнко М.В., Сухих А.С. Самоосвіта та саморозвиток педагогічних працівників із застосуванням інструментів відкритої науки. *Освітній дискурс*. 2021. Вип. 10(37). С. 28–38.
4. Дяденчук А.Ф., Іванов В.С. Застосування комп'ютерних технологій при підготовці фахівців в галузі електроенергетики. *Наукові записки молодих учених*. 2021. № 8. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1883/pdf> (дата звернення 24.11.2024).

## **ПОСТУП СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЩОДО НЕДИСКРИМІНАЦІЇ, ІНКЛЮЗІЇ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

**Елькін О. Б.**

*Інституту проблем виховання НАПН України;  
ГО «ЕдКемп Україна»*

**Єфімцева Г. Г.**

*ГО «ЕдКемп Україна»*

В Україні з набуттям незалежності в суспільстві постала потреба в просуванні демократичних цінностей, зокрема забезпечення рівних прав та можливостей. Розвиток громадянського руху, наукової думки та інтеграція європейських стандартів у життя людей стали базою для поступових змін в усіх сферах життя, серед іншого й освіти. Освітня реформа «Нова українська школа» стала відповіддю на потребу виховання молодого покоління, здатного сприймати та відстоювати демократичні цінності, мати компетентності й наскрізні навички, що забезпечують особисте благополуччя і суспільний добробут. Особливу увагу в межах реформи було зосереджено на створенні умов, які б забезпечували рівний доступ до освіти кожної людини, незалежно від статі, національної чи етнічної належності, фізичних можливостей чи інших ознак. Недискримінаційний підхід, інклюзивна освіта, впровадження програм розвитку соціально-емоційних навичок стали невід'ємною частиною цього процесу.

Водночас формуванню в українського суспільства потреби дотримуватись принципів недискримінації сприяв розвиток наукової думки. Починаючи з 1991 року велика кількість досліджень в Україні розкриває питання недискримінації. Варто звернути увагу на роботи М. Воровки, Т. Доронініної, Т. Дрожжиної, О. Кікінеджи, О. Малахової, О. Маруценка, Т. Марценюк, О. Рассказової, О. Стрельник та інших науковиць і науковців, роботи яких сприяли формуванню комплексного підходу до розуміння дискримінації в Україні, підкреслюючи важливість системних змін, серед яких – законодавчі реформи, освітні ініціативи та соціальні програми.

Трансформаційні зміни в Україні відбувались поступово через розробку та реалізацію нових для нашої країни науково-практичних підходів – гендерного, недискримінаційного та інклюзивного.

Мета цієї статті – дослідити становлення та розвиток гендерного, недискримінаційного та інклюзивного підходів в освіті, їхнього впливу на освітню систему України та світу, а також обґрунтувати необхідність впровадження цих підходів для забезпечення рівних прав і можливостей в освіті. Особлива увага приділяється тому, як ці підходи сприяють розвитку соціально-емоційних навичок, формуючи безпечне, толерантне та стимулююче середовище, де кожен учень/-ця можуть розвивати свої емоційні та соціальні компетенції, що є важливими для успішної інтеграції в сучасне суспільство.

Освіта в Україні пройшла важливий трансформаційний шлях від системи, де дискримінаційні погляди та практики були глибоко вкорінені, до поступового усвідомлення необхідності забезпечення рівних прав і можливостей усіх учасників/-ць освітнього процесу.

Основою для створення освітнього середовища, вільного від дискримінації за ознакою статі, став гендерний підхід, який зосереджується на викоріненні стереотипів та упереджень щодо жінок і чоловіків та формуванні культури рівних можливостей у навчанні та суспільному житті, а також розкритті потенціалу кожного і кожної. Значна увага під час реалізації гендерного підходу приділяється аналізу та перегляду навчальних програм, експертизі освітнього контенту, навчанню педагогів тощо.

За ініціативи Робочої групи з питань політики гендерної рівності та протидії дискримінації в освіті Міністерства освіти і науки України з 2016 року розпочато гендерну експертизу проектів шкільних підручників, що друкуються за кошти державного бюджету та подаються на всеукраїнський конкурс. Члени і членкині робочої групи (О. Малахова, О. Марущенко, Т. Дрожжина, Т. Коробкіна) вперше обґрунтували теоретико-методологічні засади проведення гендерної експертизи освітнього контенту [3].

Враховуючи велику зацікавленість освітянства, різні надавачі послуги підвищення кваліфікації почали створювати можливості підвищення кваліфікації з означеної тематики. Серед найбільш масштабних проєктів варто зазначити навчальний курс на платформі Prometheus «Жінки та чоловіки: гендер для всіх», який було запущено у 2015 році [6]. Розробниця та спікерка курсу Т. Марценюк.

«Гендерний освітній експеримент» (2015–2018) Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА» залучив понад 490 освітян/-ок Харківської області до впровадження гендерночутливої освіти, вільної від дискримінації за гендерною ознакою. У межах проєкту проведено тренінги, створено



гендерночутливу наочність та підготовлено учасників/-иць виявляти сексизм у навчальних матеріалах і шкільному просторі. Ініціатива сприяла розвитку гендерної компетентності освітян/-ок і долученню до загальнонаціональної експертизи підручників, заклавши основу для подальших змін у сфері освіти.

Інтерес освітянства та активність державно-громадського сектору зумовили підвищення якості освітнього контенту, зменшення гендерних стереотипів у навчальних матеріалах та зростання обізнаності педагогів щодо принципів гендерної рівності. Це створило сприятливі умови для наступних змін – розширення кількості захищених ознак, яким приділялась увага в освітньому процесі та поступового впровадження недискримінаційного підходу в освіті, який враховує ширший спектр аспектів рівності.

Недискримінаційний підхід в освіті спрямований на забезпечення рівного доступу, участі та можливостей для всіх учасників і учасниць освітнього процесу незалежно від їхніх соціальних, гендерних, етнічних, вікових чи інших особливостей. Цей підхід базується на міжнародних стандартах прав людини та національних нормативних документах. Передумовою щодо запровадження недискримінаційного підходу в освіті стала низка змін у законодавстві України. Зокрема, прийняття Закону України «Про освіту» (2017 рік), в статті 3 якого зазначено «В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак» [9]. У Законі «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» (2019 рік), йдеться про «Захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю» [9].

В основу недискримінаційного підходу покладено принцип інтерсекційності, який розглядає проблему перехресної (множинної) дискримінації та пояснює «владні зв'язки між категоріями дискримінації» [4]. В освітньому контексті цей принцип акцентує увагу на виявленні та подоланні подвійної або множинної дискримінації, створює умови для врахування специфічних потреб дітей, які одночасно стикаються з дискримінацією за різними ознаками, забезпечує більш точну

діагностику причин нерівності в доступі до якісної освіти та дає змогу формувати індивідуалізовані рішення для кожної категорії учнів / учениць.

Серед освітніх програм для педагогів, які створені в межах популяризації недискримінаційного підходу, варто зазначити онлайн-курс «Недискримінаційний підхід у навчанні» на освітній платформі EdEra [7].

Реалізація недискримінаційного підходу стала важливим кроком на шляху побудови освітнього середовища, яке враховує багатогранність людської ідентичності, забезпечуючи рівність і повагу до кожного учасника / учасниці освітнього процесу. Недискримінаційний підхід заклав основу для побудови освітнього середовища, яке враховує потреби усіх учасників/-ць освітнього процесу, незалежно від індивідуальних особливостей.

Логічним кроком у розвитку освітньої системи стало й впровадження інклюзивного підходу, що фокусується на забезпеченні доступності, рівності та повноцінної участі всіх дітей, включаючи дітей із особливими освітніми потребами через створення середовища, що враховує індивідуальні особливості, здібності та потреби всіх учнів/-ць, незалежно від їхнього стану здоров'я, соціального статусу, культурного чи етнічного походження. Головна мета інклюзивного підходу – забезпечити всім дітям рівні можливості для здобуття якісної освіти в спільному навчальному просторі. Водночас за потреби є можливість для забезпечення рівності застосовувати відповідні адаптації чи модифікації освітнього середовища, програм та викладання [2].

Освітній процес у межах інклюзивного підходу спрямований на розвиток таких важливих соціальних навичок, як толерантність, співчуття, взаємоповага та співпраця, сприяє боротьбі зі стигматизацією та дискримінацією. Умови, коли діти з різними ознаками навчаються разом, привчають їх приймати одне одного такими, якими вони є, долати стереотипи та упередження. Реалізація інклюзивного підходу в освіті є одним із пріоритетів державної політики України.

Реалізація гендерного, недискримінаційного та інклюзивного підходів в освіті не лише сприяє забезпеченню рівного доступу до якісної освіти, поваги до різноманітності, а й актуалізує питання підтримки емоційного благополуччя учнівства у системі освіти. Через створення інклюзивного середовища та залучення дітей із різними ознаками до спільного навчання відбувається формування гуманістичних цінностей, таких як толерантність, взаємоповага, співчуття та прийняття різноманітності. У процесі навчання діти вчатьсь взаємодіяти на

основі співпраці та підтримки, що є основою соціально-емоційного розвитку. Освітнє середовище, побудоване на засадах рівності та недискримінації, допомагає учнівству долати упередження, боротися зі стигматизацією та стереотипами, формуючи культуру поваги до інших та системне мислення. Отже, сучасна освіта не лише орієнтується на академічний розвиток, але й підтримує виховання емоційно зрілих та етично відповідальних громадян і громадянок, здатних до конструктивної взаємодії в сучасному суспільстві.

Саме в цьому контексті українській освіті знадобився потенціал програм соціально-емоційного навчання, насамперед програма соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН), метою якої є розвивати у дітей навички взаємодіяти з іншими, керувати емоціями та розв'язувати конфлікти. Програма СЕЕН з 2019 року системно впроваджується МОН на всеукраїнському рівні за методичної підтримки ГО «ЕдКемп Україна» [1]. За результатами п'ятирічного експерименту з впровадження програми СЕЕН, доведено її потенціал щодо розвитку в учнівства, зокрема, таких рис, як співпереживання, відповідальність, допитливість, толерантність і товариськість [5].

Загалом, поступ суспільної думки в Україні щодо гендерної рівності, недискримінації, інклюзії та розвитку соціально-емоційних навичок у системі освіти є результатом інтеграції демократичних цінностей, впливу міжнародних стандартів та послідовного впровадження реформи НУШ. Інтеграція в систему освіти України гендерного, недискримінаційного, інклюзивного підходів та запровадження програм соціально-емоційного навчання, насамперед СЕЕН, сприяє створенню освітнього середовища, яке забезпечує рівний доступ до освіти та формує толерантність і повагу до різноманітності. Підтримка держави, освітанства і громадських ініціатив забезпечує поступове впровадження інноваційних підходів, спрямованих на соціальну інтеграцію та розвиток компетенцій, важливих для успішного життя в сучасному суспільстві.

#### **Список використаних джерел**

1. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ-навчання / за заг. ред. О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019.

2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : монографія / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

3. Малахова О.А., Марущенко О.А., Дрожжина Т.В., Коробкіна Т.В. Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників : Експертиза шкільних підручників / за заг. ред. О.М. Топузова, Н.Б. Вяткіної. Київ: Педагогічна думка, 2016. URL: <https://argo.page.link/Se8gg>.

4. Марценюк Т. Інтеграція гендерної складової в аналітичні матеріали / Т. Марценюк. Київ: МФ «Відродження», 2019. 28 с.
5. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження соціально-емоційних навичок (ДОСЕН) в Україні (2022–2024).
6. Онлайн-курс «Жінки та чоловіки: гендер для всіх». URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-for-all-course/>.
7. Онлайн-курс «Недискримінаційний підхід у навчанні» (2018). URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-Studena+Inc+1/about>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 19 січня 2019 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.
9. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

## LET'S CLIL BE YOUR SKILL

**Єва Г. А.**

*Дніпровська гімназія № 26 Дніпровської міської ради*

No one would dispute the fact that from the specifics of the 'Foreign language' subject, it follows that students must master the language as a means of communication, which is being studied, and be able to use it in oral and written forms. The oral form includes mastering the understanding of sound language by ear – listening and expressing one's thoughts in a foreign language – speaking. The written form presupposes the mastery of a graphic language, that is, the understanding of printed text – reading, and the use of a graphic system for the expression of thoughts – writing. Listening, speaking, reading and writing are types of language activities that must be formed in students to ensure the ability to communicate in oral and written forms.

There can be no doubt that learning English today is not only a popular thing to do, but also a need. English teachers are those who are able to combine, analyse and apply their knowledge at the same time to several disciplines. So, education has a task ahead of it to organically combine professional, subject-language and general language knowledge competencies. This is the goal set by the CLIL method (Content and Language Integrated Learning) – subject-language integrated learning. The use of the CLIL methodology in the educational process gives teachers the opportunity to integrate the study of a foreign language with another educational subject.

Studying history, geography, biology, science and art in the English language class is exactly the case when it will be appropriate to use the CLIL approach, which is popular in education.

However, there are those who argue that only English is the best subject for CLIL practice. Nevertheless, it is one of the most possible ways to be involved into some inventions, space travelling and math calculations in one case, for example.

Let's do some practice. We can talk about "Gateway" A2 Students book by Macmillan Education, Unit 4 "On the move" [1, c. 52–57]. The vocabulary of the lesson consists of words about travelling and geographical locations. Students are involved into cultural problems which are connected with travellers and locals. They learn about different cultures, their diversities and keep an open mind towards other individuals and communities. Students will learn about cuisine, traditions, moral issues about respecting diversity, cattle, music, another language, exploration and the local weather! They cope with listening, reading, watching video, working with vocabulary and writing during this very lesson! And guess what? The question is if it is really the possibility of using the CLIL structure inside of a subject! Your lesson aims might be:

- ss will be able to use the foreign language to learn and analyse new information about cultures of different countries;
- ss will be able to explore more information and the answer to questions about the topic;
- ss will find out how travel can help people value diversity;

Why is it important for young people to value diversity?

The simple fact is students could be taught about using the verb to be in Past Simple Tense to gain knowledge of language management. There should also be specific classes to help them search travel destinations on the map for using geographical skills in a proper way.

Another problem is a significant change the teacher's role took. What I mean is the fact that their responsibility for information was shifted onto students. Unfortunately, they aren't the only ones anymore and sometimes teacher loses this race and GPT wins.

CLIL methods encourage teachers to be on the top. Only these people are always responsible for kids' knowledge and background.

In addition, an alternative approach would be to make CLIL subconsciously more attractive to students. It is an issue that pedagogical staff must be addressed. English teachers are the source of pupils' profound knowledge because of using this method.

CLIL brings together language teachers and subject teachers, helping students discover and develop multiple skills - so-called plurilingualism skills, focusing on the development of cognitive skills functions of discourse. In other words, to help students build and structure knowledge according to the appropriate level of thinking. So,

students learn the language for tasks and apply it in their professional field.

#### **Список використаних джерел**

1. Students' Book "Gateway to the world" A2 by David Spencer, Macmillan Education. 2023. 169 p.
2. What is CLIL and how to use it in language teaching? *SANAKO* : вебсайт. URL: <https://sanako.com/what-clil-is-and-how-to-use-it-in-language-teaching>.
3. Токарчук В., Шуба Ю. CLIL methodology in teaching academic writing and integrity. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 52. Т. 3. С. 224–231. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-3-33/>
4. CLIL: A lesson framework. *TeachingEnglish* : вебсайт. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowing-subject/articles/clil-lesson-framework>.
5. What Is CLIL? The Global Trend in Bilingual Education Explained. *Bridge* : вебсайт. URL: <https://bridge.edu/tefl/blog/what-is-clil/>.

## **ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Єкімова М. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Роздимаха А. І.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Естетичний розвиток особистості – складний і багатогранний процес формування естетичної свідомості, всіх її структурних компонентів та розвитку всіх видів естетичної діяльності. Естетичне сприйняття є одним з видів естетичної діяльності. Це складний процес відображення людиною творів мистецтва і естетично-цінного у оточуючому середовищі. Йому притаманні такі компоненти: як визначення окремих ознак предмету, виділення у ньому інформаційного змісту, формування образу предмета. Характерною рисою є те, що предмет відображається естетичним сприйняттям у сукупності його якостей, у його цілісності. Основними якостями естетичного сприйняття є його цілісність, константність, його залежність від попереднього досліду, знань, потреб, схильностей, інтересів, емоційного стану.

Вже це дозволяє стверджувати, що художня діяльність – основна умова розвитку музичних здібностей здобувачів початкової освіти. Бо що і як сприймає людина, залежить від того що і як вона робить. Тільки у активній діяльності розвиток музичних здібностей стає активним цілеспрямованим процесом.

Надзвичайно важлива роль у вирішенні цих завдань належить музичному мистецтву. У зв'язку з цим, перед музичною педагогікою постає багато проблем, серед яких однією з найактуальніших, на нашу думку, є проблема розвитку музичних здібностей здобувачів початкової освіти.

Проблема розвитку музичних здібностей тісно пов'язана з проблемами навчання та виховання, успішного освоєння окремих видів діяльності, становлення особистості. Актуальними для наукового аналізу є питання місця здібностей в загальній структурі особистості, вікові аспекти розвитку здібностей, впливу діяльності та особистісних якостей на розвиток здібностей, тощо.

Методологічну основу художньої діяльності як засобу розвитку музичних здібностей особистості визначають положення: теоретичне та методичне забезпечення виховного процесу, що визначають сприйнятливність здобувачів початкової освіти до художньо-образної творчості (Л. Старовойт, С. Тимошук); на загальнонауковому рівні – фундаментальні роботи вітчизняних вчених, що відзначають молодший шкільний вік, який характеризується креативним становленням (Н. Ваганова, О. Грішко, А. Гусенко, Г. Литовченко); зарубіжних авторів (А. Clark, А. Cropley, I. Fillis, J. Low); з проблем психології здібностей, інтелекту та креативності; на конкретно-науковому рівні – наукові положення психології творчості (З. Еманова), вікової психології вітчизняних авторів (І. Вінничук) та зарубіжних (D. Tegano), психології художніх здібностей (О. Стріхар); на технологічному рівні принципи та концепції художнього розвитку (Л. Масол, О. Рудницька); концепції емоційно-естетичного та художньо-естетичного виховання (Г. Падалка, Г. Яківчук).

Принциповим для педагогів є визначення взаємозв'язків між здібностями і діяльністю. По-перше – здібності можна виділити лише у процесі діяльності; по-друге – людина не народжується зі здібностями до тієї, чи іншої діяльності, здібності отримують розвиток лише у відповідній діяльності; по-третє – існує тісний нерозривний зв'язок між здібностями з одного боку, і знаннями, вміннями, навичками – з другого.

Кожен вид людської діяльності вимагає не однієї, а декількох здібностей. Предметом представленого дослідження є розвиток художніх здібностей, зокрема – музичних здібностей здобувачів початкової освіти. Художні здібності – здібності до музичної діяльності у області мистецтва належать до числа спеціальних.

Вчені схиляються до того, що музичні здібності нерозривно пов'язані з музичною культурою. Вони розвиваються в процесі музичної діяльності, сприйняття музики і власне музичної

діяльності, тому ніякі виокремлені слухові дані не гарантують видатних творчих досягнень самі по собі.

Від теорії А. Ковінько йде лінія дослідження здібностей, в якій на перший план їх розвитку виходять особливості діяльності, а особистісна природа здібностей не ігнорується, а відходить на другий план. Автор називав здібностями не будь-які загальні індивідуальні особливості, а лише ті, що мають відношення до успішності виконання певної діяльності та особливої уваги надавав здібностям, під якими розуміються індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої [1].

Здібності не надаються людині у готовому вигляді. Вони завжди результат розвитку, який здійснюється головним чином у процесі виховання і навчання. Уродженими можуть бути лише задатки, тобто анатомо-фізіологічні особливості, що лежать в основі розвитку здібностей. Самі ж здібності не можуть виникнути поза конкретною діяльністю людини. Усі складові здібностей – продукт людських взаємовідносин. Своєрідним проявом, конкретизацією і спеціалізацією естетичних здібностей постають художні здібності. Художні здібності – це здатність не тільки до естетичного сприйняття, переживання і оцінювання творів мистецтва, а і здатність до створення художньої цінності [2].

#### **Список використаних джерел**

1. Ковінько А.В. Підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2017. 272 с.

2. Кудінова Н., Одерій Л. Розвиток художніх здібностей у дітей дошкільного віку засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва. *Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти*. 2018. № 7. С. 127–136. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.7.2018.140590>.

## **СИТУАТИВНІ ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

***Зімбалецька Н. В.***

*Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 20  
Криворізької міської ради*

Під час організації освітнього процесу в очній формі або у змішаному режимі в закладах дошкільної освіти забезпечується безумовне переривання освітнього процесу у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Учасники освітнього процесу організовано переміщуються до споруд цивільного захисту і перебувають в них до скасування



тривоги. Продовження освітнього процесу в укритті відбувається з урахуванням необхідного корегування [4]. Проте загальні втрати в навчальному часі, нестабільний емоційний стан учасників освітнього процесу, вікова психологічна неспроможність дітей дошкільного віку до самоорганізації та самоосвіти, об'єктивно недостатній рівень ефективності проведеної в укриттях освітньої діяльності мають свої негативні наслідки, які в першу чергу виражаються освітніми втратами.

Чи не найбільші навчальні втрати в дошкільному віці сьогодні спостерігаються в мовленні дітей. Результати моніторингу, проведеного на початку 2024–2025 навчального року в нашому закладі, показали, що у дітей 6-го року життя збіднілий об'єм словника, діти не використовують в мовленні абстрактні поняття, омоніми, багатозначні слова. Дошкільникам цієї вікової категорії важко узгоджувати іменники з прикметниками та числівниками, використовувати дієслова в теперішньому, минулому і майбутньому часі, прикметники в ступенях порівняння, утворювати нові слова від одного кореня та змінювати форму слова. Лише чверть обстежених дітей мають показники звуковимови в межах вікової норми. Страждає і зв'язне мовлення. Діти висловлюються переважно простими реченнями, тому скласти повноцінну розповідь за сюжетною картинкою чи самостійно переказати оповідання їм складно.

Традиційно для проведення роботи з розвитку мовлення вихователі використовують дидактичні картини, картки для закріплення лексики, схеми-опори для складання розповідей, ілюстрації, роздатковий матеріал для дидактичних ігор та інший наочний матеріал. Такими матеріалами, як правило, забезпечені укриття в дитячих садках. Але на практиці ми спостерігаємо втрату часу на організаційні моменти, переключення на іншу тему та переривання організованого вже в укритті заняття через те, що оголошується відбій тривоги. Зважаючи на це, пропонуємо уважніше придивитись до ситуативної ігрової діяльності, як альтернативи мовленнєвого заняття в укритті.

Ситуативна гра – гра, яка виникає в певній ситуації комунікації. Стимульована вихователем мовленнєва активність групи дітей, які знаходяться в обмеженому середовищі, може допомогти у розв'язанні ситуативних завдань, обговоренні проблемних ситуацій, вправлянні в діалогічному та монологічному мовленні, накопиченні лексики, відпрацюванні граматичних норм українського мовлення. Така гра не вимагає спеціального стимульного матеріалу і може проводитись під час будь-якого режимного моменту [3].

Ситуативна мовленнєва гра – вид діяльності, під час якої закріплюються граматичні та орфоепічні норми мови. Речення стають довшими, більш розгорнутими, а їх конструкція – складнішою, з'являються пізнавальний інтерес, естетично – творчі потреби. Така гра має зацікавити малюка, захопити його, приємно здивувати, подарувати радість спілкування та радість пізнання [1].

Найпростішою в організації є словесна ситуативна гра. Змістом словесної гри виступає висловлювання. Засобом реалізації ігрової дії та ігрового задуму є слово, а результатом гри – породження нового висловлювання. Наприклад, згуртувавши дітей біля себе, вихователь може запропонувати їм підібрати слова-назви предметів чи явищ, які асоціюються з кольором ключового слова «помідор». Утворюється ланцюжок «помідор» – «червоний». Діти згадують і називають предмети та явища, які мають таку кольорову ознаку і утворюють словосполучення: червона калина, червоний томатний сік, червоне полум'я, червона кров, червона заграва, червоне світло світлофора, червоний автомобіль, червона пожежна машина та ін. [2].

Завдання малюка в іншій словесній грі – дібрати за аналогією відповідне слово, опираючись на пару-підказку так, щоб отримати твердження: «Якщо..., то...». Наприклад, якщо у кобили – лоша, то у корови (теля). Або, якщо хліб пече пекар, то будинок буде (будівельник). Педагог може запропонувати першу пару слів, а діти самостійно зрозуміти зв'язок між словами першої пари і за аналогією дібрати слово для другої пари слів. Наприклад, якщо ложка – каша, то виделка – м'ясо.

Шукаючи слова, можна запропонувати назвати ті, які оточують дітей за ознаками: смачні, що звучать, ароматні, тверді, м'які, рухомі, вмикаючи різні сенсорні канали сприйняття дитини. Можна назвати чотири (або два) випадкові слова, до яких потрібно знайти риму, придумати вірш на 4 рядки. Або запропонувати намалювати «об'ємну» картину до слова. Наприклад, для одного гравця слово «борщ» означає: родина сидить за столом, для іншого – мама, яка порається на кухні, для третього – ціла каструля з ароматною стравою, а для четвертого – дитина, яка сидить за столом без настрою, бо борщ – страва, яку він не любить.

Діалогічна ситуативна гра – гра, під час якої розвиваються навички спілкування, звертання до однолітків по імені, формулювання прохання та інші. Наприклад, метою гри «Про що запитати при зустрічі?» буде учити дітей вступати в контакт і підтримувати спілкування. Діти сидять (стоять) по колу. Один з дітей тримає іграшку. Завдання гравців – передаючи предмет,

задати один одному питання і отримати на нього відповідь. Варіанти питань: Як тебе звуть? Скільки тобі років? З ким ти живеш? У тебе є брат чи сестра? Як звуть твою маму? З ким ти дружиш? З чим ти любиш грати? Ти не хочеш спати? Ти підеш гуляти на вулицю? Що ти любиш їсти? На початковому етапі навчання питання і відповідь може формулювати педагог, потім задавати тільки орієнтир для постановки питання (спитай про іграшку, про настрої, друга, погоду, одяг тощо).

Не секрет, що діти дошкільного віку люблять слухати різні історії. Тож, перечікуючи небезпеку в укритті, вихователька може поділитись своєю пригородою, але попросити дітей доповнити її словами, які вона забула. Наприклад таку. «У дитячий садок прийшла новенька дівчинка. Вона зайшла до групової кімнати й тихо сказала: ... Діти радісно і голосно відповіли їй: ... Як же її звати? – подумали діти, а Сергійко запитав: ...? «Наталка», – відповіла дівчина. Максимко, ввічливий хлопчик, запропонував їй стілець і сказав: ... Наталочка сіла і відповіла: ... Діти почали гратися. Та ось Іринка ненароком штовхнула Наталочку, повернулася до неї і сказала: ... Швидко минув день у дитячому садку, вже час додому. Наталочка попрощалася з дітьми. Вона сказала: ... Діти відповіли їй: ...» [5].

Стимульним матеріалом для розгортання ситуативної гри може стати будь-який предмет, на який в той чи інший спосіб буде звернуто увагу. Наприклад, знайдений на підлозі олівець, або одірваний гудзик. Вихователь може запропонувати підібрати слова-ознаки предмета, щоб описати річ і запитати: «Олівець який?». Новий, великий, гарний, ребристий, кольоровий, тонкий, міцний. А потім підкинути слова «загублений», «одинокий», створивши провокацію для колективного сюжетотворення. Спільними зусиллями складеться казка «Історія загубленого олівця» або пригодницьке оповідання «Сашко та металевий гудзик».

Ігрові атрибути, якими обладнані укриття дитячого садка: м'ячик середнього розміру, м'яка іграшка, лего-цеглинки, деталі дерев'яного конструктора, хусточка, капелюшок – речі, які можна передавати з рук в руки, від дитини до дитини. Вони також можуть стати героями казок-імпровізацій та допомогти педагогу забезпечити цікаве перебування дошкільнят в укритті.

Отже, ситуативна гра – це цінне джерело цікавих відомостей, засіб формування й удосконалення комунікаційних навичок дітей дошкільного віку. За допомогою описаних вище ігрових ситуацій вихователь може реалізувати задачі мовленнєвого розвитку дитини без спеціального обладнання та дидактичного матеріалу в умовах тимчасового укриття.

### Список використаних джерел

1. Борис О.В., Мовленнєві ігри та вправи. Підбірка дидактичного матеріалу. Кам'янець-Подільський, 2017. 57 с. URL: [http://borysolgavasulivna.blogspot.com/p/blog-page\\_74.html](http://borysolgavasulivna.blogspot.com/p/blog-page_74.html).
2. Голобродська А. Збірник «Дидактичні ігри та вправи для розвитку мовлення дітей». URL: <https://vseosvita.ua/library/zbirnik-didaktichni-igri-ta-vpravi-dla-rozvitku-movlenna-ditej-174410.html>.
3. Мазур Л.З. Розвиток діалогічного мовлення засобами ситуативних ігор. *Початкове навчання та виховання*. 2010. № 3. С. 2–7.
4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 н. р. у закладах дошкільної освіти : Лист МОН від 1/12460-23 від 21.08.2023. URL: <https://document.vobu.ua/doc/21427>.
5. Портянко Л. Ігри та вправи на розвиток діалогічного мовлення у дошкільників. URL: <https://vseosvita.ua/library/igri-ta-vpravi-na-rozvitok-dialogicnogo-movlenna-u-doskilnikiv-229933.html>.

## ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

**Зубко О. П.**

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія  
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Формування толерантності є одним із ключових завдань сучасної освіти, особливо у початковій школі. Саме у цей період діти засвоюють основні норми поведінки, принципи взаємодії у соціумі та розвивають емпатію. Ігрові методи, які використовуються в освітньому процесі, відіграють значну роль у формуванні у дітей толерантного ставлення до оточуючих. Завдяки грі учні вчаться поважати думки інших, приймати відмінності та вирішувати конфлікти мирним шляхом. У цій статті розглядаються ключові особливості ігрових методів та їх вплив на розвиток толерантності в учнів початкових класів.

Ігрові методи є невід'ємною складовою навчального процесу у початковій школі, адже вони відповідають віковим особливостям учнів. Гра дозволяє дітям засвоювати знання у доступній та цікавій формі, сприяє розвитку комунікативних навичок і формуванню позитивних емоційних переживань. Для виховання толерантності ігрові методи особливо цінні, оскільки вони:

- інтерактивні – створюють умови для взаємодії між дітьми, що сприяє формуванню поваги до партнерів [1, с. 15];
- емоційно насичені – допомагають дітям через рольову гру відчувати ситуацію з точки зору іншої людини [2, с. 84];

– мотивуючі – заохочують дітей до активної участі, створюючи атмосферу підтримки та довіри [3, с. 48].

Попри ефективність ігрових методів, їхнє впровадження інколи супроводжується труднощами. Основні виклики включають: нестачу часу на інтеграцію ігор у навчальний процес через насиченість шкільної програми; неоднорідність групи – різний рівень готовності дітей до участі у колективній грі; потребу в підготовці – ігрові методи потребують творчого підходу та вміння адаптувати гру під конкретний клас [3, с. 50].

Толерантність передбачає здатність розуміти й приймати культурні, мовні, релігійні чи особистісні відмінності інших людей. У початковій школі ця риса формується через спілкування, спільну діяльність та вирішення конфліктів. Ігрові методи сприяють вихованню толерантності завдяки таким аспектам: розвиток емпатії, формування командного духу, вирішення конфліктів [5, с. 112].

У рольових іграх діти перевітлюються в інших персонажів, що дозволяє їм зрозуміти почуття та думки інших людей. Це допомагає знижувати упередження та формувати співчуття. Колективні ігри, такі як «Знайди спільне», вчать дітей працювати разом, [4, с. 24] об'єднуватися задля досягнення спільної мети, незважаючи на індивідуальні відмінності. Через сюжетно-рольові ігри, які моделюють життєві ситуації, діти вчаться знаходити компроміси та поважати іншу точку зору.

У грі «Суд» учні можуть вирішувати спірні питання, аналізуючи ситуацію з різних сторін.

Для формування толерантності ми використовуємо ігри, де діти вчаться взаємодіяти та комунікувати один з одним. Наведемо приклади таких ігор.

«Дзеркало». Діти працюють у парах. Один з учасників показує емоцію або жест, а інший має повторити. Це сприяє розумінню невербальної мови та розвитку співчуття [5, с. 117].

«Хто я?». На спину кожній дитині кріпиться картка із зображенням або описом певного персонажа (наприклад, лікаря, вчителя, мандрівника). Учні повинні ставити запитання, щоб вгадати, хто вони, одночасно дізнаючись більше про різні професії, культури чи характери [1, с. 16].

«Коло друзів». Учасники сидять у колі й передають один одному м'ячик, називаючи хороші якості своїх однокласників. Ця гра розвиває позитивне ставлення до інших [2, с. 95].

«П'ять добрих слів». Кожен з учнів має обвести свою руку на аркуші паперу і на малюнок долоні написати своє ім'я. Потім учень передає свій аркуш сусідові праворуч, а сам отримує малюнок від сусіда ліво-руч. На кожному пальці намальованої

долоні треба написати будь-яку привабливу, на їхню думку, рису її власника (наприклад: «ти дуже добра», «ти завжди заступаєшся за слабших», «мені подобається твій одяг»). Аркуш повертається до власника. Коли робота завершена, вчитель збирає малюнки і зачитує написи, а група має здогадатися, кому вони призначені. Мета вправи – розвиток навичок спілкування [3, с. 49].

«Толерантність». Учасники називають характеристики людини, що асоціюються з поняттям толерантності і починаються з букви вертикального рядка. Мета вправи – пересвідчитися, чи діти правильно трактують поняття «толерантності».

Т – терпимість

О – оптимізм

Л – любов

Е – ентузіазм

Р – рівність

А – активність

Н – ніжність

Т – тактовність

Н – ніжність

І – ініціативність

С – співчуття

Т – терпіння

Ь – [4, с. 25].

«Приємна розмова». Під час цієї вправи учасникам необхідно кидати один одному м'яч і говорити вислів, що починається словами «Мені в тобі подобається...». Через 5–7 кидків вислів замінюється «Нас із тобою поєднує...».

Необхідно проговорити з дітьми, яку частину вправи було легше виконувати, що відчували під час виконання першої та другої частини вправи. Мета вправи – розвиток навичок спілкування, підвищення самооцінки [5, с. 120].

Ігрові методи є потужним інструментом формування толерантності в дітей початкової школи. Вони сприяють розвитку емпатії, вчать взаємоповаги та допомагають вирішувати конфлікти мирним шляхом. Тому ми активно впроваджуємо ігрові методи, адаптуючи їх до індивідуальних потреб дітей і враховуючи особливості кожного класу. Таким чином, школа стає простором, де толерантність є не лише цінністю, а й практикою повсякденного життя.

#### **Список використаних джерел**

1. Васильєва С.І. Толерантність як ключова компетенція у сучасному освітньому просторі. *Педагогічні науки*. 2020. № 3 (45). С. 14–19.

2. Гончаренко С.У. Методика застосування рольових ігор у початковій школі. Київ : Освіта України, 2015. 212 с.

3. Дуброва О.А. Психолого-педагогічні основи використання ігор у вихованні молодших школярів. *Наукові записки педагогічного університету*. 2018. № 5 (28). С. 45–51.

4. Державний стандарт початкової освіти : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 24.11.2024).

5. Фролова Л.І. Казкотерапія як засіб формування моральних цінностей у дітей. Харків : Центр розвитку дитини, 2021. 156 с.

## **СКРАЙБІНГ ЯК МЕТОД ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ**

***Іванова А. Ю.***

*Дніпровська гімназія № 58 Дніпровської міської ради*

Сьогодні технології розвиваються досить швидко і інформацію люди змушені опановувати у великому обсязі, тому важливо підібрати такі прогресивні методи навчання, які допоможуть освоїти і знання, і навички. Класичні методи навчання, на жаль, втрачають свою актуальність, тому освітяни зосередились на пошуках більш ефективних методів представлення навчального матеріалу.

Науковці довели, що люди краще сприймають образи, ніж слова, тому інформацію бажано представляти у схемах, інфографіці, презентаціях, відеороліках і навіть простих малюнках. Стає зрозуміло, що сучасна вимога – це введення в освітній процес прийомів візуалізації, які поєднують розвиток критичного мислення, зорового та слухового сприйняття, візуальної грамотності. Прийоми візуалізації здатні творчо представити навчальну інформацію, наголошуючи на ключових моментах, позитивно вплинути на учнів, викликавши в них яскраві емоції та жвавий інтерес до досліджуваного предмета.

Метод візуалізації, який допомагає краще донести інформацію в максимально зрозумілій і доступній формі, опанувати зміст та запам'ятати матеріал – це скрайбінг.

Скрайбінг (з англійської scribe – робити ескіз, нарис) – це метод розповіді, пояснення чи запам'ятовування інформації, який супроводжується графічною ілюстрацією головного змісту сказаного.

Ця техніка була винайдена британським художником Ендрю Парком для Британської асоціації з поширення наукових знань та являє собою паралельне наслідування. Слухаючи розповідь про щось, люди одночасно бачать графічну ілюстрацію цієї інформації. Завдяки такому підходу скрайбінг залучає одночасно

слух, зір і уяву людини, а тому засвоєння та запам'ятовування покращуються [2].

Однак це не єдина його перевага. Другим важливим аспектом є те, що скрайбінг можуть використовувати і вчителі, і здобувачі освіти для різних видів навчальної діяльності. Крім того, скрайбінг має безліч видів з технічного погляду, тож використовувати його у навчанні можна досить різноманітно.

В залежності від форм залучення наочності виділяють такі різновиди скрайбінгу:

- мальований (схеми та малюнки зроблені від руки на будь-якій поверхні);
- аплікаційний (на фон наклеюються чи накладаються готові зображення);
- магнітний (зображення закріплюються на поверхні за допомогою магнітів);
- фланелеграфний (готові зображення чіпляються до ворсистій поверхні за допомогою липучок тощо);
- 3D-скрайбінг (об'ємні малюнки, які створюються за допомогою 3D-ручки) [3].

Класичним прикладом скрайбінгу є дублювання вчителем сказаного на дошці під час пояснення нового матеріалу. У цьому випадку зображуються картинки, піктограми, схеми, діаграми, записуються ключові слова паралельно з тим, як викладається навчальний матеріал. Образи повинні бути максимально зрозумілими та спрощеними. Навіть використовуючи базові елементи, можна зобразити те, що потрібно.



Рисунок 1. Скрайбінг із візуального посібника «Історія України»



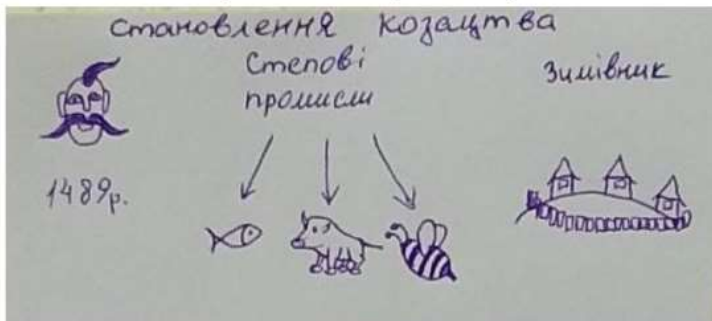


Рисунок 2. Скрайбінг, виконаний учнем 8 класу

Головні переваги скрайбінгу:

- яскравість;
- лаконічність;
- інформативність;
- креативність представлення інформації.

В ідеалі, дивлячись на скрайб-візуалізацію, слухач повинен відтворити в пам'яті почуту розповідь хоча б у загальних рисах [1].

Спеціалісти стверджують, що візуальна інформація швидше систематизується та найкраще сприймається, а графічні образи ліпше запам'ятовуються, через них учні з легкістю інтегрують нові знання. Візуалізація не лише розвиває критичне мислення, вона є універсальною та доступною всім учасникам освітнього процесу.

#### Список використаних джерел

1. Метод «Скрайбінг» : яскраве подання навчального матеріалу. URL: <https://naurok.com.ua/post/metod-skraybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu> (дата звернення: 29.11.2024).
2. Філоненко О. Чим корисний скрайбінг : усе, що треба знати про цей метод. URL: [https://osvita.ua/news/lifelonglearn/93279/#google\\_vignette](https://osvita.ua/news/lifelonglearn/93279/#google_vignette) (дата звернення: 29.11.2024).
3. Хшанович К. Скрайбінг: спосіб зробити уроки яскравішими. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/5684> (дата звернення: 29.11.2024).

## **РОЗВИТОК ШІ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ**

**Іванчук В. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Чуніхін Д. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Серед навичок майбутнього науковці визначають цифрову грамотність, технічні навички, розуміння основних кіберзагроз, критичне мислення, вирішення та прийняття складних рішень, емоційний інтелект та співчуття, творчість, співпрацю та роботу в командах, міжособистісне спілкування, вміння працювати в умовах економіки концернів, адаптивність і гнучкість, культурний інтелект та свідомість різноманіття, етичну обізнаність, лідерські навички, самобрендування, управління часом, цікавість та постійне навчання, прийняття змін, догляд за собою (В. Marr [1]). Разом із тим розвиток технологій штучного інтелекту, що спричинений нині широким розповсюдженням генеративного штучного інтелекту, потребує формування нових компетентностей у сучасних фахівців різних галузей. Все більше роботодавців починають вимагати від своїх працівників знання технологій штучного інтелекту (ШІ), і це стосується не лише сфери інформаційних технологій. Отже, компетентність у сфері штучного інтелекту нині набуває важливого значення у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Науковці лише починають розглядати питання визначення сутності і структури ШІ-компетентності. До цього поняття вони включають вміння розробки технологій штучного інтелекту, їх проектування і розгортання в організаційному середовищі таким чином, щоб сприяти створенню цінності (P. Mikalef, N. Islam, etc. [2]). Зазначають, що завдяки ШІ-компетентності люди можуть критично оцінювати технології ШІ, ефективно спілкуватися та співпрацювати з ШІ, а також використовувати ШІ як інструмент в Інтернеті, вдома та на робочому місці (D. Long & V. Magerko [3]).

ЮНЕСКО у рамках своєї ініціативи «ШІ та майбутнє навчання» зараз розробляє рамки компетентностей ШІ для вчителів і учнів для шкільної освіти. Проект рамок компетентностей штучного інтелекту для учнів і вчителів [4] було представлено під час Тижня цифрового навчання у вересні 2023 року, а кінцевий варіант обох рамок буде випущено під час Тижня цифрового навчання 2024. Зокрема у Проекті рамки

компетентностей штучного інтелекту для вчителів компетентності вчителів у сфері штучного інтелекту пропонується розглядати у п'яти аспектах: людиноцентричне мислення, етика ШІ, основи ШІ та програми, ШІ педагогіка та ШІ для професійного розвитку. Ці аспекти пропонується оцінювати у прогресії, залежно від того, чи компетентність була набута, поглиблена або досягла рівня створення нового знання, уміння чи навички.

Рамка компетентностей зі штучного інтелекту для вищих навчальних закладів (Artificial Intelligence Competency Framework), визначає загальний набір компетенцій, необхідних для практиків штучного інтелекту. Метою цієї структури компетентностей штучного інтелекту є окреслення основних компетентностей (знань, навичок і здібностей), необхідних фахівцям-практикам з штучного інтелекту в технічній, бізнес-сфері та людській сферах. Оскільки етика є невід'ємною частиною сфери штучного інтелекту та роботи практиків штучного інтелекту, етичні навички були інтегровані в технічну, ділову та людську сфери. Ця рамка компетентностей є інструментом для різних освітніх ролей, включаючи викладачів, розробників програм і попередніх координаторів навчання, які беруть участь у процесі розробки програми від початку до впровадження [5]. Ця структура містить понад 70 компетенцій, які розуміються як основний набір знань, навичок і навичок, які вимагаються від практиків ШІ.

Наразі особливої актуальності набуває використання ШІ в науковій діяльності майбутніх докторів філософії, що пов'язано із загальними тенденціями відкритої науки, яку сучасні вчені (В. Биков, М. Лещенко, А. Яцишин та ін.) тлумачать як «застосування у навчальному процесі та освітньому менеджменті на всіх рівнях новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів роботи, що спираються на ці технології, може відіграти значну позитивну роль у реформуванні різних сфер освітньої діяльності – від забезпечення ефективного моніторингу до створення цілісних систем забезпечення доступу до освітніх ресурсів та обміну передовим педагогічним досвідом і методичними матеріалами» [6].

Проте, як влучно зазначено в Постанові Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» [7], низка чинників гальмує розвиток цифрових технологій в науці й освіті, у тому числі технологій штучного інтелекту. Серед них:

- незадовільний рівень цифрової компетентності науково-педагогічного персоналу та обмежені можливості дослідницьких е-інфраструктур;

- недостатнє впровадження інноваційних методів і практик, зокрема із застосуванням цифрових технологій під час викладання, навчання на основі досліджень;
- недотримання принципів академічної доброчесності з огляду на доступ до значної кількості джерел інформації;
- відтік конкурентоспроможних фахівців за кордон унаслідок широкомасштабної війни та недостатнього рівня фінансового забезпечення;
- низька поінформованість суспільства про результати наукових досліджень та пониження довіри громади до їх якості.

Відзначимо, що питання цифровізації освіти як в Україні, так і в інших країнах світу, мають міцне нормативно-правове підґрунтя. Назвемо такі документи, як-от: «Концепція розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» (2021), «Рамка цифрової компетентності для громадян України» (2021), Закон України «Про Національну програму інформатизації» (2022), Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (2021); європейські рамкові документи «Рамка цифрової компетентності для громадян» (DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens) (2016), «Рамка цифрової компетентності педагога» (DigComEdu) (2018), «План дій щодо цифрової освіти» (Action Plan for Digital Education) (2020), Рамка ШІ-компетентності для вчителів та учнів (AI competency frameworks for school students and teachers) (2024) тощо.

Проблеми використання штучного інтелекту в освіті наразі активно вивчають фахівці Інституту цифровізації освіти НАПН України, різні аспекти висвітлено в дослідженнях Н. Бахмат, В. Бикова, М. Лещенко, С. Литвинової, С. Семерікова, О. Спіріна, А. Яцишин та ін. Серед іноземних науковців цей напрям досліджують А. W. Bates, С. Bouras, М. Brown, М. Cacheiro-González, R. Fernández, М. Piotrowski та ін.

Питання використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях цікавлять С. Горчинського, С. Ковачова, Ю. Носенко, Я. Сичікову, М. Софілканич, О. Спіріна, С. Толочко, М. Шишкіну та ін.

Отже, штучний інтелект має суттєвий вплив на освіту і наукову діяльність. Проте виникає низка етичних та правових питань, пов'язаних з використанням штучного інтелекту. Дослідники неоднотайно зазначають, що використання технологій штучного інтелекту в освіті має відбуватися в межах етичних аспектів, що передбачає повагу до основних етичних цінностей та запобігання зловживанням щодо їх використання. Серед проблемних питань, пов'язаних з етикою використання ШІ в наукових дослідженнях науковці виділяють наступні: приватність і

захист даних; прозорість; відповідальність за наслідки; антидискримінаційність.

Наразі українські заклади освіти мають активно працювати над розробкою етичних принципів і стандартів використання ШІ в наукових дослідженнях, враховуючи національні та міжнародні норми, що допоможе забезпечити ефективне використання ШІ та мінімізувати потенційні ризики, пов'язані з етичними аспектами досліджень.

#### **Список використаних джерел**

1. Marr B. Future Skills. The 20 Skills and Competencies Everyone Needs to Succeed in a Digital World. Hoboken : Wiley. 2022.

2. Mikalef P., Islam N., Parida V., Singh H. and Altwaijry N. Artificial intelligence (AI) competencies for organizational performance: A B2B marketing capabilities perspective. *Journal of Business Research*. September 2023. Vol. 164. DOI: 10.1016/j.jbusres.2023.113998.

3. Long D. and Magerko B. What is AI literacy? Competencies and design considerations. *Proceedings of the 2020 CHI conference on human factors in computing systems*. April 2020. P. 1–16. DOI: 10.1145/3313831.3376727.

4. UNESCO, AI competency frameworks for school students and teachers». *Unesco.org* : вебсайт. URL: <https://www.unesco.org/en/digital-education/ai-future-learning/competency-frameworks>.

5. Artificial Intelligence Competency Framework: A success pipe from college to university and later. *Dawsoncollege.qc.ca*. : вебсайт. URL: <https://www.dawsoncollege.qc.ca/ai/resources/ai-competency-framework>.

6. Використання штучного інтелекту в освіті : ChatGPT і більше : збірник матеріалів круглого столу, 14 червня 2023 року, Україна / відповід. за вип.: А. Яцишин. Київ : УкрІНТЕІ. 2023. 53 с. DOI: <http://doi.org/10.35668/978-966-479-137-0>.

7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://bit.ly/43qL2cu>.

## **ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ: МЕТОДИ, ПІДХОДИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Ірлик О. В.**

*Комунальний заклад дошкільної освіти  
(ясла-садок) комбінованого типу № 75 Криворізької міської ради*

Одним із важливих завдань сучасної освіти є розумовий розвиток дітей, що набуває особливої актуальності в контексті формування їхніх когнітивних здібностей. Логічне мислення є інструментом для створення матеріалу в будь-якій галузі знань, зокрема в математиці. Воно сприяє узагальненню та систематизації інформації, дає дитині змогу самостійно робити правильні висновки та обґрунтовувати своє визначення. Тому навчання дошкільників стає важливим педагогічним завданням,

яке необхідно реалізовувати в контексті загального особистісного розвитку дитини та її логіко-математичних здібностей.

У роботах Ж. Піаже, А. Валлона, Б. Інельдера, В. Рубцова, Е. Юдіна визначає вікові межі, в межах яких відбувається розвиток логічних умінь, що є ключовим фактором успішності їх формування. Наукові дослідження доводять, що діти дошкільного віку здатні розуміти нескладні наукові поняття (Л. Виготський, П. Гальперін, А. Усова), а також виявляють зв'язки між явищами, доступні для сприйняття через предметно-чуттєву пізнавальну діяльність [4, с. 17–19].

Окремо варто відзначити розробку ефективних форм і методів навчання дошкільників, зокрема у роботах Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш та Н. Грами. В останні роки активно розвивається концепція логічної підготовки дошкільників через введення їх у сферу логіко-математичних уявлень за допомогою спеціальних «навчаючих ігор», які пропонує А. Столяр. Ці ігри важливі тим, що вони сприяють актуалізації досягнутих інтелектуальних здібностей дітей та сприяють їх розвитку [3, с. 19–24].

Н. Баглаєва дає чітке визначення термінам «логіко-математичний розвиток» і «логіко-математична компетентність», які стали основою змістових ліній Базового компонента дошкільної освіти в Україні, детально розкритих у коментарях до Базового компонента дошкільної освіти. Дослідження Н. Непомнящої доводять, що стійкість і дієвість математичних умінь дошкільників залежать від синтезу різних компонентів в єдиній математичній дії.

Навчання розмірковуванню дошкільника є одним із педагогічних завдань, яке має вирішуватися в контексті його загального та логіко-математичного розвитку. Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти, педагог повинен навчити дитину цілеспрямовано сприймати світ, сформувати знання з математики, природи. Логіка, як наука про закони мислення, є основою для розвитку логіко-математичних умінь у дошкільників. Педагогічні дослідження показують, що систематизація знань сприяє їх кращому засвоєнню [2, с. 21]. Перехід від зовнішніх властивостей явищ до їх суттєвих зв'язків створюється через засвоєння структурованої системи знань, де кожне нове поняття обґрунтовується на попередньому.

Логічне мислення включає операції порівняння, синтезу, аналізу, узагальнення, абстрагування та форми дедукції та індукції. До кінця дошкільного віку в дітей формуються елементи логічного мислення, коли відбувається перехід від зовнішніх дій

до внутрішніх, а зовнішнє середовище заміщується словесним позначенням.

Логічні ігри сприяють розвитку пізнавального інтересу, творчого пошуку і бажання вчитися. Ігрові позиції з елементами проблеми цікавлять дітей, допомагаючи швидко сприйняти завдання і розмістити правильні рішення. Діти вчать зосереджуватися на завданнях і розуміти, що для рішення необхідно знайти їх логічне розв'язання.

Розвиток логіко-математичних здібностей – це складний процес, який включає формування уявлень про простір, форму, величину, час і кількість. Це важливий етап у формуванні «картини світу» дитини. Завданням вихователів і батьків є розвивати інтерес до математики в дошкільному віці через ігрові форми діяльності, які допомагають легше освоїти шкільну програму.

Основним результатом логіко-математичної підготовки є не лише накопичення знань, а й розвиток розумових умінь, що є запорукою для успішного засвоєння навчального матеріалу в майбутньому. Дитина, яка володіє логічним мисленням та математичними вміннями, здатна використовувати їх у різних сферах життя.

Знаково-символічна діяльність має важливе значення для розвитку мислення дошкільників, оскільки дозволяє моделювати й перетворювати об'єктивний світ у внутрішній план свідомості через заміщення, кодування, моделювання, схематизацію та узагальнення. До етапів цієї діяльності відносяться заміщення (гра, мовлення, малювання), моделювання і розумове експериментування.

Завданнями логіко-математичного розвитку є формування логічних операцій і вміння розуміти причинно-наслідкові зв'язки та будувати прості умови. Логіка і математика тісно взаємопов'язані, оскільки математичні знання отримані за допомогою логічних прийомів. Важливою умовою є правильно організована діяльність, яка забезпечує поступове формування логіко-математичних умінь у дітей.

Основними завданнями розвитку логічного мислення є: навчити ставити мету, виділяти головне, аналізувати, синтезувати, класифікувати, узагальнювати, конструювати моделі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та висувати припущення. Логічне уміння є необхідним для освоєння навколишнього світу та знань у різних галузях, зокрема в математиці.

Робота з розвитку логіко-математичних умінь повинна включати вправи з дослідження, трансформації,

експериментування та моделювання об'єктів, використання логічних прийомів і виконання елементарних обчислень. Важливо, щоб дитина могла отримати своє уміння в процесі пізнання світу, орієнтуватися в просторі, розуміти зміни часу, співвідносити інформацію з фактами власного життя та розуміти зв'язок між причинами і наслідками.

Освітньо-виховний процес є важливою формою логіко-математичного розвитку дитини, ефективність якої оцінюється за змінами в пізнавальній. Традиційна система формування математичних уявлень фактично орієнтована на «середню» дитину і використовує фронтальні поняття, де всі діти виконують однакові завдання. Це не враховує індивідуальні особливості дітей.

Навчання має бути розвивальним, дитина повинна бути включена в самостійну діяльність під педагогічним впливом, де вона є суб'єктом процесу [1, с. 7–12]. Три апробовані технології навчання показали свої переваги. У першому варіанті вихователі поєднували форми різної пізнавальної діяльності з урахуванням дидактичної мети та складності матеріалу. На етапах формування умінь організовували індивідуальні та колективні форми роботи, орієнтуючись на диференціацію завдань.

Другий варіант зосереджував увагу на роботі в групах, що дозволяло вихователям спостерігати за темпом і способом діяльності кожної дитини та коригувати індивідуальні потреби.

Третій варіант, найбільш оптимальний, включає різні види діяльності з організацією та врахуванням інтересів дітей. Вихователь стає консультантом, стимулюючим дошкільнят через проблемні ситуації та запитання знаходити відповіді, що сприяє розвитку логіко-математичних проявів в ігровій формі.

Висновки. Для ефективного розвитку логіко-математичних умінь необхідно, щоб середовище, в якому знаходиться дошкільник, було різноманітним та варіативним, надаючи можливості для самостійного пізнання і відкриттів. Матеріали дослідження спрямовані на обґрунтування педагогічних основ логіко-математичного розвитку дітей, але водночасно виникає потреба у більш глибокому вивченні особливостей логіко-математичного розвитку дітей у різновікових групах, що є перспективним напрямком для подальших досліджень.

#### **Список використаних джерел**

1. Баглаева Н. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільників. *Дошкільне виховання*. 1999. № 7.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богінч та ін. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
3. Зайцева Л.І. Математична компетентність: диференційований підхід. *Палітра педагога*. 2004. № 2. С.16–17.



4. Плетеницька Л.С., Крутій К.Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя : ЛІПС, 2002. 156 с.

5. Татарінова С.О. Логіко-математичний розвиток і компетентність дітей старшого дошкільного віку. *Зб. наук. праць МДПУ. Сер. Пед. науки.* 2004. С. 41–43.

## **ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

***Ішутіна О. Є.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

***Мосіна О. О.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Сучасні реалії висувають нові вимоги до фінансової освіченості молодого покоління України. Усвідомлена поінформованість населення країни у фінансових питаннях сприяє зростанню забезпеченості громадян і підвищенню економічного потенціалу країни. Розуміння базових фінансових процесів на ранніх етапах розвитку особистості закладає фундамент грамотного управління фінансами та відповідального відношення до прийнятих рішень. Саме на етапі початкової школи в учнів закладаються засади ціннісних і світоглядних поглядів, відбувається активна соціалізація особистості, що надалі визначатиме їх поведінку в життєвих ситуаціях. Важливим елементом фінансової грамотності та ефективного контролю за особистими фінансами є фінансове планування, здійснення якого допомагає зберігати фінансову стабільність, забезпечити досягнення фінансових цілей та уникнути непередбачених ситуацій.

Опрацювання наукових робіт Р. Кушніра [2], Т. Смовженко [3], І. Хом'юк [4], Б. Сембер [5], О. Мітчелл [6] з питань розвитку особистих фінансів та фінансової грамотності молодого покоління дає змогу висвітлити важливість започаткування ознайомлення з базовими поняттями фінансових категорій саме дітьми молодшого шкільного віку. Натомість проблема формування й розвитку основних фінансових навичок, до яких належать також навички особистого фінансового планування, здобувачами початкової освіти залишається не повною мірою дослідженою. Це свідчить про актуальність та практичну значимість проведення наукової роботи.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності та визначенні основних стадій особистого фінансового планування для подальшого впровадження в освітній процес здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в 4 класі.

У Концепції НУШ [1] однією з ключових компетентностей здобувачів початкової освіти визначено підприємливість як уміння раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо. Особисте фінансове планування – це процес визначення індивідом обсягу фінансових ресурсів та розпорядження ними відповідно до поставлених цілей на певний період. Об'єктом фінансового планування є доходи та витрати особи, а суб'єктом – окрема особа. Для здобувачів початкової школи основним доходом варто вважати кишенькові гроші – це гроші, які батьки виділяють дитині регулярно та якими вона може розпоряджатися на власний розсуд (або витратити так, як хоче, або взагалі комусь подарувати, або загубити, або відкласти для накопичень). До кишенькових грошей не відносять фінанси, які батьки дають дітям на поточні потреби (наприклад, придбання їжі в шкільні години, проїзд, відвідування гуртків). Витратами, в розрізі особистого планування, є грошові кошти, за які учень придбає необхідні, на його думку, товари чи послуги.

З точки зору мотиваційного аспекту використання в повсякденному житті фінансового планування науковці [2; 3; 4] виокремлюють два підходи. Відповідно до першому підходу, індивід підлаштовує свій заробіток під такі умови, у яких він хоче жити, шукає можливості та діє задля отримання бажаних грошей. Другий підхід передбачає, що індивід підлаштовує своє життя під дохід, продумуючи, як на зароблені кошти можна було б прожити.

Фундаментальним підходом для ефективного фінансового планування є перший, оскільки в ньому присутня мотивація ставити цілі, не обмежувати себе переконаннями та шукати ресурси для отримання бажаного. Здійснення фінансового планування не можливе без визначення пріоритетів, формування та розрахунку етапів його реалізації. Планування здійснюється за принципом «попередити, а не боротись з наслідками».

Інтегрований курс «Я досліджую світ» вміщує змістову лінію «Добробут», яка забезпечує розвиток підприємливості і споживчої культури здобувачів початкової освіти для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту. Для особистого фінансового планування учнів початкових класів у межах вивчення курсу «Я досліджую світ» у 4-му класі, на нашу думку, буде доцільно здійснити такі кроки:

1. Створити «Budget book» – щоденник доходів і витрат, у якому учні зазначатимуть отримані кишенькові гроші (а також інші доходи) та фіксуватимуть поточні витрати. В кінці кожного місяця необхідно підбивати підсумок та аналізувати витрачання коштів, а саме:

а) на що конкретно було витрачено грошові кошти та яку суму становлять ці витрати;

б) які, на думку дитини, було здійснено «зайві» витрати (це витрати на товари або послуги, без яких можна було обійтись), чому виникла така ситуація;

в) поміркувати щодо оптимізації витрат з метою подальшого накопичення.

Такий щоденник можна вести за допомогою записів у зошиті або спеціальних мобільних додатків (наприклад, Monefy, Money Manager). Варто наголосити, що письмо від руки, згідно з науковими дослідженнями, сприяє когнітивному розвитку та кращому запам'ятовуванню інформації, а також допомагає розвивати математичні навички щодо розрахунків подумки.

2. Поставити фінансові цілі, які мотивуватимуть учнів докладати свої зусилля в потрібному напрямку та досягати своєї мрії. Для допомоги учням у розумінні своїх потреб, їм варто відповісти собі на запитання: чого я дійсно хочу, що змушує мене усміхатись і захоплює, що варте мого часу та зусиль. Дієвим інструментом для реалізації мрій є їх візуалізація. Тому пропонуємо учням власноруч створити «Dream album» – це альбом або зошит, в який можна наклеювати малюнки з відображенням власних бажань. Обрані зображення повинні викликати позитивні та яскраві емоції, що програмуватиме дитину на успіх та прийняття вдалого рішення. Треба зауважити, що однією з особливостей процесу візуалізації є щоденне, кількаразове споглядання на мрію в малюнку та бачення в думці учнем свого життя після досягнення бажаної цілі. У житті людини розвивається та зростає лише те, на чому вона зосереджує свої думки, спрямовуючи підсвідомо свої дії на виконання омріяної цілі.

3. Визначити найважливіші цілі на певному проміжку часу з написаного списку цілей для подальшого планування накопичень. У подальшому для кожного бажання зробити окрему «Dream money-box» – це ємність-скарбничка для збору грошових коштів, які вдасться заощадити. Також необхідно написати назву мрії на кожному «Dream money-box».

4. Сформувавати накопичення на певну фінансову ціль. Цей процес передбачає:

а) розуміння суми, необхідної для досягнення бажаного;

б) визначення часового періоду, за який потрібно зібрати кошти;

в) обміркування способів отримання доходів для подальшого накопичення на обрані цілі;

г) відкладання грошових коштів для збільшення своїх накопичень одразу після отримання доходів;

д) регулярне відкладання певної суми грошей в «Dream money-box»;

е) не витратити гроші з накопиченої суми для фінансування поточних витрат.

5. Заповнювати «My success diary» – це щоденник успіху учня, в якому він фіксує події, що, на його погляд, виявились успішними. Краще робити записи в «My success diary» щоденно та кожен раз знаходити не менше ніж 5 досягнень дня. Спочатку учню може бути складно визначити, чи вважати той чи інший епізод у його житті успішним. Однак у випадку сумнівів, надаємо перевагу тому, що невизначена ситуація в очах учня все ж таки мала успіх. Цей самоаналіз буде додавати учню впевненості у діях і відчуттях, навчить усвідомлено робити вибір та приймати рішення.

Роль сім'ї в процесі опанування здобувачами початкової освіти фінансової грамотності є незаперечною, адже економічна свідомість, як правило, закладається в сім'ї. Тому для ефективного розвитку фінансових навичок учнів потрібно використовувати в освітньому процесі комплексний підхід до економічної просвіти, що базуватиметься на плідній співпраці педагогічних працівників з батьками учнів.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що впровадження в освітній процес основ фінансового планування здобувачами початкової освіти навчить дитину бути самостійною, зміцнить її впевненість в ухваленні рішень та допоможе їй розуміти власну цінність. Отриманні знання з фінансової грамотності здобувачі початкової освіти зможуть надалі застосувати в повсякденному житті, що сприятиме забезпеченню відповідальної фінансової поведінки та поліпшенню добробуту громадян у нашій країні.

#### **Список використаних джерел**

1. Концепція Нової української школи. Київ. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).

2. Кушнір Р.О. 10 порад для ефективного обліку і планування витрат. URL: <https://spe.org.ua/blog/groshi/planuvannia-vytrat-i-dokhodiv/> (дата звернення: 20.11.2024).

3. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт. кол. Київ, 2019. 272 с.

4. Хом'юк І. В. Використання розвивальних завдань на уроках математики в початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності* : зб. тез доповідей І Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року /за заг. ред. Л.В.Задорожної-Княгиницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 130–132.

5. Kurt D. Don't leave your kids unprepared for handling money. URL: <https://www.investopedia.com/financial-education-resources-kids-5216826> (дата звернення: 23.11.2024).

6. Lusardi A., Mitchell O. The Economic Importance of Financial Literacy : Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*. 2014. Vol. 52. P. 5–44. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>.

## **ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ**

***Карабін О. Й.***

*Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка*

У сучасному інформаційному суспільстві в рамках використання SMART-технології в професійній підготовці майбутніх учителів інформатики, підсилення цифрових компетентностей значимими аспектами є удосконалення інтелектуального потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня майбутніх фахівців, системи професійної підготовки здобувачів освіти задля прогресивного розвитку нашої держави та її європейського вибору [1]. Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до системи професійно підготовки, удосконалення освітніх програм, нормативних документів, теоретико-методологічних основ ґрунтовної цифрової підготовки майбутніх учителів інформатики [4].

Сучасний освітній процес вимагає впровадження інноваційних технологій, які забезпечують ефективність навчання та відповідають вимогам цифрової епохи. Використання SMART-технології в професійній підготовці майбутніх учителів інформатики, удосконалення цифрових компетентностей є процесом, із якого починається вирішення проблеми освіти, і ґрунтується не тільки на знаннях у певних галузях наук, але й на сформованості цифрової культури. Кожному майбутньому вчителю потрібна ґрунтовна цифрова підготовка, яка є також і необхідною умовою забезпечення якості освітнього процесу [3; 5]. Основні напрямки формування сучасної освіти містяться в низці загальнодержавних документів: Законі Про освіту, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на

2018–2020 рр., основна мета якої полягає в реалізації ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020», що охоплює великий спектр напрямків, одним із яких є сфера освіти [1; 2].

Перед сучасною освітою постає багатофакторне завдання – сформувати індивідуальну, розвинену, творчу особистість, що матиме цілісний погляд на навколишній світ та, зокрема, буде здатною до успішної цифрової адаптації у сучасному інформаційному суспільстві. У зв'язку з цим, проблема використання SMART-технології в професійній підготовці майбутніх учителів інформатики у закладах вищої освіти є актуальною.

Використання SMART-технологій (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) у підготовці майбутніх учителів інформатики дозволяє підвищити якість освіти, сприяти розвитку професійних компетентностей і формувати готовність до використання цифрових інструментів у професійній діяльності. Як результат, SMART-технології окреслюють інноваційні підходи до організації освітнього процесу, що базуються на використанні сучасних цифрових інструментів і принципів SMART-методології. Вони обумовлюють: інтерактивні платформи та сервіси для навчання; використання мобільних застосунків, інтернет-ресурсів, віртуальних лабораторій; підвищення якості навчання через інтерактивність і зворотний зв'язок; розроблення індивідуальних траєкторій навчання за допомогою цифрових засобів; використання сучасних цифрових інструментів та технологій у професійній діяльності (на підсилення: цифрової підготовленість майбутніх учителів інформатики, удосконалення цифрової грамотності майбутніх фахівців; урахування індивідуальних потреб і рівня підготовки кожного здобувача освіти).

Окреслимо принципи використання SMART-технологій в освітньому процесі майбутніх учителів інформатики:

1. Specific (конкретність): чітке визначення цілей навчання та результатів, яких необхідно досягти.

2. Measurable (вимірюваність): оцінювання результатів через конкретні показники, такі як успішність виконання завдань, кількість засвоєних тем.

3. Achievable (досяжність): завдання мають бути реалістичними та відповідати рівню підготовки студента.

4. Relevant (актуальність): навчальні завдання мають бути пов'язані з реальними умовами професійної діяльності.

5. Time-bound (обмеженість у часі): виконання завдань у чітко встановлені терміни.

SMART-технології сприяють модернізації підготовки майбутніх учителів інформатики, відкривають нові можливості

для інтерактивного навчання, створюючи адаптивне середовище, забезпечуючи високотехнологічні та комфортні умови для навчання та використання цифрових інструментів для ефективного навчання та організації освітнього процесу, а саме:

- моделювання реальних ситуацій: створення уроків із використанням VR або AR технологій, інтерактивні панелі або VR-гарнітури;

- інтеграція IoT (Internet of Things): автоматизація навчальних процесів, розробка уроків із використанням «розумних» пристроїв (інтерактивні дошки, онлайн-платформи, програмні середовища, сенсори та датчики, голосові помічники (Alexa, Google Assistant), AR/VR-гарнітури, «розумні» класи тощо;

- гейміфікація навчання: впровадження ігрових елементів для підвищення мотивації;

- розвиток гнучких навичок (soft skills) через інтерактивні методики навчання, які важливі для успішної професійної діяльності в сучасному цифровому світі.

SMART-технології інтегрують сучасні цифрові інструменти та методики, які відповідають вимогам сьогодення, і створюють умови для формування ключових компетентностей майбутніх фахівців. В умовах цифровізації освіти SMART-технології допомагають майбутнім учителям інформатики: вдосконалити критичне мислення, комунікації, тайм-менеджмент; оволодіти навичками організації дистанційного навчання, використовуючи інформаційні технології для забезпечення якісного освітнього процесу.

Виходячи з наведених аргументів вважаємо, що SMART-технології є ефективним інструментом для підготовки майбутніх учителів інформатики. Вони сприяють індивідуалізації навчання, інтеграції інноваційних підходів і формуванню професійних компетентностей, які відповідають вимогам сучасної освіти. Використання цих технологій дозволяє створити гнучке, мотивуюче та результативне середовище для навчання.

#### **Список використаних джерел**

1. Березюк О.С., Смоляр В.І. Шляхи модернізації освітньої системи України. *Тенденції модернізації національних освітніх систем* / за заг. редакцією О.С. Березюк, О.М. Власенко. 2014. С. 158.

2. Карабін О.Й. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2012. № 23 (76). С. 365–372.

3. Карабін О.Й. Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі : дис.. канд. пед. наук. : 13.00. 04. Тернопіль, 2013. 274 с.

4. Карабін О.Й. Особливості сучасного стану інформаційного середовища в вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2009. Вип. LII, С. 440–443.

5. Karabin O. Project activity in formation of professional self-development of future specialists in the field of information technologies. *Young Scientist*. 2016. № 12(40). P. 436–440.

## **ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ**

***Карпачов І. В.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Модернізація фінансової системи, процеси глобалізації, поява нового широкого спектру фінансових послуг та продуктів змушують українців розв'язувати складні завдання, які потребують особливої підготовки для їх вирішення. Тому вивчення фінансових питань необхідно всім категоріям громадян України. Особливо ж важливим є ознайомлення дітей з фінансовою грамотністю у школи. Фінансова освіта дає уявлення про цінність грошей, закладає основи для розвитку навичок планування бюджету та заощаджень, дає уявлення про сучасний фінансовий ринок, його продукти. Окрім того, школа має готувати конкурентноспроможну особистість, яка повинна використовувати здобуті знання, уміння та навички для успішної діяльності у будь-якій сфері суспільства.

Об'єктом дослідження роботи виступає компетентнісний підхід на уроках інформатики; предмет дослідження – формування фінансової грамотності учнів на уроках інформатики. Дослідження має наступну мету: виявлення методичної специфіки вивчення елементів фінансової складової на уроках інформатики в школі та розробка відповідних методичних матеріалів із подальшим їх застосуванням у навчальному процесі.

Основним методологічним базисом досліджуваної проблеми стали роботи таких вітчизняних науковців як: І. Прокопенка [2], Н. Приказюк [1], І. Семенової [3], Ю. Ходаківської [1], Ю. Ярової [4], а також ряд досліджень рівня фінансової грамотності в Україні організацією USAID (станом на 2021 рік).

Інформатика як навчальна дисципліна є потужним інструментом для формування фінансової грамотності школярів, оскільки завдяки різноманітним програмним засобам, платформам та ресурсам, учні можуть отримати необхідні знання та компетенції для управління фінансами у цифровому



середовищі. У наступній таблиці представлено приклади цифрових застосунків та їх використання на уроках інформатики з метою формуванню фінансової грамотності здобувачів.

Таблиця 1

**Приклади цифрових застосунків та їх використання на уроках інформатики з метою формуванню фінансової грамотності здобувачів**

Засоби формування фінансової грамотності	Форми та способи реалізації
Використання прикладних програм	<p>Електронні таблиці (Microsoft Excel, Google Sheets):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– фінансова функціональність – учні можуть створювати бюджети, таблиці доходів і витрат, автоматично розраховувати загальні витрати або заощадження;</li> <li>– вбудовані функції, наприклад, SUM, AVERAGE, IF, PMT, які допомагають моделювати фінансові ситуації, наприклад, обчислювати платежі за кредитами чи аналізувати процентні ставки;</li> <li>– графіки та діаграми – надають змогу візуалізувати фінансові дані, створювати графіки, які демонструють зміни доходів чи витрат у часі.</li> </ul>
	<p>Бюджетувальні програми: вивчення роботи зі спеціалізованим софтом для управління фінансами, наприклад, CoinKeeper, You Need a Budget.</p>
	<p>Програми для розробки презентацій (Power Point, Canva): учні створюють презентації або інфографіку на теми фінансової грамотності, наприклад: «Як створити фінансову подушку безпеки?»; «Порівняння депозитних програм у банках».</p>

Засоби формування фінансової грамотності	Форми та способи реалізації
Навчання програмуванню з фінансовою спрямованістю	Створення фінансових інструментів: за допомогою мов програмування (Python, JavaScript, Scratch) учні можуть створювати калькулятори кредитів, заощаджень чи інвестицій або програми для конвертації валют із використанням API (наприклад, Open Exchange Rates).
	Автоматизація фінансових процесів: – використання скриптів для автоматизації розрахунків або збору фінансових даних із вебсайтів (веб-скрейпінг); – створення програм для аналізу великих масивів фінансової інформації (наприклад, обробка даних про акції з використанням Pandas у Python).
Вивчення роботи відкритими даними	Використання державних і приватних фінансових баз даних: робота з відкритими даними щодо курсів валют, рівня інфляції чи банківських ставок.
	Інструменти аналізу: – використання Power BI, Excel або Python для аналізу тенденцій у фінансових даних. Задачі: «Порівняйте зміни курсу долара за останній рік», «Як інфляція вплинула на вартість продуктів?».
Використання симуляторів і інтерактивних платформ	Симулятори управління фінансами – ігрові платформи, які дозволяють учням віртуально керувати фінансами: «Фінансова гра» або «Симулятор інвестора». Завдання: «Протягом гри збережіть якомога більше віртуальних грошей, вкладаючи їх у різні активи».
	Платформи для вивчення фінансової грамотності: Khan Academy, FinEd: учні можуть опанувати концепції фінансової грамотності через відеоуроки, інтерактивні тести та симуляції. Інтеграція таких завдань у курс інформатики дає змогу поєднувати теорію з практикою.

Засоби формування фінансової грамотності	Форми та способи реалізації
Розробка веб-ресурсів із фінансовою тематикою	<p>Створення сайтів або додатків інструментами HTML, CSS, JavaScript. Наприклад, «Поради для економії грошей», «Розрахунок заощаджень», «Інформація про кредити та депозити».</p> <p>Проекти в групах: розробка сайтів, які пропонують користувачам корисні фінансові інструменти, наприклад, калькулятор витрат.</p>
Використання кібербезпеки у фінансовому контексті	<p>Захист фінансових даних:  – учні вивчають методи захисту особистої інформації в банківських додатках і при онлайн-покупках;  – обговорення реальних сценаріїв шахрайства, таких як фішинг або злом акаунтів.</p> <p>Практичні завдання: симуляція ситуацій, де потрібно розпізнати шахрайський лист чи небезпечний вебсайт.</p>
Гейміфікація фінансової грамотності	<p>Навчальні ігри: створення інтерактивних фінансових ігор на платформі Scratch або Unity. Завдання: «Симуляція управління бізнесом», «Моделювання бюджетів родини».</p> <p>Ігрові проекти: гейміфіковані завдання з фінансів, наприклад, розрахунок витрат у вигляді квесту.</p>

#### Список використаних джерел

1. Приказюк Н.В, Ходаківська Ю.О. Цифрова фінансова грамотність : компоненти та методи підвищення. *Інновації та сталий розвиток*. 2023. № 2. С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.31.37>.
2. Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів : кол. моногр. / МОН України, Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; за заг. ред. І. ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ, 2018. 196 с.
3. Семенова І.В. Фінансова грамотність як одна з основних компетенцій педагога. Плекаємо особистість : наук.-метод. альманах. Полтава, Лубни : Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2024. № 6. 241 с.
4. Ярова Ю.М. Фінансова грамотність і професійний розвиток: аспекти взаємовпливу. *Dspace at West Ukrainian National University : Головна сторінка*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/51164/1/Ярова%20Ю.М..pdf> (дата звернення: 02.12.2024).

## ВІДЕОКОНТЕНТ В ОНЛАЙН ОСВІТІ

*Карпенко Н. Є.*

*Дніпровська гімназія № 58 Дніпровської міської ради*

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року у зв'язку із повномасштабною збройною агресією стало значним викликом для системи освіти. Перехід на дистанційне навчання дозволив відновити освітній процес в складних умовах воєнного часу.

Саме дистанційна форма здобуття освіти забезпечує можливості для учнів продовжувати здобувати повну загальну середню освіту в Україні незалежно від їх місця поточного перебування, у тому числі закордоном, відповідно до державних гарантій згідно зі ст. 57-1 Закону України «Про освіту».

В умовах дистанційного навчання вчителі застосовують два режими проведення уроку – офлайн і онлайн. Онлайн-навчання – це «живі» уроки з учителем. Заняття проходить з усім класом у режимі реального часу та за розкладом. Учитель та учні у визначений час підключаються через zoom, google meet або будь-яку іншу платформу. Тобто урок відбувається «тут і зараз» з синхронним спілкуванням між учителем і здобувачами освіти. Увага та контроль учителя розподіляється між всіма учнями класу.

Чому багато учнів початкових класів обирають саме онлайн-навчання? У першу чергу, онлайн освіта більш гнучка та доступна для здобувачів освіти. Дитина може навчатися з будь-якого місця та не витратити час на дорогу. Такий формат освіти підходить для тих, хто перебуває в віддалених регіонах.

Основна форма процесу навчання залишається – урок, який має певну структуру, та підпорядковується певним вимогам, а завдання педагога зробити його якомога більш цікавим і продуктивним, використовуючи досвід, сучасні технології та можливості. Повноцінно засвоїти програмовий матеріал можна тільки за допомогою цілого комплексу засобів, форм і методів навчання.

Слід пам'ятати, що сьогоднішні учні належать до Інтернет-покоління, яке виросло і сформувалось у цифровому середовищі. Тому пояснення та демонстрація не дадуть стійких знань, а для активного навчання потрібен творчий пошук, розвиток, сучасні технології. Лише комплексне застосування різноманітних засобів навчання на уроках у початкових класах може забезпечити повноцінне засвоєння програмного матеріалу.

На сучасному етапі не можна працювати без якісного мультимедійного супроводу до уроку, у чому допомагають інформаційні технології – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів.

Від початку дистанційного навчання саме відеоматеріали та короткі сюжети на різні теми давно стали складниками навчального плану і структури уроку. Попри перестороги щодо «кліпового мислення» сучасних дітей, відео допомагає педагогам початкових класів створювати додаткові варіанти завдань та підсилювати уявлення учнів про ті чи інші явища. З появою нових платформ та інструментів ця можливість стала ширшою і дала простір для залучення різних методик не тільки в онлайн-форматі.

Використання відеоматеріалів у початкових класах має достатньо переваг, серед яких:

- активізація пізнавальної діяльності учнів;
- створення сприятливої атмосфери для покращення взаємодії учня та вчителя;
- підвищення мотивації учнів та ефективності освітнього процесу;
- урізноманітнення процесу навчання;
- удосконалення мовних та мовленнєвих навичок;
- візуалізація матеріалу, що вивчається;
- полегшення можливості дистанційного навчання;
- вивчення навколишнього світу.

Виникає питання, який відсоток процесу навчання має приділятися перегляду відеоматеріалів?

Перегляд відео може слугувати частиною уроку, наприклад, початок або презентація нової теми. Така форма роботи відіграє важливу роль у початкових класах, оскільки це дозволяє учням відчувати себе в безпеці. Здобувачі освіти звикають до такої діяльності та знають, чого очікувати.

На основі перегляду навчального відео може будуватись цілий урок – як повторення та систематизація знань з певної теми.

Також, відеоматеріали можуть слугувати як чудовий додатковий елемент супроводу до пісні чи тексту, що візуалізує матеріал, сприяє кращому його засвоєнню. При регулярному використанні сюжетних відео у такий спосіб, учні будуть з нетерпінням чекати цієї частини уроку, щоб розуміти, які події з головними героями на них чекають.

Перегляд відео є дуже мотиваційним для молодших учнів, які можуть розглядати це як винагороду за певні досягнення під час уроку чи наприкінці вивчення теми.

Саме використання навчального відео допомагає вчителям початкових класів зробити урок цікавішим. Адже, далеко не завжди матеріал, передбачений шкільною програмою, є настільки цікавим, щоб учні самі захотіли його вивчати. Тому правильно обраний відеоконтент допоможе внести свіжий подих в щоденне навчання. Учням буде цікавіше, а педагогам – легше. Всі погодяться, що спостерігати за тим, як, наприклад, поводить себе у природі ведмідь, значно цікавіше, ніж читати про це у підручнику.

Прочитати текст, відповісти на запитання, розв'язати декілька прикладів... Це класика домашнього завдання, перевірена часом, але і вона інколи набридає. А от шанси на виконання завдання з «родзинкою» значно підвищуються. У цьому може допомогти YouTube. Пам'ятаємо про те, що частина наших учнів – візуали, а тому їм легше сприймати інформацію у форматі відео. Тож YouTube стане справжньою знахідкою! Пропонуємо учням самостійно знайти ролики з певної теми та обрати саме ті, які найбільш повно її відображають, або ж створюємо плей-лист, у якому вони зможуть самостійно відшукати необхідні додаткові матеріали. Учителю початкових класів бажано звужувати поле пошуку, надавати перелік YouTube каналів або мати захищений з батьківським контролем. Важливим фактором в освітньому процесі молодших учнів є забезпечення їх безпеки та збереження їхніх персональних даних при використанні цифрових технологій, адже це може впливати на успішне впровадження онлайн-сервісів.

Не всі учні були присутні на уроці сьогодні? Тему необхідно періодично повторювати для активізації опорних знань чи для самостійної роботи? Це не проблема – просто записуємо свій урок на відео, завантажуюмо на власний канал YouTube та даємо посилання учням. Таким чином вони не пропустять нічого важливого та, за потреби, зможуть пригадати те, що забули.

Юні здобувачі освіти полюбляють нестандартні форми роботи, а тому ідея попрацювати з YouTube теж припаде їм до душі. Наприклад, запропонуйте учням виконати невеличкий квест: дайте посилання на певне відео з навчальним змістом, після перегляду якого вони мають відповісти на декілька запитань у форматі тесту (до речі, ви можете створити його на платформі «На Урок»), а вже потім діти отримають посилання на наступне завдання.

На сьогоднішній день цифрові технології сприяють вирішенню таких завдань, як посилення інтенсивності освітнього процесу, підвищення мотивації учнів та ведення моніторингу їхніх успіхів і невдач. Саме сучасне відео набуває нових значень та функцій. Воно здатне керувати увагою, впливати на обсяг та

тривалість запам'ятовування, чинити емоційну дію на глядачів і глядачок, Його використовують не лише для відпочинку чи розваги або для отримання нових знань. Медійний контент може надихнути на нові звершення, допомогти повністю змінити стиль навчання, додати родзинку до звичних уроків чи просто допомогти легше засвоїти складну тему.

Тож, шановні колеги, надихайтесь самі та надихайте учнів!

Додайте до своїх уроків інтерактивності, зробіть їх більш сучасними та оригінальними. Вашим учням це точно сподобається, спробуйте!

#### **Список використаних джерел**

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : МОН України; Наказ від 28.03.2022 № 274. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274729-22#Text>.
4. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : МОН України; Наказ, Положення від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>.

## **СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ», ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

***Качашкіна Н. С.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

***Вікторенко І. Л.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

На сучасну українську школу покладено велику місію формування конкурентоздатного випускника XXI століття – цілісну, всебічно розвинену особистість, здатну до критичного мислення, інноватора та патріота з активною життєвою позицією [1].

Двагомість питання формування критичного мислення в учнів початкової школи відображається на рівні наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних учених (Г. Гупан, О. Залюбівська, А. Кроуфорд, С. Метьюз, Д. Макінстер, О. Нікітіна, О. Пометун, В. Саул, О. Шквир тощо). У своїх працях дослідники акцентують увагу на надзвичайній важливості людини XXI ст. уміти критично мислити, зокрема: аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, бачити проблеми,

ставити запитання, генерувати ідеї, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи, приймати сміливі нестандартні рішення та обґрунтовувати їх, формулювати самостійні судження, аргументувати та доводити власну думку, робити свідомий вибір, приймати рішення. В епоху становлення та розвитку інформаційного суспільства, коли широкий спектр інформації доступний кожному громадянину, а сучасні Інтернет-технології дозволяють отримати будь-яку інформацію в будь-який час, розвинуте критичне мислення допоможе в багатьох сферах життя людини. Більше того, як показали дослідження, критичне мислення є ефективним інструментом розвитку власного світогляду та інструментом розвитку особистості загалом (О. Денисевич).

Через те, що початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення, саме вчитель має допомогти дитині адаптуватися до змін в сучасному стрімко змінному суспільстві, сформувати такі життєві компетентності, які на засадах «критично конструктивного бачення навколишнього світу і своєї ролі у ньому» [3, с. 28] допоможуть їй ефективно діяти за межами навчальних ситуацій, розв'язувати в повсякденному житті реальні проблеми (А. Булаківська). Поряд з умінням вирішувати проблеми критичне мислення має стати навичкою XXI століття, а його розвиток – одним із наскрізних завдань освітнього процесу. Відповідно, завдання вчителя полягає в переорієнтації освітнього процесу початкової школи на забезпечення ефективних умов для розвитку в здобувачів початкової освіти критичного мислення через запровадження в освітній процес *технології формування та розвитку критичного мислення*.

«Відкриття» феномена «критичне мислення» як мислення вищого рівня відбулося в 1956 р. та пов'язано з ім'ям американського педагога Б. Блума, який розробив таксономію мислення і визначив, які операції здатний виконувати людський мозок на певних рівнях мислення. Інтерес до досліджуваного феномена в Україні та інших незалежних країнах виник у 90-х роках минулого століття. Одним із перших популяризаторів критичного мислення в Харкові був канадський українець професор Т. Закидальський. Проблему ж розвитку критичного мислення вперше в Україні порушив дослідник О. Тягло з Харкова (1999 р.).

У науковій літературі висвітлення сутності поняття «критичне мислення» пов'язано з різними його категоріальними ознаками (О. Шквир, Л. Ксьондзик), які характеризують сутність самої категорії «критичне мислення». За результатами наукового пошуку дослідницею було відібрано чотири стійкі ознаки, які



характеризують сутність поняття «критичне мислення»: тип мислення (логічність і самостійність); здатність людини аналізувати та самостійно оцінювати факти; система розумових стратегій і комунікативних технік; інтелектуально впорядкований процес, який закінчується прийняттям рішень [3].

Наведемо трактування сутності досліджуваного феномена, зроблені вітчизняними дослідниками з позиції вище названих ознак: уміння вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень (О. Пометун, ), ухвалення ретельно обміркованих та незалежних рішень (І. Хоменко); сучасний вид логічної діяльності, метою якого є систематичне вдосконалення процесу і результатів мислення на основі їх критичного аналізу, розуміння й оцінки; опанування хоча б основи логіки й критичного мислення надає людині здатність відшукувати та захищати істину (О. Тягло); усвідомлена та самостійна розумова діяльність, яка направлена на виявлення істини та генерування нових ідей шляхом збирання інформації, її аналізу, співставлення фактів (С. Терно); здатність людини аналізувати інформацію, події і факти та критично їх оцінювати, формувати власну позицію з того чи іншого питання і захищати, обґрунтовувати її, знаходити нові ідеї, бачити й оцінювати альтернативи, встановлювати пріоритети, визначати достовірність і доцільність інформації, приймати необхідні рішення, коригувати помилки, у тому числі і в процесі власного мислення (В. Дюков, Л. Пилипчатіна, О. Пометун, І. Сущенко); здатність людини самостійно аналізувати інформацію – уміння визначати позитивні та негативні сторони, бачити помилки або логічні порушення у твердженнях партнерів, аргументувати свої думки, змінювати їх, якщо вони неправильні, розпізнавати пропаганду (Р. Матоніна) тощо.

Надалі логічним є звернутись до поглядів О. Шквир щодо визначення *особливостей критичного мислення учнів початкової школи*, зокрема:

– *самостійність* – мислення стає критичним тільки за тієї умови, якщо носить індивідуальний характер;

– *аналітичність* – критичне мислення передбачає відбір інформації на основі використання інтелектуальних технік: аналізу, порівняння, узагальнення, оцінки інформації; це допоможе сформулювати власні думки (аргументи) і прийняли самостійне рішення;

– *логічність* – аргументи та висновки учнів мають відповідати основним рисам логічного мислення (чіткість, послідовність, несуперечливість, доказовість); за таких умов

учень може побудувати правильне міркування і розв'язати визначену проблему;

– *соціальність* – критичне мислення є соціальним: кожна думка перевіряється, уточнюється, поглиблюється під час спілкування. Вчителю необхідно навчити учнів використовувати комунікативні техніки, а також приділяти увагу розвитку в учнів особистісних якостей, необхідних для продуктивного обміну думками [2].

Визначення особливостей критичного мислення здобувачів початкової освіти надало можливості дослідниці трактувати критичне мислення учнів початкової школи як самостійне, аналітичне, логічне і соціальне мислення, спрямоване на оптимальне розв'язання проблеми, вироблення учнями власного рішення» [2].

Отже, з огляду на міркування дослідників щодо сутності та особливостей досліджуваної дефініції логічним вважаємо висновок про те, що «*критичне мислення учнів початкової школи*» – це система розумових стратегій і комунікативних технік, спрямованих на одержання оптимальнішого результату розв'язання проблем шляхом збирання інформації, її аналізу, оцінки.

Отже, під час наукового пошуку нами досліджено актуальність проблеми формування критичного мислення учнів початкової школи, досліджено сутність ключового поняття «критичне мислення» у педагогічних дослідженнях вітчизняних учених, розкрито особливості критичного мислення учнів початкової школи та надано авторське визначення досліджуваного феномена. У руслі зазначеного актуальності зазнає робота сучасного вчителя початкової школи, яка має бути спрямована на навчання учнів мислити, висловлювати й доводити свою думку, будувати конструктивні стосунки з іншими дітьми.

#### **Список використаних джерел**

1. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / група упоряд. за заг. ред. Михайла Грищенка. Київ, 2016. 40 с. URL: <http://surl.li/rmihi0> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів : сутність і особливості. *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). С. 27–32.
3. Шквир О., Ксьондзик Л. Технологія розвитку критичного мислення молодших школярів : авторський проєкт. *Молодь і ринок*. 2022. № 3–4 (201–202). С. 39–44.

## **ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ГОТОВНОСТІ ДО КРЕАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

***Клімашевська Г. Р.***

*ДЗ «Луганський національний університет  
імені Тараса Шевченка»*

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності є актуальним завданням сучасної педагогічної освіти. Представлена педагогічна проблема передбачає на меті розвиток професійних і особистісних якостей, які сприяють успішному впровадженню інновацій, творчих підходів та ефективних методик навчання в освітній процес, що відповідають сучасним викликам суспільства.

На сьогоднішній день науковці не мають єдиної думки, щодо визначення структурних компонентів з питання готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів. У наших дослідженнях вже розглядалось питання доцільності та важливості когнітивного компонента у структурі готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Наразі акцентуємо увагу, саме на процесуальному компоненті [2, с. 314–315].

Процесуальний компонент готовності до креативної професійної діяльності характеризується здатністю творчо підходити до вирішення професійних завдань та передбачає наявність умінь оперування пізнавальними інструментами в діяльності; розкриває процес засвоєння та трансформації професійних знань, умінь та сформованість навичок рефлексії та самооцінки; передбачає самореалізацію як фахівця у процесі креативної професійної діяльності.

До основних умінь учителя оперування пізнавальними інструментами в діяльності ми відносимо наступні.

Організаційні вміння, які проявляються в самостійному упорядкуванні власних дій у процесі креативної професійної діяльності, а також умінні ставити конкретні завдання, спрямовані на вирішення проблем розвитку «самостійності»; раціональної організації робочого часу; планування етапів і засобів творчого саморозвитку; планування індивідуальної освітньої траєкторії; визначення власних потреб та потреб дітей у формуванні «Я-концепції»; виявленні і підтриманні корисної ініціативи, створення умов для їх реалізації; об'єднання дітей, педагогів, батьків на основі їхніх спільних інтересів, духовної близькості.

Конструктивні вміння, що забезпечують реалізацію тактичних цілей, структурування навчальних дисциплін, добір конкретного змісту для окремих розділів, добір форм і методів організації уроку, позакласних заходів, аналізу, орієнтування та вирішення педагогічних ситуацій, адекватність співвідношення різних форм, методів і способів педагогічної діяльності відповідно до конкретного класу та конкретного учня.

До комунікативних умінь вчителя Нової української школи відносимо вміння моделювання комунікативно важливих якостей особистості, орієнтування у виборі змісту спілкування з учнями, колегами, батьками та забезпечення зворотного зв'язку; оволодіння невербальними засобами спілкування та встановлення контакту; уміння управляти власною поведінкою та спілкування у процесі креативної професійної діяльності; оволодіння оптимальним темпом мовлення із застосуванням жестів і мімічної рухливості відповідно до педагогічної ситуації; уміння управління власним емоційним станом та емоційна ідентифікація зі шкільною аудиторією, створення емоційного настрою і управління самопочуттям.

О. Зимовець до гностичних умінь відносить прогнозування впливу методів та засобів креативної професійної діяльності на окремих учнів і колектив у цілому; об'єктивної оцінки ефективності методів, прийомів, засобів організації креативної професійної діяльності та визначення переваг та недоліків у здійсненні освітньої діяльності, бачити їх причини та методи усунення; прогнозувати моральну поведінку учнів, враховуючи соціокультурні умови, в яких вони розвиваються [1, с. 117–118].

Діагностичні вміння проявляються в уміннях застосування діагностичного інструментарію для оцінки рівня і динаміки розвитку дитини; складання психолого-педагогічного портрету особистості дитини та власного; розробці та реалізації індивідуальних освітніх маршрутів, індивідуальних програм розвитку та індивідуально орієнтованих освітніх програм з урахуванням вікових та особистісних особливостей учнів.

Проективні вміння в контексті нашого дослідження забезпечують стратегічну спрямованість педагогічної діяльності і передбачають творчу реалізацію педагогічних технологій, оволодіння способами аналізу і творчого застосування педагогічних технологій, виявлення чинників, що характеризують умови творчої креативної діяльності.

Самооцінка у межах процесуального компоненту розглядається як важливий чинник формування особистості та поведінки у студентському віці. Н. Мойсеюк визначає самооцінку як підструктуру особистості, яка дозволяє з позиції власного

розуміння критично оцінити свої дії, вчинки, ставлення, емоційний стан. Від самооцінки залежать взаємовідносини людей, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Вона впливає на ефективність діяльності та подальший розвиток особистості [3].

Слід зазначити, що самоставлення майбутнього педагога до себе як до професіонала залежить від самооцінки ними зовнішнього вигляду; високої мотивації навчання та самооцінки здібностей, що позитивно впливають на ставлення до навчання; адекватна самооцінка виступає основною умовою суб'єктивного благополуччя студентів. Тобто, самооцінка є не лише основним фактором адаптації до навчання у закладі вищої освіти, а й умовою формування специфічних стратегій навчання першокурсників (орієнтація на процес чи результат навчання, прагнення до отримання диплома чи отримання високих оцінок та ін.).

Про готовність до самореалізації в процесі професійної креативної діяльності свідчать наявність ціннісної основи педагогічної діяльності та її свідомість; прагнення до реалізації себе в професії; віри в себе і власні здібності; активності та самостійності у креативній професійній діяльності; стресостійкості; бажання підтримувати фізичне та психічне здоров'я; фокус контролю; самооцінки та її адекватності до зовнішньої оцінки; прагнення до саморозвитку; активності у науково-дослідній діяльності; активності у проектній діяльності; задоволеності результатами праці.

Процесуальний компонент готовності до креативної професійної діяльності передбачає відповідну організацію навчального процесу, в якому студент має займати центральне місце з точки зору його активної діяльності, оскільки організація навчання відображає взаємодію здобувачів освіти та педагогів, їх співробітництво, організацію та управління процесом навчання, які орієнтовані на запланований результат (досягнення освітньої мети та завдань).

Таким чином, сутність готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів визначається наступними аспектами: креативна діяльність передбачає поступове освоєння особистістю власного внутрішнього світу, що стає засобом самопізнання і застосування отриманих знань і умінь у подальшій професійній діяльності; креативна діяльність забезпечує збільшення творчого потенціалу особистості, що дозволяє сформувати навички професійної діяльності; завдяки креативному розвитку майбутніх фахівців відбувається розширення суб'єктного простору, професійне і моральне

збагачення особистості, збільшується потреба у самовдосконаленні, а, отже, удосконалюється індивідуальний стиль креативної професійної діяльності; розвиток креативності на етапі підготовки у закладі вищої освіти забезпечує формування «спеціальної» креативності як здатності до творчості, яка пов'язана із професійною сферою діяльності; креативна діяльність у період студентства пов'язана із формуванням власного світогляду, визначенням професійного «Я», освоєнням способів репродуктивної та творчої діяльності, що дають позитивну мотивацію на формування пізнавального інтересу студентів у професійній діяльності; креативна діяльність майбутнього вчителя початкових класів є інтегративною властивістю особистості (особистісні здібності, знання, вміння, переконання, відношення), що є основою для ефективної професійної діяльності вчителя і спонукає до творчої самореалізації та розвитку особистості потенціалу дітей молодшого шкільного віку.

#### **Список використаних джерел**

1. Зимовець О.А. Формування гностичних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Освітлогічний дискурс*. 2015. № 3 (11). С. 117–118. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/271/247> (дата звернення: 01.01.2022).
2. Клімашевська Г.Р. Когнітивний компонент у структурі готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Grail of Science : inter. scientific journal*. Vinnytsia : NGO «European Scientific Platform». 2024. № 38. С. 314–315.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. 5-е вид., допов. і переробл. Київ, 2007. 656 с.

## **ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

***Клімова Л. В.***

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія  
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Сучасне суспільство потребує яскравої, творчої особистості, яка особисто може визначати пріоритети свого розвитку, прагне до постійного самовдосконалення, розвитку себе як професіонала, є здатною до продукування нових ідей, прийняття нестандартних рішень в своїй педагогічній діяльності. Підготовка такого фахівця дошкільної освіти, в умовах сьогодення, потребують удосконалення професійної підготовки педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Наразі стало необхідністю

формування нової сучасної генерації педагогічних кадрів, які будуть професійно креативними особистостями, спроможними до якісного забезпечення освітніх потреб дітей раннього та дошкільного віку, володітимуть інноваційними педагогічними технологіями, матимуть глибокі переконання щодо переваг особистіно орієнтованої парадигми освіти, що, в свою чергу, забезпечить розвиток комунікативного, інтелектуального та культурного потенціалу вихованців.

Вищі навчальні заклади є потужною базою для підготовки інноваційно та креативно мислячих фахівців, які набувають відповідних знань необхідних в роботі з дітьми, в яких сформовані професійні компетентності, що зможуть забезпечити здатність ефективно діяти в умовах сучасного закладу дошкільної освіти, спрямовувати свою діяльність на втілення нових ідей, технологій, педагогічних відкриттів, досягати поставленої мети. Ефективність процесу підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти великою мірою залежить від високо професійного викладання педагогічних дисциплін у вищих педагогічних освітніх закладах. Саме використання інноваційних технологій в освітньому процесі розв'язують важливі завдання щодо створення у студентів цілісного уявлення про професійні компетентності, їх динаміку і місце в реальній діяльності. Допомагають у набутті особистого соціального досвіду, навичок міжособистісної взаємодії та формують творчу особистість майбутнього фахівця з дошкільної освіти.

Законодавством України про дошкільну освіту передбачено удосконалення навчальної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Так, прийнятий у 2024 році Закон України «Про дошкільну освіту» безпосередньо впливає на формування професійного профілю майбутнього вихователя. Закон підкреслює, що сучасний вихователь крім традиційних знань з педагогіки та психології, повинен оволодіти інноваційними методами навчання, набути знання щодо особливостей розвитку дітей раннього і дошкільного віку, має враховувати інтереси та потреби кожного вихованця, створюючи умови для його всебічного розвитку. Закон передбачає тісну співпрацю вихователя з родинами вихованців. Майбутні фахівці повинні навчитися будувати партнерські відносини з батьками дітей, залучати їх до освітнього процесу, як активних учасників. Сучасні вихователі повинні бути готові до змін, працювати з різними категоріями дітей, надаючи їм необхідну підтримку.

Закон «Про дошкільну освіту» відкриває нові перспективи для майбутніх вихователів, нові можливості для їх професійного зростання, реалізації своїх творчих здібностей. Ще одним

законодавчим актом, який вимагає перегляду змісту, методів, прийомів, засобів і форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти – є Базовий компонент дошкільної освіти (Нова редакція) 2021 року, який розкриває зміст професійних компетентностей молодого спеціаліста у сфері дошкільної освіти. Майбутній педагог повинен вміти досягати високих результатів в своїй професійній діяльності, вміти генерувати нові ідеї в освітній процес з метою підвищення свого професійного рівня та отримання вихованцями освітнього закладу системної якісної дошкільної освіти. Вихователь має бути готовим до реалізації державного стандарту дошкільної освіти, в якому він визначається як педагог-фасилітатор, що стимулює процес розвитку і саморозвитку дитини в освітньому розвивальному інклюзивному середовищі. Саме відповідно до цієї мети і має відбуватись професійне зростання та освітнє навчання майбутніх вихователів у вищих закладах освіти. Державний стандарт дошкільної освіти чітко окреслює набір компетентностей, якими повинен володіти вихователь закладу дошкільної освіти. Це дозволяє будувати навчальні програми таким чином, щоб майбутні педагоги отримували необхідні знання, уміння та навички для ефективної роботи з дітьми дошкільного віку.

Однією з таких є робоча програма навчальної дисципліни ОК 23» ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА», яку складено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта. Опрацювавши дану програму, ми вважаємо, що вона надає широкі можливості для засвоєння здобувачами вищої освіти основ професійної діяльності вихователя. Визначає їх компетентності та створює через систему наданих теоретичних та практичних знань базу для постійного розвитку педагогічної майстерності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Завдяки системному викладанню в програмі лекційного матеріалу, студенти досконало засвоюють набуті теоретичні знання, які з успіхом вдосконалюють на практиці. Змістові модулі практичних занять робочої програми спонукають студентів до аналізу певних подій, прийняття зважених рішень та обрання оптимальних стратегій. Формують уміння оцінювати різні варіанти подій, окреслювати висновки. Як правило, по завершенню практичного заняття відбувається обговорення, під час якого студенти діляться своїми враженнями, аналізують свої дії та дії інших учасників, набувають впевненості у своїх силах і готовності до професійної діяльності. Програма стимулює майбутніх вихователів до постійного вдосконалення своїх знань, умінь і



творчих здібностей. Це робить навчання більш цікавим і захоплюючим.

Період студентства – це той час, коли у здобувачів освіти є всі умови для розвитку своїх творчих можливостей. Час для опанування здатності здійснювати в подальшій своїй педагогічній діяльності новітні наукові підходи до організації і управління освітнім процесом, використовувати різні моделі щодо його організації та осучаснення, які відповідають особливостям розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Залучати до активної взаємодії батьків вихованців закладу дошкільної освіти. Створювати партнерські відносини, здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учасниками освітнього процесу-все це складники професійної підготовки сучасного педагога-фасилітатора закладу дошкільної освіти. Метою сучасної вищої школи є не тільки надання студентам якісних системних знань, набуття ними фахових компетентностей, а й передбачено, перш за все, формування яскравих особистостей, що постійно саморозвиваються та самовдосконалюються. У яких за час навчання формуються гуманістичні цінності, широкий світогляд, високий рівень освіченості. Формується готовність до виконання своїх майбутніх професійних обов'язків на посаді вихователя закладу дошкільної освіти.

Вихователь – це не просто професія, це покликання душі. Вихователь – це людина з великим серцем, яке наповнене любов'ю до маленької дитини. Вихователь – це професіонал своєї справи, який формує майбутнє нашої країни, виховуючи нове покоління громадян.

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf).
2. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788- I URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>.
3. Іщенко Л.В. Формування готовності майбутніх вихователів до реалізації сучасних педагогічних технологій у закладах дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*. № 2(9). 2022. С. 152–164.
4. Слюсарук-Літвін С. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.4>.
5. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України № 1456 від 21.11.2019. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>.

## ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**Ключник Р. М.**

*Університет імені Альфреда Нобеля*

Вивчення іноземної мови є необхідною умовою підготовки сучасного фахівця. Відповідно, студенти будь-якої спеціальності мають отримувати ґрунтовні знання з мовних дисциплін. Втім, маємо зазначити, що сучасні програми часто не встигають оновлюватися відповідно до реалій, що змінюються. Таким чином, постає питання актуалізації знань, які набуваються.

Так, студенти економічних спеціальностей вивчають економічну термінологію та працюють із фаховими джерелами. У той же час існують терміни, які не завжди включені до підручників, але широко використовуються в науковому дискурсі. Так, термін *stagflation*, утворений від *stagnation* та *inflation*, часто можна зустріти в наукових та публіцистичних текстах. Іншим прикладом є абревіатура *NEET* (*Not in Education, Employment or Training*), яка позначає молодих людей, які через низку факторів не працюють і не навчаються.

Для поєднання вивчення мови та навчання спеціальності доцільно використовувати офіційні дані міжнародних інституцій. Так, студенти економічних спеціальностей досліджують матеріали, які є у вільному доступі в мережі Інтернет. Зокрема, це сайт Світового банку, на якому регулярно оновлюють дані про країни світу. Наприклад, можна запропонувати здобувачам заповнити таблицю про країни світу (обрані викладачем або самими студентами) на основі даних організації. Результати можна оформити за зразком таблиці 1, у якій наведено дві величини (але їх може бути й більше).

Таблиця 1

### Статистичні дані щодо країн світу (англійською мовою)

Country	GDP per capita (current US\$)	GDP growth (annual %)
Bolivia	3,701.0	2.4
Chile	17,093.2	0.2
Estonia	29,823.7	-3.0
Hungary	22,147.2	-0.9
Indonesia	4,940.5	5.0
Lesotho	878.0	0.9
New Zealand	48,527.8	0.6

Paraguay	6,260.5	4.7
United Kingdom	48,866.6	0.1

Джерело: [1]

Таблиця 1 демонструє можливості узагальнення матеріалу, який можна знайти в англомовних джерелах. При цьому формування таблиці може доповнюватися питаннями, які допоможуть розкрити власне економічні тенденції.

Дослідження європейських інтеграційних процесів вимагає також використання нових джерел та публікацій, які можна знайти у вільному доступі. Так, заслуговують на увагу політичні діячі країн ЄС, які останнім часом виграють вибори на різних рівнях. Можна запропонувати завдання «Match the political leaders with the countries», яке доцільно зобразити у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

**Політичні лідери та держави (англійською мовою)**

1	Robert Fico	A	Hungary
2	Viktor Orbán	B	Romania
3	Călin Georgescu	C	France
4	Tino Chrupalla	D	Slovakia
5	Jean-Luc Mélenchon	E	Germany

Створено автором на основі відкритих джерел  
Правильні відповіді: 1. D. 2. A. 3. B. 4. E. 5. C.

Використання нових інтернет-джерел корисне і в контексті останніх політичних подій у США. Так, студенти шукають інформацію про членів команди обраного президента США Д. Трампа та прогнозують політичний курс республіканців на найближчі чотири роки.

Майбутні фахівці з туризму та готельно-ресторанної справи можуть знайти серед нових джерел корисну інформацію про нові види туризму. Так, в англомовній літературі багато уваги приділяється *dark tourism* (темному туризму). Закордонні автори виділяють наступні види досвіду, який отримують люди, відвідуючи «темні» місця: *physical, sensory, recuperative, introspective, transformational, hedonistic, emotional, relational and spiritual* [2, с. 70]. Усі ці прикметники збагачують словниковий запас та дозволяють студентам більш повно висловлювати свою думку щодо професійних та інших питань.

Отже, використання сучасних матеріалів, у тому числі медійних та наукових, є необхідною умовою забезпечення актуальності знань у процесі мовної підготовки. Лише найновіші матеріали можуть сприяти глибокому зануренню у предмет та формуванню стійкої мотивації до вивчення іноземної мови. У той же час маємо відзначити, що це не єдина умова її успішного опанування.

**Список використаних джерел**

1. Countries and Economies. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/country/>.
2. Batumalai T., Kocourek A. Exploring Dark Tourism: Cognitive and Affective Perceived Value On Destination Image in Czech Republic. *European Journal of Hospitality and Tourism Research*. 2024. Vol. 12. №. 1. P. 67–82. DOI: <https://doi.org/10.37745/ejht.2013/vol12n16782>.

## **АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**Кмець Д. І.**

*Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка*

Розвиток правової держави і зміцнення національної злагоди в Україні ініціюють розвиток високої правової культури, спрямованої на виховання неухильної поваги до закону, принципу верховенства права і суду, доброчесності та сумлінності як переважної моделі соціальної поведінки. Це можливе через подолання правового нігілізму в суспільстві, який перешкоджає остаточній трансформації України в сучасну цивілізовану державу. Тому актуальною постає проблема формування особистості, здатної обирати конструктивну поведінку, керуючись правовими нормами, що забезпечують гармонізацію існування людини і суспільства.

Одним з шляхів у розв'язанні означеної проблеми є неперервна, системна правова освіта та виховання всіх верств населення, починаючи з молодшого шкільного віку. Вона має на меті цілеспрямовану діяльність з передачі від одного покоління до іншого правової культури, правового досвіду, правових ідеалів і механізмів розв'язання конфліктів у суспільстві. Результатом цього процесу буде сформована правова грамотність.

Грамотність, більшість дослідників визначають як системну здатність людини виконувати нескладні предметні дії. Грамотність поділяють на загальну і спеціальну. Загальна грамотність відображає здатність людини до читання, рахування, письма.

Спеціальна грамотність полягає в сформованих здібностях до виконання предметних дій в спеціальних сферах. Таким чином, окремою складовою у структурі загальної правової грамотності є еколого-правова грамотність [1]. Аналіз правознавчої та педагогічної літератури засвідчив, що на даний момент не існує чіткого визначення поняття еколого-правової грамотності. Ряд науковців дотримуються думки, що еколого-правова грамотність – це сукупність правових знань в галузі охорони природи, переконань і установок особистості, що реалізуються в процесі екологічної діяльності, спілкування, поведінки, а також ставлення до довкілля [2].

Молодший шкільний вік є досить специфічним періодом для формування еколого-правової грамотності. З одного боку, цей вік сприятливий до засвоєння норм життєдіяльності в суспільстві, а з іншого – молодші школярі ще не здатні сприйняти складні юридичні терміни, здійснювати аналіз та давати належну юридичну оцінку тим чи іншим діям. Однак, прогалини у формуванні еколого-правової грамотності в молодшому шкільному віці в подальшому можуть стати причинами правового нігілізму та делінквентної поведінки дорослої людини по відношенню до природи.

Вирішення всіх цих проблем вимагає ознайомлення з певною правовою базою, адже, саме це покоління має взяти участь у грамотному відродженні природи Батьківщини, що можливо тільки за умови сформованості екологічної грамотності та еколого-правової грамотності.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, активне впровадження ідей формування екологічної грамотності регламентовано Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст., Концепцією екологічної освіти в Україні, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2022–2032 рр., Педагогічною Конституцією Європи, тощо.

Практики реалізації екологічної освіти в Україні накопичуються, але, екологічна освіта молодших школярів досі залишається недостатньо організованою. Із створенням Концепції Нової української школи та прийняттям Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) змінено пріоритети природничої галузі та визначено екологічну компетентність, як ключову. Вона передбачає усвідомлення основи екологічного природокоористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства. У Концепції «Нова українська школа» однією з

ключових компетентностей, яких набуватимуть учні, є екологічна грамотність.

Правова грамотність є необхідною умовою формування екологічної, оскільки дає можливість зрозуміти причини тих чи інших вимог щодо поведінки людини в довкіллі. Тому, проблема формування еколого-правової грамотності впродовж життя особистості набуває суттєвого значення.

В сучасній педагогічній науці питанням змістового наповнення і організації громадянського і правового виховання молодших школярів присвячено праці В. Антонова, Е. Каширцевої, Т. Коршунової, А. Нікітіна, Я. Соколова та ін. Дослідження проблем екологічної освіти учнів початкових класів є об'єктом наукових пошуків Н. Бібік, Т. Байбари, В. Бондаря, В. Вербицького, Н. Коваль, О. Онопрієнко, О. Пометун, Г. Пустовіт, О. Савченко. Теоретичні засади екологічної грамотності розглядаються в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Бондар, А. Маркової, Дж. Равена, А. Хуторського, О. Царенко, І. Ящук. Основні підходи до формування екологічної грамотності та її сутності визначено у працях О. Гуренко, С. Жданової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко.

Авторським колективом І. Андрусенко, В. Вдовенко, Н. Котелянець, О. Агєєвою розроблений навчальний зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Мета інтегрованого курсу полягає у формуванні екологічної грамотності, екологічно врівноважених звичок, поведінки і способу повсякденного життя, а тому, на нашу думку, він має значний потенціал формування еколого-правової грамотності учнів.

Як засвідчив теоретичний аналіз, проблема формування еколого-правової грамотності учнів початкових класів не була предметом спеціального педагогічного дослідження, отже, потребує вивчення. Це зумовлено виникненням суперечностей між:

- потребою суспільства у особистостях, здатних розв'язувати екологічні проблеми та відсутністю широкої концепції, яка би ставила ключові наголоси для усіх рівнів освіти, зокрема й освіти в початковій школі, відповідала би Європейській Зеленій Угоді та іншим міжнародним документам;

- віком школярів сприятливим до засвоєння норм життєдіяльності в суспільстві та сприйняттям ними складного правознавчого матеріалу;

- необхідністю формування еколого-правової грамотності та недостатньою розробленістю засобів, форм та ефективних методик для досягнення цього результату.

Актуальність означеної педагогічної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості, а також необхідність подолання виокремлених суперечностей зумовили вибір нами проблематику дослідження.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування еколого-правової грамотності в учнів початкових класів в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».

Для досягнення означеної мети сформульовано наступні завдання:

- здійснити теоретичний аналіз досвіду формування еколого-правової грамотності в учнів початкових класів у вітчизняному та європейському освітньому просторі;

- з'ясувати функції та структуру, зміст компонентів еколого-правової грамотності молодших школярів, визначити критерії, показники і схарактеризувати рівні її сформованості;

- виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування еколого-правової грамотності в учнів початкових класів в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ»;

- розробити структурно-функціональну модель та методику формування еколого-правової грамотності в учнів початкових класів в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ»;

- експериментально перевірити результативність педагогічних умов формування еколого-правової грамотності в учнів початкових класів в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».

Результати дослідження після його завершення можуть бути використані для подальшого вдосконалення підготовки вчителів початкової освіти в закладах вищої освіти, а також для підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної освіти; підготовки посібників, програм проходження педагогічних практик, програм навчальних дисциплін, освітньо-професійних програм.

#### **Список використаних джерел**

1. Андрусенко І.В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» : методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2020. 75 с.

2. Бондар О.І., Барановська В.Є., Єресько О.В. та ін. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів. Херсон : Гринь Д.С., 2015. 228 с.

## СТРУКТУРА МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

**Козопас Т. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Вікторенко І. Л.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Лелет М. В.**

*Слов'янський заклад загальної середньої освіти I–III ступенів  
№ 17 Слов'янської міської ради Донецької області*

Під формуванням моральних цінностей здобувачів початкової освіти розуміємо цілісний процес активної взаємодії учителя з учнями, який має на меті засвоєння здобувачами початкової освіти моральних цінностей як соціально схвалених норм, зразків, понять, вимог, правил і звичок суспільно належної поведінки на засадах справедливості, людяності, відповідальності, людської гідності. До базових моральних цінностей суспільної моралі нами віднесено: любов (до близьких та рідних, до Батьківщини, до себе), гідність, відповідальність, повага до інших, совість, свобода, толерантність, справедливість, рівноправ'я, ініціативність.

Формування моральних цінностей у молодшому шкільному віці потребує виділення структури та змістового наповнення її компонентів. Відзначимо, що за роки реформування вітчизняної української школи це питання відображується на рівні наукових пошуків таких учених, як: Н. Гузенко, О. Поліщук, М. Федорова, К. Чорна тощо. Зокрема, під час аналізу дисертаційного дослідження О. Поліщук виявлено такі компоненти моральних цінностей здобувачів початкової освіти: когнітивний; оцінно-рефлексивний; вчинково-діяльнісний [3]. М. Федорова в структурі моральних цінностей учнів початкової школи виділила: когнітивний; емотивний; процесуальний компоненти [3]. Н. Гузенко в структурі досвіду моральної поведінки старших підлітків було виділено такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (мотиви, інтереси, цінності, моральні почуття); когнітивно-пізнавальний компонент; практично-діяльнісний компонент; особистісно-рефлексивний компонент [1]. К. Чорна серед основних компонентів виховання моральної самосвідомості учнів виокремила: знання, ціннісні ставлення, емоції, почуття, мотиви поведінки, рефлексію, практичну діяльність, волю, самовиховання [4].



Як бачимо із наведених класифікацій, у всіх дослідників різний предмет дослідження: компоненти моральних цінностей (О. Поліщук, М. Федорова), компоненти моральної поведінки (Н. Гузенко), компоненти моральної свідомості (К. Чорна). Слід також відзначити й розбіжності в назвах самих компонентів: когнітивний – знаннєвий; процесуально-діяльнісний – вчинково-діяльнісний; емоційно-мотиваційний – емотивний. Водночас всі науковці єдині в змістовому наповненні компонентів досліджуваного феномена. Так, *першим компонентом моральних цінностей*, який визначають науковці, є когнітивний, тобто чіткі та зрозумілі, значущі для учнів етичні уявлення про «добро» і «зло», гуманістичні моральні принципи та цінності, як регулятори взаємовідносин у суспільстві, толерантні форми поведінки, відповідальність. О. Поліщук зауважує, що повнота оволодіння морально-духовними цінностями становить основу відповідних учинків і виступає критерієм моральної вихованості людини [2].

*Другий компонент моральних цінностей – емоційно-мотиваційний (мотиваційно-ціннісний, емотивний)*, пов'язаний з емоціями, почуттями, ставленнями, мотивами особистості. Науковці єдині в думці, що емоції є важливим фактором формування моральних цінностей у здобувачів початкової освіти, оскільки знання, які не збагачені емоційно, засвоюються значно гірше; переживання, викликані самим об'єктом або явищем, що мають для індивіда життєве значення, стають цінними й сприяють задоволенню потреб.

У руслі дослідження важливими також є дослідження М. Федорової про те, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку та закріплення моральних мотивів та поведінки. Учена зазначає, що потреба в самостійності спонукає учнів до прийняття власних рішень, здійснення морального вибору [3].

*Третім компонентом моральних цінностей* учнів молодшого шкільного віку визначено науковцями (О. Поліщук, М. Федорова) як *процесуально-діяльнісний (вчинково-діяльнісний)*, що пов'язаний із формуванням умінь та досвіду моральної поведінки. М. Федорова наголошує на актуалізації потреби в учнів бути визнаним дорослим – демонструванні соціально бажаної поведінки в присутності дорослого; поступово соціально бажана поведінка стає постійною й у взаєминах з іншими виявляється як риса особистості. Водночас М. Федорова застерігає, що неважаючи на значні новоутворення, які виникли в цьому віці, поведінка учнів у початковій школі все ще залишається імпульсивною і залежить від ситуації [3].

Тож, узагальнюючи наукові здобутки вчених, та спираючись більшою мірою на дослідження О. Поліщук [2] у силу максимальної дотичності до проблеми нашого дослідження, у структурі моральних цінностей здобувачів початкової освіти ми виділили 4 компоненти: *когнітивний*, *мотиваційно-ціннісний*, *оцінно-рефлексивний* та *процесуально-діяльнісний*. У межах кожного з них виділимо показники, які будуть важливими під час формування моральних цінностей учнів початкової школи.

*Когнітивний*: засвоєння системи морально орієнтованих знань про провідні моральні цінності здобувача початкової освіти, які є основою їхньої моральної поведінки, переконань, мотивів, інтересів: чесність, доброта, відповідальність, совість, справедливість, гуманність, правдивість, співчуття, здатність ділитися, бажання прийти на допомогу, наполегливість, толерантність; усвідомлення їх значущості в здійсненні власних морально доцільних учинків, поведінки та діяльності, їх самоконтролю.

*Оцінно-рефлексивний*: оцінка та самооцінка учнем результатів учинків, поведінки та діяльності, що адекватно відображає рівень сформованості моральних цінностей зростаючої особистості.

*Мотиваційно-ціннісний*: бажання та прагнення здобувача початкової освіти дотримуватися принципів та правил моральної поведінки в суспільстві; стремління досягнення успіху, що характеризується певними особистісними та моральними цінностями.

*Учинково-діяльнісний*: готовність до застосування здобутих морально орієнтованих знань, сформованих умінь і навичок у реальних життєвих ситуаціях, у процесі власної участі в індивідуальних і колективних морально орієнтованих заходах.

Отже, аналіз наукових джерел надав можливості в структурі моральних цінностей здобувачів початкової освіти виокремити чотири компоненти та схарактеризувати їх показники: *когнітивний* (засвоєння системи знань про моральні норми та правила поведінки), *оцінно-рефлексивний* (оцінка та самооцінка моральної поведінки, діяльності, вчинків), *мотиваційно-ціннісний* (бажання та прагнення бути морально-вихованою особистістю), *учинково-діяльнісний* (реалізація моральних цінностей у моральній поведінці).

Визначення компонентів та показників сформованості моральних цінностей складає теоретичне підґрунтя дослідження вихідного рівня сформованості досліджуваного феномена в здобувачів початкової освіти.

### Список використаних джерел

1. Гузенко Н. Компонентний склад у структурі досвіду моральної поведінки старших підлітків. *Наукові записки*. 2021. Випуск 194. С. 195–199.
2. Поліщук О. Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи : дис. ... докт. філос. : 011 – Освітні, педагогічні науки. Рівне, 2020. 262 с. URL: <http://surl.li/mjzlb> (дата звернення: 06.011.2024).
3. Федорова М. Змістова характеристика моральних цінностей молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2017. С. 56–62.
4. Чорна К. Основні компоненти виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості. URL: <http://surl.li/mjzrg> (дата звернення: 18.11.2024).

## ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Колесник М. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Штучний інтелект (ШІ) є однією із сучасних технологій, що швидко розвивається, впливає практично на всі сфери суспільного та особистого життя людини, впроваджуючи нові технологічні підходи до вирішення наукових, освітніх, суспільно-політичних питань, підвищуючи ефективність діяльності в багатьох сферах.

Як засвідчують результати досліджень, подані в Horizon Report 2023, штучний інтелект набуває все більшого впливу в освітній галузі, поширюються програми з підтримкою ШІ для передбачувального та персоналізованого навчання, стирання різниці між методами навчання, побудови гнучкого навчання, оновлення систем оцінювання тощо. Показовими є також результати щорічного опитування «100 найкращих інструментів для навчання 2024 року (Top 100 Tools for Learning 2024)», другу позицію в якому займає ChatGPT. В цьому списку присутні ще декілька чат-ботів штучного інтелекту: Copilot від Microsoft (на 20-му місці), Perplexity (на 47-му місці), Claude (на 50-му місці) і Gemini від Google (на 53-му місці) [1].

Наведені показники доводять актуальність вивчення проблеми використання штучного інтелекту в освіті як допоміжного інструменту для покращення освітньої комунікації та розв'язання освітніх завдань. Це стосується як професійної діяльності вчителів, так і навчання здобувачів освіти різних рівнів. Отже, компетентність у сфері штучного інтелекту наразі набуває важливого значення у процесі підготовки майбутніх педагогів.

Слід відзначити, що в останні роки з'явилась низка європейських документів, у яких надано теоретичне осмислення

ШІ-компетентності вчителів та здобувачів освіти. Це передусім наукові розвідки від фахівців UNESCO: Рамка ШІ-компетентності: Програма успіху від коледжу до університету й далі / Artificial Intelligence Competency Framework A success pipeline from college to university and beyond (2021); Рекомендації з етичного використання штучного інтелекту / Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2022); Рамка ШІ-компетентності для вчителів / AI competency framework for teachers (2024); Рамка ШІ-компетентності для учнів / AI competency framework for students (2024) та ін.

Серед вітчизняних нормативно-правових документів, що торкаються питань впровадження штучного інтелекту в різні сфери життя громадян, слід назвати Концепцію розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації (2021), Рамку цифрової компетентності для громадян України (2021), Закон України «Про Національну програму інформатизації» (2022) та ін. З метою визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій штучного інтелекту для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, вдосконалення системи публічного управління у грудні 2020 року було прийнято Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. В ній надано визначення поняття «штучний інтелект» як організованої сукупності інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [2].

На базі Концепції розроблено Стратегію розвитку штучного інтелекту в Україні, в якій подано основні поняття і напрями досліджень у сфері штучного інтелекту, стан розвитку сфери штучного інтелекту в Україні, світові стандарти у сфері штучного інтелекту та ШІ у пріоритетних сферах розвитку України на період 2023–2030 рр. [3].

Отже, на сьогодні створено певну нормативно-правову й стратегічну базу для розвитку штучного інтелекту в нашій країні. Розпочалось і активне наукове осмислення можливостей застосування технологій штучного інтелекту в освіті. Серед вітчизняних вчених різні аспекти окресленої проблеми осмислюють Н. Бахмат, В. Биков, М. Лещенко, С. Литвинова, Н. Морзе, К. Наливайко, К. Осадча, О. Панухник, О. Пінчук,

С. Семеріков, О. Спірін, А. Яцишин та ін. Серед іноземних науковців цей напрям досліджують А. W. Bates, С. Bouras, M. Brown, M. Cacheiro-González, R. Fernández, M. Piotrowski, B. Marr, P. Mikalef & N. Islam, D. Long & B. Magerko, T. Iiyoshi & M. S. Vijay Kumar та ін.

Вчені досліджують потенціал використання ШІ для покращення якості навчання, для професійного зростання вчителів, для формування ШІ-компетентності здобувачів різних галузей освіти. Не залишається поза увагою дослідників і початкова освітня ланка. Зокрема, Н. Морзе, Л. Варченко-Троценко, Т. Терлецька та Є. Смирнова-Трибульська [4], досліджуючи потенціал застосування технологій штучного інтелекту в ролі асистента вчителя початкової школи, вивчають такі питання, як-от: «Чи доцільно використовувати інструменти ШІ для навчання учнів початкової школи? Яким має бути зміст та методи навчання вчителів початкової школи задля успішного використання ними ШІ та навчання цих питань учнів? Які види діяльності вчителя можна «передати» ШІ?» [4, с. 98]. Крім того, науковицями окреслено переваги, недоліки та перестороги використання штучного інтелекту в освіті; описано інструменти штучного інтелекту, які можуть бути корисними вчителю початкової школи у різних видах освітньої діяльності.

Питанням використання штучного інтелекту вчителями у підготовці уроків англійської мови у початкових класах присвячена наукова розвідка К. Савченко та Т. Головатенко [5], у якій запропоновано рекомендації та укладено перелік ресурсів та прикладів завдань для вчителів щодо використання ШІ на кожному етапі підготовки до уроку згідно з теорією педагогічного дизайну Р. Ганьє. Вчені вважають, що практично «кожен етап уроку відтепер може бути оптимізований за допомогою відповідних інструментів штучного інтелекту, що допомагає досягти максимальної ефективності в навчальному процесі, підвищити рівень технологізації освітнього процесу та вивільнити час вчителя на виконання інших завдань» [5, с. 133]. Однак автори справедливо відзначають, що використання ШІ потребує попереднього формування цифрових навичок та навичок промпт-інжинірингу у вчителів.

Цікавим є досвід використання штучного інтелекту ChatGPT у навчанні здобувачів початкової освіти, описаний Т. Васютіною та А. Лідіч [6].

Отже, штучний інтелект має величезний потенціал для покращення освітньої системи. Інструменти штучного інтелекту освітня й науковці наразі починають використовувати у професійній діяльності, для звільнення від рутинної роботи,

здійснення наукових досліджень, покращення освітньої та наукової комунікації.

**Список використаних джерел**

1. Top 100 Tools for Learning 2024: Results of the 18th Annual Survey published on 2 September 2024. URL: <https://toptools4learning.com/>.

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>.

3. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / А.І. Шевченко, С.В. Барановський та ін. ; за заг. ред. А.І. Шевченка. Київ : ІПШІ, 2023. 305 с. DOI: [https://doi.org/10.15407/development\\_strategy\\_2023](https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023).

4. Морзе Н.В., Варченко-Троценко Л.О., Терлецька Т.С., Смирнова-Трибульська Є.М. Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2023. № 15. С. 97–115. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2023.158>.

5. Савченко К.Я., Головатенко Т.Ю. Використання штучного інтелекту вчителями у підготовці уроків англійської мови у початкових класах. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2024. № 17. С. 124–136. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.179>.

6. Васютина Т., Лідіч А. Використання штучного інтелекту ChatGPT у навчанні учнів початкової школи. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання : досвід, тенденції, перспективи* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2023. С. 36–39. URL: <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/handle/123456789/29328>.

## **ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTI ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

**Конякіна К. О.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Федь І. Є.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Проведення констатувального етапу нашого експериментального дослідження передбачає визначення вихідного рівня сформованості природничої компетентності здобувачів початкової освіти за традиційних умов навчання. Експеримент проводився протягом 2023–2024 навчального року у 2–А класі ЗОШ I–III ступенів с. Світле Покровського району Донецької області. Експериментом охоплено 17 учнів початкової школи 2–А класу. Контрольний клас – 2–Б у кількості 17 учнів.

Метою констатувального експерименту було перевірити початковий рівень сформованості природничої компетентності здобувачів початкової освіти.

Тестування на виявлення рівня сформованості когнітивного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти.

Таблиця 1

**Показники рівнів сформованості когнітивного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування**

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий
Чоловік	2/3	8/9	7/5
Контрольний	11,8%	47,0%	41,2%
Експериментальний	17,6%	53,0%	29,4%

На підставі даних таблиці 1 бачимо, що здобувачі контрольного та експериментального класів мають достатній рівень сформованості когнітивного компонента природничої компетентності, що становить 47,0% та 53,0% від загальної кількості учнів 2-го класу (див. рис. 1).



Рисунок 1. Рівні сформованості когнітивного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування

Далі було проведено анкетування на виявлення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти.

Таблиця 2

**Показники рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування**

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий
Чоловік	1/1	9/10	7/6
Контрольний	5,8%	53,0%	41,2%
Експериментальний	5,8%	58,8,0%	35,4%



*Рисунок 2. Рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування*

Для виявлення рівня сформованості практично-діяльнісного компонента природничої компетентності здобувачам початкової освіти було запропоновано ситуативні вправи.

Таблиця 3

**Показники рівнів сформованості практично-діяльнісного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ**

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий



Чоловік	0/1	7/7	10/9
Контрольний	0%	41,2%	58,8%
Експериментальний	5,8%	41,2%	53,0%



*Рисунок 3. Рівні сформованості практично-діяльнісного компонента природничої компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ*

При проведенні ситуативних вправ спостерігаємо нерівномірні дані за виділеними показниками. З даних таблиці 3 бачимо, що більшість здобувачів контрольного та експериментального класів мають початковий рівень (58,8% і 53,0%) сформованості практично-діяльнісного компонента природничої компетентності від загальної кількості учнів класу.

У ході дослідження було проведено тестування, анкетування, виконання ситуативних вправ для учнів початкової школи.

Як показало дослідження, здобувачі контрольного та експериментального класів у когнітивному компоненті мають достатній рівень (47,0% та 53,0%) розвитку знань про природничі основи, в мотиваційно-ціннісному компоненті обох класів також показники достатнього (53,0% та 58,8%) рівня, а в практично-діяльнісному компоненті контрольного й експериментального класів переважна більшість учнів початкового рівня (58,8% та 53,0%).

Таблиця 4

**Результати дослідження рівнів природничої компетентності здобувачів початкової освіти (%)**

Компоненти	Класи					
	Контрольний клас			Експериментальний клас		
	До експерименту			До експерименту		
	В	Д	П	В	Д	П
Когнітивний	11,8	47,0	41,2	17,6	53	29,4
Мотиваційно-ціннісний	5,8	53,0	41,2	5,8	58,8	35,4
Практично-діяльнісний	0	41,2	58,8	5,8	41,2	53,0

Таким чином, за результатами діагностики було зроблено висновок про нижче достатнього та початкового рівні сформованості природничої компетентності здобувачів початкової освіти в контрольному та експериментальному класах, що говорить про необхідність посилення роботи в даному напрямку. Вважаємо, що рівень природничої компетентності можна покращити, застосовуючи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» експериментальну модель.

**Список використаних джерел**

1. Андрусенко І.В., Котелянець Н.В., Агеєва О.В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи / Початкова освіта : методичні рекомендації щодо організації навчального процесу в 2021/2022 навчальному році. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. С. 102–110.

2. Бібік Н. Природничі науки у початковій школі : методологічні основи. Київ : Либідь, 2021.

**СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА М'ЯКІ НАВИЧКИ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

**Котелевець Н. М.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Хижняк І. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Соціально-емоційне та етичне навчання (СЕЕН) є інтегрованою освітньою програмою, розробленою для системного формування в учнів не тільки академічних знань, але й соціально-емоційних та етичних компетенцій. Програма СЕЕН побудована

на найкращих практиках міжнародних програм соціально-емоційного навчання (СЕН) та розширює їх шляхом введення нових напрацювань освітньої сфери, таких як тренування уваги, виховання співпереживання, розвиток стійкості та системного мислення [1]. Основною метою програми є розвиток у здобувачів початкової освіти навичок, необхідних для успішної соціалізації та адаптації в суспільстві. СЕЕН базується на ідеях емоційного інтелекту, які були популяризовані Д. Гоулменом, та на принципах Далай-лами щодо розвитку співчуття і досягнення миру.

Згідно з Національною стандартною класифікацією освітнього процесу, соціально-емоційне та етичне навчання має інтегруватися у всі аспекти шкільного навчання, що дозволяє учням не лише здобувати знання, але й розвивати компетентності, необхідні для успішної адаптації в суспільстві. Зокрема, у процесі формування м'яких навичок важливо застосовувати методики, що сприяють розвитку критичного мислення, самооцінювання та взаємодії в соціумі. Це створює умови для підвищення рівня відповідальності учнів за власні дії, стимулює їхню активну участь у навчальному процесі та дозволяє краще орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях [1].

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», м'які навички визначаються як пріоритет у підготовці сучасних учнів до життя в умовах глобалізації та стрімких змін у суспільстві. Ця концепція акцентує увагу на необхідності забезпечення інтегрованого підходу до навчання, який поєднує академічну освіту з вихованням емоційної грамотності, критичного мислення та здатності до саморефлексії. Формування таких навичок у здобувачів початкової освіти є важливою умовою для їхньої подальшої успішної соціалізації та професійного становлення, що підкреслюється у стратегічних планах розвитку освіти до 2029 року [2].

Одним з ключових завдань СЕЕН у Новій українській школі є формування в учнів умінь долати стресові ситуації, що є надзвичайно важливим з огляду на сучасні виклики, такі як пандемія COVID-19 та соціально-політичні потрясіння [1]. Програма акцентує увагу на розумінні емоцій, здатності до саморефлексії та розвитку емоційної стійкості, що дозволяє учням не тільки краще адаптуватися до змінних умов, але й бути більш співчутливими та свідомими громадянами. Важливим елементом є навчання здобувачів початкової освіти використовувати особисті ресурси для підтримки власного емоційного благополуччя, таких як техніки «заземлення» та «ресурсності»,

що допомагають заспокоїти нервову систему та відновити внутрішню рівновагу [5].

Особливу увагу у програмі приділено розвитку навичок взаємодії у соціумі, таких як ефективна комунікація, співпереживання та робота у команді. Згідно з методикою СЕЕН, учні вчать розуміти не лише свої емоції, але й почуття інших, що сприяє зменшенню конфліктних ситуацій та розвитку конструктивних моделей поведінки. Це особливо важливо у контексті роботи з колективами, де взаємоповага та емоційна безпека створюють оптимальні умови для навчання [4].

Формування емпатії та співчуття у здобувачів початкової освіти є одним із центральних аспектів програми. Програма передбачає різноманітні вправи, такі як обговорення ситуацій з повсякденного життя, що дозволяють учням бачити світ з позиції інших людей та розвивати у собі емпатію. Окрім того, ці вправи сприяють розумінню соціальних норм та правил, які регулюють поведінку у суспільстві, та допомагають дітям краще інтегруватися у соціальні групи [5].

Ще однією важливою складовою є навчання учнів розумінню важливості власної соціальної ідентичності та її ролі у суспільному житті. Завдяки програмі, учні отримують можливість аналізувати власні потреби та почуття, а також усвідомлювати, як їхні дії впливають на оточуючих. Це не тільки формує вміння співпрацювати, але й розвиває критичне мислення, необхідне для прийняття етичних рішень у складних ситуаціях [4].

Одним з ключових аспектів цієї програми є інтеграція тренування усвідомленості, саморегуляції та співпереживання у процес навчання, що допомагає учням розпізнавати власні емоції, контролювати реакції та краще розуміти почуття інших. Системне мислення та виховання етичних цінностей формують основи цієї програми, допомагаючи дітям не лише набувати нові знання, але й вчитися використовувати їх у повсякденному житті [1]. Особливу роль у формуванні м'яких навичок (soft skills) відіграє здатність до співпраці, ефективної комунікації та розв'язання конфліктів. Згідно з матеріалами міжнародної програми СЕЕН, яка адаптована для використання в українських школах, розвиток цих навичок дозволяє забезпечити гармонійне співіснування у класному колективі та сприяє емоційному благополуччю учнів [3].

У межах освітньої реформи «Нова українська школа», інтеграція програм соціально-емоційного навчання, таких як СЕЕН, стає одним з ключових пріоритетів. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, розвиток м'яких навичок та емоційного інтелекту є обов'язковим компонентом освітньої програми для учнів початкової школи. Програма СЕЕН також

акцентує увагу на важливості саморефлексії та самооцінювання, що сприяє більш глибокому усвідомленню власних емоцій та поведінки. Використання методів формувального оцінювання дозволяє учням розвивати навички самоспостереження та аналізу власних дій, що є важливим елементом виховання відповідальної особистості. Так, соціально-емоційне та етичне навчання є важливим інструментом у формуванні особистості учнів початкової школи. Інтеграція цієї програми у навчальний процес дозволяє не лише підвищити академічні результати, але й сприяє формуванню у дітей стійких навичок співпраці, саморегуляції та співпереживання, які є необхідними для їх успішної соціалізації [1].

Отже, програма СЕЕН є важливим інструментом для формування як академічних знань, так і соціально-емоційних та етичних компетентностей учнів. Її основні засади базуються на розвитку емоційного інтелекту, усвідомленості та критичного мислення, що дозволяє учням краще адаптуватися до соціальних умов та ефективно управляти своїми емоціями. Ключовими аспектами програми є здатність здобувача початкової освіти до саморегуляції, формування емпатії та співпраці у колективі, що сприяє зниженню конфліктності та покращенню емоційної атмосфери в класі. Важливість навчання дітей взаємодії в соціумі та розумінню емоцій інших стає центральним елементом програми, оскільки це сприяє гармонійному співіснуванню у суспільстві.

#### **Список використаних джерел**

1. Міллер-Керес Е., Дегтярьова О., Дрожжина Т. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для батьківства : навч.- метод. посібник / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко, О. Масалітіної. Київ : Видавничий дім «Перше вересня», 2021. 60 с. URL: <http://surl.li/gorcc>.

2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016. URL: [http://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/54258/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/) (дата звернення: 02.06.2024)

3. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання : освітня програма для навчання серця й розуму / гол. ред. О. Елькін. Харків : Дім реклами, 2021. 148 с. URL: <http://bit.ly/companionseelukraine>.

4. Елькін О., Марущенко О., Масалітіна О., Дрожжина Т., Журба К. Соціально-емоційне та етичне навчання : формування й розвиток м'яких навичок, стійкості, уваги та подолання травми, 1–2 класи (курс за вибором) : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ, 2022. 9 с.

5. Елькін О., Марущенко О., Масалітіна О., Дрожжина Т., Журба К. Соціально-емоційне та етичне навчання : формування й розвиток м'яких навичок, стійкості, уваги та подолання травми, 3–4 класи (курс за вибором) : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ, 2022. 9 с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ», «ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ТА «ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»**

**Кузнецов О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) проникають в усі аспекти буття сучасної особистості. Зокрема, вплив цифровізації на освітній простір в цивілізованому суспільстві є визначальним. Так, Закон України «Про освіту» (2017 р.) та Концепція Нової української школи (2016 р.) проголошують інформаційно-цифрову компетентність та вміння вчитися впродовж життя (зокрема, за допомогою інформаційних та телекомунікаційних технологій) одними із найважливіших компетентностей здобувача освіти. Ефективне використання цифрових технологій в освітній професійній діяльності та повсякденному житті вимагає формування загальних і спеціальних компетентностей. Їхня різноплановість спонукає науковців до формулювання уніфікованого та єдиного поняття, яке повною мірою відображає сутність згаданого утворення особистості. Насамперед, для порівняння пропонуємо розглянути терміни «інформаційно-комунікаційна компетентність», «цифрова компетентність» та «інформаційно-технологічна компетентність», що на сьогодні є найбільш поширеними серед учених.

З огляду на актуальність визначеної проблеми, її дослідженню присвятили увагу значна кількість вітчизняних науковців. Зокрема, формування інформаційно-комунікаційної компетентності аналізували Т. Бондаренко, О. Спірін, М. Андрос та ін.; особливості цифрової компетентності досліджували І. Вдовенко, Г. Генсерук, О. Наливайко та ін.; сутність інформаційно-технологічної компетентності вивчали у своїх наукових працях І. Васильків, Є. Лодатко, Н. Яциніна та ін.

Термін «інформаційно-комунікаційна компетентність» є найбільш розповсюдженим серед вітчизняних науковців (Ф. Апшай, О. Овчарук, В. Прокопчук тощо) та описує передусім здатність ефективно використовувати ІКТ у певній галузі діяльності. Так, Ф. Апшай визначив, що ІК-компетентність – це «здатність вирішувати навчальні та професійні завдання з використанням інформаційних і комунікаційних технологій, володіти програмними засобами для їх виконання» [2, с. 107]. О. Овчарук дослідила, що ІК-компетентністю потрібно вважати «доведену здатність працювати індивідуально або колективно,

використовуючи інструменти, ресурси, процеси та системи, які відповідають за доступ та оцінювання інформації (відомостей та даних), отриманої через будь-які медіаресурси, та використовувати таку інформацію для вирішення проблем, спілкування, створення інформованих рішень, продуктів та систем, а також для отримання нових знань» [5, с. 3].

На нашу думку, інформаційно-комунікаційна компетентність – це інтегративна здатність особистості, що полягає у свідомому, ефективному та раціональному використанні ІКТ і засобів комунікації для цілеспрямованого пошуку, критичного аналізу, обробки, зберігання, інтерпретації та передачі інформації з метою оптимального розв'язання завдань у професійній (зокрема, освітній) діяльності та повсякденному житті, а також забезпечення високого рівня адаптивності та продуктивності в умовах інформаційного суспільства.

Учені О. Жерновникова, Л. Перетяга, А. Ковтун, М. Кордубан, О. Наливайко та Н. Наливайко віддають перевагу терміну «цифрова компетентність» та розуміють його як «інтегральну здатність здобувача освіти, що поєднує комплекс знань, умінь, навичок і рефлексійних установок майбутніх учителів у взаємодії з цифровим освітнім середовищем» [4, с. 173]. Дослідниці Л. Гаврілова та Я. Топольник доводять, що цифрова компетентність є «інтегрованою здатністю особистості, яка формується знаннями, вміннями, досвідом, цінностями і ставленням, що реалізуються на практиці» [3, с. 9].

Аналізуючи думки зазначених науковців, ми приходимо до висновку, що цифрова компетентність – це здатність особистості вільно та продуктивно працювати та взаємодіяти з цифровими інструментами з метою досягнення цілей у професійній (зокрема, освітній) діяльності або повсякденному житті.

На думку М. Андрєєва, В. Маркової та М. Мефанік інформаційно-технологічна компетентність – це «вміння самостійно аналізувати, шукати, робити відбір, орієнтуватися, зберігати, перетворювати, інтерпретувати та здійснювати перенесення інформації й знань за допомогою реальних інформаційних технологій та технічних об'єктів» [1, с. 39].

Ретельно розглянувши напрацювання інших науковців, можемо запропонувати таке визначення інформаційно-технологічної компетентності: це здатність особистості використовувати технічні засоби з метою здійснення професійної (зокрема, освітньої) діяльності та розв'язання повсякденних задач.

Таким чином, проаналізувавши вищевказані поняття, можемо констатувати, що основна відмінність між ними полягає в

різних підходах до визначення особливостей використання ІКТ в професійній, зокрема освітній, діяльності. У терміні «інформаційно-комунікаційна компетентність» особлива увага акцентується на здатності ефективно акумулювати та поширювати інформацію, необхідну для реалізації освітнього процесу. У понятті «цифрова компетентність» серед інших аспектів виділяють розвиненість навичок продуктивного використання та впевненого користування цифровими освітніми ресурсами, а також медіаграмотність. «Інформаційно-технологічна компетентність» є більш загальним поняттям, яке розкриває спроможність особи орієнтуватися у сучасних інформаційних технологіях і технічних пристроях з метою організації та поліпшення якості освітнього процесу.

Отже, можна зробити висновок, що наведені поняття є близькими за значенням та схожими за своєю сутністю, але мають низку істотних відмінностей. Передусім ці розбіжності виявляються у різних поглядах науковців на специфіку формування навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями. У залежності від поставленої мети навчання, фахівці та науковці можуть робити акцент як на комунікаційний складовій формування відповідних компетенцій, так і на особливостях роботи з цифровими інструментами або інформаційними технологіями в цілому. Іноді поняття можуть взаємозамінюватися або комбінуватися (наприклад, «інформаційно-цифрова компетентність»).

#### **Список використаних джерел**

1. Андреев М.В., Маркова В.М., Мефанік М.С. Інформаційно-технологічна компетенція як складова професійної компетентності викладача. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти / Укр. інж.-пед. акад.* 2020. № 67. С. 36–43. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/handle/123456789/8438> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Апшай Ф. Розвиток ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво». *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.* 2021. № 2. С. 105–111. URL: <https://pedejournal.cdu.edu.ua/article/view/4272/4545> (дата звернення: 15.11.2024).
3. Гаврілова Л.Г., Топольник Я.В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2017. Т. 61. № 5. С. 1–14. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN\\_2017\\_61\\_5\\_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_61_5_3) (дата звернення: 15.11.2024).
4. Жерновникова О.А., Перетяга Л.Є., Ковтун А.В., Кордубан М.В., Наливайко О.О., Наливайко Н.А. Технологія формування цифрової компетентності майбутніх учителів засобами гейміфікації. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2020. Том 75. № 1. С. 170–185. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3036> (дата звернення: 15.11.2024).
5. Овчарук О.В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення : міжнародні підходи. *Комп'ютер у школі та сім'ї.* 2013. № 7. С. 3–6. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp\\_2013\\_7\\_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_7_2) (дата звернення: 15.11.2024).



## РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДО НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ В НУШ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

**Кузнецова Г. П.**

*Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка*

Глибоке зосередження наукової спільноти на гуманітарних питаннях простежується в освітній галузі України з другої половини ХХ ст. Особливі дискусії проглядаємо навколо категорій «мова», «мовлення», «комунікація» (Ф. Бацевич, А. Габідулліна, Ю. Заза, Т. Космеда, В. Манакін, І. М'язова, В. Парашук, О. Семенюк, О. Яшенкова та ін.). У різних науках (мовознавстві, літературознавстві, соціології, психології, психолінгвістиці, риториці, стилістиці, комунікативістиці, лінгводидактиці, філософії тощо) активізувалася думка німецького філософа-екзистенціаліста К. Ясперса про те, що «<...> комунікація – це життя людини серед інших людей <...> , через комунікацію людина проявляє себе на рівні буття» [1, с. 132]. З огляду на це увагу суспільства зосереджено на мовній діяльності, без опису якої не можливо висвітлити фактично жоден аспект мови. Такий комплексний – комунікативістський підхід до опанування мови – дещо завуальовує внутрішньосистемні процеси мови, парадигматичні, синтагматичні, ієрархічні відношення між її одиницями, які, власне, розпочинаються з фізичних мовних елементів – звуків.

Без звукової системи мови вербальний код її як сукупність мовних засобів (лексичних, граматичних), якими послуговуються комуніканти для продукування інформації, обміну нею, реалізуватися не може. Фонетика (від грец. *φωνητικός* – звуковий, голосовий) є виразником національних особливостей мови, засобом створення її вокабуляру (лексикону), відображення онома топних (грец. *onomatopoeia, όνοματοποία* від *όνομα* «ім'я» + *ποιέω* «роблю, творю» – творення назв, словоутворення) ознак, регулює просодичні характеристики комунікації. Це вивіщує проблему сформованості знань, умінь, навичок, інших здатностей мовців правильно послуговуватися звуковою системою комунікації, оперувати її акцентологічним, орфоепічним, графічним, інтонаційним інструментарієм, потенціалом виразності, плекати національний образ мови через її звуковий код, дбайливо витворений нашим народом упродовж тисячоліть.

Отже, із-поміж переліку значущих проблем формування готовності майбутніх учителів української мови та літератури до

професійної діяльності вочевидь актуалізується проблема формування їхньої фонетичної компетентності, дослідження критеріїв, показників, проектування рівнів готовності до навчання та викладання фонетики, й у Новій українській школі зокрема, яка сьогодні також впевнено починає функціонувати на засадах комунікативної лінгвістики. Зокрема, зазначимо, підґрунтя основ комунікативної лінгвістики простежується в НУШ у змісті критеріїв оцінювання результатів навчання за освітніми галузями з урахуванням усіх форм і видів освітньої діяльності. Так, загальні критерії як основа галузевих критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів освіти функціонують у межах чотирьох рівнів: *початкового, середнього, достатнього, високого*. Критерії оцінювання результатів навчання мовно-літературної освітньої галузі, за якими буде визначатися рівень їх досягнення, класифіковано на чотири групи результатів навчання та зорієнтовано на діагностику таких ключових компетентностей здобувачів освіти: 1) *взаємодіяти* усно і письмово; 2) *сприймати*, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах; 3) *висловлювати* думки, почуття і ставлення з дотриманням норм літературної мови; 4) *досліджувати* ідивідуальне мовлення, використовувати мову для творчості, для спостереження за мовними явищами, аналізу мовних явищ [3, с. 11]. Як бачимо, в мовно-літературній освітній галузі про опірні мовні одиниці – фонетичні, лексичні, граматичні не йдеться, їх уналежнено до мовних явищ, мету опанування мови зведено до основ комунікативної лінгвістики.

Складниками готовності майбутніх учителів-словесників до навчання і викладання основ української фонетики є критерії, показники та рівні, зміст яких передусім укладається на підставі вимог законодавчо-інформативного корпусу з організації освітнього процесу й формування результатів навчання у вищій школі та закладах загальної середньої освіти, положень локальних документів, мети, завдань експериментальних досліджень, перегляду освітньо-професійних програм закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку вчителів-філологів.

Нині Державного освітнього стандарту спеціальності 014 Середня освіта за предметною спеціальністю 014.01 (українська мова і література) для освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» ще не розроблено. Ключовими документами, які окреслюють вимоги до професійної підготовки вчителя-словесника й дають змогу визначити критерії оцінювання досягнутих результатів та описати рівні готовності майбутніх філологів до викладання фонетики в закладах загальної середньої освіти, є: «Національна рамка кваліфікацій» (2011 р. у редакції 2020 р., далі НРК), Концепція

«Нова українська школа» (2016 р.), «Державний стандарт базової середньої освіти» (2020 р.), професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024 р.), Модельні навчальні програми з української мови для учнів 5–9 класів, Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (2024) та внутрішні документи закладів вищої освіти, із-поміж яких – акредитовані освітньо-професійні програми, зміст яких окреслює інтегральну компетентність, виписану НРК, та містить перелік загальних, фахових компетентностей, програмних результатів навчання, визначених закладом. Загальні, спеціальні компетентності, програмні результати навчання становлять підґрунтя сформованості рівнів готовності майбутніх вчителів української мови та літератури до професійної діяльності.

Зазначимо, що НРК сьогодні має суттєвий вплив на сутність освітніх і професійних рівнів. Зміст документа ґрунтується «на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників», визначає основні дескриптори, що окреслюють професіограму фахівця: «відповідальність і автономія», «знання», «уміння, навички», «комунікація» [2]. Окрім цього, під час проектування рівнів готовності майбутніх учителів української словесності до навчання фонетики варто взяти до уваги комплексні наукові погляди на термін «рівень» в системі освіти. Його потрактування передусім проглядаємо у НРК: «рівень – це структурна одиниця <...>, що визначається певною сукупністю результатів навчання, які є характерними для кваліфікацій відповідного рівня» [2].

У лінгвістичних, педагогічних словниках, освітніх енциклопедіях лексема «рівень» у семантичному вимірі – багатозначна. Її сутність пояснюється через мінімальний семемний контекст (*рівень життя, рівень освіти, рівень розвитку, рівень вимог, рівень комунікації, загальний рівень тощо*). Узагальнене значення реалізовується через спільну сему «*межа висоти*». У педагогічному аспекті термін «рівень» засвідчує обсяг і глибину «результатів навчання» студентів (у нашому дослідженні, майбутніх учителів української мови та літератури), характеризує їхні знання, уміння, навички, ступінь комунікації, автономію і відповідальність, інші аксіологічні складення, методичні, технологічні вправності, які дають змогу здобувачам професійної кваліфікації «Учитель української мови та літератури» об'єктивно демонструвати ступінь, міру, межу якості, навчальний поступ, досвід сформованості фонетичної компетентності за визначеними окремо її складниками та критеріями.

На підставі опрацювання згаданих законодавчих освітніх матеріалів, внутрішніх документів закладів вищої освіти, міркувань дидактів, лінгводидактів про рівні загальних, предметних, ключових, фахових компетентностей (Н. Голуб, О. Горошкіна, А. Гуржій, С. Караман, А. Кузьмінський та ін.), особливостей системи оцінювання результатів навчання (формальне, підсумкове) в НУШ – у своєму дослідженні ми виокремлюємо чотири рівні володіння майбутніми вчителями української мови та літератури фонетичною компетентністю: *високий, достатній, середній, початковий*. В узагальненому описі рівнів передусім опираємося на системний підхід до опанування мови, комплексно враховуємо наукові засади *субстанціональної та функціональної* фонетики, об'єкти яких – звук і фонему – розрізняємо але не роз'єднуємо; взаємозв'язок фонетико-фонологічної підсистеми мови з морфологією, граматикою, орфоепією, графікою; методику та технології ефективного навчання фонетики. Рівень готовності майбутніх словесників до викладання фонетики базується на глибоких знаннях мовних одиниць системи мови, і фонетичної, фонологічної та графічної підсистем її зокрема, уміннях оперувати одиницями означених систем. Підґрунтям *субстанціональної* фонетики і водночас результатів навчання майбутніх учителів-словесників є рівень опанування ними матеріальної основи мовлення – природи, особливостей звуків людського голосу, звукових засобів мовлення, а саме: мовленнєвий апарат людини; анатомо-фізіологічні передумови та умови творення (артикуляції) звуків; артикуляційні механізми поєднання та взаємодії звуків між собою (процеси коартикуляції, акомодациї, асиміляції, дисиміляції, спрощення, подовження, стягнення, редукації, вокалізації); акустичні характеристики голосних і приголосних звукових одиниць із позицій мовця; акустично-перцептивні процеси (сприймально-слухові) звукової комунікації з позицій слухача; співвідношення між вимовленими звуками та почутими; особливості *сегментних* (звуки, склади, звукосполучення, ритмічні структури, або фонетичні слова, синтагми, фрази, фоноабзаци) та *надсегментних* (склад, наголос, паузи, інтонація, просодія) засобів мови, взаємозв'язки і відношення між ними.

Основою *функціональної фонетики* (власне лінгвістичної), а відтак і освітніх досягнень здобувачів професійної кваліфікації «Учитель української мови та літератури» є рівень усвідомлення майбутніми словесниками функціональної ролі звукових засобів у механізмах мови, у формуванні, розпізнаванні, розрізненні значущих мовних одиниць – морфем, слів – через фонему як

одиниці мови, які реалізуються у звуках – одиницях мовлення; опанування механізмів модифікації фонем (чергування алофонів тієї самої фонемі), чергування фонем (перехід однієї фонемі в іншу) у процесі словозміни та словотворення; сполучуваність (синтагматика) та протиставлення (парадигматика) фонем у тісному зв'язку з лексикою та граматиною.

Професійний рівень викладання фонетики ґрунтується на компетентному послугоуванні майбутніми учителями української мови та літератури сучасними підходами, принципами, методами прийомми, інноваційними технологіями.

#### **Список використаних джерел**

1. Jaspers K. Philosophie. Berlin; Göttingen; Heidelberg: Springer, 1956. Bd. 2. S. 50–71 / переклад Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. Київ : Либідь, 1996. С. 132–148. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Jaspers\\_Karl/Komunikatsia\\_frahment.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Jaspers_Karl/Komunikatsia_frahment.pdf)? (дата звернення: 01.12.2024).

2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. №1341 (у редакції від 02.07.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

3. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : Наказ МОН України від 02.08.2024 №1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 01.12.2024).

## **ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ГОЛОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО ВЧЕНОГО**

**Кузьменко А. О.**

*Херсонський державний університет*

Проблеми моральних аспектів науки та знань набувають особливої актуальності в останні роки. Морально-етичні норми та принципи науковця формувалися історично, проте постійно вдосконалюються у відповідь на етичні проблеми, спричинені змінами в сучасному світі.

Принципи наукової поведінки вчених систематизуються в так званому «Кодексі наукової етики», розробленому Українською федерацією вчених за допомогою фахівців Центру досліджень науковотехнічного потенціалу та історії науки імені Г.М. Доброва НАН України. В цьому документі складено проєкт «Кодексу наукової етики», де наукова етика визначається як «сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моралі наукових працівників, зайнятих в сфері науково-технологічної та науково-педагогічної діяльності» [3]. Основна

мета цього кодексу – не покарання, а підвищення відповідальності та уваги до етичних ситуацій і проблем у науковій діяльності, що допомагає вирішувати дилеми та конфлікти.

Слід відзначити, що проблема наукового етосу була вперше досліджена американським соціологом Робертом Мертоном, який у 1940-х роках запропонував концепцію етосу науки. У працях, таких як «Наука і демократична соціальна структура» та «Нормативна структура науки», Мертон описав чотири основні цінності наукової діяльності: універсалізм, комуналізм, безкорисливість та організований скептицизм (англійською – акронім CUDOS). Пізніше, у статті 1957 року, він розглянув дисфункції наукових норм і додав ще два принципи, розширюючи своє бачення соціології науки [2, с. 83].

За Мертоном, етос вченого є ідеалом цивілізованої поведінки та демократичних цінностей, а наука – зразковою соціальною структурою. Однак у реальності поведінка науковців складніша. У праці «Амбівалентність вченого» (1965) він визнав, що соціальні й політичні фактори можуть призводити до певної неоднозначності. Норми наукового етосу, за своєю природою, можуть вступати у внутрішні суперечності під час їх застосування. Наприклад, вимога самокритичності може конфліктувати з необхідністю впевненості та сміливості, які є важливими для наукової діяльності. Це призводить до ситуації, коли науковець стикається з конфліктом між етичними нормами та контрнормами (наприклад, партикулярністю, скритністю або догматизмом). У таких умовах поведінка наукового співтовариства набуває амбівалентного характеру, поєднуючи етичні й протилежні їм тенденції [2, с. 84].

Соціолог І. Митрофф у своїй роботі «Суб'єктивна сторона науки» (1974) запропонував поняття контрнорм, стверджуючи, що етос науки не обмежується лише набором норм. Він показав, що професійна поведінка вчених коливається між нормами та контрнормами, які їм протистоять. Наприклад, вимозі емоційної нейтральності протиставляється контрнорма емоційної залученості. Таким чином, етос науки складається із пар норм, де між компонентами кожної пари виникає конфронтація. І. Митрофф у своєму дослідженні підкреслює, що контрнорми, які протистоять основним нормам науки, також відіграють важливу функціональну роль у науковій практиці. Вони не лише створюють конфлікт, а й сприяють адаптації та гнучкості поведінки науковців у різних ситуаціях, забезпечуючи баланс між строгістю норм і реаліями наукової діяльності [2, с. 84].

Подібні соціологічні дослідження ілюструють складність та неоднозначність феномену професійної етики науковців, дають

імпульс для подальших розробок в цій сфері. В доробках українських вчених означена проблема розглядається через призму академічної доброчесності, яка «виступає як ключовий елемент педагогічної культури, включаючи набір етичних принципів і правил, які визначаються законодавством і стосуються безпосереднього виконання викладацьких та наукових обов'язків. Відповідно така культура виступає як складова, своєрідне особистісне утворення, яке базується на системі цінностей, теоретичних і практичних знань, умінь та навичок особистості викладача, які забезпечують як вдале застосування інтелекту, психоемоційних особистісних якостей і властивостей для здійснення ефективної професійної діяльності» [1, с. 62].

Моральна самосвідомість є ключовою складовою академічної доброчесності, оскільки вона сприяє формуванню ціннісного ставлення до своєї роботи та роботи інших. Академічна доброчесність реалізується через соціальну взаємодію, яка відображає природу людини як соціальної істоти. Вона вимагає діалогу та взаємоповаги серед усіх учасників наукового процесу, забезпечуючи етичний підхід до досліджень і обміну знаннями.

З огляду на вище наведене, можна окреслити конкретні вимоги наукової етики до вченого під час проведення ним досліджень:

1. Дотримання загальнолюдських моральних норм, з підвищеною відповідальністю через соціальну значущість результатів.

2. Пошук істини без впливу кон'юнктури чи зовнішнього тиску.

3. Спрямованість на створення нового знання з чесним і ґрунтовним обґрунтуванням, без плагіату чи сенсаційності.

4. Забезпечення свободи наукового пошуку.

5. Висока соціальна відповідальність за результати досліджень і їх практичне застосування [3].

Проблема моральної та соціальної відповідальності вчених за результати їхніх відкриттів набуває все більшої актуальності. Суспільство також стикається з важливим викликом, оскільки йому, ймовірно, доведеться здійснювати більш жорсткий гуманітарний контроль над наукою. Отже, етичне регулювання науки та розвиток високого рівня етичної культури є необхідною умовою для прогресу науки, орієнтованої на забезпечення її моральної якості.

### **Список використаних джерел**

1. Бабух І., Нікіфоров. П. Академічна доброчесність як імператив освітнього процесу в системі вищої школи. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2024. 2 (112). С. 60–65.

2. Леонідова У.А., Вороновська Л.Г. Етос науки як сукупність поведінкових норм наукової спільноти. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем : минуле, сучасне, майбутнє* : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (20 квітня 2023 року). Черкаси : ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. С. 83–85.

3. Почтовюк А.Б., Семеніхіна В.В. Роль наукової етики в сучасних економічних дослідженнях. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2021\\_1\\_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_13) (дата звернення: 04.11.2024).

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА**

**Лелюх С. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Роздимаха А. І.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Виходячи з особливостей продуктивної художньої діяльності учнів в області образотворчих мистецтв графіки і живопису нами було сформульовані наступні педагогічні умови розвитку здатності до естетичної оцінки явищ дійсності здобувачів початкової освіти: розвиток мотивації до опанування учнями вміннями та навичками в області образотворчих мистецтв; надання учням комплексу базових та специфічних мистецьких знань всіх основних структурних компонентів продуктивної художньої діяльності на уроках мистецтва; розширити та сформувати технічні вміння і навички дітей у галузі малювання.

Зміст роботи охоплював всі види занять з малювання, самостійну діяльність, спеціальні ігри. Організація передбачала роботу як всією групою учнів, так і індивідуальну роботу з підгрупами. Всі ці форми спрямовувались на поглиблення емоційних аспектів сприйняття творів живопису, графіки, власних і дитячих робіт, естетичних якостей середовища – природного і предметного оточення. Значна увага приділялась розширенню чуттєвого досліду, значимості у житті мистецтва, зокрема графіки і живопису. Паралельно проводилась робота, яка на нашу думку, розвивала у дітей здатність диференціювати і усвідомлювати свої власні почуття. Ця робота проводилась у формі бесід з невеликою кількістю дітей за темами, які б сприяли пригадуванню і



визначенні почуттів, що були отримані у різних життєвих ситуаціях.

Для вирішення завдань розвитку структури художньої діяльності і формування технічних навичок та вмінь використовувалися заняття з предметного, сюжетного та малювання з натури [1].

Методика передбачала створення позитивного емоційного настрою взагалі і зокрема до продуктивної художньої діяльності – малювання. Орієнтація учнів на суто естетичне значення процесу малювання та його результату. В кожному випадку неможливо тлумачити малювання як «обслуговуючу» діяльність, призначену для розвитку психічних і фізичних якостей дитини.

Методика також передбачала проведення в експериментальній групі циклу занять різних видів і типів, організацію спеціальних навчально-виховних заходів – бесід, спостережень, дидактичних вправ і ігор, знайомство з творами графіки і живопису, екскурсії на природу. Такі особливості дозволяють, на нашу думку, вдало вирішувати проблему формування таких структурних компонентів продуктивної художньої діяльності як мотиви і цілі. Вирішення цих завдань відбувалось фактично на кожному занятті з малювання. Велику увагу ми приділяли розвитку виконавчого аспекту діяльності, тобто розвитку художньо-технічних вмінь у галузі графіки і живопису. Слід наголосити, що оволодіння технікою надає можливості розвитку самостійності, творчості, індивідуальності, що в кінцевому результаті є не тільки структурним компонентом продуктивної художньої діяльності, а й визначним показником рівня митця-художника [2].

Для розвитку технічних навичок використовувалось малювання окремих предметів, в тому числі з натури. Основне завдання, що при цьому вирішувалось – навчити передавати в малюнку зовнішній вид конкретного предмету, його структуру: навчання проведенню ліній у різних напрямках, виконання технічної штриховки різними штрихами. Крім занять використовувались ігрові вправи по виконанню штриховок, прямих і замкнутих ліній. Цим завданням надавався образний характер і виконували діти їх або графічними, або кольоровими олівцями, або фломастерами та маркерами.

Малювання з натури, вже в силу своїх особливостей, один найбільш важливих засобів розвитку естетичного сприйняття. Художник має передати у малюнку особливі власні ознаки предмету, тому сприйняття грає величезну роль. А оскільки розвиток якостей можливий при умові активної дії, то зрозуміло, що саме тут і виникають умови для розвитку естетичного

сприйняття. Але загально визнано, що саме цей вид малювання, в силу вікових особливостей, найбільш складний для дітей. Діти цього віку не сприймають реальну трьохвимірність предметів, їм недоступне розуміння лінійної і повітряної перспективи. Тому при організації малювання з натури, треба враховувати такі вимоги: предмети повинні бути плоскими, кількість деталей обмежена, його контури мають бути чіткими, всі частини мають розташовуватись в одній площині.

З метою розвитку емоційної сфери у руслі дослідження були впроваджені спеціальні педагогічні заходи. Особливості їх організації, зміст, методика керівництва, художні матеріали були спрямовані на завдання: активізувати емоційні прояви при сприйнятті естетичних і художніх творів; розвивати здатність зовні виявляти своє емоційне відношення до творів мистецтва, та естетичних якостей предметів, власної продуктивної діяльності; сприяти накопиченню чуттєвих вражень.

#### **Список використаних джерел**

1. Михайлова Л.М. Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти : теорія і практика : наук.-метод. посібник. Харків : Видавництво «Точка», 2018. 248 с.

2. Одерій Л.Є., Роздимаха А.І. Психолого-педагогічна компетентність як складова вивчення проблеми формування здатності до естетичної оцінки явищ дійсності засобами українського мистецтва. *Проектування життєвої компетентності учнівської молоді* : колективна монографія / за наук. ред. проф. Кузьміної О.В. Hameln : InterGING, 2018. С. 185–207. DOI: <https://doi.org/10.19221/978-3-946407-05-8>.

## **ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

***Лобачова І. М.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

***Мікуліна М. О.***

*Слов'янський заклад загальної середньої освіти I–III ступенів  
№ 1 Слов'янської міської ради*

Уроки літературного читання в початковій школі мають велике значення як для формування і розвитку читацької компетентності здобувачів початкової освіти, так і всебічного розвитку учня. Зокрема уроки читання сприяють удосконаленню мовлення і мислення здобувачів початкової освіти. Саме через читання учні збагачують свій словниковий запас, покращують навички усного та писемного мовлення, учаться грамотно і чітко висловлювати думки, логічно і критично мислити, здійснювати

аналіз і синтез отриманої інформації з текстів [1, с. 197]. Крім того, на уроках читання відбувається формування моральних цінностей і принципів через якісне опрацювання літературних творів, що часто містять моральні уроки й етичні дилеми, які сприяють формуванню в учнів таких цінностей, як доброта, чесність, толерантність, справедливість тощо. Завдяки читанню здобувачі початкової освіти починають усвідомлювати різні життєві ситуації і знаходити шляхи правильного їх розв'язання.

Звернімо увагу, що уроки літературного читання спрямовані на формування і розвиток емоційної сфери учнів, бо тексти художньої літератури викликають різні емоції, допомагаючи їм вчитися розпізнавати і виражати свої почуття, а також розуміти емоції інших, що сприяє розвитку емпатії та емоційного інтелекту. Літературне читання стимулює розвиток уяви і творчих здібностей у здобувачів початкової освіти, даючи можливість їм фантазувати, уявляти героїв та події, трансформувати їх на себе, що допоможе учням у подальшому навчанні та житті. Учителю початкових класів важливо розвивати зацікавленість до читання на кожному уроці літературного та позакласного читання, адже це впливає на подальший розвиток особистості учня, і в майбутньому стане невід'ємною частиною його навчання та саморозвитку.

Зазначимо, що формування і розвиток читацької компетентності здобувачів початкової освіти неможливі без побудови індивідуальної траєкторії розвитку читацької навички учня, що передбачає організацію та адаптацію процесу читання через створення оптимальних умов відповідно до особливостей, потреб та зацікавленості учня. У такий спосіб під час укладання індивідуальної траєкторії розвитку читацької навички здобувача початкової освіти вчитель має враховувати такі аспекти:

1) *рівень підготовленості учня* (оскільки учні мають різні початкові здібності до читання, то вчитель добирає такі матеріали, що відповідають рівню їхнього розвитку, поступово збільшуючи складність, щоб підтримувати зацікавленість та уникнути перевантаження);

2) *інтереси учня* (учні швидше захоплюються читанням, якщо запропоновані тексти відповідають їхнім інтересам: казки, науково-популярні історії, пригодницькі чи фантастичні твори тощо);

3) *цілеспрямованість учня в читанні* (визначення цілей читання вчителем, батьками або самим учнем стимулює його досягати кращих результатів: збільшення швидкості читання, розвиток розуміння змісту тексту, розширення словникового запасу тощо);

4) *розвиток самостійності та відповідальності учня в читанні* (учні вчать самостійно обирати книги для читання, працювати над незрозумілими словами чи висловами, знаходити відповіді на запитання, бачити свій прогрес, радіти успіхам і бути відповідальним за свою читацьку діяльність);

5) *систематичне відстеження прогресу учня в читанні* (учитель регулярно аналізує читацький прогрес учнів, дає зворотний зв'язок, коригує план траєкторії, допомагає долати труднощі тощо).

У такий спосіб побудова індивідуальної траєкторії розвитку читацької навички здобувача початкової освіти та володіння вчителем теоретико-практичними основами сучасної методики навчання літературного читання є основою для розуміння типових тенденцій організації літературної освіти в сучасному ЗЗСО, що надає можливість учителю початкових класів оптимізувати освітній процес на уроках літературного читання та покращити читацьку компетентність учнів. Так, під час організації освітнього процесу на уроках читання вчитель має також здійснювати роботу в таких напрямках [2]: адаптувати завдання відповідно до рівня читання та потреб кожного здобувача початкової освіти; добирати ефективні читацькі методики/технології навчання на кожному етапі – від формування навичок читання до розвитку критичного мислення, здатного розвинути аналітичні навички для оброблення великого обсягу навчального матеріалу; своєчасно виявляти труднощі в читанні (наприклад, затримка в читанні передбачає впровадження корекційних вправ або додаткових занять); розвивати ключові компетентності через формування в учнів уміння критично мислити, ефективно спілкуватися та працювати в команді, що є підґрунтям для розвитку творчості, культурної свідомості та навичок самостійного навчання впродовж життя тощо.

Отже, уроки літературного читання в початковій школі – це важливий інструмент для розвитку ключових компетентностей і формування морально-етичних цінностей, які допоможуть учню стати гармонійною особистістю. Через формування і розвиток читацької компетентності здобувача початкової освіти на основі побудови індивідуальної траєкторії розвитку читацької навички відбувається розвиток зацікавленості до читання, реалізація ефективної роботи з текстом, формування самостійності у виборі літератури, розвиток критичного мислення, підвищення мотивації і самопізнання.

### **Список використаних джерел**

1. Лобачова І.М. Мовна особистість і формування культури мовлення. *Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Серія «Педагогіка»*. 2013. Вип. 49. С. 197–201.
2. The Reading Framework. London : Department for Education, 2023. 171 p. URL: [https://assets.publishing.service.gov.uk/media/664f600c05e5fe28788fc437/The\\_reading\\_framework\\_.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/media/664f600c05e5fe28788fc437/The_reading_framework_.pdf) (дата звернення: 02.11.2024).

## **СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

***Лобода О. В.***

*Синельниківський ліцей № 1 Синельниківської міської ради*

***Гречка Н. М.***

*Синельниківський ліцей № 1 Синельниківської міської ради*

Сучасна освіта потребує впровадження новітніх методів викладання. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) освітній процес навчання для учнів стає більш цікавим, швидким та розвиваючим. Процес входження школи у сучасний світовий освітній простір потребує удосконалення і переорієнтації в першу чергу комп'ютерно-інформаційної складової змісту освіти. Сьогодні процес здобуття знань потребує автоматизації, адже навчання без використання технічних засобів вже практично вичерпали свої можливості. Найбільш доступною формою автоматизації навчання є застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Використання на уроках ІКТ в початковій школі – особливо актуально, бо здобувачі освіти 1–4 класів мають наочно-образне мислення. Тому дуже важливо залучати в процес сприйняття нового не тільки зір, але і слух, емоції, уяву. Цифрові технології на уроці успішно надають таку можливість. Завдяки їм змінюється процес викладання, розвивається творчість, реалізується модель особистісно-зорієнтованого навчання.

Сьогодні вчителі зобов'язані не тільки вільно володіти сучасними інформаційними та комп'ютерними технологіями, а й уміло використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Завдання кожного вчителя виховати в дитині бажання навчатися, пізнавати нове, розвиватися, формувати в учнів уміння творчо мислити та приймати рішення в складних життєвих ситуаціях. Саме за допомогою засобів ІКТ пізнавальна діяльність учнів активно зростає. Використання ІКТ для формування

ключових, предметних і загально-предметних компетентностей сприяє:

- всебічному розвитку вчителя
- самовдосконаленню школярів;
- розумінню інформаційно-комунікаційних процесів;
- здатності застосовувати опановане у професійній діяльності;
- удосконалювати професійну майстерність;
- застосовувати набуті знання у педагогічній і повсякденній практиці.

Наприклад, на уроках в початкових класах є доцільним застосування в практиці різних видів мультимедіа додатків:

- педагогічні програмні засоби (електронні засоби контролю навчальних досягнень)
- мультимедіа-презентації (Canva, PowerPoint)
- мультимедіа-тренажери (Wordwall, Learningapps, Kahoot)
- електронні мультимедіа – видання;
- мультимедійні ресурси Інтернету (віртуальні подорожі, аудіо книги, навчальне відео, руханки, анімації, мультфільми).
- інтерактивні дошки;
- штучний інтелект;
- цифрові навчально-ігрові ресурси;
- відеоконференції.

Сучасні цифрові інструменти для створення інтерактивних занять та вправ роблять навчання більш привабливим та ефективним. Під час дистанційного та змішаного навчання за допомогою комп'ютерів і планшетів успішно вирішуємо проблему індивідуального підходу. Швидким та надійним методом перевірки знань на уроках є комп'ютерні форми контролю, а саме тестування. За допомогою спеціальних програм (Конструктор тестів, MyTest Pro, На Урок, Всеосвіта) вчитель може самостійно розробляти завдання. Перевагою комп'ютерного тестування є те, що одночасно продуктивно працює весь клас і за 15–20 хвилин можна одержати інформацію про успішність всіх учнів. Це примушує їх систематично готуватись до кожного уроку, що і вирішує проблему ефективності засвоєння знань. Під час перевірки визначаються прогалини в знаннях, що дуже важливо для продуктивного навчання. Головною перевагою ІКТ є можливість отримання освіти у будь-якому куточку світу. Один із ключових елементів – використання електронних підручників та онлайн-ресурсів.

Саме використання інформаційно-комунікаційних технологій дає нам можливість змінити зміст освіти та сприяє:

- кращому сприйняттю й засвоєнню здобувачами освіти навчального матеріалу;
- зростанню інтересу до пізнання;
- індивідуалізацію навчання;
- розвитку творчих здібностей, інформативної компетентності;
- використанню різних аудіовізуальних засобів для збагачення змісту і посилення мотивації навчання;
- формуванню в учнів адекватної самооцінки та створенню умов для самостійної роботи;
- засвоєння учнями і вчителями нових важливих знань, умінь і навичок;
- сприяє покращенню навичок спільної роботи вчителя і учнів;
- формує в них навички спілкування в мережі Інтернет;
- покращує міжособистісні зв'язки в колективі.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи має неоціненне значення для формування компетентностей учнів через різноманіття форм роботи, через відповідність віку, особливостям сприймання, мислення молодшого школяра, стимулюючи учнів до вияву власних неповторних ідей у творчості. Зокрема, «оживлення» улюблених героїв казок, оповідань через слайди презентацій, а також музичний супровід допомагають учням початкової школи краще зрозуміти мету, завдання уроку, ефективно налаштовуючи їх на подальшу роботу. Гра, проблемні ситуації, творчі вправи, конкурси, мовні та літературні квести, викладені на освітніх платформах «Zoom», «Mozaik», на форумах чи у групах із навчального предмета, розміщені на мультимедійній презентації чи на інтерактивній дошці, – підвищують рівень інтересу, ініціативності, самостійності учнів початкової школи у процесі навчання, є умовою вияву ними творчості та є умовою генерування нешаблонних ідей та суджень. Саме такі умови є чинниками формування компетентностей учнів у процесі вивчення різних дисциплін у початковій школі.

Цифрові технології не лише розширюють можливість навчання та розвиток здобувачів освіти, але й вимагають від педагогів постійного вдосконалення власної компетентності. Безсумнівно, при правильному використанні інформаційно-комунікативних технологій можливо підняти рівень освіти в нашій країні, зробити її сучасною, цікавою та більш результативною.

Грамотне використання будь-яких засобів інформаційних технологій на уроках тягне за собою розвиток особистості дитини: інтелекту, пам'яті, уваги і т.д. Використання інформаційних

технологій на уроці є потужним мотиваційним стимулом. Але в той же час, необхідно розуміти, що збільшення часу безпосередньої роботи за комп'ютером молодшого школяра ініціює низку негативних наслідків: перезбудження нервової системи, втому очей, статистичне напруження м'язів спини і шиї, загальну стомлюваність організму. Тому, якою б привабливою не була навчальної діяльність з використанням комп'ютера на уроці, необхідно суворо дотримуватися встановлених санітарних норм.

#### **Список використаних джерел**

1. Заець Н.М. Сучасна наочність : переваги й можливості мультимедійної презентації. *Педагогічна майстерня*. 2014. № 12.
2. Пономаренко Л. Мультимедійна підтримка навчального процесу. *Початкова освіта*. 2012. № 1–2. с. 16.
3. Петлюшенко Н. Упровадження комп'ютерних технологій у початковій школі. *Початкове навчання і виховання*. 2012. №1. с. 12.
4. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення пізнавальної діяльності учнів на уроках української літератури. *Всеосвіта* : Національна освітня платформа. URL: <https://vseosvita.ua/library/sucasni-informacijno-komunikacijni-tehnologii-ak-zasib-pidvisenna-piznavalnoi-dialnosti-ucniv-na-urokah-ukrainskoi-literaturi-324237.html>

## **МНЕМОТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

***Ломакіна О. Р.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

***Хващевська О. О.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Формування комунікативної компетентності є пріоритетним завданням сучасної початкової освіти, відповідно до Державного стандарту початкової школи [1]. Учені зазначають, що молодший шкільний вік створює надзвичайно сприятливі умови для розвитку комунікативних навичок. У цей період діти легко засвоюють мовленнєвий слух, опановують нові слова та сталі вирази, швидко навчаються будувати мовні конструкції, виявляють цікавість до мовних явищ, активно спілкуються та набувають мовленнєвого досвіду.

За визначенням К. Пономарьової, комунікативна компетентність здобувача початкової освіти є комплексною характеристикою, яка об'єднує теоретичну та практичну готовність до спілкування. Вона дає змогу ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розкривати свій творчий потенціал через комунікацію та успішно реалізовувати її в різних



ситуаціях [2, с. 10]. Основними проявами такої компетентності є здатність взаємодіяти з людьми різного віку та соціального статусу, розуміти й відтворювати інформацію, отриману на слух або з тексту, а також грамотно та змістовно висловлювати свої думки як усно, так і письмово.

Реформа освіти, зокрема впровадження концепції «Нової української школи», ставить нові вимоги до процесу формування комунікативної компетентності. Вона стимулює пошук інноваційних підходів до вирішення цієї традиційно важливої педагогічної задачі.

У контексті Нової української школи важливого значення набувають інноваційні методи навчання, серед яких чільне місце посідає мнемотехніка. Мнемотехніка є ефективним інструментом для підвищення мовленнєвої активності та розвитку мовної культури учнів початкових класів, забезпечуючи активне засвоєння знань і розвиток пізнавальних здібностей.

Науковці, зокрема Г. Чепурний, зазначав, що мнемотехнічні методи сприяють полегшенню запам'ятовування навчального матеріалу через створення асоціативних зв'язків, що активують роботу короткочасної та довготривалої пам'яті [4, с. 45]. Завдяки мнемотехніці учні можуть ефективно засвоювати граматичні правила, орфографічні особливості та лексичні конструкції, що є основою для формування зв'язного мовлення.

Практичне застосування мнемотехніки включає такі прийоми, як створення мнемокартки, римування, складання асоціативних схем і малюнків. Наприклад, для засвоєння правопису складних слів учитель може використовувати метод «візуальних підказок», що полегшує запам'ятовування складної інформації. На уроках української мови мнемотехніка допомагає учням уявити складні мовні конструкції у вигляді наочних образів, що значно покращує їх розуміння і сприйняття.

Особливо актуальною є роль мнемотехнічних методів в інклюзивній освіті. Як зазначала О. Савченко, використання мнемотехніки для учнів з особливими освітніми потребами допомагає адаптувати навчальний матеріал до їхніх можливостей, забезпечуючи доступність та індивідуальний підхід [3, с. 102].

Мнемотехнічні прийоми, окрім покращення запам'ятовування, сприяють розвитку важливих компетентностей:

- критичне мислення – учні аналізують інформацію, створюючи асоціації;
- творче мислення – мнемотехніка стимулює уяву через створення образів і історій;

– пізнавальна активність – використання ігрових елементів підвищує мотивацію до навчання.

Ключовим аспектом є інтеграція мнемотехніки у міжпредметний контекст. Наприклад, на уроках природознавства мнемокартки допомагають учням запам'ятовувати назви рослин чи тварин, тоді як на уроках математики мнемотехнічні прийоми застосовуються для засвоєння правил множення.

Отже, мнемотехніка є ефективним засобом формування комунікативної компетентності здобувачів початкової школи. Вона не лише полегшує процес засвоєння знань, а й формує в учнів навички самостійної роботи з інформацією, стимулюючи їхню мотивацію до навчання та творчий потенціал. Її інтеграція в освітній процес відповідає сучасним вимогам освіти, спрямованим на формування особистості, здатної до успішної соціальної взаємодії.

#### **Список використаних джерел**

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт, Вимоги, План від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 25. 11. 2024).
2. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : метод. посібн. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
3. Савченко О.Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.
4. Чепурний Г. Мнемотехніка : технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Тернопіль, Мандрівець, 2017. 208 с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ВЕЛИЧИНИ «МІСТКІСТЬ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ**

**Ляшова Н. М.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Розвиток здобувачів початкової освіти під час навчання математики в значній мірі залежить від засвоєння ними таких базових понять, якими є поняття числа і величини. Вони складають основу існуючих на даний час програм з математики початкової школи. Оскільки поняття величини є сполучною ланкою між абстрактними уявленнями учнів і реальним світом й, разом з тим, загальнонауковим поняттям, то воно, на наш погляд, має бути покладено в основу системи ключових компетенцій, що формуються як у студентів – майбутніх учителів у процесі професійної підготовки, так і в учнів початкових класів при вивченні курсу математики.

Змістова лінія «Величини» є наскрізною протягом усього часу вивчення математики в школі, а набуття досвіду виконання дій з іменованими числами є невід'ємним компонентом формування математичної компетентності учнів. Питання, пов'язані з величинами та одиницями їх вимірювання, слід систематично розглядати під час вивчення різних тем у курсі математики, дотримуючись принципів доступності, наступності та науковості.

Проблема вивчення величин порушується у значній кількості наукових праць. На сучасному етапі розвитку методики математики в Україні в роботах науковців А. Заїки, Л. Коваль, О. Корчевської, М. Козак, Н. Листопад, О. Митника, О. Онопрієнко, В. Сарієнка, С. Скворцової, С. Тарнавської та ін. висвітлено методику роботи з величинами маса, довжина, час, площа тощо.

Більшість науковців зазначають, що концентрична будова змісту початкового курсу математики зумовлює послідовність розгляду й поглибленого викладу відомостей про величини, реалізацію освітніх та розвивальних цілей. Знання основних способів формування поняття величини є необхідною умовою успішної діяльності майбутнього вчителя в процесі навчання початкової методико-математичної дисципліни. Під час професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на заняттях методико-математичного циклу вивчення величин відбувається у такій послідовності: а) виявляються та характеризуються загальні властивості, які лежать в основі визначення поняття скалярної величини; б) знайомство з деякими видами величин та їх властивостями, одиницями вимірювання і методами обчислення; в) практичне опрацювання, розв'язування завдань, задач тощо.

У початковому курсі математики поряд з такими скалярними величинами як довжина, маса, час, площа, вивчається місткість. Але, перш ніж перейти до безпосереднього розгляду особливостей вивчення цієї величини у початкових класах, треба визначитися з правильністю вживання понять, що розкривають її науковий зміст.

У методичній літературі, що пов'язана з вивченням початкового поняття місткості, зустрічаються такі терміни, як «ємність», «місткість», «об'єм», «ємкість». Доцільно учням пояснити різницю між цими поняттями, щоб надалі вони вживали їх правильно. Розглянемо лексичне значення кожного. «Ємність» – позначає здатність посудини умістити в собі певну кількість чогонебудь (рідини, піску тощо). Термін «ємкість» вважається калькою з російської мови «ёмкость». Тому замість цього слова слід

вживати «ємність». Термін «місткість» вживається тоді, коли треба передати поняття об'єму. У прозорій формі даної лексеми визначено зв'язок з такими близькими поняттями, як «містити», «вміст», «місткий». Тож, «місткість» доцільно вживати тоді, коли йдеться про «об'єкт, що багато вміщує в себе». Наприклад, місткість пляшки, місткість кузова машини, місткість зали тощо. «Об'єм» – місткість частини простору обмеженої однією або декількома замкнутими поверхнями. Об'єм виражається числом кубічних одиниць, що вміщуються в певній ємності (см<sup>3</sup>, м<sup>3</sup>, дм<sup>3</sup>).

Тож, під час ознайомлення, вивчення та виконання практичних завдань, що пов'язані з величиною місткість доцільно вживати терміни «місткість» та «ємність».

У початковому курсі математики формується уявлення про величини як про певні властивості предметів та явищ, які пов'язані з вимірюванням. Тож, значна роль у процесі вивчення місткості та одиниці її обчислення відводиться задачам прикладного характеру на порівняння. Для усвідомленого засвоєння цієї величини на початковому етапі ознайомлення ми пропонуємо користуватися моделлю (рис. 1), яка включає чотири етапи: перший – порівняння місткості «на око»; другий – порівняння місткості за допомогою мірки (умовної або стандартної); третій – порівняння за допомогою вимірювальних інструментів (різноманітних ємностей); четвертий – практичні завдання на вимірювання місткості різноманітного посуду та розв'язування сюжетних задач.

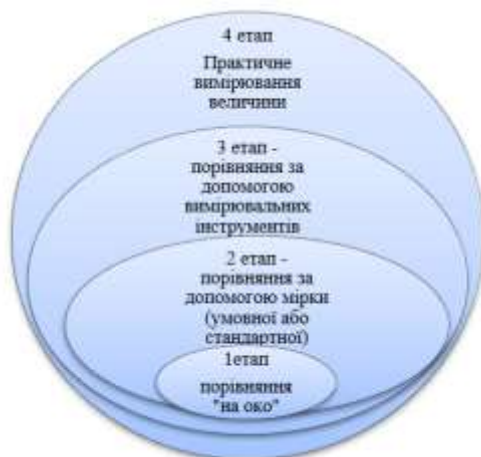


Рисунок 1. Модель ознайомлення з місткістю на початковому етапі

Ми вважаємо, що дотримання даних етапів моделі уможлиблює усвідомлене засвоєння місткості та одиниці її обчислення – літр. Розглянемо завдання практичного спрямування на кожному із зазначених етапів. На першому етапі важливо навчити учнів порівнювати місткість без процедури вимірювання, на основі сприйняття «на око». Наприклад, пропонується наступне завдання: розгляньте рис. 2. Чи однакою кількістю води налито в посудини? У якій з них води найбільше? У якій найменше? Доведіть свої думки.



*Рисунок 2.*

Не зважаючи на те, що візуально рівень води в посудинах однаковий, учні мають довести, що в широкій посудині води більше, ніж у вузькій.

На другому етапі, щоб виміряти кількість води у посудинах, учні мають користуватися мірками, наприклад, ними можуть бути різноманітні склянки. Учні практично вимірюють склянкою кількість води у кожній посудині. Надалі роблять висновок, що у графіні води більше, а у стакані – найменше, хоча рівень води у кожній із посудин однаковий.

На третьому етапі вводиться одиниця вимірювання місткості – літр. Учні вже знають, що довжину відрізка вимірюють у сантиметрах, масу – в кілограмах, а місткість прийнято вимірювати одиницею місткості – літром. Після введення одиниці місткості доцільно закріпити навички вимірювання за допомогою задач практичного характеру. Учням демонструється різний посуд місткістю 1 л (скляна банка, металева чашка, пластикова пляшка, глиняний глечик тощо). Наповнюється одна із цих посудин, по черзі переливається вода із однієї посудини в іншу, при цьому звертається увага, що цей посуд має різну форму, розміри, матеріал, з якого виготовлений, але спільним для всіх предметів посуду є те, що їх місткість становить 1 літр.

На четвертому етапі розв'язуються сюжетні задачі з величиною місткості.

**Список використаних джерел**

1. Листопад Н.П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу : методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2020. 72 с.

2. Ляшова Н. Візуалізація як ефективний метод з методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2020. Вип. 13. С. 36–46.

3. Тихоненко А., Сарієнко В., Сарієнко В., Ляшова Н., Чайченко В. Величини у початковій школі : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : ДВНЗ «ДДПУ», 2018. 152 с.

## **ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МЕДІА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**Мазур І. А.**

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Зважаючи на нові суспільно-політичні реалії України, пов'язані з російською агресією, все більшого значення набуває виховання у молодого покоління патріотизму, відданості національній справі зміцнення країни та активної громадянської позиції.

Відомо, що патріотичне виховання повинно починатися з дошкільного віку, коли дитина активно пізнає світ, формує свої перші уявлення про навколишню дійсність. Саме в цей період закладаються основи світогляду, цінностей та переконань.

Найважливішими завданнями дошкільної освіти, визначених у Законі України «Про дошкільну освіту» є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [2].

Дослідження виховання любові до своєї Батьківщини у дітей дошкільного віку активно проводилися багатьма науковцями. Зокрема, увагу цьому питанню приділяли корифеї педагогіки: В. Сухомлинський, О. Запорожець, Л. Венгер, Д. Ельконін, С. Русова, К. Ушинський та інші. Вони розробили цілісні системи виховання патріотичних почуттів у дошкільників, акцентуючи увагу на інтеграції виховання в щоденну практику. Важливе значення для розробки сучасних підходів і методів формування у дітей дошкільного віку патріотизму мають концепції

розвитку українського дошкілля, розроблені А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманською та іншими.

На сьогодні, коли відбувається інтегрування України до європейського освітнього простору постають питання оновлення та вдосконалення форми, методи і засоби в галузі дошкільної освіти. У Базовому компоненті за новою редакцією визначено основні шляхи реформування державної освіти, що передбачають впровадження нових підходів освітніх систем, форм та методів виховання дітей дошкільного віку, що відповідали б потребам їх розвитку як особистості та сприяли б її всебічному розкриттю, формуванню національно-патріотичної компетентності, національної ідентичності та гідності [1].

З огляду на це, однією з умов ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку є використання педагогами більш сучасних засобів навчання та виховання в освітньому просторі закладів дошкільної освіти.

Як свідчить досвід, для виховання майбутнього патріота в закладі дошкільної освіти, вихователі застосовують форми організації діяльності, які можуть зацікавити дітей українськими традиціями та культурою, спонукають їх виявляти патріотизм і громадянськість відповідно до вікових особливостей, при цьому педагоги використовують методи й засоби, які спрямовані на підвищення мисленнєвої активності, застосовуючи прийоми порівняння, питання, та привчаючи дітей самостійно аналізувати побачене, робити узагальнення, висновки [4, с. 78]. Тобто педагоги докладають багато зусиль, щоб підвищити мисленнєву активність дітей шляхом подання цікавої та насиченої інформації, яка захоплює дітей до позитивної пізнавальної діяльності.

Особливо ефективним для розвитку патріотичних почуттів дітей, на нашу думку є застосування медіазасобів, які відкривають додаткові можливості для формування важливих якостей патріота, як здатність до рефлексії своїх емоцій, почуттів, а також критичного мислення – свідомий патріотизм [3, с. 487]. Ці аспекти розвитку особистості дошкільника можуть бути збагачені засобами медіаосвіти (перегляд відео, мультимедійних презентацій, фотографій та мультфільмів, прослуховування аудіо записів), що успішно використовуються в умовах закладу дошкільної освіти.

Розглянемо практичні аспекти використання медіа у вихованні патріотичних почуттів дошкільника.

Перш за все це перегляд відео, мультфільмів та анімаційних фільмів. Вдало підібраний контент, який розповідає про історію, традиції, природу України або особливості

національної культури, де б дітям було цікаво спостерігати за пригодами героїв, які символізують національні цінності. А короткі відео екскурсії до українських міст, музеїв або історичних пам'яток допоможуть розвивати інтерес до історії країни. Після перегляду педагог обов'язково обговорює з дітьми сюжет, що саме їм сподобалося та ставить прості питання, наприклад: «Що робить героя сміливим?» або «Чому важливо любити свою землю?».

Актуальним залишається проведення вихователем різноманітних інтерактивних медіа-заняття з використанням мультимедіа. Представляючи інформацію на екрані монітора в ігровій формі, педагог, залучає дітей до перегляду барвистих зображень української символіки (прапор, герб, народний одяг), або національних свят, що допомагає дітям краще запам'ятати їх значення.

Варто також впроваджувати в практику – слухання пісень та аудіокниг. Вихователь використовує патріотичні пісні та вірші, що знайомлять дітей з рідною мовою та культурними символами. Крім того, на сьогодні є багато адаптованих дитячих аудіокниг про героїв, казки і легенди, що можуть бути цікавими і доступними для дітей дошкільного віку. Вслід за прослуховування цих медіа дітям пропонується коротко розповісти, про що вони та пояснити складні для дітей слова або вислови.

Органічно вбудовується в систему роботи педагогів з патріотичного виховання, такі медіа як тематичні фото- або відеопроєкти. Цікавим є створення дітьми відео або колажів, де б вони розповідали про своє рідне місто, родину або улюблене місце відпочинку. Це не лише формує любов до своєї Батьківщини, а й розвиває творчість.

Звертаємо увагу, що при використанні медіа у формуванні національно-патріотичних почуттів дошкільників педагогам необхідно дотримуватися таких принципів, як системність – включення медіаматеріалів у різні види діяльності дошкільників; доступність – підбір матеріалів, які відповідають віковим особливостям дітей; цілеспрямованість – використання медіа для досягнення конкретних освітніх завдань та комбінування – поєднання різних видів медіа для забезпечення різноманітності та ефективності навчання. Тож патріотичне виховання засобами медіа вимагає системного підходу та належного педагогічного супроводу.

Підсумовуючи вище викладене вважаємо, що використання медіазасобів є ефективним інструментом для формування національно-патріотичної компетентності у дошкільників. Систематичне застосування медіаресурсів у виховному процесі закладу дошкільної освіти сприяє розвитку у дітей любові до



рідної країни, поваги до її історії та культури. Варто звернути увагу на розробку інтерактивних медіапродуктів, які б ще більше залучали дітей до пізнання своєї країни. Крім того, перспективним напрямком є дослідження впливу медіа на формування національної самосвідомості дітей різного віку.

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyv-komponent-doshk-osv.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).
2. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-І. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 11.11.2024).
3. Череповська Н.І. Виховання патріотизму засобами медіаосвіти. *Медіаосвіта в Україні : інноваційний досвід і перспективи впровадження* : матеріали науково-практичного семінару. Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2014.
4. Шинкаренко В.В., Клімова Л.В., Міхіна Н.О., Мазур І.А. Виховні засади розвитку особистості патріота України. *Acta Pedagogica Volyniensis*. 2023. № 3. С. 78-83, DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.12>.

## **РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

***Мартинова Є. С.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Сучасне інформаційне суспільство – епоха високих технологій, яка потребує «всебічно розвиненої, здатної до критичного мислення цілісної особистості, патріота з активною громадянською позицією, інноватора, готового змінювати світ навколо себе та навчатися протягом життя» [3]. Так в освітній системі України відбуваються суттєві реформи, які мають на меті впровадження гуманістичних та демократичних цінностей, формування компетентної та активної особистості. Суспільство потребує громадян, які здатні швидко адаптуватися до життєвих змін, приймати нестандартні рішення, творчо підходити до вирішення завдань, оцінювати свої результати, а також гнучко і динамічно мислити, пристосовуючи свої погляди до вимог сучасності. Визначені цілі реалізуються на кожному рівні шкільної освіти, зокрема в початковій ланці закладаються основи для формування критичного мислення, володіння яким необхідне для оброблення та засвоєння великого обсягу інформації в майбутньому та орієнтації у швидких змінах сучасного суспільства.

Інтерес до технології розвитку критичного мислення як освітньої інновації зростає вже майже півстоліття. Критичне мислення змінює підхід до навчання: замість акценту на запам'ятовування, увага зосереджується на формуванні самостійного і свідомого мислення учнів. Розвиток критичного мислення для здобувачів початкової освіти стає одним із пріоритетів, бо мета НУШ – виховати всебічно розвинену особистість, здатну орієнтуватися у швидкозмінному світі, що є неможливим без навичок критичного мислення. Життєвий досвід дитини є важливим фактором у формуванні її особистості. Сучасні освітні виклики ставлять перед учителем нові вимоги – не лише керувати процесом засвоєння навчального матеріалу, а й формувати ключові та предметні компетентності особистості в педагогічному супроводі [1, с. 69].

Звернімо увагу, що сучасна початкова освіта орієнтована на виховання особистості, яка має широкий спектр компетентностей, найважливіший для подальшого самостійного здобуття знань. Розвиток критичного мислення допоможе учням початкових класів навчитися робити самостійні висновки, ставити запитання й аргументовано відстоювати власну думку. Отже, у контексті вимог НУШ проблема розвитку критичного мислення учнів є актуальною. Крім того, за умов правильного добору предметних методів та їх поєднання з інтерактивними технологіями навчання, освіта може стати основою для розвитку критичного мислення учнів.

Відзначимо, що розвиток критичного мислення в здобувачів початкової освіти має ключове значення для їхнього інтелектуального, соціального та особистісного розвитку. Критичне мислення – це складний тип мислення, який базується на свідомому опрацюванні інформації та розумінні власної інтелектуальної діяльності. Дослідники вважають, що молодший шкільний вік є ключовим періодом для розвитку цих навичок, і розпочати їх формування слід з першого класу. Завдяки розвитку критичного мислення учні початкової школи вчаться робити власні висновки, вирішувати проблеми, ставити запитання та обґрунтовувати свою позицію. Діти, які вміють критично мислити, здатні шукати альтернативні шляхи вирішення складних завдань, що є необхідним для успішної адаптації в соціумі. Уміння правильно і логічно думати допомагають уникати імпульсивних рішень та спонукає учнів зважувати всі «за» і «проти» перед прийняттям будь-якого рішення [2, с. 4].

Розвиток критичного мислення в здобувачів початкової освіти є непростим завданням, бо вчитель повинен урахувати вікові особливості дітей, застосовуючи цікаві та доступні для них

методи і завдання. Серед ефективних підходів для розвитку критичного мислення виділяють інтерактивні методи навчання, які сприяють створенню матеріалу завдяки активній участі всіх учнів в освітньому процесі [1, с. 67]. Використовуючи інтерактивні технології, діти можуть знаходитися, систематизувати та узагальнювати інформацію в атмосфері доброзичливості та взаємної підтримки.

Критичне мислення допомагає здобувачам початкової освіти краще розуміти навчальний матеріал, відокремлювати головне від другорядного та запам'ятовувати ключові поняття. Уміння аналізувати матеріал та шукати зв'язки між темами дає можливість учням краще засвоювати інформацію, а також викликає інтерес до навчання. Діти з критичним мисленням уміють знаходити рішення в складних ситуаціях, розглядаючи різні варіанти та обираючи оптимальний. Вони також навчаються прогнозувати наслідки своїх дій, що особливо важливо для розвитку навичок планування та відповідальності. Крім того, розвиток критичного мислення позитивно впливає на роботу в групі, адже учні вчаться обговорювати проблеми та знаходити спільні рішення.

У такий спосіб розвиток критичного мислення в учнів початкових класів допомагає їм аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати самостійні рішення, що є важливими навичками для успішного навчання та життя.

#### **Список використаних джерел**

1. Бусько Ю.В., Рудницька Н.Ю. Формування критичного мислення в учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ». *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листопада 2022 р. / за заг. ред. І.В. Голубовська. Житомир : ФОП «Н.М. Левковець», 2022. С. 66–69.
2. Галушкіна В.О. Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках в початковій школі. Київ : ТОВ «ЛІКО-ШКОЛА», 2020. 12 с.
3. Литвинов А.С., Непомняща Г.І. Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2024. № 55. С. 147–153.

## **ХОРЕОГРАФІЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЗНАЧЕННЯ ТА МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ**

**Михалевич Б. В.**

*КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*

Хореографія в дошкільному закладі є важливим елементом розвитку дітей, що сприяє формуванню їх особистості, фізичному та емоційному розвитку. У сучасному світі, де технології домінують у повсякденному житті, важливо зберігати баланс між фізичною активністю та інтелектуальним розвитком. Хореографія надає дітям можливість виразити свої емоції, розвивати творчі здібності та покращувати фізичну підготовленість [6]. Заняття хореографією сприяють розвитку координації рухів, гнучкості, сили та витривалості. Діти вчать контролювати своє тіло, що позитивно впливає на їхню моторику. Регулярні фізичні навантаження допомагають зміцнити м'язи, покращити кровообіг і загальний стан здоров'я [3].

Практична діяльність вихователя під час хореографії з дітьми включає створення сприятливого середовища, що сприяє творчому самовираженню, а також індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням її фізичних можливостей та емоційного стану. Важливими є методи мотивації, такі як ігри та конкурси, які підтримують інтерес до занять, а також вправи для розвитку координації та ритму. Залучення дітей до створення власних танців стимулює їх креативність, а знайомство з різними стилями хореографії розширює їхні уявлення про танець [5]. Співпраця з батьками через спільні заходи зміцнює зв'язки, а регулярна оцінка прогресу допомагає коригувати методи навчання. Формування командного духу через групові заняття сприяє розвитку соціальних навичок, а організація концертів дає можливість дітям продемонструвати свої досягнення та підвищити самооцінку [2].

Хореографія також має значний вплив на емоційний стан дітей. Через танець вони можуть виражати свої почуття та переживання. Це допомагає формувати емоційну інтелігентність, вчить дітей розуміти та контролювати свої емоції, а також співпереживати іншим [1]. Заняття хореографією в групах сприяють соціалізації дітей. Вони вчать працювати в команді, взаємодіяти з однолітками, дотримуватися правил і поважати думки інших. Це важливі навички, які знадобляться їм у майбутньому. Хореографію можна інтегрувати з іншими навчальними предметами, такими як музика, образотворче мистецтво та література. Наприклад, діти можуть створювати

танцювальні композиції на основі казок або віршів, що допоможе їм краще зрозуміти матеріал і розвинути творчі здібності [4].

#### *Психологічний аспект хореографії.*

Вплив на самооцінку (заняття хореографією допомагають дітям покращити самооцінку. Вони вчаться виконувати нові рухи, долати труднощі, що сприяє формуванню впевненості в собі) [3]. Розвиток уваги та пам'яті (танцювальні заняття вимагають від дітей концентрації та запам'ятовування рухів).

#### *Хореографія як засіб культурного виховання.*

Знайомство з культурною спадщиною (хореографія може стати чудовим засобом для ознайомлення дітей з культурною спадщиною свого народу. Вивчення народних танців допомагає дітям зрозуміти традиції та звичаї, виховує повагу до культури свого народу) [5]. Міжнародний обмін досвідом – залучення до міжнародних проєктів або фестивалів може допомогти дітям ознайомитися з танцями інших культур. Це сприяє розвитку толерантності та відкритості до нового.

#### *Роль вихователів у хореографічному процесі.*

Вихователі повинні мати відповідну підготовку в галузі хореографії та педагогіки. Це дозволить їм ефективно організувати заняття, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини. Отже, хореографія в дошкільному закладі є важливим інструментом для всебічного розвитку дітей. Вона сприяє фізичному, емоційному та соціальному розвитку, допомагає формувати творчі здібності та навички співпраці. Інтеграція хореографії з іншими навчальними предметами та залучення батьків до процесу навчання роблять заняття більш цікавими та ефективними. У результаті діти отримують не лише знання про танець, але й важливі життєві навички, які знадобляться їм у майбутньому [2].

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. Київ, 2012. 63 с.
2. Костюкевич І.Д. Хореографічні композиції для дітей. Одеса : «Астропринт», 2009. 120 с.
3. Мацюк Н.І. Основи хореографічної педагогіки. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 152 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» /О.Білан, Л.Возна, О.Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264с.
5. Сич О.М. Психологічні аспекти розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Харків : «Аверс», 2011. 178 с.
6. Шевчук А. Дитяча хореографі. Київ : «Шкільний світ», 2008.

## ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ДО УСПІХУ

*Міняйло І. М.*

*Дніпровська гімназія № 26 Дніпровської міської ради*

*Інклюзивна освіта – перспектива нова,  
Хоч різні можливості – рівні права.  
Кожна дитина – це цілий світ,  
Освіта, повага, рівність для всіх!*

Сьогодні для суспільства і системи освіти в цілому особливо гостро виступає проблема побудови активної практики соціалізації дітей з обмеженими можливостями за допомогою інтеграції їх в соціокультурне середовище. Питання про включення в освітній простір людей з особливими потребами набуває особливої важливості.

Довгі роки система освіти чітко ділила дітей на звичайних та інвалідів, які практично не мали можливості здобути освіту і реалізувати свої можливості, їх не брали до установ, де навчаються нормальні діти. Несправедливість такої ситуації очевидна. Діти з особливостями розвитку повинні мати рівні можливості з іншими дітьми. Ось і виникла потреба у впровадженні такої форми навчання, яка створить їм оптимальні умови навчання – інклюзивна освіта. Тобто інклюзивна освіта стає включеною, відкритою для всіх, спеціальним чином налаштованою на кожного. Інклюзивний підхід передбачає розуміння різних освітніх потреб дітей та надання послуг відповідно до цих потреб через більш повну участь в освітньому процесі, залучення громадськості та усунення дискримінації в освіті. Тобто інклюзивна освіта розуміє під собою створення умов для спільного навчання дітей з особливими потребами та їх здорових однолітків.

В основі інклюзії – проста і давня як світ ідея, що школа для дітей, хоч би якими вони були, а не навпаки, діти особливим чином повинні готуватися і найголовніше – підходити школі. Інклюзивна освіта прагне розвинути методологію, спрямовану на дітей та визнає, що це діти індивідууми з різними потребами у навчанні. Воно намагається розробити підхід до викладання та навчання, який буде гнучкішим для задоволення різних потреб у навчанні.

*Основні принципи інклюзивного навчання в початковій школі:*

- цінність дитини не залежить від її здібностей і досягнень;
- кожна дитина здатна відчувати і думати;

- кожна дитина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою;
- всі діти потребують один одного;
- справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин;
- всі діти потребують підтримки і дружби ровесників;
- для всіх учнів досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, що не можуть;
- різноманітність підсилює всі сторони життя дитини.

Роль педагога у втіленні принципів інклюзивної освіти є колосальною. Як учитель він може організувати навчальний процес таким чином, щоб знання було засвоєно кожним учнем класу, незалежно від його здібностей та особливих потреб. Як класний керівник він може створити в класі клімат довіри та прийняття, в яких розкрилися б найкращі сторони кожного учня та сильні сторони характеру кожної дитини. Головним виховним ресурсом для дітей з особливими потребами є те, що вони опиняються в такому самому соціальному середовищі, як і інші діти, їхні однолітки, які не мають обмежень. Діти з ООП набувають можливість отримання широкого соціального досвіду, встановлення контактів з різними людьми, включаючи однолітків, досвіду прийняття та заперечення в колективі, формування симпатій та антипатій, коротше, вони знаходять середовище, відмінне від вузьких рамок сім'ї.

Я вважаю, що треба виробити правильне ставлення до інклюзивного учня. І починати треба із себе. Ставлення дітей один до одного, особливо в початковій школі, опосередковано ставленням дорослих, тобто нас – вчителів. Норму ставлення до дітей з особливими потребами, включеним в освітній процес, спочатку задає вчитель.

У мене в класі є учень з ООП, за висновком ІРЦ – III рівень підтримки. Відносини в класі будує, по-перше, на правді, по-друге, на просуванні ідеї, що, хоча всі і знаходяться в одному класі, кожен рухається по своїй траєкторії, в тому темпі, в якому може рухатися. Тому хтось обов'язково відстає, хтось випереджає інших. Так на місце конкуренції заступає цінність руху кожного по своїй індивідуальній траєкторії. Помилки і труднощі починають розглядатися як неминучі супутники нормального освітнього процесу. І в цьому є величезний виховний потенціал: діти починають порівнювати себе не один з одним, а з самим собою. Такий психологічний клімат значно здоровіший і корисніший для всіх учасників освітнього процесу без винятку.

У своїй роботі в класі з інклюзивним навчанням використовую не тільки стандартні методи організації освітнього

процесу, а й будую навчання і виховання таким чином, щоб дитина з ООП була постійно залучена до спільної діяльності. Діагнози, зазвичай, очевидні для дітей. І для того, щоб не виникало багато запитань, тривоги і відчуження, у класі була проведена робота, в якій чесно і доступно, для їхнього розуміння, було обговорено появу дитини з ООП. Для цього в класі проводилися різноманітні ігри (гра тиші, голосу, зображення), переглядалися мультфільми, відео. Це значно знижує критичне ставлення до зовнішніх особливостей як до чогось дивакуватого. Практикую «роботу у зоні найближчого розвитку» – дитина з ООП виконує завдання, які найбільш цікаві (ніщо так не поліпшує мотивацію, як можливість впоратися із завданням), зменшую кількість завдань, збільшую час на виконання. Для цього використовую слова підтримки. Візуалізація набуває широкого впровадження у навчання, бо поряд з текстом є чіткі зображення, які допомагають дитині самостійно створювати розповіді на основі ілюстрацій; додавання і віднімання тільки з наочним числовим рядом. Щоб дитина довіряла мені і хотіла поділитися переживаннями, даю їй можливість поділитися своїми почуттями та тривогами. Для цього використовую гру, щоб допомогти дитині сформулювати історію та розповісти про подію своїми словами. Дозволю дитині ставити запитання та висловлювати занепокоєння. Відповідаю на запитання коротко, але чесно.

Під час повітряної тривоги ми намагаємось зберігати спокій та не панікувати. Якщо я помітила, що дитина надмірно тривожна або перебуває у стресі, пропоную їй разом з іншими учнями прості техніки розслаблення та заземлення.

*Вправа 1: «Контрольоване дихання».* Сядьте зручно, розслабте м'язи обличчя. Зробіть повний видих. Зробіть вдих на рахунок чотири. Затримайте дихання на рахунок чотири. Зробіть повний видих. Важливо! Починати вправу з повного видиху. Повторювати не більше трьох разів, щоб не викликати гіпервентиляцію і не спровокувати запаморочення.

*Вправа 2: «Метелик».* Сядьте зручно. Закрийте очі. Покладіть ліву руку на праве плече, а праву руку – на ліве. Почніть ритмічні почергові поплескування по плечах. Під час вправи можна включити спокійну музику. Час на вправу – максимум 2 хвилини.

Я впевнена що кожна дитина є унікальною особистістю, в ній закладені можливості і здібності які необхідно розкрити, підтримувати і розвивати. Інклюзія – це коли важливий кожен. Безумовно, особливості навчання дітей з обмеженими можливостями вимагає подальших наукових досліджень, результати яких необхідно активніше доводити до педагогічних



колективів шкіл і впроваджувати в практику. Це надасть можливість найбільш ефективно організувати навчальний процес з даною категорією учнів в початковій школі, а дітям отримувати якісну освіту, що в повній мірі забезпечить їх навчання, виховання, розвиток і соціалізацію.

**Список використаних джерел**

1. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практич. посіб. / Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві; пер. з англ. Київ : СПД-ФО Парашин І.С., 2010.

2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі : початкова ланка. Путівник для педагогів : навчально-метод. посіб. Київ : АТОПОЛ, 2010.

3. Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі : метод. посібник / за ред. Д.Д. Романовської, С.І. Собкової. Чернівці: Технодрук, 2009.

4. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа : особливості організації та управління: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін. ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. Київ, 2007.

**ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ  
ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ  
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ  
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

**Міськова Н. М.**

*Приватний вищий навчальний заклад  
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет  
імені академіка Степана Дем'янчука»*

**Бердар Я. М.**

*Приватний вищий навчальний заклад  
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет  
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Однією із найважливіших компетентностей, формування якої відбувається на початковому етапі освіти є математична. Сформованість математичної компетентності в умовах реалізації концепції Нової української школи впливає на успішність розв'язання дитиною повсякденних завдань та рівень розвитку критичного і логічного мислення. Підвищити ефективність процесу навчання дозволяє використання вчителем початкових класів інноваційних методів, прийомів та засобів, до яких входять медіатехнології.

Математична компетентність – це здатність особи бачити математику у житті, створювати різні математичні моделі об'єктів

та явищ, застосовувати на практиці досвід математичної діяльності під час виконання навчально-пізнавальних завдань [3].

Проблема формування математичної компетентності в учнів початкових класів є актуальною темою для досліджень сучасними українськими вченими, серед яких: К. Широкова, А. Федорченко, Л. Бондаренко, Н. Карапузова та інші. Питання формування математичної компетентності шляхом використання медіатехнологій не було достатньо вивчено науковцями, хоча залишається на сьогодні надзвичайно важливим. Особливу роль медіатехнології відіграють в умовах дистанційного навчання.

Відповідно до «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», медіатехнології – це сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, які функціонують у сучасному суспільстві, знакових систем пошуку, збирання, виробництва та передачі інформації [2].

Ефективне використання медіатехнологій на уроках у початкових класах забезпечується формуванням медіакультури, що передбачає уміння учнів продуктивно взаємодіяти із медіатехнологіями та раціонально поводитись у медіасередовищі. Сучасні науковці класифікують медіатехнології наступним чином: ранні (писемні); друковані (книги, фотографії); електронні (телефон, диктофон); масмедіа (телебачення); цифрові (комп'ютер, Інтернет).

На нашу думку, на уроках математики у початкових класах найчастіше використовуються друковані та цифрові медіатехнології. Використання цифрових технологій передбачає: розробку електронних завдань та ігор для дітей, виготовлення математичних карток, демонстрацію матеріалу (графічного, текстового, аудіо- та відеоматеріалу), здійснення контролю знань.

Медіатехнології пропонують сучасному вчителю широкий функціонал для розробки сучасного уроку. Із метою формування математичної компетентності, педагог може пропонувати учням електронні завдання та ігри.

На сьогодні існує велика кількість платформ для розробки математичних електронного дидактичного матеріалу. Наприклад, ресурси для створення ігор Wordwall та LearningApps.

Онлайн-платформу Wordwall можна використовувати для створення інтерактивних вправ і матеріалів для роздруку. Застосунок пропонує вже готові шаблони, у яких можуть міститися знайомі дітям вправи та класичні формати роботи, зокрема: вікторина і кросворд, лабіринти, меморі та інші. Математичні вправи можна транслювати на будь-якому пристрої. Відповідно до можливостей учнів встановлюються часові межі для виконання завдання та різні рівні складності.

Завдання, розроблені на порталі Wordwall можна використовувати на різних етапах навчання математики: засвоєння нового матеріалу, закріплення вивченого на уроці, підготовку до контрольної роботи, самостійну роботу та виконання домашнього завдання. Використання вчителем математики даного формату домашнього завдання сприятиме легкому закріпленню вивченого матеріалу, відпрацюванню навичок та оцінці рівня знань за допомогою нетрадиційної та сучасної форми.

LearningApps.org – безкоштовна онлайн-платформа для створення інтерактивних занять, ігор. Завдання можна робити з різним рівнем складності, обирати будь-яку тематику, підбирати потрібний формат. Сервіс LearningApps.org дає можливість створювати програми, групувати всі вправи в одну тему, що дуже зручно. При онлайн-виконанні вправи учень одразу отримує оцінку свого рівня знань.

Виконання учнями таких ігор і завдань забезпечує активізацію пізнавальних процесів мислення, уваги, пам'яті. У дітей розвивається вміння швидко орієнтуватися в ситуації вибору. Для виконання інтерактивних вправ на даних платформах можна встановлювати додаткові можливості, зокрема таймер, встановлювати часові межі для виконання відповідного завдання. Кожна тема змінює вигляд вправи, будь-яка вправа може мати різні теми.

Існують сервіси, які містять вже готові ігри. Із метою формування математичної компетентності учнів початкових класів, вчитель може використовувати проєкт «Розумники» Smart Kids. На даній платформі заборонено сюжетні віртуальні ігри для учнів 1–4 класу з математики. Педагог може пропонувати конкретні ігри або діти можуть обирати ігри самостійно.

Медіатехнології також включають ресурси для демонстрації матеріалу. Даними ресурсами можуть бути: віртуальні дошки (Twiddla, MIRO, Conceptboard, Classroomscreen та інші); ресурси для відео- та аудіоконференцій (Google Meet, Zoom, Viber). Визначені медіатехнології дозволяють вчителю демонструвати текстові, графічні, аудіо- та відеоматеріали. Визначені ресурси можна використовувати як для синхронної, так і для асинхронної роботи [1].

Із метою забезпечення ефективного використання медіатехнологій, педагог має здійснювати попередню перевірку засобів на відповідність певним вимогам. Медіатехнології мають: стимулювати розвиток творчих здібностей у дітей; викликати позитивні емоції та стійкий інтерес; сприяти розвитку психічних процесів (уяви, уваги, мислення, мовлення, пам'яті, сприймання);

передбачати формування вірних уявлень в учнів за допомогою достовірної наочності; відповідати ергономічним вимогам; передбачати триєдину мету (дидактичну, виховну та розвиткову); сприяти гармонійному всебічному розвитку дитини.

Вдале поєднання традиційних і нетрадиційних технологій на уроках математики у початкових класах дозволяє вчителю формувати в учнів: 1) творчість та ініціативність. За допомогою онлайн-сервісів (фоторедактори, відеоредактори) діти можуть створювати малюнки, колажі, коротенькі відео. Це сприяє розвитку творчих умінь; 2) критичне мислення та самостійність. Для цього вчитель може на онлайн-дошках закріплювати додаткові завдання для самостійного опрацювання і цікаві матеріали; 3) ІКТ-грамотність. Забезпечується розвитком уміння розміщувати виконані завдання в онлайн-класах, на віртуальних дошках, уміння використання електронних підручників; 4) тайм-менеджмент. Використання вчителем віртуальних завдань, що є обмеженими за часом дозволяє учневі навчитись розраховувати свій час та контролювати власну діяльність.

Таким чином, використання медіатехнологій у процесі формування математичних навичок має багато переваг, таких як: індивідуалізація навчального процесу, збільшення рівня контролю за навчальною діяльністю учнів, забезпечення зворотного зв'язку, підвищення мотивації до навчання та модернізація освітнього процесу.

Застосування медіатехнологій у початковій школі допомагає підвищити рівень розуміння та зацікавленості учнів у навчальному матеріалі. Навчання стає цікавішим та легшим, а засвоєння нових знань відбувається швидше. Результати сучасних наукових досліджень вказують на те, що учні початкових класів добре засвоюють елементи медіаграмотності, оскільки знайомляться з медіатехнологіями із раннього дитинства.

#### **Список використаних джерел**

1. Борисенко Д.В. Впровадження медіа-технологій в інноваційному навчальному процесі. Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні. Острог, 2015. С. 92–101.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Рекомендації щодо формування математичної компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: [https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Metodychni\\_matematychna.pdf](https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Metodychni_matematychna.pdf) (дата звернення: 20.11.2024).

## **ВПІВ МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ**

***Міхіна Н. О.***

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія  
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Сучасний світ вимагає всебічно розвиненої особистості з високим рівнем культури, інтелекту та духовності, яка може і вміє приймати нестандартні рішення та мислити креативно. Творча особистість-це надбання суспільства. Мистецька діяльність одна з найбільш ефективних засобів розвитку творчих здібностей дошкільників. Творчість для дошкільників-це відображення дитячої душі. Мистецтво – ключ до серця дитини, це універсальна мова, яку розуміють діти, воно вимагає від дитини здатності відчувати красу та розуміти її зміст, вміти отримувати задоволення, естетично вдосконалюватися та розширювати світогляд, пізнати себе, свої емоції та почуття. Через мистецтво діти вчаться спостерігати, аналізувати, порівнювати, розвивати просторову уяву, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Вони пізнають кольори, форми, звуки, текстури, емоції. Творчість – це відмінний спосіб розслабитися, зняти напругу і стресові стани. Адже коли дитина творить, вона пізнає світ, розвивається і стає щасливою.

Завданням дошкільної освіти є висвітлювання сучасних тенденцій мистецької практики закладів дошкільної освіти, та їх взаємозв'язок з закладами культури (музеї, філармонії, галереї, виставкові зали), де дошкільники ознайомлюються з різними видами мистецтва, вчаться розуміти й оцінювати культурні цінності та сприймати світ через призму художнього сприйняття, що сприяє розвитку творчих здібностей, креативності, естетичного смаку та емоційного інтелекту.

Стандарт дошкільної освіти в Україні, в якості одного з пріоритетних завдань дошкільної освіти в Україні визначає розвиток творчої особистісної культури дошкільників через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності, сприяє створенню дитиною власної картини світу, є потужним інструментом для розвитку уяви, фантазії та оригінального мислення, позитивно впливає на всебічний розвиток, розширює світогляд. Завдяки знайомству з різними видами мистецтва, діти розвивають почуття прекрасного, вчаться оцінювати твори мистецтва. Спілкування з мистецтвом може стимулювати дитину займатися художньою діяльністю та розвивати свої навички, нахили, здібності.

Видатні педагоги та психологи зробили вагомий внесок у розвиток теорії і практики дошкільної освіти. Їхні дослідження стали основою для багатьох сучасних методик і підходів до освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти. Італійський педагог Марія Монтесорі розробила інноваційну систему дошкільної освіти, створила основи освітнього процесу, її методи, підходи до розвитку, вихованню дошкільників досі широко використовуються в сучасній дошкільній освіті; Софія Русова вибудувала принципи дошкільної освіти та організацію освітнього процесу з дошкільниками; Василь Сухомлинський робив акцент на значенні природи, мистецтва в освітньому процесі, а також про необхідність індивідуального підходу до кожної дитини що є актуальними і сьогодні.

В Україні працює багато науковців, які продовжують досліджувати різні аспекти дошкільної освіти. Серед актуальних інноваційних досліджень в галузі дошкільної освіти, можна виділити здобутки Наталії Гавриш відомого українського педагога, яка зробила значний внесок у розвиток теорії і практики дошкільної освіти, її наукові інтереси охоплюють широкий спектр питань пов'язаних з організацією освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти; Катерина Крутії впроваджує в роботу закладів дошкільної освіти інноваційні технології: STREAM-освіту (виховуємо культуру інженерного мислення), едьютейнмент (навчання як розвага); Ольга Рейпольська дослідила вплив мистецького освітнього середовище в закладі дошкільної освіти на особистість дошкільників, розробила вимоги та рекомендації; серед актуальних сучасних досліджень можна виділити внесок Олени Половіної у розробку Державного стандарту дошкільної освіти в Україні. Вона розглядає мистецтво як необхідний засіб виховання у дошкільному віці, якому належить глибокий смисл – розвиток особистості, її естетичних почуттів, емпатії, емоційної, інтелектуальної, морально-вольової сфер, мистецької рефлексії, сприймання краси через емоції, створення власної художньої картини світу. Традиційно заклади дошкільної освіти долучають дітей до світової і вітчизняної художньої спадщини, будують освітній простір суголосно з цінностями гуманної філософії та педагогіки. Педагог відіграє ключову роль у створенні ефективного освітнього процесу.

За допомогою мистецтва можна зробити освітній процес цікавим, захоплюючим і результативним. Адже коли дитина творить, вона пізнає світ, розвивається і стає щасливою.

Інтер'єр оформлення закладу дошкільної освіти зумовлюється змістом освітньої діяльності, вимогами щодо охорони життя і зміцнення здоров'я дітей, їх естетичного розвитку.

Мистецьке освітнє середовище в закладі дошкільної освіти має бути універсальним, розвивальним, привабливим та естетичним, створене на засадах компетентнісного, інтегрованого освітнього процесу, щоб надихати дітей на творчість, формувати ціннісне ставлення до творчості художників, танцівників, письменників. Це простір, де кожна дитина має можливість проявити себе, відкрити в собі художника, музиканта, письменника чи актора, це місце, де розвивається творче мислення, формується естетичний смак і розкриваються таланти, який стимулює творчість, та формує особистість дитини. Створивши таке середовище в своєму закладі, ви даєте дітям можливість розкрити свій творчий потенціал долучити дітей до пізнання світової і вітчизняної мистецької спадщини минулого і сучасності.

Створення куточків мистецтва – це чудовий спосіб розвивати творчість, уяву та естетичний смак у дошкільників. Це також чудова можливість для дітей досліджувати різні матеріали та техніки, а також співпрацювати з однолітками. Обладнані куточки мистецтва мають відповідати вимогам «Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів», усі матеріали та інструменти мають бути безпечними для використання дітьми, оформлення необхідно регулярно оновлювати та змінювати. Куточки мистецтва мають бути максимально насичені матеріалами для творчості, мати в наявності різноманітні фарби, глину, віск, пластилін, музичні інструменти, ілюстрації з зображенням різних видів мистецтва, картини відомих художників, фотографії природних явищ, костюми та аксесуари, аудіозаписи; нетрадиційні матеріали: пісок, мушлі, борошно, крупи; природні матеріали, тканини, нитки, палички, картонні коробки та інші цікаві предмети. Діти повинні мати можливість вибирати матеріали, теми для творчості, вільно експериментувати з різними матеріалами та інструментами.

В групах бажано організовувати виставки, вернісажі, галереї дитячих робіт, створювати спільні роботи педагогів, батьків які розміщуються на видному місці, щоб всі могли їх побачити і оцінити. Цікава форма роботи з батьками, залучення до спільних творчих проєктів, проведення майстер-класів з різних видів мистецтва для дітей та батьків.

Мистецьке освітнє середовище – це інвестиція в майбутнє наших дітей. Це ключ до розвитку їхньої творчості, інтелекту і особистості. Давайте створимо для наших дітей яскраве і творче дитинство!

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р.

№ 33. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshk-osv.pdf>.

2. Демідова. В.В. Академія малювання. Київ : ТОВ «Видавництво Глорія», 2023.

3. Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для дошкільнят. Харків : Ранок, 2023.

4. Швай Р.І. Психологія та педагогіка творчості : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 200 с.

## **РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

***Мищенко Н. А.***

*Опорний ЗЗСО «Лідер»*

*Краматорської міської ради Донецької області*

Розвиток емоційного інтелекту в дитячому віці є не лише щоденним завданням батьків, але й важливим елементом сучасної освітньої парадигми. Правильно спрямована робота в цьому напрямі визначає основу для формування психологічно-здорової та емоційно-стійкої особистості. Здатність розпізнавати, розуміти та ефективно виражати емоції важлива для гармонійного розвитку людини. Дитина, яка вміє керувати своїми емоціями та розуміти емоції людей довкола, краще адаптується до вимог сучасного світу.

Як відомо, емоційний інтелект є однією з ключових складових успіху та здоров'я людини. Емоційний інтелект (EI) – це здатність розуміти, свідомо сприймати та керувати своїми емоціями, мотивацією, думками й поведінкою, регулювати свій емоційний стан. Крім того, це вміння ефективно керувати емоційними станами інших людей, відзначати їхні поточні потреби, співпереживати та вдосконалювати їхні сильні сторони [2]. Розвиток емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти має численні переваги, які сприяють їхньому загальному психологічному та соціальному благополуччю:

1. *Соціальні навички* (розвиток EI допомагає дітям вчитися розпізнавати та реагувати на емоції інших, сприяючи покращенню їхніх соціальних навичок. Діти стають більш чутливими до емоційних потреб своїх товаришів, що сприяє підтримці позитивних міжособистісних відносин).

2. *Саморегуляція* (навчання саморегуляції емоцій допомагає учням краще розуміти та контролювати свої власні емоції; розвиває їхню здатність ефективно взаємодіяти з навколишнім світом та вирішувати конфлікти).



3. *Академічний успіх* (дослідження показують, що діти з розвиненим ЕІ зазвичай виявляють більшу готовність до навчання та кращий академічний успіх; здатність керувати емоціями сприяє концентрації уваги, пам'яті та ефективному вирішенню завдань).

4. *Краща адаптація до змін* (учні, які розвивають свій ЕІ, зазвичай легше адаптуються до нових ситуацій та змін у навколишньому середовищі; у них розвинена гнучкість мислення та здатність адаптуватися до нових викликів).

5. *Позитивне самовизначення* (діти з розвиненим ЕІ зазвичай мають краще самовизначення та більш позитивне ставлення до себе, що допомагає їм будувати сильну особистісну ідентичність та розуміти свої сильні сторони та можливості).

6. *Менеджмент стресу* (навчання дітей емоційному інтелекту допомагає їм розвивати стресостійкість та ефективні методи управління стресом; вони вчаться розпізнавати свої емоційні реакції та використовувати позитивні стратегії для подолання труднощів).

Розвиток емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти є сприятливим процесом, який допомагає їм краще розуміти власні емоції та емоції інших, а також ефективно керувати своїми реакціями на різні ситуації [1]. Ось декілька практичних порад:

1. *Відкритий діалог*. Зберігайте відкритий діалог з дитиною, проте робіть це наодинці. Цікавтесь її почуттями та думками, надаючи можливість вільно висловлювати свої емоції. Активно слухайте, проявляючи зацікавленість, і висловлюйте розуміння її почуттів. Гарною тактикою з меншими дітьми буде проговорювати та називати емоції, які вони переживають.

2. *Спільний емоційний досвід*. Намагайтеся залучати дітей до спільних заходів та проєктів, де вони можуть ділитися емоціями та досвідом з іншими. Спільні ігри та активності так само допомагають дітям учитися розуміти емоції інших людей під час знаходження в групі.

3. *Розвиток емпатії*. Навчіть дітей розуміти почуття інших. Запитуйте, як би вони себе почували на місці іншої особи. Заохочуйте їх брати участь у ситуаціях, де можна виявити підтримку та розуміння до людей довкола.

4. *Вправи на саморегуляцію*. Учіть дітей методам саморегуляції. Наприклад, дихальні вправи, короткі паузи для відпочинку, вивчення технік справжнього вираження емоцій. Навчіть їх відрізняти власні емоції та знаходити конструктивні способи їх вираження.

5. *Створення емоційно-безпечного середовища*. Забезпечуйте клас атмосферою взаєморозуміння та підтримки,

встановить правила екологічних взаємин між дітьми. Таким способом вчить дітей поважати емоції інших та виявляти толерантність. Наприклад, «не обговорювати та не оцінювати думку інших», «підтримувати однокласників, коли вони цього потребують», тощо.

6. *Використання творчості.* Включайте творчі завдання та мистецтво в освітній процес, які допомагають виражати емоції через малювання, музику, написання творів тощо.

7. *Моделювання власної емоційної інтелігентності.* Будьте прикладом у розвитку власного емоційного інтелекту. Діти частіше наслідують поведінку дорослих, ніж просто дослухаються порад від некомпетентних дорослих.

Зазначимо, що розвиток емоційного інтелекту в здобувачів початкової освіти – це постійний процес, який вимагає уваги та підтримки з боку батьків і вчителів. Важливим аспектом цього процесу є розширення *емоційного словника*, що являє собою арсенал слів і виразів, які використовуються для вираження різних емоцій та почуттів. Він відображає розмаїття емоційного досвіду людини та допомагає їй збагатити мовний ресурс для вираження своїх внутрішніх станів. Такий словник є важливим інструментом для розвитку емоційного інтелекту, бо вміння точно називати та розпізнавати свої емоції сприяє кращому їхньому регулюванню та взаємодії з іншими.

Саме складання такого словника може стати чудовим стартом роботи над розвитком ЕІ учнів початкової школи. Вміст цього емоційного словника навчить дітей розпізнавати та вміти класифікувати свої емоції. У концепції НУШ поцінюється міжпредметний підхід до вивчення нових тем та засвоєння знань. Саме тому концепцію такого словника можна ввести поступово та знайомити учнів з темою емоцій на кожному уроці:

1. *Аналіз та запис емоційної лексики.* Почати треба, як у будь-якому дослідженні, з аналізу. Необхідно спостерігати за дітьми, визначити, якими словами вони описують свої емоції та занотувати їх. Після визначення релевантної лексики для окреслення емоцій вчителю необхідно розробити картки з назвами емоцій.

2. *Формування списку емоцій.* Звернувшись за допомогою до дітей, запропонуйте їм розсортувати назви емоцій за категоріями, наприклад, «позитивні емоції», «нейтральні емоції», тощо. Далі необхідно дати дітям обговорити та дати визначення представлених емоцій.

3. *Візуалізація словника емоцій.* Цей процес можна інтегрувати в уроки мистецької освітньої галузі, бо цей етап є креативним, адже під час нього учням необхідно створити власне

візуалізацію словника емоцій. Запропонуйте дітям об'єднатись у групи за класифікацією емоцій та створити власну мапу емоцій за допомогою фото, фарб, декоративних елементів, асоціаційних написів та власне назв емоцій. Дозвольте дітям зробити це максимально креативно та створити мапи емоцій автентичними. Після цього найкращим рішенням буде розмістити їх на видному місці в класі, щоб ними можна було користуватися в будь-який момент уроку.

4. *Обговорення, рефлексія та практичне використання.* Обговоріть з дітьми, чому вони обрали певні кольори, фотографії та картинки, асоціаційні слова, дозвольте учням прорефлексувати власні емоції. У подальшому заохочуйте дітей використовувати назви емоцій в повсякденному житті, як під час позитивних моментів, так і в конфліктних ситуаціях.

Відзначимо, що одним із методів розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти є *казкотерапія*, що представляє собою галузь практичної психології, яка сприяє формуванню характеру дитини, використовуючи для цього ресурси казок. Виховна сила казок відома ще з давніх часів, бо багато з них передавалися усно і здавна мають статус народних. Цей вид терапії спрямований на розвиток творчого мислення, уяви, позитивної комунікації та соціальної чутливості.

Казки про справедливість і несправедливість, винахідливого Івана-дурника, який перемагає ворогів своєю хитрістю, або про чарівних і мудрих дівчат служать своєрідним відображенням реального світу. Вони також відображають внутрішній світ дитини, який ще не відкритий. Слухаючи казку, дитина вчиться розрізняти між добром і злом, щедрістю і жадібністю, сміливістю і боягузством, милосердям і жорстокістю, відданістю і зрадою. Одночасно для дитини відкривається чудова можливість познайомитись з різними видами емоцій, приміряти на себе певну роль. А це, як вже відомо, дуже позитивно впливає на розвиток емоційного інтелекту. Саме чарівні оповіді збуджують творчу уяву та фантазію, допомагають зануритися в роль казкового героя, щоб разом із ним осмислювати життєві істини та знаходити вихід з різних ситуацій.

Розвиток ЕІ в здобувачів початкової освіти є надзвичайно корисним, справляючи значний вплив на їхній загальний психологічний та соціальний добробут. Позитивні аспекти розвитку ЕІ включають поліпшення соціальних навичок, саморегуляції емоцій, академічного успіху, адаптації до змін, позитивного самовизначення та ефективного менеджменту стресу. Діти, які активно розвивають свій емоційний інтелект, проявляють більшу чутливість до емоцій інших, що сприяє

покращенню міжособистісних відносин. Крім того, вони виявляють вищу готовність до навчання та досягають кращого академічного успіху, що підтверджує важливість розвитку емоційного інтелекту для повноцінного виростання в усебічно розвинену особистість.

**Список використаних джерел**

1. You Can Increase Your Emotional Intelligence in 3 Simple Steps. URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-emotional-intelligence-2795423>.

2. Why Emotional Intelligence is Important in Leadership. URL: <https://online.hbs.edu/blog/post/emotional-intelligence-in-leadership>.

## **ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

**Муратова О. Г.**

*Дніпровська гімназія № 140 Дніпровської міської ради*

Сучасний світ невпинно розвивається, і освіта, як ключовий фактор формування майбутнього суспільства, активно адаптується до цифрової епохи. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід'ємною складовою навчального процесу, впливаючи на його організацію, зміст і методи. Трансформація освіти через впровадження ІКТ відкриває нові можливості для учнів, студентів та викладачів, водночас ставлячи перед суспільством нові виклики.

ІКТ забезпечують доступ до величезного обсягу інформації, яка раніше була недосяжною або вимагала значних зусиль для отримання. Завдяки онлайн-курсам, інтерактивним платформам і віртуальним навчальним середовищам учні та студенти можуть навчатися незалежно від місця і часу. Такі технології, як відеоконференції, хмарні сервіси та інтерактивні підручники, значно покращують якість і доступність освіти, створюючи умови для індивідуального підходу до кожного [1].

Особливу увагу заслуговують платформи для дистанційного навчання, наприклад Moodle, Google Classroom чи Microsoft Teams, які стали популярними під час пандемії COVID-19 та війни. Вони дозволили забезпечити безперервність навчання навіть у кризових умовах. Крім того, мобільні додатки й освітні ігри роблять навчання цікавішим і мотивують до активного залучення [4].

Викладач у цифрову епоху стає не лише джерелом знань, але й наставником, який допомагає орієнтуватися в інформаційному середовищі, критично мислити та застосовувати знання на практиці. Інтерактивні технології дозволяють

викладачам розробляти індивідуальні навчальні плани, враховуючи потреби й особливості кожного учня чи студента.

Завдяки ІКТ зростає роль співпраці між учасниками освітнього процесу. Викладачі можуть обмінюватися досвідом через професійні спільноти, брати участь у вебінарах і підвищувати кваліфікацію онлайн. Це сприяє впровадженню нових педагогічних методик і підходів [3].

Попри очевидні переваги, впровадження ІКТ пов'язане з низкою викликів. По-перше, не всі навчальні заклади мають доступ до сучасного технічного обладнання та швидкісного інтернету. Це створює цифровий розрив між міськими та сільськими школами, що впливає на рівність освітніх можливостей.

По-друге, викладачі не завжди готові до використання нових технологій через недостатню підготовку або опір змінам. Необхідно забезпечити систематичне навчання педагогів, щоб вони могли ефективно інтегрувати ІКТ у навчальний процес. Крім того, постає питання безпеки та етичного використання інформаційних технологій. Учні потрібно навчати правильному поводженню з даними, критичному ставленню до інформації та захисту особистої інформації.

ІКТ створюють нові можливості для інклюзивної освіти. Учні з обмеженими можливостями здоров'я можуть отримувати якісну освіту завдяки адаптованим програмам і технологіям. Також набирає популярності гейміфікація навчання, яка робить процес пізнання цікавим і мотивуючим.

Штучний інтелект (ШІ) стає ще одним важливим елементом освіти. Персоналізовані навчальні платформи з використанням ШІ дозволяють визначати сильні й слабкі сторони учня та створювати індивідуальні траєкторії навчання. Наприклад, адаптивні системи, як-от Coursera чи Khan Academy, вже впроваджують ці принципи [1].

Інформаційно-комунікаційні технології трансформують освіту, роблячи її більш гнучкою, доступною та ефективною. Водночас цей процес потребує адаптації освітніх систем, підвищення рівня цифрової грамотності та вирішення соціальних і технічних викликів. Майбутнє освіти залежить від того, як гармонійно суспільство інтегрує ІКТ у навчальний процес, використовуючи їхній потенціал для розвитку кожної особистості.

Освіта в цифрову епоху – це не лише здобуття знань, але й формування компетентностей, необхідних для життя в глобальному світі.

### Список використаних джерел

1. Шпарик О. Цифрова трансформація середньої освіти: спільні стратегічні вектори США та країн ЄС. Український *Педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 33–43. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/609>.
2. Мариновська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій. *Освітні інновації та передовий педагогічний досвід в закладах освіти в Івано-Франківській області*. 2007. С. 84–125.
3. Сороко Н.В. Реалізація діяльнісного підходу при комп'ютерному навчанні в умовах оновлення мовної освіти в Україні. *Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору* / за ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука. Київ : Атіка, 2004.
4. Фоміних Н.Ю. Сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та їх значущість на сучасному етапі інформатизації освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2009. Вип. 5 (58). С. 396–400.

## СТРАТЕГІЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

**Набока О. Г.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Україна перебуває десять років у стані воєнної агресії, майже три з яких – йде повномасштабна війна. Найбільш трагічними втратами є загибель викладачів, вчителів, учнів. Але ще один наслідок війни у тривалій перспективі – це освітні втрати. Вперше про освітні втрати (educational loss, learning losses) студентів освітянська спільнота почала активно замислюватися під час карантинних обмежень COVID-19, але в Україні криза значно поглибилася з початком повномасштабної війни. Вимушена перерва у навчанні, знищені заклади вищої освіти, відсутність очного навчання, значні обмеження для дистанційного навчання, перебої з електроенергією та інтернетом – головні виклики, з якими стикнулася українська освіта. Звісно, це призвело до освітніх втрат і вимагало оперативного реагування керівництва університету у напрямку пошуку шляхів їхнього подолання в умовах дистанційного режиму роботи.

Освітні втрати – це прогалини у знаннях і навичках, які виникають в здобувачів освіти під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків.

Українські науковці виділяють три взаємопов'язаних компонента, що утворюють цілісність розуміння терміну «освітні втрати». До них належать:

– навчальні втрати (у розумінні втрати знань, умінь, навичок, ставлень, досвіду тощо);

- виховні втрати (зміна/відсутність/ викривлення моральних цінностей, норм і правил поведінки у суспільстві та оточуючому середовищі);

- зниження темпу розвитку особистості (психічний, розумовий, фізичний, загальний) [2].

Освітні втрати можуть виникати з різних причин:

- індивідуальні: довгі пропуски навчання, проблеми зі здоров'ям, рівень доходу батьків або інші обставини;

- масштабні суспільні потрясіння та надзвичайні події, які зумовлюють незаплановані зупинки освітнього процесу, як-от війна, пандемія, надзвичайні ситуації природного характеру.

В Україні цей перелік чинників можна ще більше деталізувати:

- обмежений доступ до освітнього процесу через бойові дії та окупацію;

- недостатня гнучкість в організації освітнього процесу;

- втрати у навчальному часі через відключення електроенергії;

- зміни у контингенті студентів і викладачів через виїзд за кордон переїзд у межах України;

- втрати у матеріально-технічному забезпеченні;

- зміни у психологічному стані учасників освітнього процесу [1].

Конкретизація причин освітніх втрат дозволила визначити складові майбутньої Стратегії подолання освітніх втрат в ДДПУ.

Отже, стратегічний план, окремі пункти якого вже активно впроваджуються – це комплекс заходів, спрямований на діагностування й компенсування освітніх втрат; надання психологічної та соціально-емоційної підтримки. До основних пунктів цього плану належать:

1. Системний моніторинг освітніх здобутків, навичок та втрат за допомогою університетської системи якості.

В університеті реалізується декілька різнопланових досліджень, зокрема:

- проведення вступного, проміжного та підсумкового контролю знань за кожною дисципліною, порівняння їх значень впродовж перебігу війни;

- аналіз успішності складання сесій (до початку пандемії, війни та на теперішній час);

- відстеження динаміки результатів навчання здобувачів у електронному журналі.

Аналіз проведених моніторингових досліджень дає можливість визначити тенденцію змін рівня навчальних досягнень студентів в цілому та вибудувати індивідуальні освітні траєкторії.

В межах моніторингу важливо проводити регулярні опитування студентів.

Метою цих опитувань є надання можливості студентам розповісти про проблеми та труднощі, що виникали/виникають під час навчання. Зокрема, анкетування проводиться, щоб дізнатися думку респондентів про:

- перешкоди для участі в освітньому процесі (відсутність світла та Інтернету, повітряні тривоги, низька мотивація до навчання, нестабільний емоційний стан тощо);
- рівень забезпечення комп'ютерною технікою (наявність власного смартфона/планшета/комп'ютера чи ноутбука);
- забезпечення доступу до навчальних матеріалів;
- якість навчального контенту;
- зручність використання онлайн-ресурсів і платформ для здійснення дистанційного навчання тощо.

Ці якісні дослідження враховують реальні фактори, які впливають на освітні втрати, та можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу.

2. Адаптація освітнього процесу до роботи в умовах зміни режимів навчання (онлайн, офлайн в бомбосховищі, офлайн на виїзді):

- визначення конкретних освітніх платформ, комунікаційних онлайн-сервісів і інструментів, за допомогою яких організовується дистанційне навчання;
- розробка гнучкого розкладу занять – долучення до занять цілодобово з можливістю прослухати запис лекції на платформі, виконати завдання, попрацювати в онлайн-бібліотеці;
- складання розкладу додаткових індивідуальних і групових консультацій, в т.ч. офлайн за місцем перебування викладача або виїзду викладача у місце високої концентрації перебування студентів;
- формування індивідуальної освітньої траєкторії з можливістю гнучко вибудовувати власний освітній процес.

3. Організація квазіпрофесійної діяльності студентів для відпрацювання практичних умінь та навичок шляхом співпраці зі стейкхолдерами та запровадження веб-лабораторій та веб-майстерень.

4. Методична підтримка викладачів, яка може реалізовуватися шляхом:

- запровадження сертифікатних програм підвищення кваліфікації в університеті, зокрема «Методичний воркшоп»;
- розроблення методичного конструктора для заняття з використанням інтерактивних методів навчання, цифрових



технологій, технологій штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності та інших інновацій;

5. Розвиток корпоративної згуртованості та психолого-емоційна підтримка викладачів та студентів в умовах вимушеного переміщення:

- зменшення віртуальної дистанції між учасниками освітнього процесу, розширення кола віртуальних ритуалів згуртування університетської спільноти, наприклад онлайн заходи виховного, розважального характеру, флешмоби у соціальних мережах, наприклад «Кава з молодим вченим», або фотофлешмоб до 85-річчя університету на ФБ тощо;

- наданням психологічної допомоги і підтримки, з метою адаптуватися до ситуації та зберегти ментальне та емоційне благополуччя учасників освітнього процесу.

Реалізуючи Стратегію подолання освітніх втрат, адміністрація університету має певні труднощі та бар'єри, які знаходить різноманітні способи подолати. Зокрема,

- кадровий голод вирішується через залучення до гостьових лекцій фахівців інших закладів освіти та фахівців-практиків;

- фінансова автономія закладу частково реалізується за допомогою грантів, проектів, здійснення пошуку фінансових спонсорів та донорів;

- нормативні обмеження розв'язуються через використання автономії університету;

- матеріально-технічна база покращується шляхом укладання угод щодо використання приміщень, технічних засобів, обладнання для навчання та роботи університету, на базу якого було релоковано ДДПУ;

- навчально-методичне забезпечення удосконалюється через залучення викладачів закладу освіти до вивчення міжнародного досвіду, організацію роботи творчих груп для напрацювання якісного, доступного освітнього продукту тощо.

#### **Список використаних джерел**

1. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році / Державна служба якості України. Київ : ДСЯОУ, 2023. 64 с. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf> (дата звернення: 12.12.2024).

2. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. До питання про навчальні втрати : термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/655> (дата звернення: 10.12.2024).

## ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ВОЄННИЙ ЧАС

**Паляренко А. В.**

*Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 20  
Криворізької міської ради*

Дошкільна освіта відіграє важливу роль у розвитку кожної дитини, сприяючи не лише набуттю знань, але й формуванню соціальних навичок, які стануть корисними в подальшому житті. Середовище дитячого садка з його власними правилами стає для дитини, що виховувалась в відносно вузькому колі рідних, серйозним психологічним подразником. Тож не дивно, що не всі діти легко пристосовуються до нового оточення. У зв'язку з повномасштабною війною під час адаптаційного періоду діти дошкільного віку потерпають ще й від термінових змін режиму, тривалого перебування в укриттях, обмежень рухової активності, порушень режиму сну. Підвищення рівня тривожності, втрата контролю над емоціями, яка проявляється у злості, агресії, розпачі та плаксивості відбиваються на самопочутті дітей (поганий сон, втрата апетиту, проблеми із серцем, неврози та інші фізичні прояви) та ускладнюють процес адаптації до дитсадка в цілому. Тому проблема забезпечення психолого-педагогічного супроводу адаптації дитини до дитсадка в умовах військового часу сьогодні є актуальною.

Для дитини початок відвідування садочка – це вже стрес. До того ж діти легко зчитують з поведінки дорослих негативні емоції, пов'язані з війною: страх, тривогу, неспокій, паніку та інші тривожні стани. Дитяча психіка швидко реагує та відбивається на фізичному стані.

Адаптація як явище науковцями вивчається давно і досліджена в різних її проявах. За визначенням Н. Маковецької термін «адаптація» означає пристосування до різних зовнішніх і внутрішніх умов [3]. Адаптація, за О. Терьохіною, – це систематичний процес пристосування до навколишнього середовища, життєдіяльності, відносин. Н. Ватутіна розглядає адаптацію дітей як процес, під час якого вони пристосовуються до характерних умов за допомогою узгоджених дій з новим середовищем, внаслідок чого виникає можливість ефективного керування педагогічним процесом [5]. К. Кощеєва акцентує на тому, що під адаптацією варто розуміти ефективність пристосування до різних умов зовнішнього середовища, що здійснюється на різних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному [5].

Таким чином, адаптація дитини до умов дитячого садка - це пристосування дитячого організму до нової ситуації, в яку потрапляє дитина, переступаючи поріг дитячої установи. Поза сумнівом, садок є новим, ще невідомим простором, із новим оточенням, правилами і стосунками.

Залежно від тривалості адаптаційного періоду та поведінки дитини можна виділити різні ступені адаптації малюка до дошкільного закладу:

- легка (фізіологічна, природна) адаптація – поведінка дитини нормалізується протягом 10–15 днів;

- середня адаптація – поведінка дитини нормалізується протягом 15–30 днів;

- важка патологічна адаптація триває від 2 місяців і більше. У цей період у дитини спостерігаються погіршення апетиту, аж до повної відмови від їжі, порушення сну і сечовипускання, різкі перепади настрою, часті зриви й вередування, істерики. Крім того малюк дуже часто хворіє (хвороба нерідко пов'язана з небажанням дитини йти в дитячий садок). Такі діти в колективі відчувають себе невпевнено, майже ні з ким не граються.

В умовах війни, на фоні воєнних загроз та суспільної напруги, яку вони викликають у дорослих учасників освітнього процесу, адаптивні процеси у дітей дошкільного віку можуть суттєво ускладнюватись. На швидкість перебігу адаптації додатково впливатимуть порушення режиму, необхідність швидко зібратись та переміститись в тимчасове укриття, тривале перебування в обмеженому приміщенні поруч з іншими «чужими» дітьми та дорослими. Звісно, що в укриттях закладів освіти сьогодні створено безпечні умови, проте для маленької дитини перебування в такому специфічному приміщенні не є комфортним.

Цікавими виявились результати анкетування батьків, яких ми попросили поділитись спостереженнями про перебіг адаптації дітей 4-го року життя. 50% батьків зазначили, що адаптація їхньої дитини пройшла без ускладнень. В межах 30 днів, але з певними домовленостями та нетривалими ранковими сльозами – у 33,3% вихованців молодшої групи. Із психосоматичними проявами реагувала на зміну середовища одна дитина.

За спостереженнями батьків їх менші, трирічні діти, які початок війни застали немовлятами, спокійніше реагують на сигнал повітряної тривоги, ніж старші діти. Порушення сну в адаптаційний період зафіксували 8,3% батьків, небажання йти в садок відзначили 41,7% респондентів. На запитання, чому дитина не хоче йти в садок, 58,3% дітей пояснили, що не хочуть

спускатись в укриття. А педагоги наголосили, що трирічні діти отримують найбільший стрес від переривання сну (70%) та прийому їжі в укритті (30%).

До сигналу повітряної тривоги, який в нашому регіоні оголошують інколи по 4–6 разів на день, звикли і дорослі, і малі. І якщо в дитсадку припинення освітнього процесу і переведення дітей в укриття є обов'язковими діями колективу, то в домашніх умовах батьки не завжди реагують на нього навіть за «правилом двох стін» (41,7%). Така неузгодженість дій батьків та працівників закладу викликає у дитини нерозуміння самої ситуації та необхідності термінового переміщення в укриття.

За останній час збільшилась кількість ракетних обстрілів нашого міста і діти неодноразово ставали свідками розривів ракет поруч з їхніми будинками. Ми помітили, що на фоні отриманого стресу малюки стали організованіше реагувати на терміновий перехід в укриття. Ці події безумовно залишили травматичний слід у свідомості дітей. Зрозуміло, що педагоги застосовують психологічні методи, щоб нівелювати їх наслідки. Проте спеціалісти Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) наголошують, що десять відсотків людей, які пережили травматичну подію, пізніше матимуть симптоми психологічної травми, а ще десять відсотків демонструватимуть поведінкові зміни або психологічні розлади, які стануть перешкодою для повноцінної участі в повсякденному житті [4].

Тож дорослі сьогодні можуть спостерігати поведінкові прояви у дитини, яких раніше не було, в тому числі і під час адаптації. Діти 4-го року життя можуть бути більш дратівливими, швидше втомлюватися, не охоче контактують з однолітками та дорослими, не проявляють мовленнєвої активності. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Тому вихователям, необхідно самим постійно пристосовуватися до нових стресочинних умов. Перш за все звертати увагу на настрій дітей, їхній моральний стан, страхи, незвичні прояви у поведінці чи стані здоров'я та дотримуватись наступних порад:

1. Тренуйтеся спускатися в укриття.
2. Грайте в ігри, де іграшки спускаються в підвал і «проговоріть» правила їхньої поведінки в укритті, варіанти того, чим вони можуть там займатися.
3. Запропонуйте дитині створити свій талісман, який буде захищати її під час повітряних тривог в садочку. Можна створити його разом з родиною, щоб малюк мав часточку родинного тепла з собою завжди.
4. Використовуйте вправи на дихання.

5. Веселі вірші, казки, руханки, театралізована діяльність додадуть емоцій та допоможуть відволікти дітей від тривожних звуків (гул двигунів літака, вибухи, сигнал тривоги).

6. Розповідайте дітям історії та казки про янголів-захисників неба та героїв у військовій формі, які охороняють нас щохвилини.

7. Наголошуйте, що вихователі та працівники садочка – друзі, а в небезпеці вони завжди допоможуть.

Увагу батьків хочемо звернути на те, що діти поглинають всі емоції, які демонструють дорослі. Якщо тато і мама вміють контролювати свої емоції, адекватно їх проявляють, вміють справлятися з тривогою, то і діти почуваються безпечніше та комфортніше. Треба розуміти, що війна принесла багато нових страхів нашим дітям. Відтепер кожен гучний звук асоціюється з небезпекою, а перебування поза стінами власної домівки – вихід із зони комфорту. Тому, пропонуємо 14 правил для батьків, щоб адаптація дитини пройшла якомога легше і швидше в умовах воєнного часу [4]:

1. Плануйте початок відвідування дитиною садка в теплу пору року, коли діти більшість часу проводять на прогулянці.

2. За тиждень-два починайте привчати дитину до того режиму, який встановлено в садочку і вводьте в раціон дитини ті страви, які готують в садочку.

3. Навчіть елементарним навичкам самообслуговування.

4. Сформувані позитивну установку на садочок. Поясніть, що це – безпечне і цікаве місце, а кожен його працівник – друг.

5. Не обманюйте дитину, навіть з гуманною метою. Пояснюючи «дорослі» речі, особливо про безпеку, добирайте зрозумілі дитині слова та приклади з її досвіду.

6. Навчіть дитину відпускати маму, гратися самій іграшками.

7. Навчіть елементарним навичкам спілкування: вітатись, посміхатись, просити дозволу на певні дії, в тому числі просити про допомогу.

8. Спілкуйтеся з вихователями та працівниками садка з повагою і доброзичливо. Поясніть дитині зміст розмови, під час якої вона була присутня.

9. Обов'язково прощайтесь з малюком, не тікайте, залишаючи дитину.

10. Не порушуйте звичок дитини на перших порах, навіть поганих (смоктання пальця, соски і т.п.). Але прислухайтеся до фахових порад вихователів з їх виправлення.

11. Проявляйте увагу, ласку, тепло. Обіймайте дитину під час вечірньої зустрічі.

12. Якщо дитині важко розлучатися з мамою, дозвольте відводити її до дитсадка татові, бабусі чи іншим дорослим членам родини, з ким у неї гарний контакт.

13. Пам'ятайте, дитина відчуває вашу тривогу! Інколи краще про свій стан поговорити з нею, ніж приховувати.

14. Приймайте почуття дитини. «Виключіть» повчання та нарікання.

Адаптація дитини до дитсадка під час війни – це складний та багатограний процес, який потребує уваги спеціалістів та батьків. Важливу роль відіграють безпечне середовище, психологічна підтримка та встановлення довірливих відносин усіх членів колективу з дитиною. Почуття страху, тривоги ускладнюють процес адаптації. Допомогти вихованцям впоратися з емоціями у процесі цікавих ігор або в душевній розмові, враховуючі індивідуальні потреби дитини – задача дитсадка в адаптаційний період.

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf).
2. Все про адаптацію. Київ : Благод. фонд «Перше вересня», 2004. 120 с.
3. Сахно О.В., Гурковська Т.Л. Забезпечення гуманної адаптації малюка до дитячого садка: про що мають пам'ятати дорослі. *Практичний психолог : дитячий садок*. 2015. № 5. С. 4–9.
4. Як війна впливає на психічне здоров'я дітей? URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/>
5. Ясінська Х. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Психолог дошкілля*. 2007. №4. С. 5–7.

## **ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Петренко А. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Плахотський О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Сучасний світ стрімко розвивається, а разом з ним змінюються і вимоги до освіти. Цифрові технології проникають у всі сфери нашого життя, і освіта не є винятком. Завдання учителя

на сьогодні – це не просто передача знань і виховання молодого покоління, а й вміння зробити це за допомогою цифрових технологій. Цифрові інструменти стають незамінними помічниками в роботі педагога, допомагаючи зробити навчання більш цікавим, ефективним та інтерактивним.

Для учнів початкової школи цифрові інструменти стають не лише засобом навчання, а й захопливою грою, що відкриває двері в світ знань. Майбутнє учнів – це інформаційне суспільство. Вислів «Навчити людину жити в інформаційному світі – найважливіше завдання сучасної школи» має стати визначальним у роботі кожного сучасного вчителя. У даній статті вашій увазі пропонуються ефективні інструменти для вчителів початкових класів [5].

Цікавим застосунком є інтерактивні дошки, які здатні перетворити звичайний урок на захопливу інтерактивну гру. Учні можуть малювати, писати, переміщувати зображення прямо на дошці, що робить навчання більш наочним та дає можливість дітям легко засвоювати новий матеріал [1].

Широкого застосування в умовах дистанційного навчання набули різноманітні мобільні додатки розроблені для вивчення математики, читання, української та англійської мов та інших предметів в ігровій формі. До уваги пропонують наступні додатки:

ABCmouse та Duolingo – додатки, що надають широкий спектр інтерактивних ігор для розвитку фонематичного слуху, розпізнавання букв та слів, а також для навчання читання [6].

Khan Academy Kids застосунок з різноманітними завданнями для розвитку читання, математики, творчості та соціальних навичок [2].

Mathletics – програма, що містить тисячі математичних завдань різних рівнів складності та дозволяє учням закріпити свої знання з математики.

З розвитком сучасних технологій, вчителі отримали доступ до великої кількості онлайн-платформ, які допомагають в організації навчального процесу, розширенні знань і підвищенні кваліфікації. Такі ресурси дозволяють не тільки полегшити роботу вчителів, а й зробити уроки більш інтерактивними та захопливими для учнів. Розглянемо деякі з них:

Edmodo – це соціальна платформа, яка надає можливість вчителям, учням та батькам спілкуватися, обмінюватися матеріалами та організовувати навчальний процес. Вона працює за принципом соціальної мережі, де вчителі можуть створювати групи, додавати завдання, проводити опитування та ділитися навчальними ресурсами.

Основні функції Edmodo включають:

- створення груп для класів або предметів;
- завантаження матеріалів та домашніх завдань;
- надання зворотного зв'язку в режимі реального часу;
- спілкування з батьками через спеціальний інтерфейс.

Edmodo також має інструменти для оцінювання та аналітики, що дозволяє відстежувати успішність учнів і коригувати навчальний процес.

Платформа Google Classroom є одним із найпопулярніших інструментів для вчителів і шкіл у всьому світі. Вона дозволяє організовувати дистанційне навчання, взаємодіяти з учнями, призначати завдання та тестування. Вчителі можуть створювати курси, завантажувати матеріали та здійснювати оцінювання результатів. Основні переваги Google Classroom:

Простий та зручний інтерфейс.

- інтеграція з іншими сервісами google (google docs, google drive тощо);
- можливість додавати завдання, тести, посилання на відео та ресурси;
- зворотний зв'язок з учнями через коментарі та оцінки.

Цей ресурс ідеально підходить для організації як дистанційного навчання, так і підтримки навчального процесу у класі.

Освітня платформа для вчителів JustClass – це інноваційна цифрова платформа для вчителів, що створена спеціально для української аудиторії. Вона дозволяє організовувати уроки, автоматизувати перевірку домашніх завдань і контролювати прогрес учнів. Особливістю платформи є велика база готових завдань з різних предметів для 1–11 класів.

Основні переваги:

- автоматична перевірка завдань;
- понад 45 000 інтерактивних вправ;
- контроль часу для запобігання списуванню;
- зручний інтерфейс для дистанційного навчання.

JustClass допомагає вчителям зекономити час на перевірці робіт та забезпечує якісну взаємодію між учителем і учнем [3].

Створення якісних навчальних відео стало невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Вони дозволяють зробити навчання більш інтерактивним, доступним та ефективним.

Найпопулярнішими інструменти для створення навчальних відео є: Camtasia – один з найпопулярніших інструментів для створення навчальних відео. Дозволяє записувати екран, додавати анімації, субтитри та інтерактивні елементи. Screencast-O-Matic – проста у використанні програма для запису екрану, яка



ідеально підходить для новачків. Дозволяє швидко створювати короткі навчальні відео. OBS Studio – безкоштовна програма з відкритим кодом, яка пропонує широкі можливості для запису екрану та веб-камери. Ідеальний варіант для користувачів, які хочуть мати повний контроль над процесом запису. Adobe Premiere Pro – професійний інструмент для відеомонтажу з широким набором функцій. Дозволяє створювати високоякісні відео з ефектами та переходами. Powtoon: Дозволяє створювати анімовані відео без необхідності в навичках анімації. Має велику бібліотеку шаблонів та персонажів [4].

А доступ до онлайн-енциклопедій та словників допоможе учням розширювати свій кругозір, проводити дослідження та урізноманітнить ваш урок.

Цифрові технології покращують будь-який вид навчальної діяльності та відкривають нові можливості. Розглянемо деякі аспекти успішного впровадження їх у навчальний процес:

*Індивідуалізація навчання.* Цифрові інструменти дозволяють створювати індивідуальні навчальні траєкторії для кожного учня, враховуючи його темпи навчання, інтереси та особливості.

*Мотивація до навчання.* Інтерактивні завдання, ігри та мультимедійні матеріали роблять навчання більш цікавим та захоплюючим, що підвищує мотивацію учнів.

*Розвиток критичного мислення.* Завдяки цифровим інструментам учні навчаються аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та робити висновки.

*Співпраця та комунікація.* Цифрові інструменти допомагають розвинути в учнів навички співпраці та комунікації, дозволяючи їм працювати в групах, обмінюватися ідеями та знаннями. Для організації колективної праці та навчання учнів стануть у нагоді інструменти спільної роботи та сервіси відеоконференцій, а спільний доступ до інформації полегшить співпрацю у спільних проєктах [5].

Засвоєння молодшими школярами навичок роботи з цифровими інструментами є необхідною умовою їх успішної адаптації в сучасному суспільстві. Застосування цифрових технологій вчителем початкової школи надасть дітям можливості для обговорення шкільних тем у форумах та соціальних мережах, спостереження, роботи з кейсами. Інтерактивні вправи й віртуальні тренажери допоможуть розвинути в учнів навички самостійної роботи.

Цифрові інструменти відкривають перед учителями початкових класів нові можливості для створення ефективного та цікавого навчального процесу. Однак, важливо пам'ятати, що

цифрові технології – це лише інструмент, а головне – це вчитель, який вміє їх використовувати. Завдяки грамотному застосуванню цифрових інструментів можна підвищити якість освіти та підготувати учнів до життя в цифровому світі.

#### **Список використаних джерел**

1. 12 інтерактивних онлайн-дошок для дистанційного навчання та спільної роботи. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4181-12-interaktyvnykh-onlain-doshok-dlia-dystantsiinoho-navchannia-ta-spilnoi-roboty>.

2. 10 найкращих навчальних додатків для дітей у 2023 році. URL: [https://znayshov.com/News/Details/10\\_naikrashchykh\\_navchalnykh\\_dodatktiv\\_dlia\\_dit\\_ei\\_u\\_2023\\_rotsi](https://znayshov.com/News/Details/10_naikrashchykh_navchalnykh_dodatktiv_dlia_dit_ei_u_2023_rotsi).

3. Онлайн платформи для вчителів : Топ 5 корисних ресурсів / М. Коваль. URL: <https://www.educ.com.ua/biblioteka/onlain-platformi-dlya-vchiteliv-top-5-korisnih-resursiv.html>.

4. Інструменти для створення навчальних відео : огляд для педагогів. URL: [https://znayshov.com/News/Details/instrumenty\\_dlia\\_stvorennia\\_navchalnykh\\_vidео\\_ohliad\\_dlia\\_pedahohiv](https://znayshov.com/News/Details/instrumenty_dlia_stvorennia_navchalnykh_vidео_ohliad_dlia_pedahohiv).

5. Цифрові інструменти вчителя : функції, переваги, застосування / Б. Говорун. URL: <https://osvita.ua/school/method/91206/>.

6. 20 освітніх онлайн-платформ для дистанційного навчання. URL: [https://educationpakhomova.blogspot.com/2021/10/20.html#google\\_vignette](https://educationpakhomova.blogspot.com/2021/10/20.html#google_vignette).

## **ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ЯК ФЕНОМЕН РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ**

**Помирча С. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Пристинська В. В.**

*Слов'янський опорний заклад загальної середньої освіти  
I–III ступенів Слов'янської міської ради Донецької області*

Педагогіка партнерства є провідним аспектом Нової української школи (НУШ), яка базується на таких принципах: повага до особистості, доброзичливості, позитивному підході, взаємодовіру між усіма учасниками освітнього процесу (діти-вчитель-батьки), де пріоритетом у стосунках стає взаємодія та взаємоповага, а також розподілене лідерство, що включає проактивність, право на вибір і відповідальність за нього, а також зв'язки; принципи соціального партнерства, які включають рівність сторін, добровільне прийняття зобов'язань і виконання домовленостей. [4, с. 14]. Ідеї педагогіки партнерства не виникли на порожньому місці. Її витоки знаходяться у безцінній педагогічній спадщині вітчизняних і зарубіжних філософів, педагогів та психологів, які заклали фундамент гуманної педагогіки та педагогіки співробітництва.

Педагогіка партнерства передбачає застосування особистісного діалогу як основної форми освітнього процесу, сприяючи обміну думками, враженнями та моделюванню життєвих ситуацій. Вона також включає спеціально розроблені ситуації для вибору, підтримки успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання [1, с. 38].

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, було зроблено висновок, що педагогіка партнерства має глибоке історичне коріння. Однак, незважаючи на активні дискусії стосовно її сутності, принципів, сучасних тенденцій розвитку та перспектив, питання періодизації історичного шляху педагогіки партнерства залишається недостатньо дослідженим.

Підготовчий етап формування педагогіки партнерства охоплює період від античності (V ст. до н.е.) до 80-х років XX століття. Цей період відзначається переходом від розрізаних ідей та поглядів античних філософів, педагогів і представників гуманістичної педагогіки щодо гуманного ставлення до дитини до систематичного дослідження окремих аспектів цього явища. У цей період почали з'являтися наукові концепції та теорії, які згодом стали основою для розробки теорії педагогіки партнерства.

Незважаючи на те, що у філософських учення Сократа (469–399 рр. до н.е.), Демокріта (460–370 рр. до н.е.), Платона (427–347 рр. до н.е.) та Арістотеля (384–322 рр. до н.е.) важко знайти пряму підтримку ідеї партнерства між учителем і учнем, ця концепція неявно присутня у їхніх принципах природовідповідності. Вони наголошували на необхідності індивідуального підходу до дитини під час навчання та виховання, врахування її інтересів та духовних якостей, а також на важливості емоційного залучення учня для відкриття нових цінностей та відносин.

Представники гуманістичної педагогічної традиції Стародавньої Греції пропонували навчатися в умовах «безумовної любові», що згодом у педагогіці стало відомим як «навчання в полі любові.» [3, с. 98]. У філософських трактатах пропагувалося відмова від примусу та насильства, а також визнання переконання найефективнішим засобом виховання, знайшли відгук ще в античні часи. Наслідує думки великого філософа, деякі аспекти сократівської педагогіки були залучені Я. Коменським до «Великої дидактики».

У період Відродження (XV–XVII ст.) гуманізм уперше проявився як культурний рух, що представляв цілісну систему поглядів і став важливим напрямом суспільної думки в Західній Європі. Виховання знову звернуло увагу на дитину, її здібності, інтереси та прагнення. Основними проблемами того часу стали

повага до особистості дитини та забезпечення реального змісту освіти.

Педагог Ж.-Ж. Руссо (1712–1778) радив педагогам уникати насильства над дитиною та не пригнічувати її особистість, а навпаки, заохочувати розвиток її природних сил і здібностей. Урок, на його думку, повинен бути винагородою, а не важким обов'язком, а головне в навчанні – це прагнення до успіху. Визначаючи принципи виховання, відомий французький просвітник рекомендував вихователям допомагати дітям і надавати їм більше справжньої свободи.

Відомий швейцарський педагог Й. Песталоцці (1746–1827) відстоював ідею гуманного виховання і доброзичливого ставлення до дітей. Це передбачало, що дитина повинна самостійно формувати свою особистість, усвідомлюючи свої індивідуальні особливості під час зростання та розвитку.

Підтримуючи думки своїх попередників, український філософ, поет і педагог Г. Сковорода (1722–1794) вважав, що завдання наставника полягає в ненав'язливій і делікатній допомозі людині, яка шукає своє істинне покликання і розвиває свою «спорідненість».

Варто зазначити, що проблема гуманістичного виховання молоді особливо гостро піднімалася в історії прогресивної вітчизняної педагогіки у ХІХ столітті, коли в освіті домінували деспотизм та авторитарна модель виховання. гідно з К. Ушинським (1824–1870). Теорія виховання, на думку педагога, має спиратися на принципи творчої самостійності та вільного розвитку, а також на вплив позитивного прикладу і раціональній діяльності дитини, де вчитель виявляє свою любов до людини і створювали атмосферу комфорту і доброзичливості.

Настанови на партнерство в школі глибоко вкорінені в національній педагогічній традиції. У педагогічній концепції А. Макаренка (1888–1939) основне завдання педагога не полягало в впливі на дитину, а в сприянні її розвитку та стимулюванні правильного напрямку цього розвитку для розкриття сил і здібностей кожної особистості.

Отже, думки науковців, в руслі окресленого питання, дають підстави стверджувати, що підготовчий період становлення педагогіки партнерства заклав основу, на якій у другій половині ХХ століття були сформовані теорії та концепції співпраці між вчителем і учнем під час освітнього процесу. Наступний етап підготовчого періоду (1950-ті – середина 1980-х років) відзначався більш систематичним вивченням окремих аспектів окресленої проблеми, а також розробкою теоретичних аспектів педагогіки

співробітництва, яка, у свій час, стала підґрунтям для формування уявлень про педагогіку партнерства.

Таким чином, мета професійного зростання майбутнього вчителя початкової школи має бути спрямована від інформаційного просвітництва до реалізації життєтворчої та культуротворчої місії: педагог може виконувати ролі коуча, тренера, ментора, тьютора або фасилітатора в залежності від складності завдань, що ставляться перед ним.

#### **Список використаних джерел**

1. Білецька І.О., Коберник О.М. Педагогіка партнерства та її реалізація в творчій спадщині В. Сухомлинського. *Наукові записки. Серія Педагогічні науки*. 2018. Вип. 171. С. 34–39.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Редькина Л., Вишневыкий В. Исторический аспект развития принципов педагогики. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskiy-aspekt-razvitiya-printsipov-pedagogiki/viewer>.
4. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>.

## **ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

**Прошина А. Р.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Федь І. Є.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Проведення констатувального етапу нашого експериментального дослідження передбачає визначення вихідного рівня сформованості громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за традиційних умов навчання. Експеримент проводився протягом 2023–2024 навчального року у 3–А класі Новоселівського ліцею с. Українського Синельниківського району Дніпропетровської області. Експериментом охоплено по 21 учню початкової школи 3–А та 3–Б класів.

Метою констатувального експерименту було перевірити початковий рівень сформованості громадянської компетентності здобувачів початкової освіти.

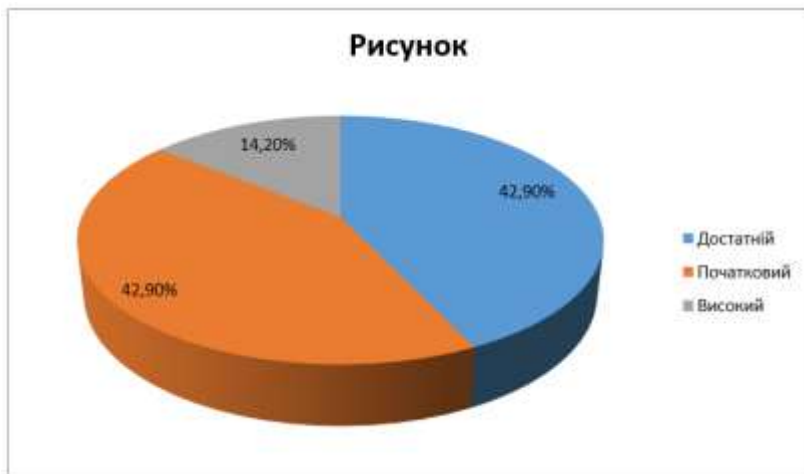
Тестування на виявлення рівня сформованості когнітивного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти. 7 тестових запитань.

Таблиця 1

**Показники рівнів сформованості когнітивного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування**

Рівень	Кількість учнів	Процентне співвідношення
Високий	3 чол.	14,2%
Достатній	9 чол.	42,9%
Початковий	9 чол.	42,9%

З таблиці 1 бачимо, що здобувачі початкової освіти мають достатній та початковий рівні сформованості когнітивного компонента громадянської компетентності, який складає по 42,9% від загальної кількості учнів класу (див. рис. 1).



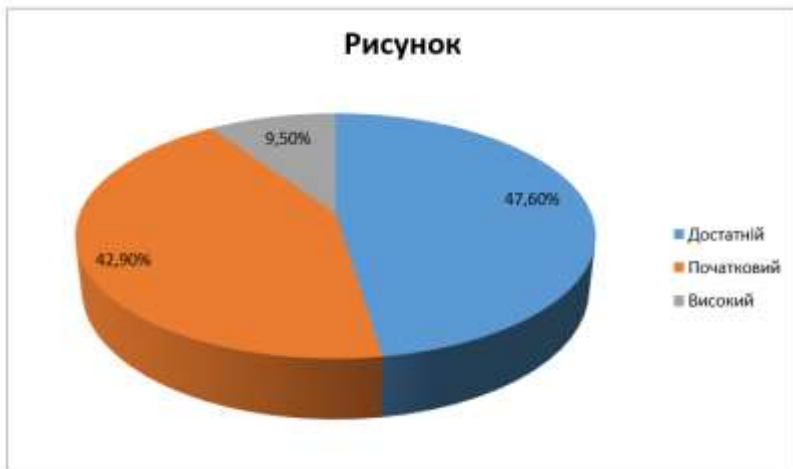
*Рисунок 1. Рівні сформованості когнітивного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування*

На наступному етапі було проведено анкетування на виявлення рівня сформованості емоційно-ціннісного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти. Загальна кількість 8 запитань анкети.

Таблиця 2

**Показники рівнів сформованості емоційно-ціннісного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування**

Рівень	Кількість учнів	Процентне співвідношення
Високий	2 чол.	9,5%
Достатній	10 чол.	47,6%
Початковий	9 чол.	42,9%



*Рисунок 2. Рівні сформованості емоційно-ціннісного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування*

Провівши аналіз відповідей, можна дійти невтішного висновку, що достатній рівень зафіксовано в 47,6% здобувачів початкової освіти. Ця група показала недостатньо точні ставлення до ієрархії загальнолюдських цінностей, ситуативно виконують доручені їм справи, часто не в термін або погано. Не завжди присутня в учнів правильна оцінка своїх вчинків та вчинків товаришів, не завжди хлопці відповідають за свої вчинки. Емоційно-ціннісний компонент сформований лише на рівні емоційного (формального) прийняття цінностей, обговорюваних під час уроку, їх пояснення, застосування і включення у власну систему цінностей.

У 9,5% учнів зафіксовано високий рівень, оскільки вони мають найчіткіші уявлення про загальнолюдські цінності, про потребу громадянської позиції.

Завжди виконують доручену справу вчасно та добре. Виявляють здатність до самооцінювання та самоконтролю.

Початковий рівень сформованості емоційно-ціннісного компонента громадянської позиції зафіксовано у 42,9% учнів. Вони не мають уявлення про ієрархію загальнолюдських цінностей, відсутня потреба у прояві громадянської позиції, не виконують доручену справу або не доводять до кінця.

Для виявлення рівня сформованості діяльнісного компонента громадянської компетентності здобувачам початкової освіти було запропоновано ситуативні вправи.

*Таблиця 3*

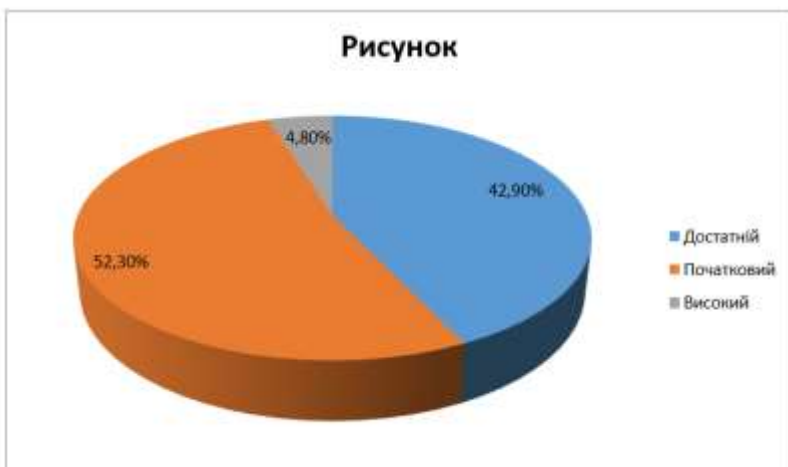
**Показники рівнів сформованості діяльнісного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ**

Рівень	Кількість учнів	Процентне співвідношення
Високий	1 чол.	4,8%
Достатній	9 чол.	42,9%
Початковий	11 чол.	52,3%

Діагностика показала такі результати: високий рівень – 4,8% здобувачів початкової освіти, бо вони беруть активну участь у всіх суспільних справах, незважаючи на власний час, відповідально виконують доручення, виявляють інтерес до суспільного життя, виступають зачинателями багатьох справ, не прагнучи отримати за це ніякого визнання. Вони з бажанням взаємодіють з іншими людьми (включаючи толерантність), та працюють у групі, команді; достатній рівень – 42,9% учнів, бо вони не виявляють особливої активності у житті, але доручення виконують за наявності інтересу. Іноді самі починають нову справу. Без бажання взаємодіють з іншими людьми (включаючи толерантність), та працюють у групі, команді (при необхідності); початковий рівень – 52,3% учнів, бо вони безвідповідально ставляться до доручень чи ухиляються від них. Не бажають брати участь у суспільно корисних заходах. Порушують дисципліну та правопорядок, потребують постійного контролю, ненадійні. Не вміють взаємодіяти з іншими людьми (включно з толерантністю), працювати в групі, команді.

Діагностика рівня сформованості діяльнісного компонента громадянської компетентності представлено на рисунку 3.





*Рисунок 3. Рівні сформованості діяльнісного компонента громадянської компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ*

Розглянемо наочне співвідношення рівнів сформованості громадянської компетентності учнів у таблиці 4.

*Таблиця 4*

**Рівні сформованості громадянської компетентності здобувачів початкової освіти (%)**

Компоненти	Рівні		
	Високий	Достатній	Початковий
Когнітивний	14,2%	42,9%	42,9%
Емоційно-ціннісний	9,5%	47,6%	42,9%
Діяльнісний	4,8%	42,9%	52,3%

Таким чином, аналіз експериментальних даних свідчить про достатній та початковий рівні сформованості громадянської компетентності у здобувачів початкової освіти. Що зумовлено, на наш погляд, низьким рівнем мотивації на активну громадську діяльність, відсутністю знань, умінь та навичок громадянської поведінки, низьким рівнем розуміння того, в якій сфері життя необхідні навички громадянської поведінки. Усе це дозволяє зробити висновок про необхідність впровадження системи вправ, спрямованих на формування громадянської компетентності у здобувачів початкової освіти.

**Список використаних джерел**

1. Бібік Н. Природничі науки у початковій школі : методологічні основи. Київ : Либідь, 2021.

## **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ДО ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ В НАВЧАЛЬНО ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

*Пшеничний М. В.*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

*Цибулько Г. Я.*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

У дослідженні представлені і виявлені педагогічні умови формування компетентностей до ефективного застосування засобів і наочності у навчально-виховному процесі школи, використовуючи можливості педагогічної практики, самостійної роботи і спецкурсів, з метою вдосконалення підготовки майбутніх вчителів трудового та професійного навчання.

Сучасні технології навчання у вищому навчальному закладі зорієнтовані на створення умов для самовираження і саморозвитку студента.

З метою вдосконалення підготовки майбутніх учителів трудового та професійного навчання, як засвідчує теоретичний аналіз, необхідно виявити і дослідити педагогічні умови формування компетентностей до ефективного застосування засобів наочності у навчально-виховному процесі школи. Важливе місце у низці педагогічних умов формування у студентів системи знань, умінь та навичок у сучасній школі займає педагогічна практика, самостійна робота та спецкурси [1].

Питання розробки і визначення оптимальних педагогічних умов формування компетентностей студентів до використання засобів наочності у майбутній педагогічній діяльності розглядалися у працях Л. Панченка, М. Духовної, Л. Григоренка, М. Дьяченко, Л. Кандибович та інших.

Ці автори визначали внутрішні та зовнішні педагогічні умови формування у студентів системи знань, умінь та навичок використовувати засоби наочності у сучасній школі. З метою вдосконалення підготовки майбутніх вчителів трудового та професійного навчання необхідно виявити і дослідити педагогічні умови формування їхніх компетентностей до ефективного застосування засобів і наочності в навчально-виховному процесі

школи, використовуючи можливості самостійної роботи, педагогічної практики і спецкурсів.

Формування педагогічних умінь у майбутніх вчителів трудового та професійного навчання можливість застосовувати засоби наочності на педагогічній практиці передбачає психолого-педагогічне спрямування їх на ефективне використання засобів наочності викладачами психолого-педагогічних, фахових дисциплін та методистами педагогічної практики [5].

Згідно навчальних програм під час проходження педагогічної практики студенти повинні оволодіти основами професійно-педагогічних умінь [4]. Планування навчальних заходів з використанням засобів наочності складається з системи знань, умінь та навичок які дають можливість використовувати засоби наочності у сучасній школі.

З метою вдосконалення підготовки майбутніх вчителів трудового та професійного навчання необхідно виявити і дослідити педагогічні умови формування їхніх компетентностей до ефективного застосування засобів і наочності в навчально-виховному процесі школи, використовуючи можливості самостійної роботи, педагогічної практики і спецкурсів.

Формування педагогічних умінь у майбутніх вчителів трудового та професійного навчання дають можливість застосовувати засоби наочності на педагогічній практиці передбачає психолого-педагогічне спрямування їх на ефективне використання засобів наочності викладачами психолого-педагогічних, фахових дисциплін та методистами педагогічної практики. Згідно програм під час проходження педагогічної практики студенти повинні оволодіти основами професійно-педагогічних умінь [3].

Планування навчальних заходів з використанням засобів наочності складається з присутністю всіх студентів, які проходять педагогічну практику у даному навчальному закладі. При оцінці результатів усіх видів педагогічної практики студентів доцільно враховувати знання, уміння і навички при роботі з засобами наочності під час проведення уроків чи виховних заходів.

Практика показує, що перелічені фактори позитивно впливають на організацію, проведення та результативність педагогічної практики і одночасно усієї системи підготовки майбутніх учителів за фахом обраної спеціальності.

З метою підвищення рівня компетентності майбутніх учителів трудового навчання до практичного застосування засобів наочності нами був проаналізований спецкурс «Засоби наочності у навчально-виховному процесі школи», який викладався замість традиційного курсу «Технічні засоби

навчання». В основу програми спецкурсу, тематичний план якого подано покладено модель педагогічних умінь застосовувати засоби наочності у навчально-виховному процесі для вчителя трудового навчання.

При оцінці результатів усіх видів педагогічної практики студентів доцільно враховувати знання, уміння і навички при роботі з засобами наочності під час проведення уроків чи виховних заходів.

Практика показує, що перелічені фактори позитивно впливають на організацію, проведення та результативність педагогічної практики і одночасно усієї системи підготовки майбутніх учителів за фахом обраної спеціальності.

До змісту цих лабораторно-практичних занять увійшли такі основні питання: педагогічні можливості приладів світлової проекції; вимоги санітарно-гігієнічних та організаційно-технічних норм до застосування приладів світлової проекції; методичні особливості застосування технічних засобів статичної проекції у середніх класах при викладанні різних дисциплін;

На лабораторно-практичному занятті, де розглядалися звукові засоби навчання студенти опрацювали такі питання: педагогічні можливості звукових засобів навчання під час вивчення різних дисциплін у IV–IX класах сучасної школи; організаційно-технічні вимоги до застосування технічних засобів запису та відтворення звуку у молодших класах; вивчення будови магнітофонів та програвачів (згідно інструкцій); складання плану-конспекту уроку, на якому передбачається використати звукові засоби навчання; самостійне виготовлення дидактичних посібників за обраною темою фахової дисципліни [3].

У ході вивчення спецкурсу, крім лекцій та лабораторно-практичних занять, широко практикувалася самостійна робота студентів, індивідуальні завдання, бажаним пропонувалася робота над рефератами. Ці форми роботи сприяли розширенню обсягу знань студентів з питань використання засобів наочності та міцному засвоєнню знань і реалізації потреби в їх постійному поповненні. З метою удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів трудового і професійного навчання доцільними є пропозиції, які нами конкретизовані, обов'язковим є формування педагогічних умінь використання засобів наочності у навчально-виховній роботі при проходженні студентами педагогічної практики, виконання самостійної роботи. Під час проходження педагогічної практики обов'язково планувати навчальні заходи з використанням засобів наочності; планування виховних заходів (тематичних зустрічей, диспутів і т.п.) також обов'язкове з використанням ТЗН.

### Список використаних джерел

1. Белікова М., Гаврілова Л. Мультимедійні навчальні засоби підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. 80 с.
2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом оригамі : навч. посіб. Тернопіль : Богдан, 2014. 64 с.
3. Виховуємо у праці : метод. посіб. / Л.А. Гуцан, О.Л. Морін, З.В. Охріменко ; за ред. Л.А. Гуцан. Київ, 2019. 92 с.
4. Гуржій А.М., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л. Формування професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій : монографія. Київ ; Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2015. 464 с. URL: [http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/473/Monografiya\\_2015.pdf?sequence=3&isAllowed=y](http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/473/Monografiya_2015.pdf?sequence=3&isAllowed=y).
5. Дем'янчук О.Н., Саварин П.В. Застосування медіа-технологій викладачами технічних дисциплін у професійній діяльності : навч. посіб. для студ., магістр., асп. та пед. і наук.-пед. працівників вищ. навч. закл. України. Луцьк : Ред.-вид. від. Луцького НТУ, 2016. 203 с.

## ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Рибалко І. М.*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

*Федь І. Є.*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Протягом 2023–2024 н. р. на базі ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3 м. Костянтинівки Донецької області проводилася дослідна робота в 4 «Б» та 4 «В» класах, які мають однакову кількість учнів – 23.

Констатувальний етап нашого дослідження має на меті визначення вихідного рівня сформованості соціальної компетентності в учнів початкової школи за традиційних умов навчання.

Анкетування на визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти.

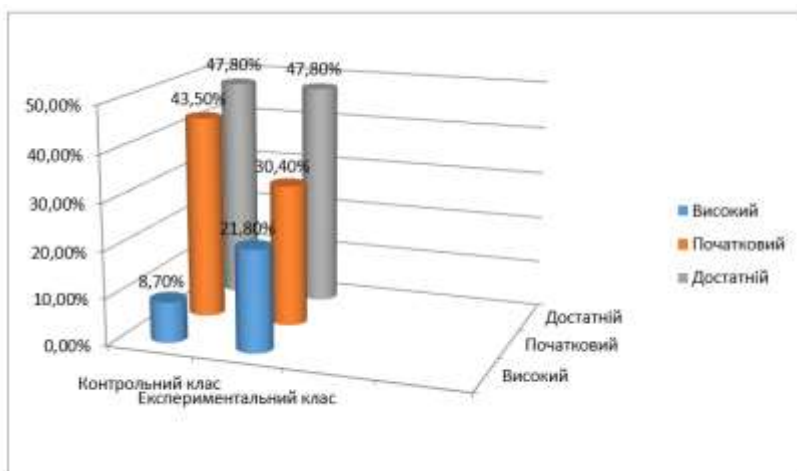
*Таблиця 1*

### Показники рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий
Чоловік	2/5	11/11	10/7

Контрольний	8,7%	47,8%	43,5%
Експериментальний	21,8%	47,8%	30,4%

На підставі даних таблиці 1 бачимо, що більшість здобувачів експериментального класу мають достатній рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компонента соціальної компетентності, що становить 47,8% від загальної кількості учнів класу. В контрольному класі спостерігаємо майже однакові показники достатнього та початкового рівнів сформованості даного компонента соціальної компетентності, який складає 47,8% та 43,5% від загальної кількості учнів 4–В класу (див. рис. 1).



*Рисунок 1. Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами анкетування*

Далі було проведено тестування на виявлення рівня сформованості знанієвого компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти.

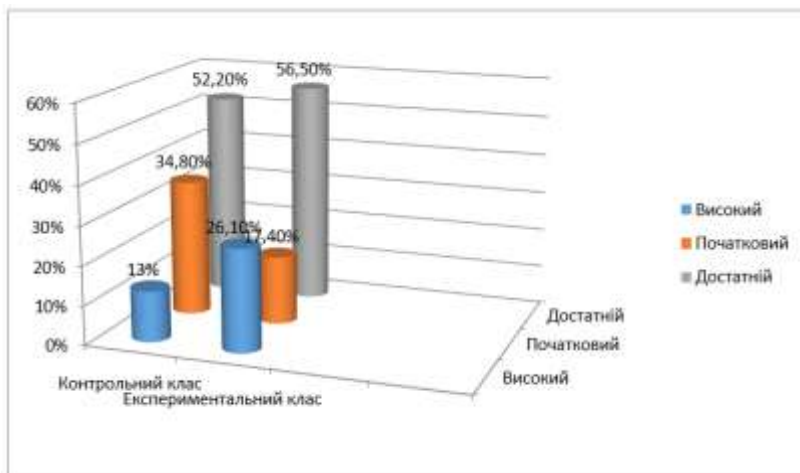
*Таблиця 2*

**Показники рівнів сформованості знанієвого компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування**

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий

Чоловік	3/6	12/13	8/4
Контрольний	13%	52,2%	34,8%
Експериментальний	26,1%	56,5%	17,4%

На підставі даних таблиці 2 бачимо, що більшість здобувачів контрольного та експериментального класів мають середній рівень сформованості знанієвого компонента соціальної компетентності, який становить 52,2% та 56,5% від загальної кількості учнів класу (див. рис. 2).



*Рисунок 2. Рівні сформованості знанієвого компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами тестування*

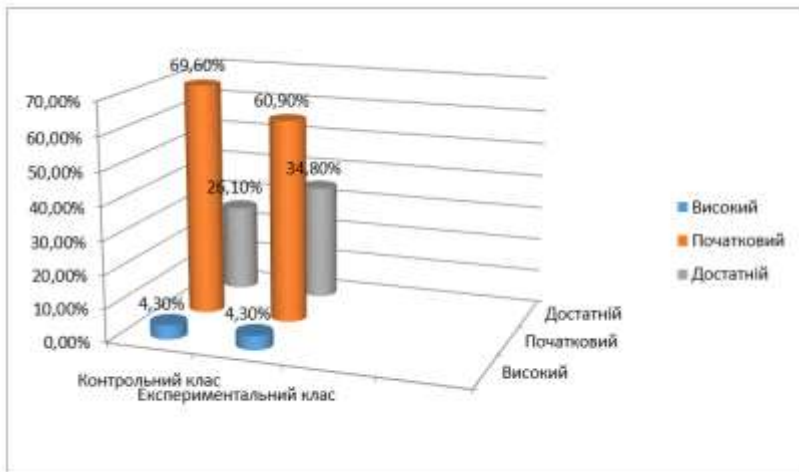
Для виявлення рівня сформованості поведінково-діяльнісного компонента соціальної компетентності здобувачам початкової освіти було запропоновано ситуативні вправи.

*Таблиця 3*

**Показники рівнів сформованості поведінково-діяльнісного компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ**

Кількість учнів/ Класи	Рівень		
	Високий	Достатній	Початковий
Чоловік	1/1	6/8	16/14
Контрольний	4,3%	26,1%	69,6%
Експериментальний	4,3%	34,8%	60,9%

У ході проведення ситуативних вправ можемо спостерігати, що здобувачі контрольного (69,6%) та експериментального (60,9%) класів мають початковий рівень сформованості поведінково-діяльнісного компонента соціальної компетентності.



*Рисунок 3. Рівні сформованості поведінково-діяльнісного компонента соціальної компетентності здобувачів початкової освіти за результатами ситуативних вправ*

У ході експерименту нами було проведено тестування, анкетування та виконання ситуативних вправ. При вивченні рівня сформованості соціальної компетентності щодо мотиваційно-ціннісного компонента було виявлено, що учні в експериментальному класі мають достатній рівень (47,8%), проте у контрольному класі спостерігаємо приблизно однакові показники достатнього (47,8% та початкового (43,5%) рівнів. Розглядаючи рівень сформованості соціальної компетентності знанієвого компонента, можемо сказати, що діти експериментального та контрольного класів мають достатній рівень 52,2% і 56,5%. У поведінково-діяльнісному компоненті контрольного та експериментального класів переважає початковий (69,6% і 60,9%) рівень сформованості соціальної компетентності.

Проаналізувавши дані, стало зрозуміло, що учні з початковим рівнем сформованості соціальної компетентності, не заперечують навчання, вони навчаються, тому що треба вчитися, але без жодного інтересу, без аналізу своїх дій. Учні з достатнім рівнем характеризуються переважно самостійними висновками.



Самостійна діяльність – дії за алгоритмом роботи репродуктивного типу. Учні з високим рівнем сформованості соціальної компетентності легко й активно орієнтуються на уроці при вивченні нового матеріалу, самостійно виділяють ключові поняття. Найчастіше ці діти допомагають іншим у навчанні. Швидко та якісно виконують завдання.

Таблиця 4

**Результати дослідження рівнів соціальної компетентності здобувачів початкової освіти (%)**

Компоненти	Класи					
	Контрольний клас			Експериментальний клас		
	До експерименту			До експерименту		
	В	Д	П	В	Д	П
Мотиваційно-ціннісний	8,7	47,8	43,5	21,8	47,8	30,4
Знанієвий	13	52,2	34,8	26,1	56,5	17,4
Поведінково-діяльнісний	4,3	26,1	69,6	4,3	34,8	60,9

Таким чином, проведений нами аналіз дозволяє говорити, що рівень соціальної компетентності у здобувачів початкової освіти є недостатнім для повноцінного процесу навчання та для повноцінного розвитку учня.

Отримані дані визначають необхідність розробки експериментальної моделі формування соціальної компетентності здобувачів початкової освіти з підвищенням мотивації учнів до спілкування, розширенням інтелектуальної сфери у рамках взаємодії, у тому числі розвитком навички самоаналізу у практичній діяльності.

**Список використаних джерел**

1. Бібік Н. Структура і зміст соціальної компетентності. *Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 23 квітня 2020 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР» / Наук. ред. В. Сиченко, О. Ковшар, В. Шинкаренко, С. Майданенко. Дніпро. С. 115–120.
2. Вікторенко І., Федь І., Коюда Н. Формування соціальної та громадянської компетентностей здобувачів початкової освіти (на прикладі курсу «Я досліджую світ»). *Перспективи та інновації науки*. 2022. №1 (6). С. 109–121. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-109-121](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-109-121).

## **ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

***Рудень В. Б.***

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Логіко-математичний розвиток дитини – це фундамент для успішного навчання в школі та подальшого життя. Сучасні підходи до навчання математики дошкільників передбачають використання інноваційних методів та технологій, які роблять процес навчання цікавим, ефективним та доступним для кожної дитини.

Педагогічні інновації в логіко-математичному розвитку дошкільників – це шлях до створення сучасної та ефективної системи дошкільної освіти. Завдяки використанню нових методів та технологій, ми можемо виростити покоління розумних, творчих та успішних людей.

Кожна дитина унікальна, і традиційні методи не завжди можуть задовольнити її потреби. Інтерактивні завдання та ігри роблять навчання цікавим і захоплюючим

Математика може бути не лише корисною, а й дуже цікавою для дошкільнят! Головне – підібрати правильні методи та зробити навчання захопливими.

Інноваційні підходи у розвитку логіко-математичного мислення дошкільнят стають все більш актуальними. Вони дозволяють перетворити навчання на захопливу гру, стимулюючи природну допитливість дітей та розвиваючи їхні інтелектуальні здібності.

Ефективним засобом у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку можуть стати Круги Луллія, інтелектуальні карти, математичні квести.

Круги Луллія – це універсальний дидактичний матеріал, який допомагає розвивати у дітей логічне мислення, увагу, пам'ять та математичні здібності. Цей простий на перший погляд інструмент відкриває перед дошкільнятами безмежні можливості для дослідження та пізнання. Регулярні заняття з цим матеріалом допоможуть дитині легко і з задоволенням освоювати основи математики.

Інтелектуальні карти – це чудовий інструмент, який допомагає візуалізувати інформацію, встановлювати зв'язки між різними поняттями та розвивати логічне мислення. У контексті математики, вони стають справжнім помічником для дітей, допомагаючи їм не просто запам'ятовувати факти, а глибоко

розуміти математичні концепції. Математичні поняття стають наочними та зрозумілими завдяки графічному зображенню. Системність використання інтелектуальних карток допомагає структурувати інформацію, встановлювати зв'язки між різними елементами, сприяє аналізу, синтезу, порівнянню та узагальненню інформації. Завдяки їм, математика стане для дитини не нудною наукою, а захопливою подорожжю у світ чисел і фігур.

Математичні квести – це інтерактивні ігри, які перетворюють навчання математики на справжню пригоду. Вони дозволяють дітям дошкільного віку не просто засвоювати новий матеріал, а й активно його застосовувати, вирішуючи різноманітні завдання та загадки. Захопливий сюжет, несподівані повороти подій роблять навчання яскравим та незабутнім. Квести пробуджують у дітей природну допитливість та бажання досліджувати. Вони сприяють розвитку логічного мислення, пам'яті, уваги, просторової уяви.

Нові підходи до розвитку логіко-математичних здібностей у дошкільнят базуються на інтеграції традиційних методик та інноваційних технологій. Метою таких підходів є створення сприятливого середовища для природного розвитку математичних здібностей дитини, заохочення її до пізнання та дослідження.

Сучасний світ стрімко розвивається, а з ним і вимоги до підготовки молодого покоління. Цифрові технології проникають у всі сфери життя, тому розвиток цифрової грамотності у дітей дошкільного віку стає все більш актуальним завданням. Особливо важливо використовувати цифрові інструменти для розвитку логіко-математичних здібностей дітей, оскільки вони сприяють формуванню важливих навичок, необхідних для успішного навчання в школі та подальшого життя.

Діти з раннього віку оточені гаджетами, смартфонами та комп'ютерами. Тому підготовка до життя в цифровому світі стає невід'ємною частиною дошкільної освіти. Адже більшість професій майбутнього вимагатимуть цифрових навичок.

Завдяки онлайн-платформам для навчання, таким як LearningApps.org та logiclike.com, ми можемо ефективно розвивати у дошкільників обчислювальні навички. Ці інструменти не лише підвищують мотивацію дітей до навчання математики, але й забезпечують індивідуальний підхід, роблячи освітній процес цікавим та доступним. Крім того, використання таких сервісів готує дітей до життя в сучасному інформаційному суспільстві, де цифрові навички стають все більш затребуваними.

Цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку логіко-математичної компетентності дітей дошкільного

віку. Однак, важливо пам'ятати, що вони є лише інструментом, який повинен використовуватися в комплексі з традиційними методами навчання. Завдання педагогів – створити сприятливі умови для розвитку дитини, допомагаючи їй освоювати світ цифрових технологій і одночасно розвиваючи її творчі здібності та критичне мислення.

Зважаючи на вищезазначене можна зробити висновок, що педагогічні інновації є невід'ємною частиною сучасної дошкільної освіти. Вони дозволяють створити більш ефективну та цікаву систему навчання, яка відповідає потребам сучасних дітей. Однак, для успішного впровадження інновацій необхідна спільна робота педагогів, батьків, науковців та державних органів.

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція 2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>
2. Зайцева Л.І. Формування логіко-математичної компетентності дітей 6-го року життя. Київ : Слово, 2014. 88 с.
3. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>.

## **ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

**Савченко В. А.**

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Впровадження інноваційних технологій навчання в систему роботи вчителя початкової школи – це особливий педагогічний рух, який завжди містить у собі елементи творчої інтерпретації. Робота вчителя Нової української школи в інноваційному режимі вимагає побудови вчителем освітнього простору на основі врахування постійно змінних інтересів і освітніх потреб дітей, а також здійснення індивідуального підходу до кожного учасника навчального процесу.

Переконатися в перевазі та результативності стратегії впровадження інноваційних технологій навчання можливо тільки при безпосередній її реалізації в педагогічній діяльності [3].

В даний час існує безліч інноваційних технологій навчання, які дозволяють здійснювати цей процес досить успішно.

Інноваційна діяльність дозволяє вчителю початкової школи взаємодіяти між дітьми та учнями всього класу.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [2, с. 277].

Саме від рівня готовності до інноваційної діяльності залежить ефективність роботи кожного педагога, можливість його максимальної реалізації та звісно ж розкриття його творчого потенціалу.

Багато запитань виникає у вчителя початкової школи, котрий починає використовувати інноваційні технології, які насамперед пов'язані з низькою інноваційною компетентністю.

Під інноваційною компетентністю педагога слід розуміти цілісну систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, які безпосередньо впливають на ефективне та результативне використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [1].

До компонентів інноваційної компетентності можна віднести:

- обізнаність в сфері інноваційних педагогічних технологій;
- розуміння та досконале володіння їх змістом та методикою;
- широке застосування їх у своїй роботі;
- власна впевненість у важливості та необхідності застосування інноваційної діяльності в педагогічній сфері.

Розвиток інноваційних технологій настільки швидко та стрімко охоплює навчальну діяльність, що не завжди вчитель початкової школи має достатню професійну та особистісну готовність до інноваційної діяльності. Педагогічні інновації, як і будь що нове, породжує такі питання, як необхідність поєднання чи створення нових державних програм, які б змогли співіснувати з вже раніше створеними педагогічними програмами та концепціями. Ще однією з гострих проблем інноваційної діяльності є питання адаптації до такого нововведення. Потрібен час всім учасникам начального процесу для того, щоб пристосуватись до нових умов педагогічної технології, елементів змісту навчання.

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя початкової школи. Він повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на особистість вихованця, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень

мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку. А це у принципово інших вимірах визначає проблематику і зміст професійної та особистісної підготовки вчителя початкової школи, актуалізує необхідність створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність, і відповідно на пошук нових підходів до підготовки вчителя.

Вчитель початкової школи який працює у Новій українській школі, має моральну та психологічну готовність до здійснення інноваційної діяльності:

- здатний відмовитись від стереотипного педагогічного мислення;

- самоорганізований;

- готовий до рефлексії та прагне нових творчих досягнень.

Сучасний вчитель Нової української школи успішно впроваджує інноваційну діяльність в своїй професійній діяльності:

- володіє та використовує методи педагогічного дослідження;

- здатний накопичувати та вдало використовувати досвід творчої діяльності своїх колег;

- відкритий до співпраці та взаємодопомоги.

Під час застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються рольові ігри. Використовуючи такі технології, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а як дітям зручно і природно його взяти. В той же час така форма роботи сприяє підвищенню рівня мотивації дітей, тримає інтерес та ентузіазм.

Застосування сучасних навчальних інноваційних технологій перетворює викладання традиційних навчальних предметів на більш доступніші форми сприйняття, оптимізувавши процеси розуміння і запам'ятовування навчального матеріалу, а головне, піднявши на незмінно вищий рівень інтерес дітей до навчання.

Під час воєнного стану можливо та потрібно продовжувати процес навчання за допомогою інноваційних методів. Використання інтерактивних методів в сьгоднішніх умовах є необхідним елементом навчального процесу, що сприяє формуванню в учнів глибоких теоретичних знань, практичних навичок, стимулює конструктивно-критичне мислення, пробуджує інтерес та мотивацію.

Тож, аналізуючи всю інформацію, можемо зробити висновок, що переважна більшість вчителів початкової школи розуміються в інноваційних технологіях навчання та застосовують їх у своїй педагогічній діяльності. Але, оскільки час не стоїть на

місці, необхідно постійно вдосконалювати свої знання та навички в цій галузі задля високих досягнень та зростання в професійній та особистісній сферах.

**Список використаних джерел**

1. Андрущенко В. Інформаційні технології в системі інноваційної освіти. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 5–15.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ, 2004. 352 с.
3. Закомірний І.М., Зінченко С.М. Педагогічна діяльність учителів загальноосвітніх навчальних закладів : творчий аспект. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2015. №2 (15). С. 116–121.

## **ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ МАШИНОБУДІВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

**Свердлов Р. Ю.**

*Глухівський національний педагогічний університет  
імені Олександра Довженка*

Сучасний світ визначається стрімким розвитком технологій, що трансформують повсякденне життя, розширюють межі можливостей та уяви людини. Прорив у технологічному процесі уможливив людині реалізувати те, що ще тридцять років тому здавалося фантастикою: персональну доставку дронами, екологічний транспорт, роботизовану домашню техніку та глобальну базу знань із вільним доступом. Вагомий внесок у розвиток цих інновацій зробили інженери машинобудівних спеціальностей, які міркували нестандартно, прокладаючи шлях до сучасних досягнень. Проте, це лише початок, оскільки потенціал новітніх технологій обіцяє ще більші зміни в майбутньому.

В умовах глобальної цифровізації важливо здійснювати підготовку нового покоління інженерів, здатних експериментувати, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Однією з них є віртуальна реальність (VR) – штучне середовище, створене за допомогою комп'ютерних систем, що забезпечує зорові, звукові та інші відчуття, дає змогу створювати, досліджувати та тестувати нові ідеї в безпечному і вільному від обмежень середовищі. Означене сприяє розвитку творчого мислення як основи прогресу машинобудівної галузі.

Отже, дослідження впливу VR-технологій на розвиток творчих здібностей майбутніх інженерів є вкрай актуальним. Наукове студіювання цієї теми дає змогу не лише поглибити розуміння процесів, що впливають на формування креативного

мислення, але й сприяє адаптації освітньо-професійних програм до сучасних вимог технологічного прогресу.

Уже сьогодні можна спостерігати впровадження VR-технологій у сучасну промисловість. Зокрема Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Австралія нині стали лідерами в застосуванні VR в організації навчального процесу з підготовки майбутніх фахівців гірничо-будівних спеціальностей, у розслідуванні аварій, в ефективному навчанні техніки безпеки. У Великобританії активно використовують системи SafeVR та Vgoom для навчання операторів вантажівок на відкритих кар'єрах, також Університет Клівленду створив навчальні додатки VR, які демонструють моделі бурових установок, систем вентиляції [1].

Технологічний процес створення нового продукту в машинобудуванні довгий час вимагав значних фінансових і часових ресурсів. Раніше розробка нових продуктів проходила через численні етапи фізичного проектування та тестування, включаючи: створення робочих прототипів, вибір матеріалів, тестування на безпеку, а також пошук інвесторів. Означене стало причиною зниження творчого потенціалу. Також перші моделі мали технічні недоліки, а внесення будь-яких змін було фінансово та часово затратним процесом. Однак, інтеграція VR-технологій у ці процеси дала можливість значно скоротити витрати та розширити можливості для інженерів у галузі конструювання, звільнивши час та енергію для творчих звершень.

Використання VR-технологій у машинобудуванні значно оптимізує процес розробки нових продуктів. Інженери можуть експериментувати з матеріалами без необхідності фізичного створення кожного варіанту дизайну, що значно скорочує витрати. Віртуальні прототипи можна тестувати та адаптувати дизайн відповідно до технічних вимог та функціональності продукту без потреби виготовлення фізичних моделей [2]. Такий шлях відкриває новий етап навчання інженерів, коли здобувачі вищої освіти можуть не тільки теоретично аналізувати матеріали і конструкції, але й створювати тривимірні моделі та експериментувати із сировиною. Наприклад, платформа «NX Immersive Explorer» від Siemens дає змогу майбутнім інженерам переглядати та змінювати конструкцію в режимі реального часу, що значно підвищує здатність провести високоточну візуалізацію та включити анімацію для складних механотронних конструкцій [3].

Також VR є своєрідним засобом безпеки, розвитку творчості фахівців-інженерів із досвідом роботи та здобувачів освіти. Приміром, за допомогою «iXR Labs» можна моделювати виробничі процеси, забезпечуючи віддалений доступ до



спостереження за складними механізмами [2]. Відтак інженери, студенти успішно можуть опанувати роботу з важким обладнанням у безпечному середовищі, знижуючи ризик травмування. Окрім того, дослідження NASA-TLX засвідчило, що VR знижує когнітивні навантаження, допомагає інженерам зберегти зосередженість і зменшити стрес [4].

Практика в Україні підтверджує значний інтерес до розвитку VR-технологій. Наприклад, у дослідницькому центрі Samsung, у Києві, проводяться експериментування в галузі комп'ютерного зображення та графіки, мету яких спрямовано на вдосконалення VR-рішень для симуляції та віртуального навчання. Така робота створює перспективи для застосування VR у різних сферах інженерії, її результати стануть важливими для інтегрування інноваційних творчих підходів у навчальні та робочі процеси в умовах сучасного розвитку суспільства.

Сучасне навчання в галузі машинобудування, процеси проектування тісно пов'язані з інтеграцією інноваційних технологій, зразком яких є віртуальна реальність. Інтеграція VR-технологій у проектування забезпечує можливість комплексної візуалізації продукту, дає змогу не тільки демонструвати його зовнішній вигляд, але й аналізувати функціональність, ергономіку та відповідність вимогам використання в реальному середовищі. З огляду на зазначене етап творчості виходить на перший план.

На нашу думку, продуктивним етапом розвитку творчості майбутніх інженерів машинобудівної галузі є інтегрування в освітній процес систем штучного інтелекту (ШІ). Запровадження цієї генеративної технології дасть змогу сфокусуватися на розробці машин і систем, здатних автономно виконувати завдання, приміром, створення прототипів. Використання ШІ із VR-технологіями уможливить автоматизацію етапів віртуальних випробувань продукту, зменшить навантаження на інженерів щодо вибору матеріалів та конструкцій, дасть змогу системам самостійно адаптуватися до технічних, дизайнерських і функціональних вимог розробника, вивільнить час і простір для творчості. Обсяг знань людини обмежений, натомість інформаційний простір штучного інтелекту спроможний конвертувати світовий досвід. Це не тільки покращить ефективність виробничого процесу, але й створить умови для більш гнучкого та творчого підходу в навчанні інженерів, відкриє нові можливості для інноваційних технологічних розробок та розширення інженерного потенціалу в майбутньому.

### Список використаних джерел

1. A Virtual Reality Platform for Safety Training in Coal Mines with AI and Cloud Computing. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1155/2020/6243085> (дата звернення: 14.11.2024).
2. VR for Product Prototyping and Design : How Mechanical Engineering Can Use It. URL: <https://www.ixrlabs.com/blog/vr-for-product-prototyping-and-design/> (дата звернення: 14.11.2024)
3. CES 2024 : Siemens delivers innovations in immersive engineering and artificial intelligence to enable the industrial metaverse. URL: <https://press.siemens.com/global/en/pressrelease/ces-2024-siemens-delivers-innovations-immersive-engineering-and-artificial> (дата звернення: 14.11.2024).
4. EFFECTS OF IMMERSIVE VIRTUAL REALITY IN ENHANCING CREATIVITY. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-design-society/article/effects-of-immersive-virtual-reality-in-enhancing-creativity/FEC35A450AE59B599D43346C5B562684> (дата звернення: 14.11.2024).

## ПОТРЕБА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ УКРАЇНСЬКИМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

**Сергієнко М. С.**

*Київський інститут Національної гвардії України*

Іноземна мова завжди була не тільки засобом міжкультурного спілкування, а й засобом для всебічно розширення світогляду людини, розвитку її інтелекту та культурного аспекту. Раніше вивчення іноземних мов було доступне тільки заможним людям, наразі, процес глобалізації розширив кордони для кожного бажуючого.

Останніми роками, на теренах України активно вивчається англійська мова, вивчення якої надало чимало можливостей для розвитку та професійного зростання для багатьох сфер діяльності людини. Участь у міжнародних конференціях та семінарах дозволила обмінюватися досвідом з представниками як західних, так і східних країн, переймати та запроваджувати нові зміни на практиці, розвивати та модернізувати всі сфери діяльності людства.

Знання англійської мови, особливо стало доречним для нашої країни й роки війни та повномасштабного вторгнення. Після початку обстрілів безліч українців почали демонструвати жажіття через соціальні мережі та звертатися до країни світу з проханням допомоги. Розвинена іншомовна компетенція також стала рушійною для міжнародних переговорів та зустрічей та допомогла Україні закріпитися на міжнародній арені та отримувати допомогу на різних рівнях від багатьох країн.

Для українських військових почалась нова ера, нарешті. Хоробрість та професіоналізм українського військовослужбовця

помітили на світовій арені, з багатьма героями, їх успіхами були ознайомлений широкий загал. Стрімке та масштабне зростання професійних навичок відобразилось й на мобілізованих. В нинішніх умовах було надзвичайно необхідно швидко та якісно навчати бажаних стати на захист держави. Звісно, в Україні одразу розвернулися всі необхідні навчання, але отримавши нову техніку та озброєння від країн-партнерів, постала гостра необхідність у міжнародних навчаннях та підготовці українських військових на базах.

Виходячи з цього різко зріс попит на військових спеціалістів, які б вільно володіли англійською мовою. Нажаль, серед мобілізованих показник людей, які б могли спілкуватися англійською мовою був низьким, тому було вирішено для вирішення проблеми долучити офіцерів, які могли б виконувати роль військових перекладачів. Таким чином, вже більше 2 років вдається забезпечувати отримання якісних знань українцями на міжнародних навчаннях.

Проте, варто зазначити, що військова співпраця масштабується, й наразі, не можливо перекривати всі необхідні ланки тільки за рахунок військових перекладачів, отже, постає нагальна потреба якісного та швидкого оволодіння англійською мовою, частіше всього починаючи з рівня «початківець».

Розвиток комунікативної компетенції також став сьогодні більш складним через велике напруження нервової системи навчаємих, їх більш зрілий вік та дуже обмежені терміни. Проте використання правильного інструментарію, максимальне наближення до реальних умов, правильне планування занять допомагає викладачу досягти мети курсу, а здобувачам освіти отримати якісні знання, сформувати необхідні навички комунікації англійською мовою за короткі терміни.

Викладачі на заняттях сприяють оволодінню засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) та роблять акцент на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації наближених до реальних.

Для формування комунікативної компетенції є важливим:

- навчитися комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром;
- передавати коректно зміст повідомлення;
- зв'язно висловлюватись при варіюванні опор;
- висловлювати свою думку та своє ставлення до предмета мовлення;

- описувати картини;
- переказувати сприйнятий на слух чи прочитаний текст;
- робити повідомлення чи розповідь за темою, комбінуючи матеріал всередині одного чи декількох джерел інформації;
- звернутися до лексичного перифразу або за допомогою до співрозмовника у випадку, коли потрібні слова є невідомими.

Варто додати, що на шляху до отримання необхідних вмінь та навичок може ускладнити так званий «мовний бар'єр». Для його подолання, атмосфера на заняття має бути максимально комфортною. Акцентується увага на передачі та отриманні автентичних посилань, тобто посилань, що являють собою цікаву інформацію, як для того, хто говорить, так і для того, хто слухає в ситуації, що є важливою для обох.

Особливе місце у розвитку комунікативної компетентності особистості відіграє використання проєктних технологій, оскільки це має вплив на успішність порозуміння між людьми, уміння спілкуватися і налагоджувати стосунки. Для вивчення нового матеріалу, контролю знань, чи розвитку навичок говоріння є доречним і продуктивним запровадження різних видів ігор. Різновид ігор сприяє поглибленню інтересу до вивчення іноземної мови, розвиває навички спілкування, розширює словниковий запас.

Отже, можемо зазначити, що наразі, кожен українець має володіти іноземними мовами хоча б на елементарному рівні. З початком війни потреба в військових, а особливо потреба у військових, які вільно спілкуються іноземними мовами значно зросла, отже, перед педагогами постала непроста проблема у вигляді потреби в якісній та швидкій підготовці військовослужбовців до іншомовної комунікації на базі міжнародної військової підтримки України.

Викладачеві слід пам'ятати, що розвиток комунікативної компетенції залежить від багатьох вищезгаданих факторів, знань і умінь викладача, творчого підходу і майстерності, індивідуальних особливостей, мовленнєвої лінії, систематичності до пошуку нових підходів. А використання інтерактивних форм роботи під час вивчення іноземної мови є чудовим інструментом для вдосконалення мовленнєвих навичок, розвитку креативності.

## ТИПИ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОГО ЧИТАННЯ

**Ситник О. Г.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Хижняк І. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Книги з давніх-давен були для людства надійним джерелом нової інформації, розваги, способом реалізації свого творчого потенціалу тощо. За увесь час свого існування людство накопичило величезну бібліотеку творів на найрізноманітніші теми, і, звісно, одним з головних завдань є примноження цього нематеріального скарбу і його вивчення. Однак, найголовніша навичка, яка потрібна для цього – вміння читати самостійно. Самостійне читання включає в себе здатність самостійно формувати свій читацький кругозір, емоційно обробляти інформацію, отриману під час читання, та спроможність до комунікації на тему прочитаного, заохочення інших до читання тощо. В контексті проведення уроків літературного читання такі новітні технології передусім виражаються у застосуванні електронних видань.

Одними з найбільш придатних в умовах НУШ ресурсів для розвитку в здобувачів початкової освіти навичок самостійного читання є електронні видання. Як зазначають іноземні дослідники, наприклад, А. Bus, S. Neuman та K. Roskos, такі видання позитивно впливають на ранній розвиток грамотності серед здобувачів початкової освіти [1]. В. Sargeant у своїй статті «What is an ebook? What is a Book App? And Why Should We Care? An Analysis of Contemporary Digital Picture Books» роз'яснює різницю між електронними книжками (e-books) та книжковими додатками (book apps), яка полягає в тому, що електронні книжки – це насамперед електронні документи, що містять текст видання а також статичні зображення і насамперед призначений для читання на спеціалізованих ґаджетах [4]. В цей же час, книжкові додатки це різновид звичайного цифрового додатку, який поєднує у собі різні види мультимедіа завдяки потужності сучасної кишенькової електроніки.

У праці «The Digital Textbook: Methodological and Didactic Challenges for Primary School» P. Flores та A. Ramos наводять ще один фактор для розрізнення електронних видань, конкретніше, електронних книжок – їхню структуру. Один з двох типів електронних видань за такою класифікацією є документом,

наприклад, у форматі PDF або EPUB, що імітує звичайне паперове видання, а інший використовує технології мов гіпертекстової розмітки, покращуючи досвід взаємодії здобувачів початкової освіти із книгою завдяки наявності інтерактивного змісту та гіперпосилань [2]. В межах такого підходу можливе також впровадження інтеграції з мережею Інтернет. Але видання з інтерактивним змістом це не єдиний вид наявних на даний момент інтерактивних електронних книжок для здобувачів початкової освіти.

Повертаючись до книжкових додатків, у посібнику «How And Why To Read And Create Children's Digital Books: A Guide For Primary Practitioners» N. Kucirkova наводить типовий приклад такого додатку – інтерактивну адаптації казки про Червону Шапочку. Основні риси, які стали можливими завдяки реалізації засобами обчислювальної техніки – гейміфікація і індивідуалізація процесу читання. Читачеві пропонується обирати шлях, яким Червона Шапочка піде до зустрічі із Сірим Вовком із восьми можливих варіантів, після вибору якого читачеві пропонується пройти невелику міні-гру. Обраний на початку шлях також буде дещо впливати на кінець казки [3]. За словами вченої, такий вид подання традиційної казки є чудовим прикладом читацького досвіду для дітей, який відрізняється від звичайного читання з екрану». Дослідниця Н. Stichnothe також зазначає, що така «багатофабульність», тобто багатосюжетність зумовлена тим, що «порівняно маленький набір початкових матеріалів може бути впорядкований у надзвичайно велике число способів» [5].

При цьому більшість учених указують, що фокус уваги дітей лише на інтерактивних елементах електронних видань може завадити розумінню тексту. ураховуючи що діти більше сприймають інформацію на слух, аніж завдяки читанню через те, що розвиток слухових компетентностей відбувається значно раніше, аніж навчання читанню, в якості додаткового заходу для зацікавлення учнів початкових класів у літературі доцільно використовувати аудіокнижки, що являють собою паралельну текстовим електронним книжкам та застосункам галузь електронних видань [2; 3; 5].

Отже, важко переоцінити здатність книжкових додатків зацікавлювати здобувачів початкової освіти, спонукати їх до самостійного читання. Хоча учні початкових класів частіше покладаються на своїх батьків або гаджет у питаннях читання тексту, а отже, їм простіше сприймати інформацію на слух, візуальна інформація часто допомагає їм, підкріплюючи почуте. Читаючи електронне видання діти більш зацікавлені, емоційно занурені у текст. Крім того, аудіокниги підходять усім типам учнів:

як тим, хто вже опанував базові навички читання, так і тим, хто ще досі не оволодів цим вмінням на достатньому рівні. З аудіокнигою навички читання не є необхідними для розуміння сюжету, і навіть ті, хто говорить, що їм не подобається читати, зможуть знайти мотивацію для дослідження літературного світу завдяки аудіокнигам.

#### **Список використаних джерел**

1. Bus A.G., Neuman S.B., Roskos K. Screens, Apps, and Digital Books for Young Children : The Promise of Multimedia. *AERA Open*. 2020. Vol. 6 (1.) P. 233285842090149. DOI: <https://doi.org/10.1177/2332858420901494> (date of access: 09.11.2024).
2. Flores P.Q., Ramos A., Escola J. The Digital Textbook: Methodological and Didactic Challenges for Primary School. *Repositório Científico do Instituto Politécnico do Porto*. 2015.
3. Kucirkova N. How And Why To Read And Create Children's Digital Books: A Guide For Primary Practitioners : навчальний посібник. UCL Press, 2018.
4. Sargeant B. What is an ebook? What is a Book App? And Why Should We Care? An Analysis of Contemporary Digital Picture Books. *Children's Literature in Education*. 2015. Vol. 46, no. 4. P. 454–466. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10583-015-9243-5> (date of access: 09.11.2024).
5. Stichnothe H. Engineering stories? A narratological approach to children's book apps. *Barnelitterært Forskningstidsskrift*. 2014. Vol. 5, no. 1. P. 23602. URL: <https://doi.org/10.3402/blft.v5.23602> (date of access: 09.11.2024).

## **РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ІНОЗЕМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ**

**Сільченко О. С.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Жежера В. С.**

*Донецький науково-дослідний експертно-криміналістичний  
центр Міністерства внутрішніх справ України*

Усі країни світу визнають освіту важливим чинником покращення життя людей в майбутньому, пов'язуючи її з соціально-економічним прогресом та культурним розвитком. Рівень освіти й культури, людські ресурси та інтелект на сьогодні все частіше визнаються національним багатством країни. Інтелектуальний і моральний потенціал людини є основним фактором саморозвитку суспільства, у якому важливу роль відіграє обґрунтованість вибору. Здатність робити обґрунтований вибір неможлива без критичного мислення. С. Терно наголошує, що країни та регіони, які ігнорують роль критичного мислення в побудові майбутнього, орієнтованого на самоорганізацію людей,

ризикують перетворитися на «звалище людських відходів» [3, с. 6]. Окрім того, С. Терно наголошує на необхідності визнання формування критичного мислення молодого покоління в часи стрімкого технологічного розвитку, оскільки заклади загальної середньої освіти не здатні встигати за зміною наукового знання, тому вони мають пріоритетувати процесу формування таких здібностей, які дозволять здобувати ці знання. Без сумніву, ключовою серед цих здібностей є критичне мислення.

У Концепції Нової української школи (2016) викладено основні засади формування наскрізних умінь здобувачів початкової освіти, серед яких і навички критичного мислення. Ці навички тісно переплітаються та узгоджуються з формуванням інших, а саме: творчо підходити до розв'язання проблем, рефлексувати над своєю діяльністю та самооцінювати її, гнучко та динамічно мислити тощо [1].

Концепція критичного мислення в вітчизняній та іноземній педагогічній теорії і практиці пройшла певний період становлення і розвитку, що відображено в чисельних наукових дослідженнях. Перейдемо до більш детального розгляду концепції критичного мислення, починаючи з уточнення самого поняття. Поняття «критичне мислення» було введено в педагогічну теорію та практику закладів освіти різних країн світу наприкінці 20-го ст. Шлях його становлення у вітчизняному освітньому дискурсі був непростим. Термін «критичний» до цього часу є складним й іноді має негативний характер, наприклад у словосполученні «критичне ставлення», він визначається як «негативне», таке, яке має зауваження, несприйняття або непогодження. Тому введення до наукового обігу поняття «критичне мислення» не лише започаткувало новий напрям у дослідженні процесів мислення здобувачів освіти, а й вніс конотативні зміни в значення слів із коренем «критик».

Як сталий термін, критичне мислення з'явилося в наукових працях іноземних дослідників у 70-х роках 20 ст. Однак, дослідники цього поняття, наприклад М. Лірман, який є засновником Інституту критичного мислення, у своїх працях для визначення поняття критичного мислення звертається до робіт таких мислителів, як Платон, Арістотель, J. Dewey та інших. Слід також згадати праці J. Dewey, у яких він визначав критичне мислення як рефлексивне мислення, яким він вважав «активні, тривалі та обережні роздуми про переконання або певні форми знання у світлі їх підґрунтя та відповідні наступні висновки» [6]. Саме ця дефініція вважається головною передумовою становлення поняття «критичне мислення».



Для більш глибокого розуміння сутності концепції критичного мислення в іноземній педагогічній теорії слід згадати праці В. Bloom, автора загально відомої таксономії. Згідно з цією таксономією є шість рівнів інтелектуальної поведінки людини: (knowledge), загальне розуміння (comprehension), застосування (application), аналіз (analysis), синтез (synthesis) та оцінювання (evaluation) [5]. Визначені В. Bloom складові надалі слугуватимуть основою для визначення сутності критичного мислення та будуть з'являтися в багатьох дефініціях. Загалом, в англомовному дискурсі можна виділити три основні напрями формулювання змісту поняття критичного мислення, які ґрунтуються на таких парадигмах: прогресивістській, абсолютистській та конструктивістській. Так, визначення J. Dewey, наведене вище, є прикладом прогресивістської парадигми, яка наголошує на ролі індивідуальної активності та досвіду в процесі мислення. На думку J. Dewey, критичне мислення – це не просто набір навичок, а глибокий процес, що включає постійний пошук сенсу та прагнення до глибшого розуміння. Цей процес спрямований на вирішення реальних проблем і вимагає гнучкого та рефлексивного підходу. Ключовим моментом є те, що критичне мислення не обмежується формальними логічними операціями, а охоплює здатність ставити під сумнів власні припущення, а також критично оцінювати отриману інформацію [6].

Конструктивістська парадигма, яскраво представлена в працях J. Piaget, розглядає критичне мислення як результат активної взаємодії особистості з довкіллям і розвивається через послідовну інтерпретацію та переосмислення набутого досвіду. На думку J. Piaget, процес мислення проходить через кілька стадій когнітивного розвитку, кожна з яких характеризується певними можливостями для розуміння та опрацювання інформації [7].

Підхід J. Piaget до визначення поняття критичного мислення має велике значення для освіти, оскільки він наголошує на тому, що навчання повинно бути спрямоване не стільки на передачу готових знань, скільки на створення умов для активної взаємодії учня з інформацією. У процесі навчання учень має бути заохочений до дослідження, постановки запитань та критичного аналізу фактів. Саме через такий процес він розвиває власні когнітивні структури і набуває навичок критичного мислення.

Абсолютистський підхід до критичного мислення, представлений такими дослідниками як R. Ennis, S. Meyers та S. Norris, базується на переконанні, що існує об'єктивна істина, яку можна віднайти через застосування правильних розумових процесів. У цьому контексті критичне мислення розглядається як

інструмент, який допомагає людині дійти до істини через раціональний аналіз, логічну аргументацію та ретельне дослідження фактів.

R. Ennis наголошує на необхідності формування чітких критеріїв та стандартів мислення, таких як ясність, точність, логічність і послідовність, що допомагають уникати помилкових висновків та досягати об'єктивно правильних відповідей. R. Ennis також підкреслює важливість оцінки аргументів, перевірки надійності джерел інформації та аналізу припущень, що дозволяє критичному мислителю виявляти слабкі сторони в доказах і уникати когнітивних упереджень [7].

Отже, абсолютистський підхід до критичного мислення ґрунтується на переконанні, що існує об'єктивна істина, яку можна досягти через раціональні, логічні та систематичні мисленнєві процеси. Цей підхід акцентує увагу на розробці чітких інтелектуальних критеріїв і стандартів, які допомагають відокремити правдиві твердження від хибних, і формує основи для розвитку навичок критичного мислення, які можна застосовувати в різних життєвих ситуаціях.

В українському науковому дискурсі становлення поняття «критичне мислення» розпочалося з прийняття «Концепції громадянської освіти та виховання в Україні», яка розроблена проєктом «Освіта для демократії в Україні». Згідно з цією концепцією критичне мислення розглядається як «здатність особистості подолати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків, користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про нього, логічний умовивід від упередженого припущення чи марновірства. Це вміння людини адекватно визначати причини й передумови наявних в її житті проблем, готовність докласти зусиль для їх практичного (а не лише риторичного) подолання» [1]. Хоча думки науковців щодо сутності досліджуваного нами поняття не є однозначними, суттєвих дискусій авторів різних визначень немає. Більшість науковців використовують поняття, надане в Концепції з наголошенням на певних аспектах відповідно до предмету їхнього дослідження. Це дозволяє зробити висновок, що попри різні акценти, всі наведені визначення спираються на загальні ключові властивості критичного мислення.

Беручи до уваги наведене вище, у межах нашого дослідження під поняттям «критичне мислення» будемо вважати здатність здобувачів аналізувати інформацію, події і факти, критично їх оцінювати, сформулювати власну позицію з того чи

іншого питання і захищати, обґрунтовувати її, знаходити нові ідеї. Обрана нами дефініція співвідноситься із поглядами О. Пометун та О. Савченко щодо проблеми змісту поняття критичного мислення, які наголошували, що критичне мислення є здатністю здобувача бачити і визначати альтернативи, оцінювати їх та встановлювати пріоритети, визначати доцільність та достовірність інформації, на основі чого приймати обмірковані рішення. Ці точки зору також відповідають конструктивістському підходу, який наголошує на активній взаємодії учня з інформацією, досвідом та навколишнє середовище.

#### **Список використаних джерел**

1. Кашуб'як І.О. Розвиток критичного мислення молодших школярів під час узагальнення математичного матеріалу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика: навчання та виховання*. 2019. Вип. 30. С. 80–86.

2. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої освіти від 27 жовтня 2016 р. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepcziva.html>.

3. Пометун О., Пилипчатіна Л., Сущенко І., Дюков В. Основи критичного мислення. Навчальна програма курсу за вибором для учнів профільних класів соціально-гуманітарного напрямку. *Рідна школа*. 2010. № 9. С. 24–36.

4. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) : посібник для вчителя. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 105 с.

5. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів : сутність і особливості. *Молодь і ринок*. 2019. Випуск №4(171). С. 27–32. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.168369>.

6. Athanassiou N., McNett J. M., Harvey C. Critical Thinking in the Management Classroom: Bloom's Taxonomy as a Learning Tool. *Journal of Management Education*. 2003. Vol. 27(5). P. 533–555. DOI: <https://doi.org/10.1177/1052562903252515>.

7. Dewey J. *How We Think*. Heath, Boston, 1910. 74 p.

8. Heard J., Scouler C., Duckworth D., Ramalingam D., Teo I. Critical Thinking : Definition and Structure. *Australian Council for Educational Research*. 2020. URL: [https://research.acer.edu.au/ar\\_misc/38](https://research.acer.edu.au/ar_misc/38).

## **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

**Слищенко В. П.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Перейма В. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Освіта стоїть перед необхідністю адаптації до умов цифровізації суспільства. Це особливо актуально для технічних

дисциплін, таких як креслення, які потребують оновлення методик навчання через інтеграцію цифрових технологій. Використання CAD-систем, зокрема LibreCAD і QCAD, є перспективним інструментом, що дозволяє значно підвищити ефективність навчального процесу. Ці інструменти забезпечують не лише автоматизацію побудови креслень, але й створюють нові можливості для формування просторового мислення, технічних навичок та аналітичного підходу до розв'язання задач [1, с. 18].

Актуальність впровадження цифрових технологій у навчальний процес підтверджується численними дослідженнями. Так, згідно з Концепцією розвитку освіти в умовах цифровізації, одним із ключових завдань є виховання всебічно розвиненої, творчої та професійно підготовленої особистості. У цьому контексті застосування CAD-систем у навчанні креслення відповідає сучасним освітнім викликам, оскільки сприяє розвитку технічних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності учнів [2, с. 15].

Основна ідея полягає у впровадженні сучасних CAD-систем у навчання креслення для створення інтерактивного та ефективного навчального середовища. Це включає розробку методичних матеріалів, адаптованих до використання LibreCAD та QCAD, а також створення практичних завдань, які допомагають учням освоїти ці інструменти. Основними завданнями є формування просторового мислення, технічних умінь та самостійності у виконанні креслень, а також розвиток мотивації до вивчення технічних дисциплін [1, с. 42].

Однією з ключових проблем є недостатня підготовка педагогів до використання цифрових технологій у викладанні креслення. Відсутність структурованих методичних матеріалів та стандартів, адаптованих до шкільного рівня, ускладнює цей процес. Крім того, доступ до сучасного програмного забезпечення залишається обмеженим через фінансові та технічні бар'єри, що знижує якість навчання [3, с. 23].

Особливо складною є ситуація з формуванням просторового мислення та навичок самостійної роботи учнів. Без відповідної підтримки учні часто стикаються із труднощами в роботі з CAD-системами, що знижує їхню мотивацію та уповільнює навчальний процес. Це свідчить про потребу в комплексному підході до впровадження цифрових технологій, який враховуватиме всі аспекти навчання креслення [4, с. 74–81].

Основною метою впровадження цифрових технологій у навчальний модуль «Креслення» є підвищення ефективності навчального процесу через розвиток ключових технічних і професійних компетенцій учнів [3, с. 145].

Зокрема, впровадження CAD-систем, таких як LibreCAD і QCAD, спрямоване на формування таких навичок, як:

- точність та швидкість виконання креслень;
- здатність працювати з сучасними інструментами технічного проектування;
- розвиток просторового мислення та аналітичних здібностей;
- самостійність у розв'язанні технічних завдань.

Додатково ставиться завдання підвищення мотивації учнів до навчання через створення інтерактивного навчального середовища. Це досягається завдяки використанню сучасних цифрових інструментів, які забезпечують візуалізацію складних графічних процесів, автоматизацію рутинних операцій та інтеграцію творчих завдань у навчання [5, с. 78].

Очікуваними результатами є зростання точності креслень на 15–20%, зменшення середнього часу виконання завдань на 10–15% та підвищення інтересу учнів до технічних дисциплін.

Впровадження цифрових технологій, зокрема CAD-систем, у навчальний процес старшокласників вимагає чітко спланованих кроків. Першим етапом є ознайомлення учнів із можливостями програм LibreCAD та QCAD. Це включає демонстрацію базових функцій, таких як створення двовимірних креслень, редагування елементів та використання шарів для організації графічних об'єктів. Другим кроком є розробка практичних завдань із поступовим ускладненням.

Для організації навчального процесу рекомендовано:

- застосовувати інтерактивні методи навчання, які стимулюють активну участь учнів у виконанні завдань.
- забезпечити доступ до необхідних ресурсів, таких як комп'ютерний клас, методичні матеріали та інструкції з використання CAD-систем.
- впроваджувати індивідуальний підхід, враховуючи рівень підготовки кожного учня. Це дозволить розкрити їхній потенціал та уникнути надмірних складнощів.
- використовувати регулярне анкетування для оцінки задоволеності учнів процесом навчання та виявлення можливих труднощів.

Таким чином, на нашу думку, використання CAD-систем на уроках креслення у старшокласників може забезпечити:

1. Підвищення точності виконання графічних завдань.
2. Зменшення часу на виконання креслень.
3. Підвищення зацікавленості учнів та їх мотивації до навчання.

**Список використаних джерел**

1. Бондаренко С.В. Цифрові технології у викладанні технічних дисциплін: навчальний посібник. Харків : ХНУ, 2021. 310 с.
2. Грінченко А.І. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: теорія і практика. Київ : Освіта, 2020. 256 с.
3. Гриньова В.М., Ковальчук О.А. Цифровізація освіти : теоретичні основи та практичні аспекти. Харків : Освіта XXI століття, 2021. 320 с.
4. Чернишенко О.О., Романенко Ю.Г. Використання САПР у технічній освіті. *Вісник педагогічної науки*. 2022. № 2.
5. Олійник В.В. Методика впровадження цифрових технологій у технічну освіту. Львів : Новітня освіта, 2020 198 с.

## **ХУДОЖНІ ТВОРИ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-ХОРМЕЙСТЕРА**

***Смиренський В. М.***

*КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського»*

Вокально-хорові вправи відіграють у співацькому навчанні важливу, але обмежену їх природою та метою допоміжну роль. Основним навчальним матеріалом, який забезпечує співацький і художній розвиток майбутнього педагога-хормейстера, є навчально-художній репертуар. Саме на комплекс художніх творів, що вивчаються у хоровому класі, припадає розв'язання трьох взаємопов'язаних завдань – розвинути вокальні здібності, забезпечити художньо-виконавське зростання здобувачів освіти і підготувати їх до майбутньої вокально-хорової роботи в мистецькій школі.

Добір навчально-художнього репертуару вимагає ретельного врахування загальномузичного та вокального розвитку здобувачів освіти, розподілу навчального матеріалу за курсами і роками навчання, можливості використання конкретних методів і прийомів засвоєння художніх творів, керування процесом навчання і контролю за його перебігом і результатами.

Основою навчально-художнього репертуару має бути народна пісня, оскільки саме в народно-пісенній творчості протягом тривалого часу відбувається практично безпомилковий відбір найбільш ефективних і доцільних вокально-технічних прийомів та засобів. Саме у зразках українських народних пісень віддзеркалені та зафіксовані найсуттєвіші ознаки української вокальної школи. Аналіз майже 2000 українських народних пісень різного регіонального походження та широкої жанрово-тематичної спрямованості показав, що в них домінує звуковисотний діапазон квінти (38,03 відсотка зразків), менше – септими (19,61 відсотка), сексти (14,56 відсотка), октави (13,03

відсотка). Це означає, що для української народної пісні (отже, й для української співацької школи) характерним є використання незначного за обсягом звуковисотного діапазону в межах однієї октави. Оскільки голоси здобувачів освіти відповідних коледжів і вишів за статистичними акустичними показниками можна кваліфікувати як камерні зі скороченим звуковисотним діапазоном, саме українські народні пісні можна вважати найбільш придатними для вокально-хорової роботи.

Українська національна співацька традиція зумовлена багатьма чинниками – фонетичним складом мовлення, менталітетом народу, специфікою психології, темпераменту, смаків, уподобань, думок, мрій, надій, інтересів, усього розмаїття життя народу. Перевернені часом норми співу в Україні набули рис об'єктивного закону, що визначає специфіку сталої співацької манери, якій властиві природна невимушена робота голосового апарату, дикція й артикуляція, відмінний слуховий контроль і, головне, уславлена українська кантилена, яка дає підстави називати Україну «північною співацькою Італією». Ця визначальна особливість чітко зафіксована в мелодії української пісні, де домінує інтервал секунди – 56,51 відсотка. Наступні місця за частотою використання посідають прима (18,12 відсотка), терція (16,73 відсотка), кварта (6,81 відсотка) та квінта (1,19 відсотка), а інтервали сексти, септими та октави разом не складають навіть й одного відсотка. З цього випливає висновок, що українській народній пісні переважно притаманний поступеневий, майже позбавлений значних стрибків рух мелодії, який зумовлює розвиток голосу в напрямі, близькому до італійського «бель канто». Ось чому до навчально-художнього репертуару обов'язково мають входити як українські, так і народні пісні інших країн.

Виходячи з педагогічної установки К. Ушинського про те, що «з людьми, які готуються стати вчителями, необхідно ґрунтовно опрацювати весь навчальний матеріал, який вони будуть передавати своїм учням», доцільно використовувати твори дошкільного і шкільного програмового і позапрограмового репертуару як складника основного навчально-художнього матеріалу. Твори, що входять до нього, за об'єктивними показниками – теситурою, діапазоном, характером руху мелодії, інтонаційними, стилістичними, жанровими тощо ознаками – можуть забезпечити розв'язання вокально-технічних завдань, необхідних для формування навичок та умінь майбутнього фахівця вокально-хорової справи.

Особливої уваги заслуговує змістовий бік цього складника навчального репертуару. Специфіка дитячої музики, як і музики

для дітей, визначається особливостями психіки дітей, враховує їх життєві інтереси та світосприймання, властиве дітям прагнення пізнавати образний і предметний світ. У них яскраво віддзеркалюються вікові зміни, зростання свідомості, мислення, формування емоцій та почуттів, потяг до філософського осмислення явищ. Чітка вікова орієнтація творів дитячого та юнацького репертуару виявляється і в доступності поетичної та музичної мови, і в урахуванні психологічних відмінностей та можливостей дитячих голосів. Пісня для дошкільнят і молодших школярів за діапазоном не переважає, як і народні пісні, октави, їй властиві обмеження високої теситури та динаміки, мелодичний малюнок наближується до мовленнєвого за виразністю, переважає діатоніка та куплетна форма.

Пісні для учнів середнього та старшого віку характеризуються збагаченням змісту та виразності музичної мови. Мелодія ускладнюється альтерацією, вільніше розвивається її звуковисотна лінія, збагачується інтонаційна сторона, з'являються стрибки, хроматизми, ускладнюються ритм і фактура. Важливу роль у творах цього репертуару відіграє супровід, який певною мірою компенсує обмеженість вокальної партії зображальністю та ілюстративністю (наприклад, «Годинник» М. Завалішиної, «Саночки-санчата» А. Кос-Анатольського, «Струмок» А. Штогаренка та ін.). У піснях для середнього і старшого шкільного віку фактура супроводу ускладнюється шляхом використання сучасних виражальних засобів, що у свою чергу створює сприятливі передумови для використання цих творів протягом усього часу навчання, аж до державних іспитів. Додатковим аргументом на користь постійного використання дитячо-юнацького репертуару в освітньому процесі є те, що здобувачі освіти можуть самостійно їх добирати для вивчення, звітуючи про виконану роботу на заняттях без концертмейстера або на спеціальному контрольному занятті.

Після того як у майбутніх педагогів-хормейстерів сформовано навички дихання та голосоутворення на мінімальному рівні, доцільно включати до навчального репертуару «традиційні» художні твори – пісні, романси, арії Й. Баха, В. Белліні, С. Гулака-Артемовського, Т. Джордано, Г. Майбороди, М. Лисенка, В. Косенка, Ф. Надененка, А. Онегера, Д. Перголезі, С. Прокоф'єва, К. Стеценка, Я. Степового, Ф. Шуберта та інших авторів. Поєднання професійно спрямованого репертуару мистецьких шкіл з «традиційним» значною мірою сприяє інтенсифікації вокально-технічного та художньо-педагогічного розвитку майбутніх



фахівців, залучає їх до самостійного розв'язання творчих завдань, що послідовно ускладнюються, на зразках хорової музики різних стилів, жанрів і часів.

На заключному етапі навчання здійснюється закріплення набутих навичок і умінь, удосконалення активного вокального слуху, але основне значення надається художньо-педагогічному розвитку здобувачів освіти і засвоєнню методів самостійної вокально-хорової роботи з учнями мистецьких шкіл, що надає завершеності підготовці майбутнього педагога-хормейстера.

Специфіка роботи педагога-хормейстера передбачає уміння здійснювати вокальне керування співом в ансамблях малого складу (дуети, тріо, квартети тощо), коли кожний відчуває подвійну відповідальність за звучання власної партії та ансамбля взагалі. Використання в навчальному репертуарі кращих зразків вокальних ансамблів (таких, як «Гуде вітер вельми в полі», «Не щебечи, соловейку» М. Глінки, «Вечір», «Хоробре серце» Р. Глієра, «Коли розлучаються двоє» М. Лисенка, «Баркарола» С. Людкевича, «Місяць на небі» Ф. Надєненка, «Тополя» Я. Степового та ін.) розширює загальномузичний кругозір здобувачів освіти, створює їх репертуарний запас, дозволяючи в практичній діяльності поєднувати навички індивідуальної та вокально-хорової підготовки.

З метою наближення перебігу вокально-хорового навчання до умов майбутньої практичної роботи в мистецькій школі у зміст занять включають спів без супроводу та із власним акомпанементом. Формування навичок, пов'язаних з такими видами роботи, практично неможливе без використання народних пісень та вокальних ансамблів (для співу без супроводу), а також дитячих пісень, окремих романсів та ансамблів (для співу з власним супроводом).

Отже, запропонована структура навчально-художнього репертуару ґрунтується на біофізичних і педагогічних закономірностях формування та розвитку співацького голосу, віддзеркалюючи теоретичну модель цього процесу в конкретному матеріалі, орієнтує спільну діяльність здобувача освіти і викладача в потрібному напрямку, водночас не розбавляючи їх найширших можливостей для творчого пошуку.

## НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

**Соловей Н. М.**

*Синельниківський ліцей №5*

*Синельниківської міської ради Дніпропетровської області*

Концепція НУШ зазначає, що кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами. НУШ сприяє розвитку творчого потенціалу усіх учасників освітнього процесу.

Складовими частинами НУШ є проєктна діяльність, ігрова діяльність та інтеграційний підхід до навчання. Вже з першого класу я долучаю дітей до участі у короткотривалих проєктах. Звичайно, що жоден проєкт не обходиться без участі батьків: «Театр тіней», «День синички», «Звідки каша на стіл прийшла?», «Хліб всьому голова», «Стрітєння. Весну закликаймо». З допомогою дорослих діти добирають необхідний ілюстративний матеріал, виготовляють поробки, лепбуки. Використовуємо дитячі журнали, енциклопедії, інтернет та інші інформаційні джерела. Цікаві проєкти з математики пропонує підручник С. Скворцової та О. Онопрієнко «Секрети таблиці множення», «Яка користь від математики», «Мій бюджет», «Математична газета» та інші. Отже, проєкт – педагогічна інновація, яка дозволяє оволодівати компетентностями НУШ.

Одним із складових НУШ є створення сучасного освітнього середовища, зокрема багатофункціональних гнучких просторів, що сприяють різним формам роботи, мотивують до навчання. Не секрет, що освітнє середовище має відповідати сучасним вимогам. Тому свій кабінет я розподілила на осередки. Ці зони комфортні для роботи та відпочинку здобувачів освіти. Діти мають відкритий доступ до крафтових матеріалів, конструкторів, класної бібліотеки. У класі постійно діє виставка дитячих робіт. Хочу зазначити, що процес формування освітнього середовища триває постійно. Наш ліцей має укриття, тому дбаю, щоб перебування дітей у сховищі було комфортним та пристосованим до навчання.

Ранкові зустрічі – це ще одна інновація. Це запланована структурована зустріч. Впевнено можу сказати, що ранкові зустрічі дуже важливі для дітей. Вони сприяють формуванню дитячого колективу, толерантності, створюють позитивний настрій. Невимушена атмосфера заохочує дітей висловлювати свою думку, слухати інших. Теми ранкових зустрічей різноманітні. Стежу, щоб вони відповідали віковим особливостям дітей, їх запитам. Під час ранкових зустрічей використовую «крісло

автора». Визнання учня ключовою фігурою – це і є особистісно - орієнтована педагогіка.

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання. Ігрові технології навчання науковці визначають, як особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти за допомогою гри, а також допомагає знайти та отримати бажану ціль, тобто досягти певного результату. А. Макаренко зазначав, що гра має важливе значення в житті дитини. Якою буде дитина у грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все у грі. 1–2 клас НУШ є адаптаційно – ігровим періодом, так як гра є провідним видом діяльності дітей 6–7 років. Гра перетворює навчання з рутини на цікаве дійство, відкриття. Уроки стають цікавими і захоплюючими. Популярними серед моїх учнів є такі ігри : «Магічні квадрати», «Математичні естафети», «Забий гол», «Шифрувальник», «Заверши речення», «Склади речення», «Складалочка». Ігри з LEGO допомагають дітям вирішити проблемні завдання. Активно застосовую «Шість цеглинок» - ігрову технологію навчання, яка тренує пам'ять, розвиває дрібну моторику, уяву, творче мислення. Мої учні полюбили такі ігри: «Будуємо вежу», «Казковий герой», «Запам'ятайка». За допомогою «Шести цеглинок» створюємо звукові моделі слів, моделі речень. Діти використовують цеглинки LEGO для того, щоб передати свій настрій на уроці. Приміняємо LEGO при оцінюванні діяльності класу. Отже, гра – це інновація у початковій школі.

Якщо гра – це традиція початкової школи, то «Щоденні 3» та «Щоденні 5» – унікальна інновація НУШ. Намагаюся щодня застосовувати ці технології. «Щоденні 5» – це читання для себе, письмо для себе, читання з другом, слухання та робота зі словами. «Щоденні 3» передбачають: математика для себе, математика письмово, математика з другом. Ці діяльності не тільки тренують пам'ять, увагу, формують компетентності. Застосовуючи їх, я переконалася, що діти вчать вдумливо читати, концентрувати увагу, викладати свої думки письмово. Практикую щодня читання 5–10 хвилин. Також пропоную учням записувати свої думки у власному щоденнику вражень. Намагаюся, щоб протягом тижня всі вищезазначені діяльності виконувалися дітьми.

Інтеграція навчальних предметів є ефективною формою навчання здобувачів освіти НУШ. Прикладом інтеграційного підходу є урок з ЯДС з теми «Загадковий мешканець Чорного моря». При плануванні уроку, як пріоритетними, я визначила ключові компетентності в галузі природничих наук, техніки й

технологій, екологічну, інформативно-комунікативну, культурну. За мету я ставила навчити дітей виготовляти вироби з гіпсових заготовок, узагальнити знання учнів про мешканців Чорного моря – дельфінів, закріпити вміння розв'язувати математичні задачі. А також формувати взаємодію у групі. Діти були об'єднані у групи, завданням яких було: шліфування заготовок, наклеювання QR-кодів на зворотню сторону виробу. Пізніше засобом застосунку сканер діти переглядали відео про дельфінів. Група учнів ґрунтувала виріб та покривала його акриловим лаком. Протягом цього процесу діти виступали з повідомленнями про гіпс, розв'язували математичні задачі, обчислювали собівартість виробу. Діти презентували тематичні лепбуки. А ще переглянули відео про утримання морських тварин у дельфінарії. Його зняла наша учениця. Своє ставлення до утримання тварин у неволі діти виразили через стратегію «Т-позиція». Моя розробка «Загадковий мешканець Чорного моря» – STEM-урок. Вважаю, що STEM-освіта є інновацією навчання, яку впевнено використовують творчі вчителі початкових класів.

## **ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД АБО «ЯК НАВЧАТИ ДІТЕЙ НОВОГО ПОКОЛІННЯ»**

***Степанова Л. І.***

*Криворізька гімназія № 8 Криворізької міської ради*

Діяльність – це форма активностей, яка спрямована на розвиток особистості, є формою взаємодії групи людей у соціумі чи природі. Діяльнісний підхід визначений як наскрізний підхід у Державному стандарті початкової школи. Тому для мене особисто – це спосіб реалізації ідей Нової української школи і відповідь на питання «Як навчати дітей нового покоління».

Нові програми і стандарти поставили перед педагогами вимогу: переорієнтувати освітній процес від пояснювально-ілюстративного до самостійно-продуктивного. А це означає не подавати знання в готовому вигляді, а відкривати радість пізнання і прагнення до навчання, мотивувати до пошуку і дослідження.

Наскрізні освітні лінії – один із головних трендів сучасної освіти. Як вчитель початкових класів, я намагаюся спрямувати освітній процес на формування в здобувачів освіти уявлення про суспільство, розвивати здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Тобто, орієнтація на наскрізні вміння

забезпечує рівновагу між знаннями учнів, їх вміннями і реальними життєвими потребами.

Діяльнісний підхід можливо організувати в розумовій, фізичній, соціальній, емоційній сферах, тобто освітній процес необхідно будувати на основі активностей дітей.

Чому я в своїй педагогічній практиці надаю перевагу діяльнісному підходу? Тому що:

- завдання сприяють розвитку в учасників освітнього процесу креативності та критичного мислення через практичні завдання та проекти;

- через активну участь в практичних заняттях у школярів розвивається зацікавленість до навчання;

- молодші школярі набувають навички працювати в команді, щоб разом спрямувати знання і зусилля на вирішення спільної проблеми;

- йде формування і розвиток соціальних навичок: спілкування, репутація класу, емпатія через взаємодію під час спільної діяльності;

- підтримка ментального здоров'я, здорового способу життя.

Ігрове навчання було провідною формою навчання у першому класі. Ігрові технології навчання – це особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, формує взаємодію педагога і здобувачів освіти за допомогою гри, а також допомагає досягти певного результату [4]. Важливо, що саме у гри з перших днів перебування у стінах гімназії (на переломному для багатьох дітей етапі) ми вчимо їх спілкуватися державною мовою. Це і ранкове коло, і динамічні паузи, і фізкультхвилинки.

Відомо, що ті діти, які часто пасивні на уроці, навпаки активні в іграх. Вони можуть повернути хід гри так, що деякі лідери тільки руками розведуть. Їхні дії відзначаються раціональністю і дивують однолітків. Саме у гри у дітей виробляється звичка зосереджуватися, розвивати критичне мислення і творчий підхід до справи. При умілому керівництві вчителем на уроці навіть пасивні школярі включаються в роботу. Серед учнів панує доброзичлива атмосфера, бадьорий настрій, бажання вчитися. В той же час, в учнів формується витримка, активність, відповідальність, дотримання правил роботи групи, взаємодопомога, емпатія.

Дидактична гра спрямована дати дітям нові знання, вимагає напружено мислити, розвиває творчу увагу, вмінні знаходити правильне рішення. Важливим моментом є і виховна сторона для формування міжособистісних зв'язків між учнями класу [4].

Інтеграція в початковій школі – процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Інтегроване навчання допомагає підтримувати пізнавальний інтерес молодших школярів [1]. Тому на уроках математики я пропоную учням рубрики «Задачі з дачі», «Інженерна справа», «Мандруємо Україною» та інші. Такі завдання спонукають учнів дослідити ситуацію, визначити проблему і розв'язати її із застосуванням математичних методів. Завдання провокативного характеру спонукають учнів застосовувати особистий досвід. Зміст вправ і задачі для подолання освітніх втрат, для усного рахунку я намагаюся підбирати на різні теми. Це може бути інформація природничого плану, «Завдання для гострого розуму», ребуси, загадки, діаграми, логічні вправи, робота з дитячою літературою чи завдання про історичне минуле українців та інше. Головне, щоб інформація зацікавила молодших школярів і спонукала до пошуку додаткової інформації.

Сучасний урок у Новій українській школі не може бути лише «сольним виступом» учителя. Повинен бути постійний діалог. І підготовка до онлайн-уроку вимагає від педагога творчого підходу у створенні інтерактивних презентацій. Інтерактивні вправи допомагають учням в групі (парі) чи самостійно відпрацювати алгоритм організувати свою діяльність, розвивати критичне мислення. Але при цьому мати базові знання.

Моделювання на уроках в НУШ. Навіть в умовах онлайн-навчання намагаюся створити умови для практичної діяльності учнів. Якщо вони роблять своїми руками, думають, обговорюють, то і запам'ятовують краще. Наприклад, на кроках «Я досліджую світ» (3 клас) «Методи дослідження природи», математики (3 клас) «Ділення з остачею», «Дробі. Утворення і запис звичайного дробу»

Сучасні діти краще читають і сприймають коротку інформацію. Вони легко переходять з одного сайту на інший. Тому в умовах дистанційного навчання я використовую завдання, які потребують пошуку додаткової інформації. Учні мають можливість працювати з гаджетами, розвивають інформаційно-цифрову компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, реалізувати соціально значущі надпредметні теми. На уроках я часто використовую авторські тестові завдання («На Урок Освітній проєкт») Відповідно до мети уроку, тест можна запропонувати учням для виконання в реальному часі чи у вигляді

домашнього завдання. Учні працюють з тестами та інтерактивними завданнями <https://learningapps.org/>, wordwall.

Підручник Інни Большакової, Марини Пристінської «Українська мова» (3 клас) має сучасні тексти, які вимагають кооперації мовно-літературних і природничих галузей. Щоб провести рефлексію уроку активно використовую творчі права («6 капелюхів», «Відкритий мікрофон», «Крісло автора», «Маю думку»), тести. Школярі складають сенкан чи акровірші, малювати комікси.

Проектне навчання має свої переваги в роботі вчителя з метою реалізації основних завдань Державного стандарту початкової освіти. Планування та організація проектної діяльності є одним із способів реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі. Реалізація проектів сприяє розвитку ключових компетенцій, наскрізних умінь, застосування теоретичних знань на практиці, набуття дітьми досвіду агентності, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи [5]. У здобувачів освіти формується соціальна та громадська компетентність, розвивається вміння вільного володіння державною мовою, розвивається громадянська відповідальність.

Теми для проектів планую заздалегідь. Часто ці проекти мають розвивальний характер, передбачають розвиток усного мовлення, формують навички публічних виступів.

Пропоную і міні-дослідження з метою розвитку уваги і пам'яті. Наприклад, вивчаючи тему «Обладнання для вивчення природи» (ЯДС, 3 клас) запропонувала учням порівняти розміри (виміряти) листя дерев, які ростуть на вашому подвір'ї: «Які з дерев більше виділяють кисню і чому?»

В умовах воєнного стану важливе значення має ментальне здоров'я і робота з дотримання правил безпеки життєдіяльності. Тому в своїй роботі я надаю перевагу практичній роботі у формування навичок самозбереження.

Учні мого класі стали активними учасниками обласного відкритого патріотичного дослідницького проекту «Збережи свою ідентичність». У класі активно обговорюємо тему місяця. До участі в проекті залучаються всі бажаючі. Звичайно, велика робота проведена серед батьків, щоб в умовах воєнного стану вони допомогли дітям зняти відео. Робота цікава і різнопланова. Здобувачі освіти занурюються в пошукову роботу, вивчають рідний край, читають додаткову літературу, працюють з інтернет-ресурсами, набувають емоційно-чуттєвого досвіду, розвивають мовленнєво-творчі здібності, вчать вірші напам'ять... Навіть самі знімають відео.

Діяльнісний підхід об'єднує сучасні досягнення психологічної науки і методики викладання, спрямованих розвиток особистості, мотивувати учасників освітнього процесу до самовдосконалення шляхом засвоєння універсальних навчальних дій, уміння вчитися.

**Список використаних джерел**

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018/>
3. Концепція Нової української школи. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf/>
4. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упор. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Проектна робота в початковій школі : методичний посібник із фасилітації проектної роботи з учнями 1–4 класів / The Foundation. Запоріжжя : СТАТУС, 2023. 212 с.

## **ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТЬОГО МЕДІАКОНТЕНТУ В ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ**

**Степанчук О. В.**

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

Сучасна освіта в умовах цифровізації потребує нового підходу до підготовки майбутніх учителів початкової школи. Використання освітнього медіаконтенту стає невід'ємною частиною професійної діяльності педагога, адже саме медіазасоби відкривають можливості для підвищення ефективності навчального процесу, розвитку критичного мислення та формування інформаційної культури учнів.

Актуальність інтеграції освітнього медіаконтенту у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи зумовлена необхідністю адаптації освітніх програм до викликів цифрової епохи. Така робота включає створення моделей використання медіа у навчанні та методичних рекомендацій для формування медіакомпетентності майбутніх учителів.

З огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), інтеграція медіаконтенту в освіту стикається з новими етичними та безпековими викликами. ШІ, що активно використовується для створення, аналізу та управління медіаконтентом, відкриває широкі можливості, проте



водночас вимагає відповідального підходу до етичних принципів та формування безпекових компетенцій.

Підготовка майбутніх учителів до роботи з освітнім медіаконтентом потребує не лише технічних знань, а й високого рівня етичної культури та навичок дотримання інформаційної безпеки. Ці аспекти є важливими для запобігання порушенням авторських прав, забезпечення конфіденційності даних і розвитку критичного мислення у здобувачів.

У контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи необхідно враховувати такі ключові аспекти:

1. *Етичні виклики використання ШІ (етичні рамки використання, прозорість і чесність)*. Алгоритми генерації контенту можуть порушувати авторські права, сприяти поширенню дезінформації або контенту, що не відповідає культурним і моральним стандартам. Майбутні педагоги повинні розуміти принципи прозорості, відповідальності та етичної оцінки результатів роботи ШІ.

2. *Принципи законності та добросовісності*. Використання матеріалів, захищених авторським правом, потребує чіткого розуміння законодавчих норм і умов ліцензій. Це особливо актуально для освітніх програм, де часто використовуються мультимедійні матеріали (відео, аудіо, електронні книги). Невміння розрізняти ліцензований і неліцензований контент може стати причиною юридичних конфліктів.

3. *Освітнє значення*. Студентів та майбутніх учителів необхідно навчати не лише використовувати легальний контент, але й створювати власний з дотриманням прав інтелектуальної власності.

4. *Повага до приватності (захист персональних даних та етичний збір даних)*. Активна цифровізація навчального процесу передбачає роботу з персональними даними учнів та студентів. Важливо навчати майбутніх педагогів забезпечувати конфіденційність інформації та використовувати лише захищені ресурси для створення і поширення медіаконтенту.

5. *Культурна чутливість (різноманітність, повага та уникнення упереджень)*. Освітній медіаконтент має відображати багатокультурність, не дискримінувати окремі групи населення та враховувати етнічну, релігійну і соціальну специфіку учасників освітнього процесу. Викладачі мають навчитися аналізувати контент на предмет стереотипів, дискримінації або прихованої пропаганди, щоб забезпечити учням етичну й об'єктивну інформацію.

6. *Критичне мислення у світі ШІ*. Ураховуючи здатність штучного інтелекту генерувати реалістичний, але часто

фальшивий контент (наприклад, deepfake), підготовка педагогів має включати розвиток навичок аналізу джерел, перевірки фактів та відокремлення достовірної інформації від маніпулятивної.

7. *Актуалізація безпекових знань.* Швидке зростання кіберзагроз вимагає постійного оновлення знань щодо захисту від фішингу, вірусів та інших форм цифрових атак. Педагоги повинні бути прикладом відповідальної поведінки в цифровому середовищі для своїх учнів.

8. *Медіаграмотність як запорука безпеки.* Інтеграція освітнього медіаконтенту у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи повинна включати методики навчання інформаційної грамотності, що допомагають уникати пасток цифрового світу, зокрема маніпуляцій, дезінформації та залежності від цифрових платформ.

9. *Доступність як етичний аспект використання медіаконтенту* є важливим питанням, яке охоплює створення інклюзивного навчального середовища для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхніх можливостей, соціально-економічного статусу або доступу до технологій. Освітняни повинні враховувати вплив цифрової нерівності на доступ до навчальних матеріалів і вживати заходів для мінімізації цієї проблеми. Навчальні платформи повинні бути інтуїтивно зрозумілими та створювати сприятливий емоційний досвід для всіх користувачів, включаючи тих, хто має обмежений досвід роботи з цифровими технологіями. Нерівний доступ до цифрових пристроїв та стабільного інтернет-з'єднання є однією з найбільших проблем сучасної освіти, саме тому варто пам'ятати, що інтеграція освітнього медіаконтенту повинна враховувати різний рівень забезпеченості здобувачів технічними засобами. Також медіаконтент має бути доступним на різних платформах і пристроях, включаючи мобільні телефони, планшети та ноутбуки.

Урахування цих аспектів та розвиток відповідних навичок сприятиме формуванню у майбутніх педагогів комплексного підходу до використання медіаконтенту, що забезпечить етичність та безпеку їхньої професійної діяльності в умовах цифрової трансформації освіти, допоможе створенню інклюзивного та захищеного освітнього простору, орієнтованого на розвиток компетентного й добросчесного громадянина суспільства.

Інтеграція освітнього медіаконтенту у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є критично важливим кроком для адаптації системи освіти до реалій цифрового суспільства. Аналіз етичних, методологічних та безпекових аспектів дозволяє визначити пріоритети для розвитку

медіакомпетентності педагогів, які повинні бути не лише споживачами, але й критичними творцями медіа. Систематична робота в цьому напрямку сприятиме не лише розвитку професійної компетентності педагогів, але й формуванню безпечного та інноваційного освітнього середовища.

#### **Список використаних джерел**

1. Баранник А. Поняття медіаконтенту у сучасному освітньому середовищі. Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті. 2022. Вип. 5. С. 60-67. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/20486/1/8.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).

2. Бескорса О. Методи формування цифрової культури майбутніх учителів початкової школи. *Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти*. 2024. Вип. 21. С. 19–29. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.21.2024.307965> (дата звернення: 29.11.2024).

3. Карчевський М.В., Штанько В.А., ChatGPT. Правове регулювання штучного інтелекту : ризик-орієнтований підхід у європейській дискусії. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин*. 2023. 419 с. С. 20–29. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48146/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2023%20%281%29.pdf#page=20> (дата звернення: 27.11.2024).

4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л.А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

5. Програма великої трансформації «Освіта 4.0 : український світанок». 2022. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyi.svitanok.pdf> (дата звернення: 29.11.2024).

## **ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**Стешенко В. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Нестеренко О. С.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Вже третій рік поспіль наша країна перебуває в найскладнішій економічній та політичній ситуації. Нестабільна зовнішньополітична ситуація як ніколи вимагає підтримки своїх громадян, людей, які люблять свою Батьківщину і будуть готові захищати її. Цей факт зумовлює важливість національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління.

Сьогодні національно-патріотичне виховання – це систематична діяльність педагогів щодо формування у школярів патріотичної свідомості, цінностей, готовності до виконання громадянського обов'язку, а його основна мета – формування духовно та фізично здорової людини, яка нерозривно пов'язує

свою долю з майбутнім рідного краю та країни, здатного свідомо ставати на захист державних інтересів та інтересів свого народу. Але наявна система національно-патріотичного виховання, що має міцні, перевірені часом традиції, потребує вдосконалення, відповідно до нових реалій.

Одне із завдань закладів загальної середньої освіти – виховання шанобливого ставлення школярів до національних цінностей, що потребує безперервного створення умов для розвитку національної свідомості та самосвідомості особистості кожного учня, починаючи з молодшого шкільного віку.

Любов до Батьківщини у кожного проявляється свого часу і по-своєму. Спочатку це відбувається несвідомо, дитина тягнеться до батька, матері; підростаючи, вона починає відчувати прихильність до друзів, рідної вулиці, міста; і лише дорослішаючи, набираючись досвіду та знань, вона поступово усвідомлює свою приналежність до рідної країни.

Шкільний вік – найбільш сензитивний період для виховання національно-патріотичної свідомості. Податливість, відома навіюваність дітей, їх довірливість, схильність до наслідування і величезний авторитет, яким користується вчитель, створюють сприятливі передумови успішного вирішення цієї проблеми.

Актуальне завдання нашого часу – пошук ефективних форм та методів роботи з формування національної свідомості кожного учня. Воно потребує теоретичної та методичної розробки та, головне, – впровадження у практику роботи нової української школи [1; 2].

У цьому контексті актуальною постала необхідність теоретичного обґрунтування, розробки й експериментальної перевірки програми розвитку національно-патріотичної свідомості учнів на уроках технології.

Проаналізувавши психолого-педагогічну та методичну літературу з проблем національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, ми дійшли висновку, що в педагогічній науці відсутнє єдине трактування означеного поняття. Але науковці одноставні у своїх поглядах на те, що національно-патріотичне виховання молоді спирається на історичний досвід українського народу, його традиції та звичаї. Велике значення у національно-патріотичному вихованні відіграє мова. Бо саме мова – код нації, мова предків, яка пов'язує людину з її народом, з попередніми поколіннями та їх духовним світом.

Сучасна молодь недостатньо обізнана з культурними традиціями свого народу, часто проявляє байдужість до близьких людей, однолітків. Саме тому проблеми національно-патріотичного виховання підростаючого покоління сьогодні ще

більш актуальні й потребують вирішення. Щоб людина дійсно шанувала пам'ять предків, поважала свою країну, відчувала відповідальність за життя та розвиток своєї країни, її треба такою виховати.

Під час проведення експерименту важливо було виокремити критерії, показники та рівні сформованості національно-патріотичної свідомості старшокласників:

1) когнітивний критерій з показником: знання старшокласниками історії, традицій, звичаїв, культурної спадщини українського народу;

2) емоційно-ціннісний критерій з показником: наявністю патріотичних поглядів, готовність відстоювати права, свободи та національні інтереси держави;

3) діяльнісно-поведінковий критерій з показником: бажання старшокласників брати участь в патріотично спрямованій діяльності.

Відповідно до виокремлених критеріїв та показників ми визначили рівні розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів: високий, середній, низький.

Для визначення рівнів розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів закладів загальної середньої освіти була розроблена анкета «Національно-патріотична свідомість», яка складалася з трьох блоків.

Дані, отримані на констатувальному етапі експерименту, демонструють переважання низького та середнього рівнів розвитку національно-патріотичної свідомості у старшокласників.

У ході дослідження було розроблено й апробовано програму розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів закладів загальної середньої освіти на уроках технологій «Я + Ти = Україна».

Програма розроблена відповідно до: Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-VIII (в редакції від 24.03.2024 р.); Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 29.10.2024 р. №3504-IX; Конвенції про права дитини; Навчальної програми закладів загальної середньої освіти «Технології. 10–11 класи» (рівень стандарту); Інструктивно-методичних рекомендацій Щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році (Лист МОН від 30.08.2024 р. №1.1/15776-24) [3; 4; 5].

Визначено мету та завдання програми, основні напрямки та принципи, представлено очікувані результати. Схарактеризовано етапи реалізації програми: підготовчий, практичний, аналітичний.

Зміст програми «Я + Ти = Україна» складено з урахуванням навчальної програми «Технології» (рівень стандарт), яка представлена у вигляді модулів. Серед запропонованих було обрано три модулі: Модуль 1. Дизайн предметів інтер'єру; Модуль 2. Дизайн сучасного одягу; Модуль 3. Кулінарія. До кожного навчального модуля представлено орієнтовне календарно-тематичне планування.

З метою визначення ефективності запропонованої програми роботи щодо розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів була здійснена контрольна діагностика рівнів розвитку національно-патріотичної свідомості старшокласників. Діагностика проводилася за критеріями, показниками й методиками, які були використані під час проведення констатувального етапу.

Отримані результати засвідчили, що в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни, а саме: кількість старшокласників високого рівня розвитку національно-патріотичної свідомості збільшилася на 14,3%, середнього – зменшилася на 4,7%, низького – зменшилася на 9,6%.

У контрольній групі також відбулися позитивні зміни, але вони незначні. Кількість старшокласників високого рівня розвитку національно-патріотичної свідомості збільшилася на 5,3%, середнього – збільшилася на 5,2%, низького – зменшилася на 10,5%.

Отримана статистична значущість результатів експериментального дослідження підтверджена за допомогою використання методів математичної статистики, а саме критерію  $\lambda$  (лямбда). Це зумовило висновок, що запропонована програму розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів закладів загальної середньої освіти на уроках технологій забезпечує статистично значущі відмінності отриманих результатів.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку національно-патріотичної свідомості учнів старших класів закладів загальної середньої освіти на уроках технологій. Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в розробці аналогічної програми розвитку національно-патріотичної свідомості учнів середньої школи на уроках технологій.

#### **Список використаних джерел**

1. Білак М. Психолого-педагогічні засади формування в молодших школярів уявлень про національно культурні особливості українського народу. *Гірська школа українських Карпат*. 2016. №14. С. 93–96.
2. Грипич С. Історичне краєзнавство як основа сучасної історичної освіти (на прикладі історичного факультету Рівненського державного гуманітарного

університету). *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 25. С. 189–191.

3. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 23.11.2011 р. № 1392. Дата оновлення: 26.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-#n9> (дата звернення: 15.04.2024).

4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. №463-ХІ. Дата оновлення: 24.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

5. Репіленко Л., Левенець Н. Календарно-тематичне планування. Технології. 10–11 класи. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 64 с.

## **ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ З ПРЕДМЕТНО- ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Стешенко В. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Стешенко Б. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Вовченко О. П.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Технологічна культура вченими визначається як якість людини, яка характеризується системою мотивів і цінностей, наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності (курсив наш – В. Стешенко) [4], тобто відношенням (ставленням) особистості до матеріальних і духовних цінностей. Для встановлення її змісту слід визначитися з поняттями «предметно-перетворювальна діяльність», «технологія», норми і правила» з предметно-перетворювальної діяльності.

Отже, як відомо, предметно-перетворювальна діяльність спрямована на перетворення предметів навколишнього фізичного світу. Цей вид діяльності характеризується тим, що: 1) завершується предметним результатом, матеріальним продуктом, через який людина опосередковано спілкується з іншими, що й зумовлює зміст і форми ставлення її до них; 2) сприяє формуванню внутрішньої структури особистості в процесі продуктивної діяльності. У цьому полягає її ціннісно-орієнтаційна функція; 3) передбачає творчий характер діяльності в технічному і художньому аспекті [1; 2].

Але основою предметно-перетворювальної діяльності в усіх випадках залишається технологія створення та виготовлення виробу чи послуги, тобто технологія предметно-перетворювальної діяльності.

Поняття «технологія» вченими розглядається як особлива форма науково-практичних знань про ефективні методи перетворення будь-яких природних та соціальних об'єктів і знань про саму діяльність, тому вона забезпечує досягнення поставлених цілей [4]. «На відміну від звичайних наукових знань, які відповідають на питання «що?», технологічні знання дозволяють з'ясувати «як?»», – зазначає Н. Котелянець [4].

Вчені відзначають, що будь-яка технологія характеризується низкою спільних ознак [4]. Відповідно може бути визначена узагальнена технологія предметно-перетворювальної діяльності. Сутність такої технології розкрита нами в роботі [5], де приведено таке визначення поняття «технологія» – це науково обґрунтована діяльність зі створення певного продукту у процесі предметно-перетворювальної діяльності, яка включає визначення предмета/матеріалу, засобів, умов і вимог до результату перетворення цього матеріалу в готовий продукт. При чому, таке трактування технології передбачає узагальнений предмет вивчення, яким є процес перетворювальної діяльності [5]. Відповідно ми виділяємо три групи такої технології, а саме: 1) комплексної (технічної й економічної) підготовки предметно перетворювальної діяльності, 2) технології допоміжного та обслуговувального виробництва і 3) технологій основного безпосереднього здійснення предметно перетворювальної діяльності (виготовлення виробів) [5].

Як було вже сказано вище, зміст технологічної культури особистості визначається досвідом із залучення до цієї діяльності, а саме дотриманням нею певних норм і правил з предметно-перетворювальної діяльності.

Так, у словнику термін «дотримувати» (синонім додержувати) означає точне, без відхилень виконання, здійснення чого-небудь обіцяного, згаданого, потрібного і т. ін. <http://surl.li/vwntnk>. Дотримуватися (чого) – діяти відповідно до чогось, згідно з чимсь [<http://surl.li/fijmai>].

Термін «норма» визначається як звичайний, узаконений, загальноприйнятй, обов'язковий порядок, стан і т. ін. [<http://surl.li/uwngov>].

В предметно-перетворювальній діяльності при виготовленні виробів використовується поняття технічна норма, яке трактується як правила експлуатації технічних засобів і механізмів, що регулюють відносини (курсив наш – В. Стешенко)



між людиною та зовнішнім світом (природою або технікою), які не мають соціального змісту (ДСТУ, Правила дорожнього руху, Інструкції з експлуатації побутових приладів і т. ін.). [<http://surl.li/rmlmxw>].

Термін «правила» у словниках трактується як норми суспільного життя, які визначають дії людей, організацій, колективів у певних життєвих ситуаціях [<http://surl.li/wfqoqb>].

На практиці ще використовують терміни «настанова», або «зведення правил (правила)», які трактують як нормативні документи, що рекомендують практичні прийоми чи методи проектування, виготовлення, монтажу, експлуатації або утилізації обладнання, конструкцій чи виробів (ДСТУ 1.1) [<https://ips.ligazakon.net/document/TM024716>].

Документ же (від лат. documentum – свідоцтво) – це матеріальний носій записів (папір, кіно- та фотоплівка, магнітна стрічка, перфокарта тощо) з зафіксованою на ньому інформацією, призначеною для її передавання в часі та просторі [<http://surl.li/ajgdfy>].

Нормативний документ визначається як документ, що встановлює правила, настанови чи характеристики щодо діяльності або її результатів. До нормативних документів відносяться стандарти, технічні умови, кодекси ustalеної практики та нормативно-правові акти [<http://surl.li/njpwbz>].

У предметно-перетворювальній виробничій діяльності використовується технологічна документація, до якої відносяться документи загального призначення, куди належать: карта ескізів, технологічна інструкція, документи спеціального призначення, які включають: маршрутну карту, карту технологічного процесу, операційну карту, карту технологічної інформації та ін. [<http://surl.li/thobnb>].

Стандарт — це нормативний документ, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [<http://surl.li/dcemxd>].

До нормативних документів зі стандартизації відносяться: самі стандарти, технічні умови, технічні описи, методичні вказівки, рекомендації по стандартизації і положення. Основне місце серед них займають стандарти і технічні умови [<http://surl.li/aparqw>].

Технічні умови трактуються як нормативні документи, що встановлюють технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, та визначають процедури, за допомогою яких можуть бути встановлені, чи дотримані такі вимоги [<http://surl.li/ayukpi>].

Технічні вимоги або технологічні вимоги – це норми і правила, яким повинен відповідати конкретний виріб, матеріал, речовина тощо або їхня група, окрім того це процедури, за допомогою яких можна встановити, чи дотримані ці норми (ДСТУ 2391:2010) [<http://surl.li/ybtoaz>].

Отже, зміст техніко-технологічної культури особистості визначається дотриманням нею встановлених таких норм і правил з технічної (виробничої) предметно-перетворювальної діяльності:

- стандартів і технічних умов під час проєктування та виготовлення виробів;

- правил читання ескізів і технологічних інструкцій; маршрутних карт, карт технологічного процесу, операційних карт, карт технологічної інформації тощо;

- правил складання ескізів і технологічних інструкцій; маршрутних карт, карт технологічного процесу, операційних карт, карт технологічної інформації тощо;

- вимог і умов здійснення всіх етапів технологічного процесу, які включають технології комплексної підготовки, допоміжного та обслуговувального забезпечення, а також безпосереднього його здійснення.

#### **Список використаних джерел**

1. Андрощук І.П. Позаурочна предметно-перетворювальна діяльність як складова професійної підготовки майбутніх вчителів технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2015. Вип. 52. С. 3–8.

2. Коберник О.М. Модель організації предметно-перетворювальної діяльності учнів сільської школи. URL: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/psuh\\_pedagog\\_prob1\\_siisk\\_shkolu/3/vupysk\\_6.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_siisk_shkolu/3/vupysk_6.pdf) (дата звернення: 22.11.2024).

3. Коберник О.М. Навчально-виховний процес у сільській загальноосвітній школі : сутність, проєктування, організація. Київ : Знання, 1998. 274 с.

4. Котелянець Н.В. Формування технологічної культури учнів початкової школи. URL: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/374/370> (дата звернення: 25.11.2024).

5. Стешенко В.В. Модернізація змісту трудового навчання на компетентнісній основі. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2017. №3. С. 26–30.

## **РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

***Тихонова Н. В.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Економічна культура особистості дуже важлива, вона є одним із мотиваційних чинників, які стимулюють молодь займатися підприємницькою діяльністю або самозайнятістю, активно сприяє розвитку особистості, дає поштовх до реалізації її ідей, планів, задумів.

Проте соціальні зміни випереджають адаптацію до змін. Складається ситуація, коли сфера економічної культури, суперечить минулому досвіду, не сприймається, що зумовлює конфлікт, породжує небажання та відторгнення в особистості.

Водночас формування економічної культури особистості передбачає перебудову ставлень та уявлень без традиційних, тобто культурно зумовлених зразків економічної поведінки. Сучасні економічні (ринкові) цінності не сприймаються в традиційному форматі суспільною свідомістю. Засвоєння таких цінностей особистістю пов'язане з розв'язанням конфлікту цінностей, уявлень та очікувань особистості, потребують часу та певного періоду адаптації, прийняття.

Особливістю сучасних соціально – культурних змін у суспільстві є поєднання стрімкості та непослідовності реформ у всіх можливих сферах, що породжує соціальну нестабільність, яка у соціальному контексті сприймається як абсолютна невизначеність ситуації, і відповідно унеможлиблює прогнозування життєдіяльності особистості, породжує супротив змінам та заважає формуванню економічної культури, впливає на економічну поведінку.

Особливо ця проблема є актуальною для молоді, яка стикається з певним набором соціального та економічного вибору. Тому потрібно створювати нові осучаснені моделі економічної поведінки без опори на загальноприйняті традиційні стандарти, мотивувати здобувачів освіти вибудовувати персональну систему цінностей, етичних норм. Отже, акцент переміщується на ділову активність особистості в ході економічної соціалізації, на її креативність, що дозволяють майбутнім педагогам змінюватись без врахування міжособистісних зв'язків.

В умовах невизначеного соціального середовища здобувачі освіти вимушені адаптувати поведінку, тимчасово не змінюючи

цінності та установки. В такому випадку зростає важливість цілеспрямованого педагогічного впливу на цільову групу з метою формування у неї економічної культури, яка передбачає зокрема етичність та проявляється як підприємливість, зокрема впливає на формування та розвиток підприємницької компетентності.

В цих умовах суб'єкт змушений змінювати свої стандарти поведінки, підлаштовуватись та адаптуватися, водночас підвищується значення цілеспрямованого педагогічного впливу на цільову групу з метою формування у неї економічної культури, яка передбачає суб'єктність та етичність, що найбільше виявляється у такій властивості особистості як підприємливість, зокрема впливає на формування та розвиток підприємницької компетентності.

Існують різні наукові погляди щодо управління економічною активністю цільової групи. З одного боку, треба враховувати прагнення економічного суб'єкта досягти власної вигоди, реалізувати свої ідеї, плани, інтереси, проявити себе у конкурентній боротьбі. З іншого боку, відповідність етичним нормам та загальнолюдським цінностям в суспільстві теж не менш важливі у підготовці майбутніх педагогів професійної освіти.

Економічна культура особистості належить до системи економічних цінностей суспільства, в якому виражається соціально-історичний досвід індивіда. Саме в цьому полягає сутність економічної культури особистості, а також її інноваційність.

В сучасних умовах спостерігаються тенденції швидкого і радикального руйнування позитивних цінностей на користь негативних. Втрата етичних орієнтирів часто породжує моральну всюдозволеність у сфері економічної діяльності. В кризові періоди змінюється структура цінностей: зростає значущість прагматичних цінностей та знижується вагомість етичних цінностей. Існують різні типи економічної культури особистості в залежності від стратегії економічної поведінки, якої вимагає певні соціально-економічні умови.

Економічна культура та економічна поведінка тісно пов'язані між собою, водночас економічна культура є вторинною, розуміння сутності цих соціальних чинників та їх проявів, особливостей їхнього впливу на особистість важливі для забезпечення якісної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, оскільки ці фактори безпосередньо впливають на формування та розвиток підприємницької компетентності здобувачів освіти.

### **Список використаних джерел**

1. Fromm E. *Man for himself : An inquiry into the psychology of ethics*. New York : Rinehart, 1947.
2. Fromm E. *To have or to be?* New York : Harper & Row, 1976.
3. Loewenstein G., Weber E.U., Hsee C.K., Welch N. Risk as feelings. *Psychological Bulletin*. 2001. Vol. 127(2). P. 267–286.
4. Loewenstein G., Lerner J.S. The role of affect in decision making / In R. Davidson, K. Scherer, H. Goldsmith (Eds.). *Handbook of affective sciences*. Oxford University Press, 2003. P. 619–642.
5. Thaler R.H. Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*. 1999. Vol. 12(3). P. 183–206.
6. Thaler R.H., Sunstein C.R. *Nudge : Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press, 2008.

## **ПРЕДМЕТНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІНІМУЗЕЮ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ ТА ЙОГО ПОТЕНЦІАЛ В ФОРМУВАННІ ЛЮБОВІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ**

**Турковська І. А.**

*Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 20  
Криворізької міської ради*

Пошук ефективних шляхів формування соціально-громадянської компетентності дошкільників на фоні патріотичного піднесення, викликаного військовою агресією росії проти України, сьогодні як ніколи є актуальним напрямом роботи дитсадка. Зміст освітньої роботи за цим напрямком визначається Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти, Методичними рекомендаціями до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, листом МОН від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» та іншими галузевими документами. В них зазначається, що дбайливе ставлення до історії, культури й традицій свого роду, народу і держави, любов до малої батьківщини, формуються за допомогою цілеспрямованого педагогічного впливу на дитину в умовах дошкільного закладу [2].

Серед вимог, які висуваються Базовим компонентом дошкільної освіти до набутих дитиною життєвих компетентностей у контексті національно-патріотичного виховання є вимога щодо ціннісного ставлення дитини до народних мистецьких традицій та декоративно-прикладного мистецтва [1]. Основними умовами

ефективної реалізації поставлених завдань саме в дошкільному навчальному закладі є організація предметно-культурного розвивального середовища, проведення дитячої діяльності в ньому та залучення батьків до його облаштування. При цьому важливо забезпечувати динамічність та змінність, можливість трансформації таких місць, враховувати регіональні, місцеві особливості соціального та предметно-культурного оточення. З цією метою в групових приміщеннях рекомендується оформлювати «куточки» національно-патріотичного виховання із зразками народних іграшок, національного одягу, посуду, різних виробів народних майстрів [2].

Таким динамічним, багатofункціональним осередком може стати мінімузей народної творчості. В ньому доречно буде проводити заняття різних видів і типів, гурткову, індивідуальну роботу, спостереження та екскурсії в культурно-предметне довкілля, пізнавально-розвивальні бесіди, дидактичні ігри, проводити проєктні роботи народознавчого спрямування із залученням родин вихованців [2]. Саме в таких осередках традиційні батьківські збори легко перетворити в майстер-класи і клуби для батьків.

Музей, як культурно-освітній та науково-дослідний центр має широке призначення. Від вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури до різних форм прилучення громадян до надбань національної та світової історико-культурної спадщини [4].

В українській дошкільній освіті практика створення мінімузев різної спрямованості вже стала поширеним інструментом музейної педагогіки. Проте сама ідея музейного дозвілля в суспільстві не є популярною. Ми провели анкетування батьків і з'ясували, що майже 90% дітей нашого закладу ніколи не відвідували музею. Більше того 83% опитаних батьків не були в музеї протягом останніх 3-х років. Доречі, серед педагогів цей показник не на багато нижчий. Більшість батьків вважають, що дошкільникам рано відвідувати такі заклади. Третина з опитаних зазначили, що не мають часу, щоб відвідувати музеї разом з дітьми. А одностайно батьки наголосили на тому, що не мають інформації про те, де і які музеї можна відвідати з дітьми в межах Кривого Рогу.

Найпростішим способом привернення уваги учасників освітнього процесу до означеної вище проблеми для нас стало створення музейного середовища в самому дошкільному закладі. Протягом останніх років в закладі облаштовувались музейні зони: мінімузей фотомистецтва «Світ в об'єктиві», мінімузей ляльки «Мамина лялька – моя забавлянка», музей хліба, науковий музей

Біона та Ніки (біоніки). А в рамках проєкту «Міні музей однієї речі» оформлювались музейні стенди в вікових групах: музеї ґудзиків, капелюшків, ложки, гребінця та носової хустинки.

Звичайно, що в умовах дитсадка неможливо створити і довго зберігати експозиції у відповідності з вимогам музейної справи. Проте такий цікавий проєкт як мінімузей є способом реалізації вимог держави до соціокультурного виховання підростаючого покоління.

В 2024–2025 навчальному році, враховуючи зростаючий інтерес суспільства до маркерів національної самоідентифікації, ми вирішили створити на базі нашої групи музейний осередок, який би допоміг батькам та дітям ознайомитись з регіональним народно-декоративним мистецтвом та його митцями. Так виник мінімузей петриківського розпису і розпочав в ньому роботу гурток «Чарівна Петриківка». Принципами побудови цього музейного осередка стали: наочність, доступність, безпечність експонатів та умеблювання, динамічність експозиції, відповідність програмових вимог та предметного середовища музею, інтерактивність осередку та активне залучення батьків до його оформлення та збору експонатів.

Метою організації мінімузею петриківського розпису в дошкільній групі садочка стала потреба в створенні предметного середовища, яке б не лише ознайомлювало дітей з предметами народного декоративно-ужиткового мистецтва, а й надавало інформацію саме про регіональні його особливості. Оскільки в програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» (редакція 2022 року) серед рекомендованих до ознайомлення видів народних ремесел ми не знайшли петриківського розпису – вирішили облаштувати інтерактивний музей за цією тематикою.

Свою назву петриківський розпис отримав від назви села Петриківка (сьогодні – центр Петриківського району Дніпропетровської області), заснованого 1772 року на березі річки Чаплинка гетьманом Петром Калнишевським.

Художню основу петриківського малярства склали традиції декоративного розпису внутрішніх приміщень селянських хат. На Дніпропетровщині існувала традиція декорувати стіни хат багатим рослинним орнаментом. Займались цим видом декоративно-прикладного мистецтва переважно жінки, які мали особливий хист до малювання. Але поступово виокремилися спеціалісти, для яких декоративний розпис перетворювався на промисел [5].

Наступним етапом розвитку декоративного розпису стало виготовлення декоративних композицій на папері – мальовок. Вони імітували стінний розпис і наклеювалися на стіни відповідно до правил оздоблення оселі. У 1958 році було створено цех

петриківського розпису, який почав спеціалізуватися на підлаковому розписі. А згодом петриківський орнамент став художньою візитівкою України. Рослинні петриківські візерунки в різний час використовували для дизайну банківських кредитних карток, в монументальному мистецтві (зокрема в м. Малин створено мурал за петриківськими мотивами), в декорі інтер'єру, в дизайні одягу [5]. Саме такими експонатами ми і почали наповнювати полиці та виставкові стенди нашого музею.

Центральне місце музейної виставки зайняла велика мальовка, виконана батьками групи. На білому тлі серед традиційних петриківських рослинних мотивів: айстр, жоржин, ромашок та ягід, поєднаних у фантазійні вазони та куці, заховались фігури пишновостих павичів. Малюнок виконано акварельними фарбами, розведеними курячим яйцем. Проте раніше народні майстри використовували природні фарби (соки і відвари рослин). У ХХ столітті їх поступово витіснили аніліновими барвниками. У повоєнний час поширеними фарбами у петриківському розписі стали гуаш та акварель.

На полицях зручно розмістились принесені батьками та працівниками закладу тарілі, горщики, дощечки, скриньки та гольниці, розписані вже сучасними майстрами. На чорному тлі виблискують під прозорим лаком багряні китиці калини, важкі від соку грона винограду поміж квітів та листя, виконаного спеціальними пензлями з котячої або білячої шерсті.

Серцем виставки стала велика дерев'яна лакована скриня, оздоблена петриківським розписом мамою-майстринею. До наповнення скрині долучились інші батьки групи, які подарували музею зразки наддніпрянської вишивки (обрядові рушники, чоловічу та жіночу сорочки), намисто з коралів, чоловічі ремені, солом'яний капелюх та різні предмети побуту жителів Дніпропетровщини. В колекції музею з'явилися і хендмейд вироби сучасних майстринь в народному стилі: гerdани, обрядові вінки зі штучних та вощених квітів, настінні тематичні панно, виконані в стрічковій техніці, вишиті бісером картини за мотивами петриківських візерунків. А спеціально для музею бабуса-майстриня нашої вихованки створила модний лук для дівчинки в петриківському стилі. Серед модних експонатів музею – колекція капелюшків, декорованих «під петриківку» помічником вихователя групи.

Поруч ми розмістили мобільні стенди на магнітних дошках та демонстраційні альбоми для розглядання за 5 рубриками:

- «Зразки елементів та петриківські мальовки»;
- «Петриківка – перлина Дніпропетровщини»;
- «Петриківський розпис в сучасному дизайні»;



- «Музей петриківського розпису»;
- «В майстерні художників петриківського розпису».

Під час ранкових годин та протягом дня діти можуть підходити до цієї локації та розглядати альбоми, гортати сторінки, вдивляться в малюнки та схеми, милуватись фотографіями. Ми назвали таку діяльність пасивними спостереженнями предметного-культурного середовища. Інтерес до споглядання та здатність затримувати погляд на якомусь з об'єктів у дітей різний. Тому одним із завдань музею є їх підтримка та розвиток. І якщо виникне бажання взяти альбом додому та роздивитись його разом з батьками – ми не будемо проти.

На окремій полиці в межах доступу дітей – авторські дидактичні ігри «Виклади орнамент», «Петриківський колаж», «Прикрась річ» та велика наколінна авторська книга-лепбук «Моя Петриківка». А от таємним експонатом цієї локації стала дерев'яна скринька в Петриківському стилі від видавництва «Зірка». Вона розрахована на дитину віком від 4 років. Містить набір для творчості: розбірна скринька, фарби, глітер, пензлик. Ми тримаємо цю ідею корисного розвиваючого подарунка до дня іменинника і хочемо, щоб така власноруч оформлена дитиною скринька з'явилась в кожній родині вже до кінця цього навчального року.

Книжкова полицка музею поповнилася колекцією видань в оформленні яких використано петриківський розпис. Це – дитяча книга Марії Кучер «Гідке каченя», фотоальманах «Петриківський розпис», Федір Панко «Декоративний живопис», «Основи петриківського розпису» Гарькавої Тетяни, дитячі розфарбовки до народних казок. А для планування роботи гуртка придбали посібники із серії «Альбом майбутнього художника «Петриківський первоцвіт» видавництва «Мандрівець».

Проблему інтерактивності музею ми вирішили, розташували окремий стіл з матеріалами та інструментами: пензлями різного розміру, очеретяними паличками, тичками та тарілочками для розведення фарб. В плетений кошик поклали муляжі курячих яєць. А от для занять гуртка використовуємо жовток натурального яйця та мед. Тут розмістили теки з шаблонами для розфарбовування та зразками міні-мальовок. Спеціальним знаком позначили, що в такій міні-майстерні одночасно можуть працювати лише дві дитини.

Дуже зацікавила дітей експозиція сучасних виробів, для декорування яких використовувався петриківський розпис. Ось дерев'яна іграшка-свищик та коник з візочком, щедро прикрашені дрібними ягідками. Пара магнітиків на холодильник у вигляді пташок у петриківському пірчастому листі та гронах калини.

Закладки для книжок зі стрімким бігунцем. Срібну пам'ятну монету номіналом 10 гривень, випущену Національним банком України, присвячену декоративно-орнаментальному мистецтву ми показали, дали потримати, а в музеї залишили її фотографію. Стилізований набір підсвічників, кружка з павичами, екошопер з червоними петриківськими квітами тимчасово стали експонатами музею. Ялинкові прикраси в петриківському стилі доповнили різдвяну flower-композицію. А суха гілочка, уквітчана червоними стрічками та писанками в петриківських квітах, нагадує нам усім про те, що весна прийде обов'язково, а з нею і перемога над ворогом.

У нас, як в кожному поважному музейному центрі, є локація з технічними засобами – це міні кінотеатр, в якому ми демонструємо дітям пізнавальні мультфільми, наприклад, відео від проєкту ПЛЮС-ПЛЮС «Це наше і це твоє. Унікальний петриківський розпис – наш!» [6]. Тут ми відвідуємо віртуальний музей петриківського розпису [3], або вирушаємо у заочну подорож вуличками селища Петриківка за авторським маршрутом.

Для того, щоб музейні експозиції не перетворились на «візуальний шум» в мінімузеї періодично має проводитись екскурсійна та гурткова робота. Тому один раз на тиждень з дітьми нашої групи ми плануємо роботу гуртка «Чарівна Петриківка». Метою його роботи ми визнали, в першу чергу, ознайомлення дітей з розписом, як регіональним видом декоративно-прикладного мистецтва та формування любові до малої батьківщини. А завданням другої черги вже формування власне умінь та навичок декоративного малювання за мотивами петриківського розпису. Тому екскурсійну роботу та творче спілкування в майстерні намагаємось поєднувати, організовуючи пізнавальні народознавчі проєкти як з дітьми, так і з батьками.

В рамках роботи гуртка ми приділяємо увагу підготовці юних екскурсоводів.

Діти 6-го року життя здатні розуміти терміни та використовувати музейну лексику, запам'ятовувати цікаві факти та переказувати їх. Тому вихованці старших дошкільних груп залучаються до проведення оглядових та тематичних екскурсій по музею, організації та презентації виставок. А такі форми роботи як вікторини та загадки, дидактичні ігри, майстер-класи з розпису проводить педагог.

В план роботи гуртка «Чарівна Петриківка» ми включили батьківські майстерки. Їх будуть проводити батьки вихованців, які проявили свої здібності до малювання та ручної творчості під час оформлення музею. Ми запланували 4 майстер-класи:

виготовлення колажів в петриківському стилі (жовтень), декорування новорічних іграшок петриківськими мотивами в техніці декупаж (грудень), тематична аплікація на тканині (березень) та розпис мальовок (травень).

Таким чином, в умовах систематичної роботи і методично правильної організації педагогічного процесу на засадах музейної педагогіки формування у дітей культури споглядання та дослідження предметно-культурного середовища відбуватиметься природним чином. Облаштування мінімузею петриківського розпису в дошкільному закладі дозволить сформувати у дошкільників уявлення про музей, познайомити з регіональними особливостями декоративно-прикладного мистецтва, збагатити дітей враженнями від предметів, яких вони ніколи не бачили та й не могли бачити в повсякденні, активізувати мовленнєву діяльність, відпрацювати техніки декоративного малювання, аплікації, сприяти формуванню навичок колективної творчості та самостійності.

#### **Список використаних джерел**

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnovi-osviti-v-ukrayini>.
2. Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах : Інструктивно-методичні рекомендації від 25.07.2016 № 1/9-396. URL: <https://imzo.gov.ua/2016/08/22/list-mon-vid-25-07-2016-1-9-396-pro-organizatsiyu-natsionalno-patriotichnogo-vihovannya-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>
3. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України. URL: [https://www.facebook.com/VirtualNKS/?locale=uk\\_UA](https://www.facebook.com/VirtualNKS/?locale=uk_UA).
4. Портал : Музеї. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB:%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%97>.
5. Соболева Олена «Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX – XXI ст.» URL: <https://authenticukraine.com.ua/blog/petrikivskij-rozpis>.
6. Це наше і це твоє. Унікальний петриківський розпис – наш! URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y5ZBk8ydhmg>.

## **ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

**Тухар С. А.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Реалізація концепції інклюзивності виконує політичні й суспільні завдання, тому на міжнародному та державному рівні всіх країн світу запроваджуються нормативні та законодавчі

документи для підтримки практик інклюзивного навчання в закладах освіти різних рівнів.

Серед важливих міжнародних декларацій, в яких висвітлено ключові аспекти становлення та розвитку інклюзивної освіти є Конвенція ООН про права дитини (1989), Саламанкська заява та Рамки дій (ЮНЕСКО, 1994), Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006). Ці документи стали важливими віхами для країн на шляху до інклюзії.

Відповідно до Конвенції ООН про права дитини (1989), освіта сама по собі є правом людини і необхідним засобом для досягнення інших прав людини. Конвенція вимагає сприяти забезпеченню наявності та доступності освіти на початковому та середньому рівнях як обов'язкової умови [6].

Саламанкська заява ЮНЕСКО (1994), прийнята на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими потребами, визнала інклюзивну освіту міжнародним зобов'язанням. Це зобов'язання знаменує собою концептуальний зсув у мисленні про інклюзивну освіту: інклюзивна освіта еволюціонувала від історії про дітей з особливими потребами до історії про інклюзивні школи та інклюзивне навчальне середовище для дітей з різними фізичними, когнітивними та соціальними особливостями [5].

Згідно Саламанської заяви ЮНЕСКО інклюзивна освіта визначається як: 1) рівний доступ до інклюзивної освіти; 2) навчання всіх дітей разом, незалежно від індивідуальних особливостей; 3) розуміння та врахування індивідуальних відмінностей через відповідні навчальні програми та викладання; 4) надання необхідної підтримки в межах системи загальної освіти [5]. Однак, незважаючи на постійні зусилля політиків, дослідників і практиків, спрямовані на розвиток інклюзивних шкіл і справжньої інклюзивної культури, політики і практики, інклюзивна освіта все ще залишається найбільшим викликом для системи освіти.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006) зобов'язує держави-підписанти «забезпечити інклюзивну систему освіти на всіх рівнях», наполягаючи на тому, щоб усі «особи з інвалідністю не виключалися із загальної системи освіти за однакою інвалідністю» і мали повний доступ до «інклюзивної, якісної та безкоштовної початкової освіти та середньої освіти на рівні з іншими в громадах, в яких вони живуть» [4].

Відповідно до цих двох документів – Саламанкської декларації та Конвенції про права осіб з інвалідністю, у розвитку інклюзивної освіти можна виділити два основні напрями. Перший орієнтований на інтегрування осіб з інвалідністю в систему

інклюзивної освіти. А інший використовує дискурс різноманітності та гетерогенності для широкого розуміння педагогіки, яка є чутливою до відмінностей.

У іноземній науково-педагогічній літературі науковці L. Dieker, M. Döll, L. Finnegan, M. Huber, A. Qvortrup обґрунтовують чотири основні напрями у визначенні концепції інклюзивної освіти. По-перше, вони наголошують, що інклюзія – це процес. Це означає, що інклюзію слід розглядати як нескінченний пошук кращих способів реагування на різноманітність учнів. Йдеться про те, щоб необхідно навчитися жити з відмінностями і навчитися вчитися на відмінностях. Таким чином, відмінності починають розглядатися більш позитивно як стимул для сприяння навчанню дітей. По-друге, інклюзія пов'язана з виявленням та усуненням бар'єрів. Бар'єри можуть приймати різні форми; деякі з них пов'язані з організацією освітнього процесу, формами викладання та способами оцінювання прогресу дітей. Отже, необхідно збирати, узагальнювати та оцінювати дані про ці фактори, щоб планувати вдосконалення теорії та практики інклюзивної освіти [2]. По-третє, інклюзія – це присутність, участь і досягнення всіх учнів. Тут «присутність» стосується того, де діти навчаються і наскільки надійно та пунктуально вони відвідують школу; «участь» пов'язана з якістю їхнього досвіду, коли вони присутні, і тому повинна враховувати погляди самих учнів; а «досягнення» стосується результатів навчання за всіма навчальними програмами, а не лише результатів тестів чи іспитів. По-четверте, інклюзія передбачає особливу увагу до тих груп учнів, які можуть опинитися під загрозою маргіналізації, виключення або низької успішності. Це вказує на моральну відповідальність за забезпечення ретельного моніторингу тих груп, які статистично піддаються більшому ризику, і, за необхідності, вжиття заходів для забезпечення їх присутності, участі та успішності в системі освіти [2].

Проблема розвитку інклюзивної освіти в Україні активно розробляється вітчизняними науковцями. Слід відмітити дослідження І. Гевка, Н. Заєркової, О. Заярнюка, А. Колупаєвої та інших, у яких обговорюються загальні питання становлення та розвитку інклюзивної освіти, її основні теоретичні положення та шляхи практичного удосконалення.

Однак, незважаючи на постійні зусилля науковців і вчителів-практиків, спрямовані на розвиток справжньої інклюзивної освітньої культури, інклюзивна освіта все ще містить значну кількість питань, які потребують вирішення. Одним із таких питань є розроблення системи методів навчання для загальноосвітніх

шкіл, які пропонують учням вибір варіантів доступу до навчання та демонстрації їхніх навчальних досягнень. Методи, які створюють безбар'єрне та інклюзивне середовище для всіх.

Особливу роль у запровадженні інклюзивного підходу до освіти відіграє початкова школа, що окреслено в Концепції Нової української. З одного боку, одним із завдань діяльності закладів освіти є створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. З іншого боку, у Концепції значну роль приділено формуванню ключових компетентностей здобувачів, які сприятимуть соціальній їхній інклюзії, успішній реалізації протягом усього життя [1].

Для подолання викликів щодо впровадження інклюзивного навчання науковці зазначають, що для створення інклюзивного середовища для всіх здобувачів без винятку важливим є запровадження інклюзивних методів навчання. Слід також зазначити, що науковці однакові в своїх думках щодо необхідності відійти від поняття «діти з особливими освітніми проблемами», що є однією із тенденцій міжнародної педагогічної теорії і практики, і натомість використовувати поняття освіта для всіх, щоб, по-перше, зменшити стигму – ярлики, які навішуються на учнів через можливі особливі потреби і створюють бар'єри у інклюзивному навчальному середовищі. Вони також наголошують на рівному ставленні до всіх здобувачів: використання поняття «освіта для всіх дітей» просуває ідею, що кожна дитина, незалежно від її здібностей чи потреб, заслуговує на рівні можливості для навчання та досягнення успіху.

#### **Список використаних джерел**

1. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої освіти від 27 жовтня 2016 р. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html> (дата звернення: 29.03.2022).
2. Finnegan L., Dieker L. Universal design for learning-representation and science content: a pathway to expanding knowledge, understanding, and written explanations. *Science Activities*. 2019. 56(1). P. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.1080/00368121.2019.1638745>.
3. Qvortrup A., Qvortrup L. Inclusion: Dimensions of inclusion in education. *International Journal of Inclusive Education*. 2018. Volume 22(7). P. 803–817. DOI: 10.1080/13603116.2017.1412506.
4. United Nations (UN). Convention on the Rights of Persons With Disabilities. New York : United Nations, 2006.
5. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). The Salamanca statement and framework for action on special needs education. New York, NY : United Nations, 1994.
6. United Nations. Convention on the Rights of the Child. 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.

## ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**Устименко Л. М.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Хващевська О. О.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Буров Т. Ю.**

*Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

Сьогодні все більшого значення набуває екологічна освіта та виховання підростаючого покоління. Зміни клімату, забруднення навколишнього середовища, воєнні події, вичерпання природних ресурсів та зниження біорізноманіття – ці глобальні проблеми вимагають невідкладних дій та активної участі кожного члена суспільства у сфері природозбереження. Сучасна освітня парадигма фокусується на розвитку екологічної грамотності як основного компонента освітнього процесу, що включає формування екологічної компетентності.

Формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти є важливим завданням сучасної школи, оскільки екологічні проблеми стають дедалі актуальнішими для суспільства. Необхідність виховання у дітей відповідального ставлення до довкілля обумовлена зростанням екологічних викликів, таких як глобальне потепління, забруднення середовища та вичерпання природних ресурсів. Інноваційні технології, які активно впроваджуються в освітній процес, дозволяють зробити навчання більш ефективним, інтерактивним і наближеним до реальних екологічних викликів, сприяючи усвідомленню учнями значення сталого розвитку. Зазначимо, що нині в освіті активно впроваджуються різноманітні технології, такі як цифрові платформи, віртуальні лабораторії, інтерактивні симуляції та екологічні мобільні додатки.

Платформа **Wordwall** (<https://wordwall.net/uk-us/community/wordwall>) є чудовим прикладом використання інноваційних технологій у процесі навчання, зокрема для формування екологічної компетентності. **Wordwall** дозволяє створювати інтерактивні навчальні ігри та завдання, що підвищує залученість учнів у процес і допомагає краще засвоювати матеріал.

Використання інтерактивних завдань, таких як кросворди, вікторини або головоломки на екологічні теми, сприяє більш глибокому розумінню природоохоронних питань. Wordwall пропонує різноманітні формати завдань, які активують зорові, слухові й моторні канали сприйняття. Наприклад, учні можуть класифікувати відходи або вивчати природні ресурси через інтерактивні ігри. Вчителі можуть створювати завдання для перевірки знань учнів на тему екології. Платформа дозволяє миттєво отримувати зворотний зв'язок, що допомагає учням аналізувати свої помилки і закріплювати знання. Учитель може створювати завдання відповідно до рівня підготовки кожного учня, адаптуючи матеріал під їхні потреби. Ця платформа дозволяє поєднувати навчання з розвагою, що є ефективним методом розвитку екологічної свідомості серед школярів.

Онлайнний сервіс LearningApps (<https://learningapps.org/>) також може використовуватись для формування екологічної компетентності. Він дозволяє вчителям створювати різноманітні вправи, які залучають учнів до вивчення важливих екологічних питань, підвищують їхню обізнаність та сприяють розвитку відповідальних поведінкових звичок. Використовуючи LearningApps, можна створювати завдання різного типу: від складання пазлів до участі у вікторинах. Завдання на LearningApps мають гейміфіковану природу, що дозволяє підвищувати мотивацію до навчання. Платформа надає можливість одразу побачити результати виконання завдань, що допомагає учням самостійно оцінювати свій прогрес і швидко виправляти помилки – це важливий елемент у процесі навчання. Платформа підтримує додавання зображень, відео та аудіо до завдань, що дає змогу вчителям використовувати реальні приклади екологічних проблем та рішень [4].

Kahoot (<https://kahoot.com/>) – це також інтерактивна платформа для створення вікторин, опитувань і навчальних ігор, яка чудово підходить для залучення учнів до вивчення екологічних тем та формування екологічної компетентності. Використовуючи Kahoot на уроках, можна стимулювати учнів до роздумів і дискусій щодо важливих екологічних проблем, таких як вичерпання ресурсів, забруднення чи збереження природи. Kahoot можна використовувати як у класі, так і для дистанційного навчання, організовуючи колективні змагання та обговорення результатів. Це сприяє формуванню навичок роботи в команді та відповідальності за колективні дії, що важливо в екологічній освіті.

Canva (<https://www.canva.com>) – це платформа для створення візуального контенту, яка використовує інноваційні методи навчання. Canva дозволяє створювати інфографіку,



постери, презентації та інші візуальні матеріали, які допомагають учням краще розуміти екологічні проблеми та відповідальні способи їх вирішення. Учні можуть створювати власні екологічні проекти, використовуючи цю платформу для оформлення плакатів, флаєрів або інформаційних буклетів з питань збереження ресурсів, сортування сміття чи відновлювання джерел енергії. Такий підхід сприяє розвитку творчих здібностей і одночасно формує екологічну відповідальність. Створення інтерактивних презентацій у Canva допомагає учням глибше розуміти екологічні проблеми та пропонувати можливі шляхи їх вирішення. Учителі можуть використовувати ці презентації для пояснення складної екологічної тематики, поєднуючи текст, графіку та зображення для кращого сприйняття матеріалу. Canva пропонує широкий вибір готових шаблонів для екологічних тем, таких як «Збереження природи», «Чисті океани», «Зелена енергетика» тощо. Це спрощує процес створення контенту і дає можливість більше зосередитися на змісті матеріалу [3].

Learning.ua (<https://learning.ua/>) – це українська онлайн-платформа для навчання, яка пропонує інтерактивні навчальні матеріали для учнів різних вікових груп. Використання цієї платформи також сприяє формуванню екологічної компетентності через інтерактивні завдання, ігри та візуалізацію екологічної тематики. Платформа пропонує інтерактивні уроки з різних предметів, включаючи природничі науки. Уроки на теми природи, клімату, природоохоронних заходів які допомагають учням краще розуміти екологічні проблеми, такі як глобальне потепління, забруднення та охорона біорізноманіття. Learning.ua надає можливість учням перевіряти свої знання з екологічних питань через різноманітні тестові завдання та вікторини. Платформа активно використовує зображення, відео та інфографіку для пояснення складних екологічних понять. Це допомагає здобувачам легше сприймати інформацію і краще розуміти складні процеси. Платформа підтримує дистанційне навчання, що дає можливість учням отримувати екологічну освіту незалежно від місця проживання. Це особливо важливо для поширення екологічної грамотності в регіонах, де доступ до освітніх ресурсів може бути обмеженим через воєнні дії.

Logiclike (<https://logiclike.com/uk>) – це освітня платформа, яка фокусується на розвитку логічного мислення, математичних навичок та вирішуванні навчальних питань. Хоча основна мета Logiclike – це розвиток критичного мислення, але її інтерактивні можливості можуть бути ефективно використані для формування екологічної компетентності. Використовуючи вправи на логіку, платформу можна адаптувати для екологічних тем, таких як

аналіз екологічних проблем або пошук ефективних рішень для збереження природи. Це розвиває у дітей вміння критично мислити та знаходити зв'язки між людською діяльністю і наслідками для довкілля.

Mentimeter (<https://www.mentimeter.com/>) – інтерактивна платформа для проведення опитувань, збору зворотного зв'язку та організації презентацій, яка активно використовується в освітніх цілях. Mentimeter дозволяє вчителям проводити опитування на тему екології та довкілля. Учні можуть швидко відповідати на запитання. Цей сервіс дозволяє створювати інтерактивні сесії з візуалізацією відповідей у реальному часі. Учні можуть анонімно відповідати на запитання, що дозволяє вчителям отримати правдиві відповіді і краще розуміти екологічні погляди та знання кожного учня.

Отже, використання онлайн-платформ, таких як Wordwall, LearningApps, Kahoot, Canva, Learning.ua, Logiclike та Mentimeter, демонструє ефективність інноваційних технологій у формуванні екологічної компетентності здобувачів початкової освіти. Ці інструменти сприяють інтерактивності навчання, підвищенню мотивації учнів та розвитку їхнього критичного мислення й екологічної свідомості. Проте перелік зазначених платформ не є вичерпним, і сучасна освіта має широкий спектр інноваційних рішень, які можна адаптувати до потреб екологічного навчання, забезпечуючи сталий розвиток суспільства.

#### **Список використаних джерел**

1. Аноколова А. Використання інтерактивних плакатів в освітньому процесі НУШ. *Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі* : матеріали доповідей (статей, тез) учасників/учасниць XII наук.- практи. інтернет-конф., м. Луцьк, 29 листоп. 2022 р. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВІППО, 2022. 394 с.
2. Грошовенко О.П., Казьмірчук Н.С., Вікарчук Н.Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2023. Вип. 1(196). С. 95–100. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1\(196\)-95-100](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1(196)-95-100).
3. Муравська Н., Присяжнюк Л.А. Реалізація ігрового підходу у природничій освіті молодших школярів. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Умань, Херсон, 2019. Вип. 6. С. 247.
4. Соколовська І., Бляшук С. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках «Я досліджую світ». *Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі* : матеріали доповідей (статей, тез) учасників/учасниць XII наук.- практи. інтернет-конф., м. Луцьк, 29 листоп. 2022 р. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВІППО. 2022. С. 339–343.

## НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ООП ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ МОЖЛИВОСТЕЙ ІКТ В УМОВАХ НУШ

**Фадєєва О. Ю.**

*Новожеланівська спеціальна школа № 39  
Донецької обласної ради*

*«Ми змінили своє оточення так радикально,  
що тепер повинні змінювати себе,  
щоб жити в цьому новому оточенні»*

Норберт Вінер

Національне виховання важливе та потрібне для відродження душі народу, а патріотичне виховання спрямоване на формування цілісної громадянської позиції – це і почуття належності до країни, українського народу, гордості за державу, відповідальності за її долю. Тому національно-патріотичне виховання це гармонійне поєднання цих двох аспектів. В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації учителям потрібно докласти всі зусилля, щоб забезпечити якісне змістове наповнення виховних заходів, які б сприяли національно-патріотичному вихованню.

Як нам показує практика, сучасні учні краще сприймають матеріал у формі використання різних ІКТ програм. І тому учитель повинен задовольняти запити учнів і використовувати на своїх уроках чи заходах медіа засоби, комп'ютерні технології тощо. Тому ІК-технології стають невід'ємним атрибутом навчально-виховного процесу. Крім того, використання комп'ютерних технологій набуло сьогодні загальнодержавного значення. Закон України «Про Національну програму інформатизації» націлює на комплексну інформатизацію шкіл, упровадження комп'ютерних методів у освітній процес, використання сучасних інформаційних технологій.

Принципи національно-патріотичного виховання дають змогу визначити низку ключових напрямів із залученням можливостей цифрового інформаційного простору та електронних ресурсів на більш якісному рівні, з урахуванням специфіки конкретного освітнього закладу та типу навчання.

Такими напрямками є:

- розвиток та залучення можливостей сучасних засобів ІК-технологій з поваги до символів України як держави (герб, прапор, гімн) та до історичних символів та пам'яток;
- формування патріотизму, почуття гордості за свою Батьківщину, відповідальності за майбутнє України;

– поєднання краєзнавчої діяльності, дитячого пізнавального туризму патріотичного спрямування з віртуальною музейною практикою, пошуковою діяльністю в глобальній мережі тощо;

– включення у позанавчальну виховну роботу та у вивчення курсів навчальних предметів мультимедійного контенту патріотичного спрямування, що сприяє формуванню адекватної орієнтації у сучасних суспільнополітичних процесах, які відбуваються в Україні та світі.

Сьогодні патріотизм – це не вишиванка, прапор чи віночок ... Це біль душі

кожного свідомого українця, материнські та дитячі сльози, знівечена земля яка окупована , що терзається у тортурях, гуркіт гармат, БПЛА та ракет, безжально вкрадене дитинство, та мирне небо, спокій. Щоденні новини, які неможливо слухати без болю та страху. Тому патріотизм скрізь. Всі в надії та сподіванні миру і спокою в кожному українському серці.

На мою думку, для вдосконалення національно-патріотичного виховання ефективними є проєктні виховні тематичні заходи. Проєкти можна планувати і проводити тривалістю від 1 тижня і до 1 семестру. Їх можна реалізовувати на класних годинах, тематичних тижнях, лінійках, позакласних заходах та шкільних заходах для 1–4 класів та 5–10 класів. Заходи можна проводити поетапно. Різноманіття методів ІКТ надають безліч ідей для використання їх в виховній роботі з національно-патріотичного виховання. Такі заходи охоче сприймаються і проходять з задоволенням. Вчителі люди творчі з гарною уявою, тому серед різноманіття варіантів впровадження ІКТ оберуть та створять чудовий контент. Перед ними відкриваються такі методи: інтерактивні вправи, плакати, вебквести, лепбуки, онлайн-марафони, онлайн-інтерв'ю, мультимедійні презентації, віртуальні подорожі, віртуальні екскурсії, тренажери, симулятори, флешмоби тощо.

Сучасні підходи в освіті формують ряд інноваційних інструментів та технологій, які можна спрямувати на активне формування національно-патріотичної свідомості. Для себе виділяю та впроваджую веб-квести, скрайбінг, ментальні карти, кроссенс тощо. Інноваційні технології, що стали пріоритетними, включають в себе групове та індивідуальне навчання.

В освітніх закладах не забувають про національно-патріотичне виховання і під час навчання. В Методичних рекомендаціях наголошується, що патріотичне виховання має наскрізно пронизувати весь навчально-виховний процес, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне,

родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Уважаю, що для вихованців НУШ особливо важливо, щоб навчання національно-патріотичному вихованню відбувалось завдяки новітнім методам і було комплексним, а не одноразовим. Для цього як вчитель-дефектолог застосовую ранкові зустрічі, ігри, групову роботу, проектну діяльність, руханки; організую віртуальні екскурсії, залучаю батьків до спільної справи з дітьми з ООП на патріотичну тематику.

Ранкові зустрічі присвячую різним етапам історії України або пам'ятним подіям під час повномасштабного вторгнення. Тут, як і під час руханок, використовую українську народну музику, гімн України. Щоранку під час хвилин мовчання, о 9:00, учням демонструю світлини героїв та їх подвиги.

Як вчитель на уроках математики постійно здійснюю патріотичне виховання. Воно здійснюється за рахунок розширення змісту освіти, доцільних методів і форм навчання, використання сприятливих виховних ситуацій та відбувається опосередковано, через формування мислення в постановці і вирішенні реальних задач життя.

Протягом кількох років працюю над створенням серії занять з математики на патріотичні теми в поєднанні з формуванням ключових компетентностей. Такі уроки я планую з кожної теми. Для планування та оцінки створюю таблицю куди вписую теми з математики, скільки занять з розвитку національно-патріотичного виховання та які компетентності.

Висновки. В умовах сьогодення з повномасштабним вторгненням Росії в

Україну роль національно-патріотичного виховання є надзвичайно важливою для формування покоління, особливо в рамках Нової української школи. Така реальність породжує необхідність перегляду та зміцнення ціннісних орієнтирів у вихованні дітей, спрямовуючи їхні погляди та енергію на становлення відданої, патріотично налаштованої особистості.

Новітні сучасні методи та педагогічні технології, використані в національнопатріотичному вихованні в НУШ, роблять цей процес цікавим та ефективним для учнів. Вони дозволяють поглиблювати знання, розвивати творчий підхід та вміння самостійного аналізу. Освітній процес повинен бути не лише джерелом знань, а й лабораторією, де буде формуватися глибоке розуміння громадянської відповідальності та національної

гідності. Інноваційні підходи в національно-патріотичному вихованні є ключовими для формування молодого покоління, яке буде визначати подальший розвиток нашої країни та приносити внесок у її процвітання.

**Список використаних джерел**

1. Концепція НУШ. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>.
2. Національно-патріотичне виховання. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkiina-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-pravditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>.
3. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.
4. Демченко П.Є. Інноваційні підходи до національно-патріотичного виховання молоді. *Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Лисичанськ, 27 лютого 2017 р. Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» Лисичанськ : ФОП Чернов О.Г. 2017. С. 55-57.
5. Власова Н.Ф. Концептуальні ідеї патріотичного виховання в системі освіти. 2011. URL: [http://virtkafedra.ucoz.ua/el\\_gurnal/pages/vyp7/konf1/Vlasova.pdf](http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Vlasova.pdf).

## **ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА STEM-ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

*Хайновський Ю. О.  
Ліцей сучасної освіти*

*Перейма В. В.  
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Використання інноваційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та STEM-освіти в навчальних закладах є одним із ключових напрямів модернізації сучасної освіти, що відповідає викликам цифровізації та інноваційного розвитку суспільства. Попри очевидні переваги таких підходів, їх інтеграція стикається з рядом проблем, які потребують вирішення. Багато навчальних закладів, особливо в регіонах, не мають необхідного обладнання для впровадження ІКТ і STEM-програм. Це створює нерівність у доступі до сучасної освіти між школами та учнями [1]. Вчителі часто не готові використовувати ІКТ та STEM-інструменти через брак відповідних навичок, методик або часу на їх освоєння. Відсутність систематичної підготовки педагогічного персоналу гальмує процес впровадження інновацій [2]. Інтеграція STEM-

освіти в навчальний процес вимагає створення нових навчальних програм, що поєднують дисципліни, а також застосування проєктних методів, які важко впроваджувати у традиційній системі освіти. Учні та батьки часто не усвідомлюють переваг STEM-освіти та використання ІКТ, що знижує зацікавленість у їх впровадженні та розвитку навичок у цих сферах [3]. Надмірне використання цифрових технологій може спричиняти залежність, втрату навичок безпосереднього спілкування, а також викликати проблеми з психічним та фізичним здоров'ям учнів. Ці проблеми вимагають системного підходу до впровадження інноваційно-комунікаційних технологій і STEM-освіти, зокрема покращення матеріально-технічної бази, розробки нових навчальних методик, підготовки педагогів та інформування учасників освітнього процесу про переваги цих інновацій.

Дослідження показують, що ІКТ забезпечують індивідуалізацію навчання, стимулюють розвиток самостійності учнів і створюють інтерактивне середовище для навчання. Зокрема, робота Б. Шуневича описує можливості впровадження електронних ресурсів для покращення якості освіти та підготовки вчителів до їх використання. За дослідженнями О. Ворожейкіної, інтерактивні методи, такі як проєктне та проблемне навчання, дозволяють активно застосовувати ІКТ, сприяючи розвитку творчих і когнітивних здібностей учнів. Проте підкреслюється потреба у вдосконаленні методологічної бази для ефективного використання таких технологій. Згідно з роботами українських дослідників, впровадження STEM-освіти сприяє формуванню критичного мислення, творчих здібностей і технічних навичок, що є необхідними для сучасного ринку праці. Водночас, значний акцент робиться на необхідності розробки міждисциплінарних програм, які б ефективно інтегрували науку, технології, інженерію та математику. Праця В. Бикова та О. Базелюка підкреслює, що впровадження STEM є одним із ключових елементів реформування освіти, однак зазначається про недостатність ресурсного забезпечення, що гальмує цей процес, особливо в сільських школах [4]. Інтеграція ІКТ та STEM-освіти потребує системного підходу, який охоплює навчальні програми, технічне оснащення, підготовку педагогів і залучення учнів до активного навчання через проєктні та практичні завдання. Важливим залишається питання цифрової нерівності, що потребує вирішення на державному рівні. Таким чином, попередні дослідження підтверджують потенціал ІКТ та STEM у модернізації освіти, однак акцентують увагу на необхідності вирішення організаційних, технічних та методологічних викликів.

Аналіз досвіду впровадження ІКТ та STEM-освіти в Ліцеї сучасної освіти у м. Дніпро демонструє поступові, але значущі зміни в підходах до навчання. Цей заклад, заснований у 2021 році, обрав інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і STEM-методологій як основні пріоритети своєї освітньої програми. Тут забезпечують поглиблене навчання природничих наук, інформатики та інженерії, що дає змогу підготувати учнів до викликів сучасного суспільства. Також ліцей активно формує міждисциплінарне середовище, впроваджує проєктне навчання та STEM-лабораторії, що сприяє розвитку творчих здібностей та критичного мислення учнів. Крім того, заклад створює умови для науково-дослідницької діяльності, яка є важливою частиною STEM-освіти. Наприклад, ліцей пропонує профільне навчання з акцентом на біотехнології, програмуванні та дизайні, що підтверджується успішним вступом випускників до провідних закладів вищої освіти в Україні та за кордоном.

Кожна дитина повинна бути активно залучена до освітнього процесу, який має бути цікавим, змістовним і сприяти формуванню її особистості. Школа має стати основою для професійного самовизначення та самореалізації учнів. Інноваційні технології забезпечують умови для реалізації цих завдань, допомагаючи урізноманітнити освітній процес через інтерактивні методи, проєктну діяльність та дослідницьку роботу, що стимулює зацікавленість дітей до навчання. Це, своєю чергою, підвищує якість знань, розвиває навички самостійного навчання та сприяє згуртованості колективу. Однією з основних цілей педагогічної діяльності є формування особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку та моральності. Сучасна освіта потребує адаптації методів навчання та постійного вдосконалення педагогічної майстерності вчителів, що включає не лише поглиблення знань з предмета, а й освоєння ефективних методик і технік [5].

Розвиток творчих здібностей учнів стимулюється через зміну взаємовідносин між учителем і учнем, які базуються на довірі, співпраці та визнанні індивідуальних особливостей кожного школяра. Педагогічна діяльність має опиратися на прагнення учнів до самовираження та реалізації їхнього потенціалу. Застосування цих підходів у поєднанні з ІКТ допомагає педагогам створювати цікаві та результативні уроки, підвищуючи ефективність навчального процесу.

Перевагою застосування ІКТ та STEM-освіти є індивідуалізація навчання, яка дозволяє створювати персоналізовані освітні траєкторії для учнів, враховуючи їхні індивідуальні потреби та здібності. Це сприяє розвитку



самостійності та мотивації до навчання. STEM-освіта спрямована на вирішення реальних задач, що розвиває критичне мислення, креативність та здатність працювати в команді. Використання цифрових інструментів та інтерактивних методик робить навчання більш захопливим, особливо для сучасного покоління учнів, знайомих із технологіями з раннього віку. STEM-освіта сприяє формуванню навичок, важливих для сучасного ринку праці, таких як програмування, проектування, технічне мислення тощо. ІКТ забезпечують учням і педагогам доступ до освітніх платформ, віртуальних лабораторій і баз даних, розширюючи межі традиційної освіти.

Отже, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті відкриває значні можливості для розширення кругозору учнів, розвитку їхніх навичок комунікації в цифровому середовищі та ефективної взаємодії з педагогами. Це сприяє формуванню відповідальності за власну навчальну діяльність, покращенню командної роботи та зміцненню міжособистісних зв'язків у колективі. Учитель, який прагне постійно вдосконалюватися, активно впроваджує сучасні технології, роблячи навчальний процес більш інтерактивним і ефективним. Додатково, використання STEM-освіти дозволяє учням розвивати критичне мислення, інженерні, технічні та наукові навички, що відповідають потребам сучасного високотехнологічного суспільства. Поєднання ІКТ і STEM-підходів створює інтегроване освітнє середовище, яке стимулює зацікавленість учнів, сприяє їхній професійній орієнтації та готує до вирішення реальних життєвих завдань. Успішне впровадження цих технологій залежить від готовності педагогів до змін, їхньої компетентності й здатності використовувати інноваційні методи роботи з учасниками освітнього процесу.

#### **Список використаних джерел**

1. Головка М.В. Генеза впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у фізичній освіті : від комп'ютерної підтримки навчання до формування ключових і предметних компетентностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Вип. 45. № 1. С. 1–11.
2. Гушлевська І.В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 23 с.
3. Ворожейкіна О.М. «100 цікавих ідей для проведення уроку». Харків : ТОВ Видавнича група «Основа», 2011, 255 с.
4. Базелюк О.В. Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2018. Вип. 6 (35). С. 23–35.
5. Мариновська О.Я. Науково-методичний супровід освітніх інновацій. *Освітні інновації та передовий педагогічний досвід в закладах освіти в Івано-Франківській області* : наук.-метод. зб. / упоряд. : З. Болюк, Р. Зуб'як, О.

Мариновська та ін. ; за заг. ред. Болюк З., Мариновської О., Зуб'яка Р. Івано-Франківськ : ОІППО, 2007. С. 84–125.

6. Дудка І.С. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання. *Завуч*. 2008. № 31. С. 10–12.

## **ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

**Чайченко В. Ф.**

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

Математичне мовлення учнів повинно відповідати якостям, притаманним мові математики з її змістовністю, точністю, логічністю та відповідною термінологією. Під *математичним мовленням* розуміється сукупність усіх мовленнєвих засобів, за допомогою яких можна висловити математичний зміст.

Аналіз педагогічної практики свідчить про низький рівень розвитку математичного мовлення школярів. Вважаємо, що однією із важливих причин такого стану є «мова» підручників. Вони повинні бути зразком, оскільки перші кроки в освоєнні термінології учень робить, наслідуючи навчальним текстам шкільного підручника.

Задля створення передумов досягнення визначених Законом України пріоритетів реформування української національної освіти Концепцією «Нова українська школа» передбачені модернізація освітнього середовища закладів загальної середньої освіти, в цілому, й розроблення сучасного підручника, зокрема. Підручник – це вид навчальної літератури, який репрезентує знання і види діяльності з конкретного навчального предмету у відповідності з державним стандартом освіти й вимогами навчальної програми з врахуванням особливостей цього предмета, типа школи, вікових особливостей школярів і домінуючої концепції навчання [1].

Підручник Нової української школи повинен наскрізно охопити потреби всіх своїх користувачів: для учнів/учениць бути цікавою й ефективною навчальною книгою; для вчителів стати основою розгортання освітнього процесу, побудови власної методичної системи; для батьків бути зрозумілим порадиником задля надання допомоги своїм дітям у навчанні.

Ці вимоги визначають певні завдання та очікування від українського підручникотворення, спрямовані на задоволення

нових освітніх викликів [2]. *Інститут модернізації змісту освіти* розробив Інструктивно-методичні рекомендації для оцінювання підручників для здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників під час проведення комплексної експертизи, які *Схвалено Вченою Радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Протокол № 8 від 29 вересня 2021 року (зі змінами Протокол № 6 від 10 липня 2024 року)*.

Науково-методична експертиза основним критерієм оцінювання проєктів підручників для закладів загальної середньої освіти визначає науковість змісту та використання загальноприйнятої наукової термінології, що вказує на актуальність визначеної проблематики.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування та упорядкування наукової термінології для формування математичного мовлення молодших школярів у процесі розробки сучасних підручників початкової школи.

Формування загальнонаукових понять є складним процесом послідовного розкриття якісних і кількісних особливостей предметів і явищ навколишнього світу. Кожне поняття має свій термін і свою дефініцію (означення), яка чітко окреслює його значення. У цій дефініції відображаються усі істотні ознаки поняття. З цих позицій цілком зрозумілим є важливість мовного відображення змісту дефініції, основою якої є термінологія. Термінологія і терміни є інструментом, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення.

Математична термінологія, як окрема галузь науки має свою систему термінів. Особливістю математичної термінології полягає в її однозначності, тобто, кожний термін має лише одне значення і позначає лише одне поняття і навпаки, кожному поняттю відповідає лише один термін. Ця особливість зумовлює найвищий рівень відповідальності за використання термінів. Тут не допускається зміна змісту дефініції, зміна форми допускається як вимушене виключення, скажімо, у методичних цілях, але при цьому зміст поняття не повинен змінюватись. Він повинен бути еквівалентним науковому. Довільне трактування термінів неприпустиме, оскільки зміна іноді не тільки слова, а й букви в ключовому слові може впливати на зміст терміну.

З введенням математичних понять у навчання з'являється термінологія і символіка, що збагачує лексику математичної мови і сприяє свідомому оволодінню математикою. Робота над словом-терміном представляє собою методичний прийом для встановлення тісного зв'язку між словом, символом, поняттям,

його описом, визначенням, тому що знання цього зв'язку сприяє більш свідомому засвоєнню мовної форми поняття – *терміна*.

У математиці, як і в будь-якій науці, є своя мова. Для формування математичного мислення і розуміння змісту математичних термінів необхідно чітко дотримуватися культури математичного мовлення.

Одними з головних принципів дидактики є принцип науковості і принцип усвідомленого засвоєння знань. За цими принципами використання суто математичної мови і є основою математичного мислення. Правильна термінологія є засобом формування культури математичного мовлення і мислення молодших школярів. У підборі змісту навчання з кожного предмету визначальна роль належить принципам науковості і доступності. Регулююча функція цих принципів проявляється в тому, що будь-який зміст, викладений в початковій школі, незважаючи на його елементарність, не повинен суперечити науковому розумінню понять і явищ [3].

Використання побутових термінів зразка «буде» (дорівнює) «намалюйте» (накресліть), «величина числа» (кількісне значення числа), «правильне /неправильне рівняння», іноді «істинне» або «хибне» рівняння (рівність виконується/не виконується), тим більше у підручниках, неприпустиме. Використання скорочених термінів типу «ламана» неправомірно, тому що такого об'єкта в математиці немає. Є об'єкт *ламана лінія*. Отже, не можна до такої міри змінювати математичні поняття в шкільному підручнику.

Науково-методична експертиза основним критерієм оцінювання проєктів підручників для закладів загальної середньої освіти визначає науковість змісту та використання загальноприйнятої наукової термінології. Характерними показниками визначеного критерію мають бути:

- розкриття у повній мірі основних науково-теоретичних положень навчального предмета/інтегрованого курсу через розкриття причинно-наслідкових зв'язків, явищ, процесів, подій;
- супроводження теоретичних відомостей практичними прийомами щодо їх застосування;
- уміщення пояснень, тлумачень та прикладів для розуміння складних процесів, абстрактних понять тощо;
- наявність науково перевіреної інформації, яка відповідає сучасному рівню розвитку науки, техніки і культури, та не містить застарілої інформації;
- коректне використання загальноприйнятої наукової термінології.

На сьогодні проблемним у багатьох рецензованих посібниках з математики залишається питання мовних

особливостей використання термінології, яке, на нашу думку, є однією з причин низького рівня розвитку математичного мовлення молодших школярів.

Як показує практика, головним гальмом розвитку математичного мовлення школярів є невміння читати математичний текст (виразів, записів, операцій, символики відношень, залежностей). Тому на уроках математики вчитель має звертати особливу увагу дітей на математичне мовлення, розвивати вміння читати математичний текст та доводити його до високого рівня використання. Обов'язковою умовою формування математичного мовлення учнів є використання наукової термінології для усвідомлення змісту нових термінів. Під час формування предметної математичної компетентності школярів потрібно акцентувати увагу на наукових підходах до вивчення ними математичної термінології.

#### **Список використаних джерел**

1. Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. Київ : інформаційно аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
2. Савченко О.Я. Якість і варіативність шкільних підручників як умова запровадження Державних стандартів початкової освіти. *Початкова школа*. 2001. № 8. С. 10–12.
3. Чайченко В.Ф., Сарієнко В.К. Мовні особливості використання термінології при вивченні величин у початковій школі. *Вісник нац. унів. «Чернігівський колегіум» імені Т. Шевченка. Сер. Педагогічні науки*. Чернігів, 2020. Вип. 7. С. 69–75.

## **ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

**Чугай С. М.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

В сучасній системі вищої професійної освіти пріоритетності набувають європейська освітня, мовна та культурна сфери, що окреслює тенденцію оновлення змісту і сутності навчання. У підготовці фахівців мистецького профілю це зумовлює необхідність урахування естетичного і культурного розвитку особистості. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вирішення соціокультурних завдань, визначених соціальним замовленням суспільства, є важливим питанням з позиції модернізації педагогічної освіти.

Заклади вищої освіти, орієнтуючись на Закон України «Про вищу освіту», Національну доктрину розвитку освіти, Державну програму «Освіта», розробляють програми здійснення комплексу

заходів щодо формування у здобувачів вищої освіти здібностей творчого засвоєння соціокультурного досвіду суспільства, зацікавленості різними видами мистецтва, потреби в художньо-естетичному наповненні, тобто, розвитку художньо-естетичної культури.

Кожна особистість – це відображення культури свого народу, її носій, виробник і, саме, споживач культурних цінностей. Критеріями культурологічного характеру освіти, її гуманізації та демократизації є відношення суспільства до культури своєї країни [6].

Одним з основних аспектів загальної культури суспільства виступає естетична культура. Формування естетичної культури є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості і передбачає застосування найефективніших прийомів і методів естетичного виховання здобувача вищої освіти задля його естетичного розвитку.

Значення ролі естетичного виховання особистості засобами мистецтва висвітлювали в науковій літературі М. Бахтін, О. Буров, О. Воєводін, М. Каган, Л. Левчук, В. Мазепа, Л. Столович, Р. Шульга. Педагогічна наука розглядає освіту людини як інтегративну сукупність процесів навчання, виховання й розвитку особистості, а заклади вищої освіти – як середовище науки й культури, яке має потужний культурно-виховний і моральний потенціал.

Виховання всебічно розвиненої, високоморальної, культурної особистості є необхідною складовою професійної підготовки фахівців усіх сфер життєдіяльності.

Розвиненість емоційно-чуттєвої культури здобувача вищої освіти, тобто, уміння спостерігати навколишній світ, бачення прекрасного, наявність моральних якостей, естетичного смаку забезпечує формування його естетичної культури.

Сутність поняття «естетична культура» у сучасній педагогічній науці має різні підходи визначення.

Естетична культура, у визначенні С. Лісової, являє собою інтегральну якість особистості, яка складається з когнітивного, емотивного й поведінкового компонентів і надає можливість творчої самореалізації людини відповідно до висоти духовно-моральних ідеалів [2].

За визначенням А. Столяренка, естетична культура – це сприйняття людиною прекрасного не тільки в живописі, музиці, природі, а й у вчинках людей, їх зовнішньому вигляді, праці, побуті.

Відтак, маємо підставу визнати естетичною культурою здатність особистості розпізнавати і переживати прекрасне;

накопичення великого обсягу знань в галузі мистецтва; розвиток естетичного сприйняття та особистого естетичного ставлення до навколишньої дійсності; розвиток естетичного смаку.

Естетичний смак є конкретним вираженням естетичного сприймання, тобто, реакцією людини на явища мистецтва.

Розвитку естетичного смаку сприяє систематичне спілкування людини з творами мистецтва, а згодом утворюється особистий естетичний ідеал. Основними аспектами естетичного ідеалу є краса, добро, істина, завдяки яким формуються уявлення про вищі духовні цінності.

У підході до формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва О. Полатайко вважає необхідними: індивідуально-психологічні особливості; креативність мислення; володіння вербальною мовою; життєвий і художній досвід [4].

Від розвиненості культури сприйняття індивіда залежить його емоційно-естетичне ставлення до навколишнього світу, тонкість почуттів, розуміння сенсу творів мистецтва. Неодмінною умовою естетичного сприймання є досконалість форми втілення художнього образу твору мистецтва, що завжди сприяє утворенню чуттєво забарвленого емоційного відгуку. Широкий емоційний діапазон характеризує глибину духовної культури особистості. На основі розвиненості естетичного сприймання формується образне мислення – провідна властивість естетичного сприймання особистості, результат якої відображається в естетичних почуттях і судженнях.

Головним аспектом естетичного виховання людини безперечно становить вплив мистецтва. Розуміння та осмислення творів мистецтва у всіх його видах відбувається завдяки постійному контакту майбутніх учителів мистецтва з істинними зразками художньо-естетичної спадщини. Це сприяє розвитку їх естетичної чуттєвості та вимагає орієнтації процесу освіти на соціокультурні цінності, світову і національну духовну культуру.

Організація закладом вищої освіти навчального процесу з максимальним використанням засобів емоційного та естетичного впливу, тобто, творів мистецтва та залученням студентів до творчих завдань сприяє розвитку образного мислення, творчих здібностей, орієнтації на духовні цінності та розвитку загальної культури здобувача вищої освіти.

Ефективність формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечується створенням органічної єдності, основаної на принципах цілісного, системного особистісного культурологічного підходу закладу вищої освіти до процесу навчання. Відтак, завданням закладу вищої освіти є актуалізація потреби здобувача вищої освіти у спілкуванні з

красою шляхом забезпечення навчально-педагогічного процесу обладнанням, необхідним для прослуховування, перегляду та осмисленню змісту шедеврів світового мистецтва[6]. Такими засобами є: організація відповідно обладнаного навчального середовища; ілюстрації видатних творів образотворчого мистецтва і архітектури, аудіо записи світових шедеврів музичного мистецтва, відео записи балетних, оперних, театральних вистав.

Формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є продуктом безперервного процесу набуття досвіду, як під час його фахової підготовки в закладі вищої освіти, так і в соціумі суспільного життя. Значимою складовою у формуванні ціннісного і відповідального ставлення особистості до навколишнього світу є організація та створення такого освітнього середовища, в якому формування особистості проходить з урахуванням конкретних культурних умов життєдіяльності людини в контексті загальнолюдської культури [6].

Основними показниками естетичної культури особистості є: естетична свідомість (почуття патріотизму; ставлення до себе, до людей; радості від своєї діяльності; задоволення від сприймання); естетичний інтелект (потреба у пізнанні світу, у художній творчості; теоретичні концепції; творчі ідеї; естетичний ідеал); естетичні здібності (наявність естетичних норм; образне мислення).

Критеріями сформованості естетичної культури, як необхідної складової фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва вважається: освіченість у художньо-естетичній галузі; орієнтованість в естетично-ціннісних питаннях; сприйнятливості до творів мистецтва та навколишнього світу; морально-етична вихованість; здатність до художньо-творчого самовираження.

Показниками сформованості естетичної культури особистості є розуміння сутності мистецтва та художньої творчості, вміння оцінювати твори мистецтва в єдності змісту й форми; наявність різнобічних естетичних інтересів та естетичного смаку, розвиненість творчих здібностей, участь у художній творчій діяльності.

Формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва обумовлює високі вимоги до особистості викладача з дисципліни «мистецтво», до його професіоналізму, естетичного смаку, соціокультурних якостей та його особистого духовного наповнення. Фахова майстерність викладача здатна створювати атмосферу сприятливого психологічного налаштування для ефективного засвоєння навчального



матеріалу та комфортної творчої співпраці студента з викладачем, надихати студентів на концертну творчу діяльність, забезпечити якісну професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва [6].

Таким чином, цілісний соціокультурний досвід в організації освітнього процесу включає норми та умови, в яких формуються особистісні якості здобувача вищої освіти, правила поведінки студента в суспільному житті у згоді з цінностями національної культури. Теоретичні і практичні засади професійного ставлення до мистецтва в поєднанні з загально-естетичними цінностями, фаховою підготовкою в галузі мистецтва, із власним естетичним досвідом здобувача вищої освіти є основою для формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

#### **Список використаних джерел**

1. Кириченко Л. Формування естетичної культури як складова соціально гуманітарної підготовки сучасної студентської молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 4 (108). С. 78–88. DOI: 10.24139/2312-5993/2021.04/078-088.
2. Лісова С.В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. 2010. Вип. 50. С. 60–63.
3. Олексюк О.М., Бондаренко Л.А. Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 112 с.
4. Полатайко О.М. Герменевтичний підхід до формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2016. Вип. 1 (7). С. 3–11.
5. Рашидова Н.М. Роль естетичної культури у формуванні особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. №2. С. 232–238.
6. Чугай С., Хвачевская О. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. Вип. 19. С. 94–104. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.291872>.

## **ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ**

**Шалашна Н. М.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Сучасна педагогічна освіта перебуває в процесі постійних трансформацій, що обумовлені як технологічним прогресом, так і зміною запитів суспільства до вчителя. Особливо це актуально для підготовки майбутніх вчителів історії, яким необхідно не лише знати минуле, а й використовувати інноваційні методи викладання, здатні зацікавити сучасних учнів.

Під інноваційними технологіями в освіті сучасні науковці розуміють новітні засоби, методи та прийоми організації навчального процесу, які сприяють підвищенню його ефективності та відповідності сучасним запитам суспільства [1]. Це передбачає інтеграцію інформаційних, комунікаційних і цифрових технологій у процес навчання, створюючи умови для активної взаємодії, творчості та критичного мислення.

Найбільш перспективними серед інноваційних технологій, що застосовуються у вищій педагогічній освіті, сьогодні вважаються використання штучного інтелекту для персоналізації навчання, застосування технологій віртуальної та доповненої реальності, які забезпечують занурення у контекст навчального матеріалу, використання мобільних додатків та платформ для онлайн-навчання (Google Classroom, Moodle та ін.), використання конкретних інтерактивних освітніх інструментів (віртуальні дошки, мультимедійні презентації, симулятори тощо) [2].

Інноваційні технології не лише полегшують доступ до знань, але й сприяють розвитку у здобувачів вищої освіти таких необхідних компетентностей, як самостійність у навчанні, відповідальність за навчальний процес, усвідомлене навчання протягом усього життя, здатність ефективно працювати в цифровому середовищі, критичне мислення, комунікативність, здатність працювати в команді, гнучкість та креативний підхід.

Підготовка майбутніх вчителів історії має спиратись на основоположні принципи інноваційної педагогіки, яка розкривається на практиці як така організація освітнього процесу, що передбачає використання прогресивних педагогічних методів, інструментів і технологій з метою підвищення якості навчання [1]. Такий підхід ґрунтується на ідеї адаптації освітньої діяльності до потреб і можливостей кожного здобувача, акцентуючи увагу на їхніх індивідуальних особливостях. Серед головних принципів застосування інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів історії варто відзначити персоналізацію навчання як орієнтацію на потреби, інтереси та можливості кожного здобувача освіти. Це, в свою чергу, передбачає активну участь здобувачів у навчальному процесі. Використання інноваційних інструментів та технологій при цьому є цінними не самі по собі, а як конкретний інструмент для досягнення освітніх цілей [2]. При цьому дуже важливо, що застосування інноваційних технологій може забезпечити безперервний розвиток та успішне формування навичок самонавчання та постійного професійного і особистісного вдосконалення.

Сучасний вчитель історії має бути медіа-грамотним, вміти працювати з великими обсягами інформації та представляти її

цікаво й доступно. Варто зупинитись на конкретних формах застосування інноваційних педагогічних технологій у підготовці вчителів історії. Це насамперед цифрові інструменти, що використовуються у вивченні історії. Наприклад, інтерактивні карти (Google Earth, MapBox) дозволяють здобувачам аналізувати зміни кордонів і геополітичні процеси. Історичні симулятори (наприклад, гри Civilization, Age of Empires) допомагають краще зрозуміти логіку розвитку історичних процесів. Мультимедійні презентації із застосуванням хмарних сервісів (Canva, Prezi) сприяють вдосконаленню навичок візуалізації матеріалів.

Важливою складовою інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів історії виступають технології віртуальної та доповненої реальності. Віртуальні музеї та експозиції стають важливими складовими підготовки вчителів історії, дозволяють розширити уявлення про світову культурну спадщину. Використання додатків для доповненої реальності, таких як Google Expeditions, дозволяє "оживити" історичні об'єкти під час занять.

Для майбутнього вчителя історії важливим є також опанувати технології гейміфікації навчального процесу, що дозволяють інтегрувати ігрові елементи у навчання. Наприклад, використання платформ Kahoot! або Quizizz для створення історичних вікторин, проектне навчання у формі «історичних квестів», де здобувачі освіти мають досліджувати документи чи «розгадувати» історичні загадки.

Надзвичайно корисними для формування компетентностей командної роботи є використання хмарних технологій для спільної роботи, наприклад, інструменти Google Workspace, Microsoft Teams, Miro, Canva надають можливість працювати над спільними історичними проєктами, створювати хронології чи генеалогічні дерева в команді.

Варто зупинитись також на методичних аспектах впровадження інновацій, адже у підготовці майбутніх вчителів історії важливо не лише демонструвати можливості технологій, але й навчати їх правильно використовувати. Серед іншого дуже важливо формувати у здобувачів вищої освіти навички критичного аналізу джерел та історичних фактів у цифровому середовищі, варто акцентувати увагу на педагогічних прийомах використання технологій, які відповідають віковим особливостям учнів.

Практичний досвід свідчить, що використання інноваційних технологій у навчанні майбутніх вчителів історії дозволяє підвищити рівень мотивації майбутніх вчителів історії, розвинути їхні професійні компетентності, підготувати їх до роботи у

закладах освіти, де технології вже стали невід’ємною частиною освітнього процесу.

Інноваційні технології відкривають безліч нових можливостей для підготовки майбутніх вчителів історії, роблячи навчання цікавим, динамічним та практично орієнтованим. Вони сприяють формуванню у студентів навичок критичного мислення, медіаграмотності та гнучкості, які є основою професійного успіху сучасного вчителя. Сьогодні впровадження інноваційних технологій у підготовку майбутніх вчителів історії – це не лише вимога часу, але й ефективний шлях до модернізації шкільної історичної освіти загалом. Застосування інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів історії дає змогу виховати професіоналів, здатних адаптуватися до умов сучасної школи, інтегрувати новітні підходи у викладання та мотивувати учнів до вивчення історії. Такий підхід відповідає вимогам часу та забезпечує якісну підготовку педагогів нового покоління.

#### **Список використаних джерел**

1. Вознюк О., Дубасенюк О. Перспективні напрямки підготовки майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності. *Нові технології навчання*. 2020. № 93. С. 50–57.
2. Волярська О., Волик О. Інноваційні технології у підготовці майбутніх учителів. *Actual Problems in the System of Education: General Secondary Education Institution – Pre-University Training – Higher Education Institution*. 2023. № 3. С. 209–214.

## **ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ» В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄС (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ І ФРАНЦІЇ)**

***Шалашний Л. А.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Парадигма висвітлення та структурування змісту національної історії в шкільних підручниках є одним із найважливіших аспектів історичної освіти, оскільки формує уявлення про власну національну ідентичність, структурує громадянську свідомість і задає орієнтири для критичного осмислення історичного процесу та власної залученості до нього. В сучасних країнах ЄС у відповідності до низки рішень парламентської асамблеї ЄС та Ради Європи, прийнятих протягом кінця ХХ – початку ХХІ ст., в основі цієї парадигми закладаються чітко визначені методологічні та методичні принципи історичної освіти, зокрема поглиблення гуманізації

історичної освіти, багатоперспективність у викладанні історії, мультикультурність як основа історичної свідомості [1].

Аналіз сучасних європейських підручників демонструє значну різноманітність підходів до висвітлення поняття «національна історія», зокрема в контексті історії державності, національних міфів та взаємин із сусідами. Особливо варто відзначити різні підходи до висвітлення контроверсійних питань історії та способів узгодження різних варіантів національної пам'яті. Наприклад, у Франції підручники підкреслюють зв'язок національної історії з європейським контекстом, висвітлюючи ключові події через призму впливу на Європу загалом. Особливе місце займає формування національної пам'яті через поняття «ідеї нації», які викладаються як позитивні аспекти розвитку суспільства, водночас не ігноруючи складних моментів, таких як колоніалізм і революційні рухи [2, с. 20–21]. Так, під час вивчення національної історії фахівці французької шкільної освіти зосереджуються на ідеї державної єдності та історичної ролі французького народу в Європі. Від часів Французької революції до сучасності підручники акцентують увагу на досягненнях, які мають загальноєвропейське значення: розвиток демократії, поширення ідей Просвітництва, роль Франції у формуванні міжнародної дипломатії тощо. Теми, пов'язані з колоніальним минулим держави, також присутні, однак подаються у збалансованому ключі: наголошується як на позитивних аспектах (економічний розвиток, культурний обмін), так і на негативних (експлуатація, етнічні конфлікти) [3, с. 57].

У Німеччині, навпаки, сучасна історична дидактика відходить від національно-державницького акценту. Вивчення націоналізму та імперіалізму тут спрямоване на критичний аналіз і розуміння історичних помилок, що формує у школярів здатність оцінювати національні та європейські події з різних перспектив. Акцент робиться на взаємодії громадянина і держави в різні історичні епохи, а в поняття «національна історія» вкладається насамперед культурний зміст [2, с. 24]. У Німеччині центральною ідеєю вивчення змісту національної історії є аналіз історичних уроків, пов'язаних з двома світовими війнами, націоналізмом і тоталітаризмом. Наголос робиться на тому, щоб показати, як історичні помилки можуть призводити до катастрофічних наслідків, і як демократичні цінності сприяють подоланню цих помилок. Тема єдності Німеччини та процеси європейської інтеграції також займають важливе місце, демонструючи перехід від національного до загальноєвропейського мислення [3, с. 62–63].

В цілому зміст поняття «національна історія» у вказаних європейських країнах охоплює широкий спектр тем, які можна поділити на декілька ключових категорій. Зокрема, суттєва увага приділяється процесам державного будівництва та політичної еволюції, детально розглядається становлення державності, розвиток державних інституцій, роль конкретних державних утворень у формуванні національної ідентичності. Також докладно вивчаються військові конфлікти та їх вплив на націю, проте їх інтерпретація залежить від національного контексту – у Франції робиться акцент на військові дії, героїзм під час Першої світової війни і на рух опору нацизму під час Другої світової, в Німеччині наголошується на причинах, які призвели до війн. Хоча і у Франції, і в Німеччині обидві світові війни розглядаються як ключові уроки історії, які сформували сучасний світогляд цих країн. Найважливіше місце в курсі національної історії в обох країнах відводиться культурним досягненням, мистецькій спадщині, релігії та мові як елементам національної ідентичності, внеску французів та німців у європейську цивілізацію.

Водночас попри зусилля урівноважити історичний наратив, у багатьох підручниках європейських країн можна спостерігати певні прогалини або менш висвітлені аспекти. Зокрема, унітарний підхід до національної історії часто залишає поза увагою багатогранність культурного та етнічного складу окремих країн. Наприклад, у Франції історія регіонів, таких як Бретань чи Прованс, здебільшого інтегрується у загальний наратив, без детального висвітлення їхньої унікальності [2, с. 20]. Цього не спостерігається в Німеччині, де національні особливості етнічних груп та окремих земель висвітлюються досить докладно.

Натомість складні аспекти колоніального минулого залишаються майже поза увагою в німецькій шкільній історичній освіті. Хоча колоніалізм згадується, його соціальні та економічні наслідки часто залишаються недостатньо висвітленими або подаються у формі, що мінімізує негативний вплив на колонізовані народи [3, с. 60]. У Франції ж тема колоніалізму висвітлюється значно активніше і не заперечуються негативні впливи на підвладні народи.

Загалом, шкільні підручники країн Європи демонструють спробу балансувати між збереженням національної ідентичності та формуванням багатоперспективного, толерантного погляду на історію в умовах глобалізації та євроінтеграції. Це має певні суперечності із традиційним для європейської історіографії аж до середини ХХ ст. включно сприйняттям поняття «національна історія» як сукупності подій, процесів і явищ, що формують ідентичність народу, об'єднаного в межах держави. Аналіз змісту

національної історії в підручниках європейських країн демонструє, як через історичний наратив країни передають свої цінності, прагнення та уроки минулого. Водночас помітно, що процес осучаснення цих підручників спрямований на інтеграцію багатоперспективного підходу, що дозволяє учням краще зрозуміти не лише історію своєї країни, але й її місце у загальноєвропейському контексті.

#### **Список використаних джерел**

1. Рекомендація Rec(2001) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі». URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_729#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_729#Text) (дата звернення: 12.10.2024).

2. Історична освіта : європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / Пер. з нім. Київ : «К.І.С.», 2010. 288 с.

3. Боровець І., Дубінський В., Паур І. Навчання історії в зарубіжній школі : навчальний посібник / за ред. д-ра іст. наук, проф. С. Копилова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 244 с.

## **ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ**

**Швидун Л. Т.**

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Суспільство XXI століття – це суспільство динамічного розвитку цифрових технологій, яке поступово переростає у суспільство знань. У такому соціумі на перший план виходить інформація та все, що з нею пов'язане, що зумовлює стрімке збільшення інформаційних потоків. Сучасні здобувачі освіти можуть отримувати знання з різних джерел, тому вчитель не є єдиним їх носієм, що призводить до зміни його ролі, про що, власне, і йдеться у Концепції «Нова українська школа» (2016) [3]. У документі зазначено, що на сучасному етапі цивілізаційного розвитку соціуму педагог має бути не просто транслятором знань, він має бути агентом змін, уміти працювати в умовах інноваційних змін, адекватно реагувати на виклики сьогодення, реалізовувати нові освітні підходи та стандарти на засадах інноваційного підходу, педагогіки партнерства. Особлива роль належить учителю початкової школи, адже саме він покликаний сформувати в дітей молодшого шкільного віку задатки позитивного ставлення до навчання, закласти фундамент розвитку творчого та критичного мислення, вплинути на формування світогляду дитини тощо. Тому сучасний учитель

початкової школи, щоб стати провідником оновлення освітньої галузі, повинен активно використовувати інноваційні технології та методи навчання. Тобто, кожен педагог повинен володіти інноваційною компетентністю. На цьому наголошується у Професійному стандарті вчителя (2020). Отже, перед сучасним учителем початкових класів стоїть непросте завдання пошуку таких технологій та методів навчання, які б сприяли розвитку здобувачів освіти, підвищенню якості засвоєння ними навчального матеріалу, формуванню ключових і предметних компетентностей.

Зрозуміло, що інновації не виникають самі по собі, вони є результатом наукових розвідок учених. Проблеми інновацій в освіті досліджують як українські, так і зарубіжні науковці, зокрема: І. Гамерська, І. Вікторенко, Р. Зозуляк-Слущик, І. Кожем'якіна, О. Лозова, М. Пантук, О. Топузов та інші; серед зарубіжних дослідників варто назвати А. Kukulska-Hulme, С. Bossu, К. Charitonos, Т. Coughlan, А. Deacon, М. Weller, D. Whitelock.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду з питань інтерактивного навчання дає підстави стверджувати, що в сучасній науці немає однакового підходу до класифікації освітніх інновацій. Ми візьмемо за основу класифікацію, запропоновану І. Вікторенко:

1. Загальнометодичні (елементарні): інтерактивні, ігри.

2. Технології, спрямовані на формування наскрізних умінь (комплексні): технології особистісно зорієнтованого та інтегрованого навчання, технології формування критичного мислення в НУШ, технологія перевернутого класу, технології формування творчої особистості в НУШ, Технологія проблемного навчання в НУШ. Технологія кейсів.

3. Технології, спрямовані на формування ключових компетентностей: технології формування інформаційно-комунікаційної компетентності в НУШ, ... STEM-освіта та проектна діяльність, здоров'язбережувальні технології, ... арттехнології ...» [1].

Зупинимося на інтерактивному навчанні, яке є предметом дослідження низки науковців, зокрема: М. Адобовської, Ю. Бондар, Л. Варги, Н. Волкової, С. Наход, В. Олішевич, М. Побережної, О. Пометун та інших. Проблеми підготовки вчителів для роботи за такою технологією розкрито у працях Т. Бондаренко, О. Комар, Л. Макарової, В. Сікори, І. Семененко та інших. У роботах М. Гардубей, Б. Моцик, Н. Моцик, М. Пантук, М. Старости висвітлено потенціал інтерактивного навчання в початковій школі. Серед зарубіжних науковців, які займаються вивченням цього питання можна назвати L. Hargreaves, J. Moyles,



R. Merry, F. Paterson, A. Pell, V. Esarte-Sarries, S. Kennewell, F. Tuma та інших.

У науково-методичній літературі зустрічаємо чимало визначень поняття «інтерактивне навчання». Наприклад, В. Олішевич зазначає, що буквальний переклад поняття «інтерактивне» дозволяє зрозуміти суть цього терміну. «співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці)» [4, с. 237], взаємодія, спільна діяльність учителя та здобувачів освіти. Нам імпонує визначення дослідниці Н. Волкової, яка «визначає інтерактивні технології навчання як сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [2, с. 14]. Інтерактивне навчання будується на принципах рівноправності та рівнозначності вчителя та учнів, які розуміють свої дії, можуть рефлексувати щодо своїх знань та навичок. «... для його учасників характерні три види активності: фізична, соціальна, пізнавальна: фізична – змінюють робоче місце, пересідають; кажуть, пишуть, слухають, малюють тощо; соціальна – запитують, відповідають на питання, обмінюються думками тощо; пізнавальна – вносять доповнення та поправки до матеріалу викладача, самі знаходять вирішення проблем, виступають як одне із джерел професійного досвіду» [5, с. 71].

Учитель процес навчання будує таким чином, що майже всі діти долучаються до роботи, кожен вносить свій посильний вклад. Варто зазначити, що при використанні інтерактивного навчання, яке відбувається в доброзичливій атмосфері, пізнавальна діяльність набуває більш високих форм кооперації та співпраці.

Для навчання у початковій школі доцільно використовувати інтерактивне обладнання НУШ (інтерактивну дошку, ноутбук, планшет, смарт іграшки тощо), інтерактивні завдання та вправи («Акваріум», «Мікрофон», «Асоціації», мозковий штурм) та групову діяльність (ротаційні міні-групи, обмін думок тощо).

Наприклад, для створення сприятливої для навчання атмосфери можна скористатися вправами «Вітер дме» та «Якби я був явищем природи».

Вправу «Вітер дме» використовують для організації комунікативної взаємодії між учнями та для їх включення в активну діяльність. Метод «Вітер дме» може бути використаний не тільки для створення сприятливої творчої атмосфери в класі, а й для перевірки домашнього завдання, формування мотивації до вивчення нової теми.

Отже, аналіз науково-методичних джерел дозволяє стверджувати, що перед сучасним учителем початкових класів стоїть непросте завдання пошуку інноваційних технологій та методів навчання, які б сприяли загальному розвитку здобувачів освіти, підвищенню якості засвоєння ними навчального матеріалу, формуванню ключових і предметних компетентностей. Однією з таких технологій може бути інтерактивне навчання, основою якого є активна взаємодія вчителя і здобувачів освіти та здобувачів освіти між собою. Не дивлячись на те, що у сучасній педагогічній науці немає вироблених єдиних підходів до визначення понять «інновації», «інтерактивні технології» та їхньої класифікації, це жодним чином не може впливати на їх використання у системі загальної середньої освіти в цілому та початковій школі, зокрема, що в кінцевому результаті сприятиме поліпшенню якості освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Вікторенко І. Педагогічна інноватика в системі освіти. URL: [https://moodle.ddpu.edu.ua/mod/book/view.php?id=55048&chapterid=2072#mod\\_book-chapter](https://moodle.ddpu.edu.ua/mod/book/view.php?id=55048&chapterid=2072#mod_book-chapter) (дата звернення: 26.10.24).
2. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с. URL: [https://www.pedagogic-master.com.ua/2022/Volkova\\_1.pdf](https://www.pedagogic-master.com.ua/2022/Volkova_1.pdf) (дата звернення: 26.10.24).
3. Концепція «Нова українська школа», затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.10.24).
4. Олішевнич В.М. Інтерактивні методи навчання : переваги та недоліки при викладанні іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 44. С. 236–241. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto\\_2015\\_44\\_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_44_34) (дата звернення: 26.10.24)
5. Семененко І.Є. Можливості активних та інтерактивних методів навчання у процесі формування професійно компетентного іноземного фахівця. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 84. Т. 2. С. 70–74. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.14> (дата звернення: 26.10.24).

## **ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ**

**Шеломова Н. Ю.**

*Слов'янський заклад загальної середньої освіти  
I–II ступенів № 7 імені Романа Напрягло  
Слов'янської міської ради Донецької області*

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТН) – це сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання. На

сьогоднішній день в вихованні дитини та в її сприйнятті навколишнього світу велику роль відіграють потоки нової інформації, рекламні ролики в смартфонах, розповсюдження ігрових приставок, електронні іграшки, комп'ютерні технології на телебаченні. Отже, мозок дитини отримує знання у формі розваги. І на уроці сприйматиме краще інформацію за допомогою медіа засобів. Тож учитель повинен вносити в процес навчання нові методи подачі інформації. Використання комп'ютера на уроці робить процес навчання мобільним та індивідуальним, він є рівноправним партнером, який реагує на дії і запити дитини. Поєднуючи традиційні методи і сучасні комп'ютерні технології допомагає вчителю краще оцінити здібності і знання учня, зрозуміти його, дозволяє шукати нові форми і методи навчання. Але пам'ятаємо, що комп'ютер не замінює вчителя, а лише доповнює його. Для досягнення цієї мети в педагогіку впроваджуються інноваційні технології. Науковець О. Ворожейкіна, автор методичного посібника «100 цікавих ідей для проведення уроку» відносить до передових сучасних технологій:

- інтерактивні методи навчання;
- ігрові методи навчання;
- технологія концентрованого навчання;
- проєктну технологію навчання;
- модульне навчання;
- індивідуально-орієнтоване навчання;
- інтегроване навчання;
- проблемне навчання [1, с. 87].

В сучасній школі кожен вчитель має в підготовці і проведенні уроку застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, використовуючи різноманітні методи і форми роботи в навчально-виховному процесі

Переваги використання ІКТ:

- індивідуалізація навчання;
- інтенсифікація самостійної роботи учнів;
- зростання обсягу виконаних на урок завдань;
- розширення інформаційних потоків при використанні

Internet.

Підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту. Комп'ютер дає вчителю нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання, не тільки силою уяви розсовуючи стіни шкільного кабінету, але за допомогою новітніх технологій дозволяє зануритися в яскравий барвистий світ... Інтегрування звичайного

уроку з комп'ютером дозволяє вчителю перекласти частину своєї роботи на ПК, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним. Зокрема, стає більш швидким процес запису визначень, теорем та інших важливих частин матеріалу, тому що вчителю не доводиться повторювати текст кілька разів (він вивів його на екран), учневі не доводиться чекати, поки вчитель повторить саме потрібний йому фрагмент [3. с. 12].

Застосування на уроці комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволить вчителю за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається у всіх учнів і своєчасно його скоректувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного учня [3. с. 13].

Отже, використання інформаційно – комунікаційних технологій в освіті сприяє розширенню кругозору учнів, формує в них навички спілкування в мережі Інтернет, сприяє покращенню навичок спільної роботи вчителя і учнів, впливає на посилення відповідальності учнів за свою роботу, покращує міжособистісні зв'язки в колективі.

#### **Список використаних джерел**

1. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Харків : ТОВ Видавнича група «Основа», 2011, 255 с.
2. Руденко А. Використання ІКТ у школі : переваги та проблеми. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/7144/>.

## **ЛЕКСИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

***Шимитило К. І.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

***Хижняк І. А.***

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Формування лексичної компетентності здобувачів початкової освіти є фундаментальним аспектом мовної підготовки, оскільки саме цей компонент забезпечує здатність учнів ефективно користуватися мовою у різних комунікативних ситуаціях. Для успішного розвитку лексичної компетентності важливо розуміти її структуру та основні складові, що визначають здатність учнів не лише засвоювати нові слова, але й активно застосовувати їх у мовленні. Вивчення структури лексичної компетентності дозволяє глибше зрозуміти, як формується словниковий запас учнів, як відбувається перехід від пасивного

володіння словами до їхнього активного використання, а також які когнітивні й мовленнєві механізми залучаються до цього процесу.

Одним із основоположних документів є Типова освітня програма для 1–2 класів, розроблена під керівництвом Р. Шияна, затверджена наказом МОН № 743 від 12 серпня 2022 року. Ця програма базується на компетентнісному підході, що акцентує увагу на практичному використанні знань і формуванні у здобувачів початкової освіти ключових компетентностей, зокрема мовленнєвих. Програма передбачає, що лексична компетентність повинна розвиватися у процесі інтегрованого навчання через практичні завдання, сюжетно-рольові ігри, а також дослідницькі та мистецькі проекти. Очікувані результати навчання включають не лише запам'ятовування слів, але й активне їх використання у мовленнєвих ситуаціях, що відповідає сучасним освітнім стандартам і вимогам до лексичної компетентності учнів початкової школи [1].

Типова освітня програма для 1–2 класів, розроблена під керівництвом О. Савченко, також ґрунтується на компетентнісному підході, проте в ній акцент робиться на систематичному та послідовному формуванні мовних компетентностей через традиційні форми навчання. Програма передбачає чітко структуровані завдання для засвоєння лексичних одиниць та поступове ускладнення матеріалу. Особлива увага приділяється розвитку словникового запасу шляхом систематичної роботи з текстами, вправами на аналіз і синтез слів, що сприяє закріпленню лексичних знань учнів [2].

Типові освітні програми для 3–4 класів, розроблені під керівництвом Р. Шияна та О. Савченко, продовжують розвиток лексичної компетентності учнів початкової школи, проте використовують різні методологічні підходи до цього процесу. Програма Р. Шияна робить акцент на практичному використанні лексики через інтерактивні методи навчання. Учні розвивають словниковий запас шляхом залучення до проектної діяльності, сюжетно-рольових ігор, що дозволяє їм застосовувати нові слова в різних життєвих контекстах. Це підкріплюється міжпредметними зв'язками, що сприяють більш глибокому засвоєнню лексики та її значень [4].

На противагу цьому, програма О. Савченко для 3–4 класів акцентує увагу на систематичному та послідовному засвоєнні лексичних одиниць. Її підхід базується на глибокій роботі з текстами, де учні поступово розширюють свої лексичні знання через аналіз та синтез мовних явищ. Цей підхід спрямований на закріплення лексичних навичок через традиційні форми навчання, що дозволяє учням поглибити розуміння лексики та навчитися її

ефективно використовувати у письмовому та усному мовленні [3]. Обидві програми однаково визнають важливість лексичної компетентності, але реалізують її розвиток різними шляхами: інтерактивним підходом у програмі Р. Шияна та систематичним, текстоцентричним підходом у програмі О. Савченко [4].

У роботі Т. Протасової термін «лексична компетентність» розглядається як здатність учнів оперувати не лише окремими словами, але й цілими семантичними полями. Це передбачає глибоке розуміння значення слів, їхніх граматичних характеристик та контекстуального вживання. Згідно з дослідженням, лексична компетентність формується через взаємодію з текстами різного жанру та змісту, зокрема засобами казкотерапії, де учні вчаться усвідомлено використовувати лексичні одиниці у відповідних комунікативних ситуаціях [5].

Т. Протасова також підкреслює, що лексична компетентність тісно пов'язана з комунікативною компетентністю. Учні мають не просто знати значення слова, але й бути здатними використовувати його у мовленні відповідно до конкретної ситуації та контексту. Важливими аспектами лексичної компетентності є здатність до оперування синонімами, антонімами, багатозначними словами та виразами, а також вміння їх адекватно застосовувати у різних жанрах мовлення. Це робить лексичну компетентність важливою складовою загального мовного розвитку учнів початкової школи, особливо в умовах сучасних освітніх стандартів, які вимагають від здобувачів освіти високого рівня мовленнєвих навичок і гнучкості у використанні мовних засобів [5].

Отже, аналізуючи визначення терміну «лексична компетентність», варто визначити його як рівень оволодіння лексичними засобами мови з урахуванням мовленнєвої ситуації. Лексична компетентність включає не лише засвоєння окремих слів, а й усвідомлене збагачення словникового запасу, урахування національно-когнітивного потенціалу мови та здатність використовувати лексичні одиниці у відповідних мовленнєвих контекстах.

#### **Список використаних джерел**

1. Про затвердження типової освітньої програми для 1–2 класів розробленої під керівництвом Шияна Р.Б : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743–22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Про затвердження типової освітньої програми для 1–2 класів розробленої під керівництвом Савченко О.Я : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743–22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4->

[klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf](#) (дата звернення: 19.11.2024).

3. Про затвердження типової освітньої програми для 3–4 класів розробленої під керівництвом Савченко О.Я : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743–22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

4. Про затвердження типової освітньої програми для 3–4 класів розробленої під керівництвом Шияна Р.Б : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743–22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

5. Протасова Т.М. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів засобами казкотерапії : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 013 «Початкова освіта» / наук. керівник М.А. Томченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 80 с.

## ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ УТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

**Шинкаренко В. В.**

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради*

Сьогодні ми стикаємося з безпрецедентними викликами, які стали перед вітчизняною освітою за останні п'ять років. Спочатку це була пандемія COVID-19, а згодом – повномасштабна війна. У цих виключно складних умовах освітяни докладають усі сили, аби гарантувати молодому поколінню право на здобуття освіти. Однак очевидно, що проблеми у сфері освіти лише загострюються, а рівень успішності учнів знижується.

У 2020 році пандемія COVID-19 поставила під загрозу одне з основоположних прав людини – право на освіту. Через суворі карантинні обмеження освітніх закладів у багатьох країнах світу змушені були припинити фізичне відвідування шкіл, що на певний час призупинило навчальний процес. Згодом великі освітні системи адаптувалися до нових реалій, запровадивши дистанційне та змішане навчання. Коли пандемія пішла на спад, у багатьох країнах учні повернулися до традиційного формату навчання.

Попри це, міжнародні організації та провідні експерти й досі акцентують увагу на втрачених знаннях (learning losses), які стали наслідком закриття навчальних закладів, спричинених світовою пандемією, а також поглиблення навчальних розривів між різними категоріями учнівства. Особливу тривогу викликає той факт, що

дослідження цих втрат і розривів будуть проявлятися в довгостроковій перспективі, впливаючи як на якість життя окремих осіб, так і на загальний розвиток суспільства.

За період із 2020 року і до сьогодні освітня система України зазнала більш значних потрясінь, ніж у багатьох інших країнах. Основною причиною цього є те, що велика частина українських учнів і студентів вже понад три роки не має можливості навчатися у звичному режимі: спочатку через пандемію COVID-19, а з лютого 2022 року через повномасштабну війну.

Для опису цих негативних явищ у наукових колах і засобах масової інформації з'явилися нові терміни: «освітні втрати», «втрати в навчанні», «освітні розриви», «прогалини в навчанні» тощо.

Отже, можна визначити поняття «освітні втрати» як прогалини у знаннях які виникають в учнівства під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків. Вони можуть мати як індивідуальні, так і системні причини, серед яких – проблеми зі здоров'ям, війна, пандемія, відключення електроенергії, зміна місця проживання, повітряні тривоги, природні катастрофи тощо.

Ці втрати можна порівнювати зі «сніговою кулею»: якщо на певному етапі освіти виявляються прогалини, вони тягнуть за собою нові, впливаючи на наступні рівні навчання. Щоб запобігти цьому накопиченню, необхідно, щоб учителі вчасно вміли виявити ці прогалини.

Особливо важливим є початковий етап навчання, оскільки саме він формує фундамент для подальшого розвитку дитини. Втрати, які виникають на цьому рівні, можуть мати тривалий вплив на освітній шлях і особистісний розвиток учня. Подолання таких втрат у початковій школі є одним із головних завдань для забезпечення успішного навчання та гармонійного розвитку дитини.

Ситуація з освітніми втратами не вирішиться сама собою. Досвід показує, що спроби вчителів компенсувати прогалини у знаннях під час звичайних уроків, одночасно просуваючись з новим матеріалом, не приносять бажаних результатів. Навпаки, це лише ускладнює сприйняття учнями інформації. Для подолання таких втрат необхідно спеціально організовані заходи.

Учителі можуть самостійно оцінювати рівень знань учнів, вирішувати які теми варто опрацювати разом, а які – індивідуально. Варто пам'ятати, що відновлення втрачених знань вимагає часу, тому важливо мати терпіння.

Для виявлення прогалин у знаннях необхідно проводити моніторинг і зрізи за вивченими темами. Це допоможе виявити



рівень освітніх втрат і спланувати роботу для їх подолання. У цьому процесі можна використовувати такі методи:

- педагогічне спостереження;
- вербальний зворотний зв'язок від учнів;
- усне опитування;
- аналіз виконаних робіт (як у письмовій формі, так і на онлайн-платформах);
- самооцінювання та взаємооцінювання;
- залучення батьків до оцінювання учнів тощо.

Ці інструменти корисні як для діагностики індивідуальних прогалин, так і для оцінювання загального рівня знань у класі. Рекомендується на початку кожного семестру проводити діагностичні роботи (письмові або онлайн), щоб ефективно спланувати роботу з подолання освітніх втрат у класі.

Варто усвідомити, що подолання освітніх втрат – це тривалий і непростий процес, який потребує значних зусиль від учителя та наявність мотивації в учнів. Саме тому питання стимулювання учнів до навчання в цьому контексті є надзвичайно актуальним.

Для успішного відновлення знань, навичок і вмінь учням необхідно докладати додаткових зусиль, а це можливо лише за умов наявності належної мотивації. Розглянемо кілька підходів, які можуть сприяти цьому. Учителі можуть використовувати власний приклад або історію успіху відомих людей, зворотний зв'язок, який допоможе учням усвідомити свої прогалини, або організувати для учнів цікаві заходи, де учні зможуть використати здобуті знання на практиці, наприклад знання, з математики чи української мови.

Корисні такі прикладні завдання, з залученням батьків до спільної роботи, заохочення учнів після виконання завдань, а також прояв уваги до їхніх досягнень. Жодного універсального способу подолання освітніх втрат не існує, проте застосування комплексного підходу із використанням різних методик може дати позитивні результати.

Зважаючи на стрес, у якому перебувають українські учні, важливо виділяти на уроках також час для вправ на емоційне налаштування. Також варто подумати про навчальну активність, яку можна продовжити в укритті під час тривоги. Це можуть бути дидактичні ігри, опитування, робота в парах чи групах, завдання у робочих зошитах або індивідуальні картки, які зберігаються в укритті. Такі активності не обов'язково повинні відповідати поточній темі – їх можна спрямувати на подолання прогалин у знаннях, наприклад повторити раніше вивчену тему тощо.

Варто пам'ятати, що мотивація учнів молодших класів вимагає творчого підходу, адже дітям часто нудно повторювати знайомий матеріал. Один зі способів це урізноманітнення форм, методів і засобів навчання. Наприклад, якщо учням пропонуємо розв'язати 10 рівень, варто розділити їх на рівні складності й додати різні дії між завданнями: логічна розминка, рухи, гімнастика для очей, завдання на придумування власних рівнянь тощо.

На сьогодні існує чимало програм, спрямованих на розширення освітніх втрат, які безоплатно забезпечують доступ до освітніх платформ, онлайн-шкіл та уроків для окремих учнів. Проте батьки та діти не завжди знають про ці можливості, тому важливо активно інформувати учасників освітнього процесу про такі ресурси. Це може стати чудовим шансом для мотивованих сімей, які прагнуть покращити знання учнів поза межами школи.

Водночас враховуючи велику кількість учнів у класі та різноманітність їхніх потреб, одному вчителю складно впоратися з цим завданням самотійно. Ефективним рішенням може стати залучення колег та психологів до роботи над подоланням освітніх втрат. Вони можуть підтримати вчителя як під час уроків, так і в позаурочний час.

Співпраця є ключовим фактором у цьому процесі. Наприклад, естафети на уроках фізкультури можна комбінувати із завданнями з математики, а психолог може допомогти учням, які потребують емоційної підтримки.

Проблема освітніх втрат у початковій школі є надзвичайно актуальною та вимагає особливого підходу.

Отже, переосмислення методів навчання, урахування індивідуальних потреб учнів, а також взаємодія з батьками та психологами можуть стати вирішальними чинниками для забезпечення якісного освітнього процесу й дієвим засобом щодо запобігання освітніх втрат.

#### **Список використаних джерел**

1. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів : методичні рекомендації / кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О.В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.

2. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. До питання про навчальні втрати : термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/655> (дата звернення: 10.12.2024).

## **ВІРТУАЛЬНІ СВІТИ ТА РЕАЛЬНІ ЗНАННЯ: СУЧАСНІ МЕТОДИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПРАКТИЧНОМУ ЗАСТОСУВАННІ**

**Шукатка О. Г.**

*Криворізька гімназія № 108 Криворізької міської ради*

Мистецька освіта у молодших класах відіграє важливу роль у формуванні креативного мислення, естетичного виховання та розвитку особистості дитини. Зміни в освітньому процесі, технологічний прогрес та нові педагогічні підходи сприяють постійному оновленню методів і засобів навчання мистецтва.

Мистецька освіта, традиційно пов'язана з матеріальними інструментами та фізичними просторами, також зазнає значних трансформацій. Віртуальна реальність, доповнена реальність та інші інтерактивні технології відкривають перед митцями та педагогами нові можливості для навчання, творчості та самовираження.

Сучасна дитина не уявляє свого життя навіть без найпростішого гаджета: від простого кнопочового телефону до потужного ігрового планшета. Можливості цих пристроїв у графіці та інформаційному просторі майже не обмежені. Тому сучасний вчитель повинен скоригувати дитячу діяльність у напрямку використання технологій для отримання знань та розвитку корисних навичок.

Завдяки інтерактивності, діти із пасивних спостерігачів стають активними учасниками навчання. Вони можуть маніпулювати зображеннями, звуками, створювати власні роботи. Абстрактні поняття стають зрозумілими завдяки яскравим візуальним ефектам і анімації.

Вчитель отримує можливість реалізовувати індивідуальний підхід диференціюючи завдання: кожна дитина може працювати у своєму темпі, вибираючи рівень складності. Одночасно, інтерактивні матеріали роблять навчання цікавим і захопливим, що підвищує мотивацію до навчання. В ході застосування даного підходу візуально-образне, логічне, творче мислення розвиваються одночасно.

Важливим аспектом використання інтерактивності є можливість інтегрування різних видів мистецтв, що є важливою складовою освітнього процесу. Використовуючи різні онлайн платформи та мобільні додатки, вчитель розвиває практичні навички візуалізації, звукосприйняття та звуковідтворення, створення простих відео, де поєднуються результати різних видів діяльності. Знову ж таки, здобувачі освіти можуть ділитися своїми

досягненнями та обмінюватися досвідом, розміщуючи свої роботи в соціальних мережах та на певних платформах.

На уроках мистецтва можна використовувати наступні платформи та додатки.

Онлайн-платформи:

– Платформи для малювання: Paint, Canva Kids, Tux Paint.

Діти можуть створювати малюнки, використовуючи різноманітні інструменти та ефекти.

– Платформи для анімації: ScratchJr, Stop Motion Studio.

Діти можуть створювати свої мультфільми, анімувати зображення.

– Платформи для створення музики: GarageBand, Soundtrap. Діти можуть експериментувати зі звуками, створювати мелодії.

Мобільні додатки:

– Додатки для малювання та розфарбовування: Doodle Buddy, Colorfy.

– Додатки для створення колажів: Pic Collage, PhotoGrid.

– Додатки для вивчення кольорів і форм: Colorscape, Shapes.

На уроках мистецтва, у молодших класах, як один із провідних видів використовуються віртуальні виставки. Завдяки їм здобувачі освіти можуть подорожувати до найвідоміших музеїв світу, не виходячи з класу. Це дозволяє знайомитися з шедеврами світового мистецтва, розширювати дитячий кругозір та отримувати знання про різні художні техніки та стилі. Така інтерактивність стимулює зацікавленість дітей, робить уроки більш захопливими та сприяє активній участі в освітньому процесі.

Використання цифрових технологій допомагає вчителям показувати різноманітні аспекти мистецтва, від класичних полотен до сучасних інсталяцій, від сольних виконавців до оперної постановки. Це сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення, а також формуванню естетичного смаку у дітей.

Віртуальні виставки також надають можливість викладачам створювати індивідуальні програми навчання, адаптовані до потреб кожного учня, що є важливим в плані інклюзивних класів.

У сучасному віртуальному освітньому просторі, особливо в умовах дистанційного навчання, є важливим використання інтерактивних дошок. Це можуть бути як спеціалізовані платформи так і можливості програм офісного пакета та рішень від Google. Використання інтерактивних дошок на уроках мистецтва у молодших класах відкриває нові можливості для

розвитку творчих здібностей дітей. Інтерактивні дошки дозволяють учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, створювати власні малюнки, колажі та анімації. Завдяки цьому діти можуть вільно виражати свої творчі ідеї та експериментувати з різними художніми техніками. Це робить уроки більш захопливими, мотивуючими і сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Інтерактивні дошки також полегшують процес адаптації навчального матеріалу до індивідуальних потреб кожного учня. Вчителі можуть використовувати інтерактивні завдання та ігри, які сприяють розвитку креативного мислення і критичного аналізу. Це сприяє активному залученню учнів до навчального процесу та створенню сприятливого середовища для навчання. Використання інтерактивних дошок на уроках мистецтва допомагає формувати у дітей позитивне ставлення до мистецтва, розвивати їхні естетичні почуття та сприяти всебічному розвитку особистості.

Використання інтерактивних дошок також дозволяє використовувати елементи проєктного навчання, що дуже важливо в умовах воєнного стану, коли здобувачі освіти приймають участь в освітньому процесі з різних країн світу. Діти можуть працювати над спільними мистецькими проєктами, що включають елементи різних предметів і сприяють формуванню навичок співпраці та комунікації. Заохочення дітей до створення власних мистецьких проєктів сприяє розвитку їхньої креативності та впевненості у власних силах.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку мистецької освіти у початковій школі орієнтовані на використання цифрових технологій, інтеграцію мистецтва з іншими предметами, розвиток креативного мислення та інклюзивний підхід. Ці новації сприяють формуванню всебічно розвинутої особистості та забезпечують гармонійний розвиток дітей, готуючи їх до подальшого навчання і життя у сучасному суспільстві.

# **ВИКОРИСТАННЯ ГРИ «ІНТЕРГРАЙКО» НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**Ябурова О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

**Ябурова Г. Ю.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Володіння англійською мовою на сучасному етапі розвитку освіти в Україні є ключовим елементом формування компетентної, конкурентоспроможної особистості, здатної інтегруватися у глобалізований світ. Початкова школа відіграє фундаментальну роль у закладанні основних мовних навичок, розвитку когнітивних здібностей, соціально-емоційних навичок та міжкультурної компетентності учнів. Раннє вивчення англійської сприяє не лише формуванню комунікативної компетенції, а й стимулює критичне мислення, підвищує мотивацію до навчання та відкриває доступ до міжнародних ресурсів і можливостей. Це забезпечує майбутнім поколінням українців конкурентну перевагу на глобальному ринку праці, сприяючи їхній інтеграції в європейський і світовий простір.

В академічній діяльності здобувачів початкової освіти англійська мова вже стала важливою складовою навчального процесу, що детально опрацьовується через сучасні методики та інтегровані підходи. Шкільні програми акцентують увагу на комунікативному підході, розвитку навичок читання, письма, говоріння й аудіювання, що створює міцний фундамент для подальшого навчання. Водночас акцент під час навчання здобувачів початкової освіти англійської мови робиться на формуванні соціально-емоційних компетентностей, що дозволяє молодшим школярам комфортно взаємодіяти в багатомовному середовищі, розвивати навички емпатії, долати труднощі в навчальній діяльності, управляти емоціями та розвивати впевненість у своїх знаннях. Альтернативна освіта, хоч і має інший формат, є не менш перспективним напрямом для впровадження інновацій у вивчення англійської мови. Вона пропонує гнучкі, індивідуалізовані підходи, які можуть ефективно доповнити академічну освіту, сприяти гармонійному розвитку учнів і підвищенню їхньої готовності до викликів сучасного світу. Використання інтерактивних методів, ігрових практик, проєктної роботи та міждисциплінарних зв'язків створює умови для

глибокого занурення в мовне середовище та соціально-емоційного розвитку учнів початкової школи. Наукове обґрунтування імплементації навчальних ігор в академічну діяльність здобувачів початкової освіти на уроках англійської та в закладах альтернативної освіти проаналізовано в працях закордонних та українських вчених: Н. Chen, С. Clark, Н. Reinders, Н. Hung, О. Козлова, О. Семенюк, О. Лозова, Т. Заворотченко, Л. Шевченко. В цих роботах обговорюється застосування дидактичних ігор для активізації процесу навчання англійської мови, зосереджуючи увагу на принципах інтерактивності та залучення, доступності та спрямованості на практичне застосування. Дослідженням використання ігор для формування соціальних та емоційних навичок у молодших школярів під час навчання англійської мови з акцентом на розвиток емпатії та командної роботи займалася Н. Ковальчук [2, с. 75–78]. О. Бондаренко та О. Мельник розглядали принципи, на яких побудовані ігрові методи для розвитку соціально-емоційних навичок учнів, таких як саморегуляція, емпатія та відповідальність [4, с. 145–152]. О. Задорожня досліджувала соціально-емоційне навчання як основу ігрових методів у викладанні англійської у початковій школі [1, с. 55–62].

Авторська гра «Інтерграйко» призначена для інтерактивного вивчення іноземної мови в початкових класах через гру, що робить її ефективним інструментом для вивчення іноземної мови в альтернативних закладах освіти. Компоненти гри включають гральне поле, додаткові цифри, малюнки-танграми та книжку із завданнями та тестами. Поле гри складається з 15 квадратних частин, розподілених по середині ігрової дошки, на яких нанесені цифри від 1 до 15. Це поле є основною частиною ігрового процесу, де учні виконують завдання, націлені на засвоєння мовного матеріалу. У комплект гри входить набір з 15 додаткових цифр, які не прив'язані до поля та використовуються для співвіднесення елементів гри. Ці цифри використовуються як «коди» для певних мовних завдань. Центральним елементом гри є танграм, який складається з кількох частин та надає малюнок, що підтверджує правильність виконаного завдання. До гри додається спеціальна книжка, яка містить завдання та тести, що сприяють поглибленню вивченню іноземної мови. Завдання охоплюють різні аспекти мовного навчання, включаючи лексичні вправи, граматичні тести, аудіовізуальні завдання на слухання і розуміння, а також вправи на застосування мови в реальних ситуаціях.

Гра «Інтерграйко» може бути ефективно використана на заняттях англійською мовою в закладах альтернативної освіти

для розвитку соціально-емоційної компетентності учнів початкової школи. Наведемо приклади адаптації ігрових дій для розвитку певних соціально-емоційних компетентностей:

1. Покращення навичок комунікації. Гравці спілкуються англійською, описуючи свої дії та стратегічні кроки, пояснюють свій вибір англійською з використанням певних комунікативних зразків;

2. Емоційна саморегуляція та підтримка позитивної атмосфери. Учасники обговорюють англійською свої емоції під час гри, як вони справляються з розчаруванням або радістю, висловлюють підтримку, що розвиває емпатію та вміння співпереживати.

3. Розвиток критичного мислення та співпраці. Ігри с танграмами можна адаптувати до різних навчальних завдань, які учні виконують в групах або парах, спільно обговорюючи стратегії, вибираючи найбільш ефективний спосіб вирішення.

4. Залучення до самовираження через творчість. Учні створюють власні варіанти гри, де кожен вибір чи рух фішки супроводжується коротким описом або історією, що розвиває їх творчі здібності та вміння висловлювати свої думки англійською мовою.

5. Розвиток самостійності та відповідальності. Кожен учасник гри може бути відповідальним за певний етап чи дію гри, завдяки чому учні розвивають здатність приймати рішення, оцінювати свої вчинки і брати на себе відповідальність за свої дії.

6. Інтеграція рефлексії. Після гри можна запропонувати учням провести англійською рефлексію про їх почуття та рішення, які допомогли або завадили досягнути успіху. Такі завдання розвивають навички самооцінки та розуміння своїх емоцій та думок в різних ситуаціях.

7. Індивідуалізація навчання. Гра може бути адаптована до індивідуальних особливостей учнів шляхом створення персоналізованих завдань, де кожен учень обирає свою роль чи стратегічний крок в грі.

8. Розвиток емпатії, покращення навичок вирішення проблем та навичок прийняття етичних рішень. Вчитель пропонує учням тематичні версії гри, які відображають різні соціально-емоційні ситуації чи сценарії, в яких потрібно обирати соціально-етичні рішення та діяти колективно.

9. Інклюзивність та гнучкість. Гра може стати чудовим інструментом для залучення всіх учасників навчального процесу, включаючи тих, хто має труднощі з традиційними методами навчання та дозволяє працювати в комфортних умовах без тиску традиційного оцінювання.



Підсумовуючи ефективність використання гри «Інтерграйко» в закладах альтернативної освіти для вивчення іноземної мови можна стверджувати, що включення цієї форми навчання створює більш гнучке та індивідуалізоване навчальне середовище, яке сприяє не лише ефективному засвоєнню мови з високим рівнем мотивації з боку учнів, а й розвитку їх ключових соціально-емоційних навичок. У процесі гри діти вчать критично мислити, співпрацювати з однолітками, самостійно ухвалювати рішення і брати відповідальність за свої дії. Гра також стимулює до самовираження та рефлексії, дозволяючи учням краще розуміти власні емоції та поведінку, а також проявляти чуйність до почуттів інших. Таким чином, впровадження ігрових методик у навчання англійської мови не лише підвищує ефективність мовної підготовки, але й формує цінні навички, необхідні для гармонійного розвитку особистості молодшого школяра в умовах сучасного світу.

#### **Список використаних джерел**

1. Задорожна О.В. Соціально-емоційне навчання як основа ігрових методів у викладанні англійської мови в початковій школі. *Науковий вісник Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. 2020. № 10. С. 55–62.
2. Ковальчук Н.М. Використання ігрових методів для розвитку соціально-емоційних навичок у початковій школі на уроках англійської мови. *Педагогічний альманах*. 2021. № 5. С. 72–78.
3. Кравченко Л.О., Синякова А.В. Інтеграція соціально-емоційного навчання в освітній процес початкової школи. *Вісник сучасної освіти в Україні*. 2020. № 3 (1). С. 45–53.
4. Bondarenko O., Melnyk O. The Role of Social-Emotional Learning Through Games in Primary English Classes. *Journal of Educational Psychology*. 2022. № 29 (2). P. 145–152.
5. Chen H.J.H., Hsu H.L. Game-Based Learning in the English as a Foreign Language Classroom : A Meta-Analysis of its Effects on Learner Performance and Engagement. *Educational Technology Research and Development*. 2020. Vol. 68. P. 957–976.

## **РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ЗАНЯТТЯХ ЧИТАЦЬКОГО КЛУБУ (на матеріалі роману «Heaven» Mieko Kawakami)**

**Ябурова О. В.**

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Міжкультурна компетентність є ключовою складовою професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, оскільки вона забезпечує здатність ефективно комунікувати та

будувати взаємодію в умовах культурного різноманіття. У сучасному глобалізованому світі, де іноземні мови є не лише засобом спілкування, але й інструментом формування міжкультурного порозуміння, викладачі відіграють вирішальну роль у вихованні толерантності, емпатії та критичного мислення. Міжкультурна компетентність дає змогу майбутнім педагогам адаптувати навчальні методи, враховувати культурні та соціальні особливості учнів, а також уникати стереотипів і культурних бар'єрів. Формування цієї компетенції забезпечує не лише якісне викладання мови, але й розвиток у студентів здатності до ефективної співпраці, мирного співіснування та творчої взаємодії у глобальному мультикультурному середовищі, що робить її однією з найважливіших вимог до сучасного педагога.

Аналіз найбільш генералізованих умов та принципів формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців розглядається в багатьох працях українських науковців. Як вважає Т. Атрощенко процес оволодіння міжкультурною компетентністю підпорядкований загальній меті керування процесом міжкультурної взаємодії, адекватній його інтерпретації, набуття людиною нових культурних та професійних знань в контексті конкретної міжособистісної міжкультурної взаємодії [1, с. 11–14.]. Результативний розвиток міжкультурної компетентності, за оцінками О. Рембач, уможливується за рахунок актуалізації таких її концептуальних передумов, як використання спеціальні програми підготовки студентів до міжкультурної взаємодії, методик розвитку критичного мислення, залученню креативно-ціннісні технології, використанню психолого-діагностичних тренінгів, навчальних проєктів міжкультурного спрямування, драматизаційно-дебатного підходу, дискусивно-рольових ігор, постановці творчих проблемних завдань, професійно-ситуативних та інтерактивних завдань, інтерв'ювання тощо [3, с. 387–400]. М. Лилик в якості структурних складових процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців виділяє наступні вміння, здатності та навички: взаємодію з партнерами, вміння переконувати партнерів, використовуючи послідовну комунікацію та вдалі аргументи; вміння комунікувати з найвищим результатом; вміння вибудовувати партнерські відносини на основі здатності визначати впливові та зацікавлені в комунікації сторони вміння враховувати інтереси партнерів та цільове обговорення з ними проблемних питань; вміння обирати оптимальну стратегію розв'язання конфлікту [2, с. 137–147].

Читацький клуб є потужним інноваційним інструментом для розвитку міжкультурної компетентності майбутніх вчителів

англійської мови, оскільки він об'єднує комунікативний, когнітивний і соціокультурний аспекти навчання. У межах читацького клубу студенти мають можливість аналізувати літературні твори англомовних авторів, які відображають різноманітні культурні контексти, цінності, традиції та соціальні норми. Така діяльність сприяє не лише поглибленню знань про культуру, але й розвитку критичного мислення, здатності розпізнавати й обговорювати міжкультурні відмінності, формуючи емпатію та толерантність. Завдяки інтерактивному формату, учасники залучаються до дискусій, що моделюють реальні міжкультурні комунікативні ситуації, дозволяючи їм відпрацьовувати практичні навички роботи в мультикультурному середовищі. Крім того, такий підхід розвиває здатність студентів інтегрувати культурознавчі елементи у власну педагогічну практику, готуючи їх до ролі фасилітаторів міжкультурного діалогу в аудиторії. Таким чином, читацький клуб стає ефективною платформою для інноваційного підходу до формування міжкультурної компетентності майбутніх педагогів.

Вибір роману «Heaven», Мієко Kawakami є вдалим для розвитку міжкультурної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови, оскільки цей твір відкриває глибокий культурний контекст сучасної Японії, торкаючись універсальних тем, таких як булінг, моральний вибір і людська гідність. Автор майстерно демонструє, як культурні та соціальні особливості формують міжособистісні стосунки, а її персонажі діють у контексті, який відображає специфіку японського суспільства, його цінності та виклики. Для майбутніх педагогів це не лише можливість глибше зрозуміти іншу культуру, а й навчитися аналізувати культурні відмінності, уникати стереотипів і формувати емпатію до інших світоглядів. Завдяки дискусіям і аналізу роману студенти можуть вивчати підходи до інтеграції соціальних і культурних питань у викладання, розвивати навички критичного мислення та вдосконалювати комунікацію в мультикультурному середовищі. Такий літературний вибір допомагає не лише збагачувати знання про Японію, а й усвідомлювати глобальні виклики, що сприяє формуванню міжкультурної компетентності як однієї з ключових компетенцій сучасного вчителя.

План читацького клубу за романом Мієко Кавакамі «Heaven» є інноваційним підходом до розвитку міжкультурної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови, оскільки він поєднує аналітичні, творчі та інтерактивні методи. Засідання клубу охоплюють глибокий аналіз тематики, культурного контексту та символізму роману, що дозволяє студентам розуміти специфіку японської культури та її вплив на поведінку і вибір

героїв. Генерування монологів від імені персонажів (Character Hot Spot) та рольові ігри допомагають учасникам розвивати емпатію, критичне мислення та креативність, тоді як тематичні шаради (Theme Charades) та дебатні сесії (Debate clubs) сприяють інтерактивному обговоренню культурних і моральних дилем. Відтворення сцен (Scene Reenactment), аналіз візуалів (Visual Imagery Discussion), створення мап поведінки героїв (Mind Map Creation) і пошук альтернативних перспектив їхніх дій (Alternative Perspectives) у змінених обставинах дозволяють глибше усвідомити складність міжкультурних взаємин та уникати спрощених стереотипів. Обговорення цитат (Quotes Discussion) і літературних технік (Literary Techniques) автора допомагає виявляти художні засоби, що розкривають культурну унікальність і глобальні теми, релевантні для сучасного світу. Завдяки інтеграції персонального досвіду учасників (Personal Background), прогнозуванню подальшого розвитку подій (Future Predictions) і дискусіям про універсальні виклики людяності, цей план стимулює майбутніх педагогів до рефлексії, готує їх до викладання, яке виходить за межі мовної компетенції, і формує здатність до ефективного міжкультурного діалогу.

До плану читального клубу доречно включити лексико-граматичні вправи, орієнтовані на вивчення специфічної термінології та виразів, пов'язаних із міжкультурною комунікацією. Вправи на активізацію цього матеріалу, такі як дискусії та письмові завдання, сприятимуть глибшому опрацюванню теми. Для розвитку мовленнєвої діяльності можуть бути використані рольові ігри, драматизації та симуляція міжкультурних ситуацій на основі подій роману. Проектна діяльність, яка передбачає перенесення тем роману на реальні життєві обставини, стимулює практичне застосування отриманих знань і розвиває здатність до аналізу та співпраці в міжкультурному середовищі. Завершити цикл роботи з романом можна написанням огляду книги, що сприяє закріпленню знань про літературні техніки, розвиткові письмових навичок і критичного мислення. Попереднє обговорення технік написання оглядів, надання прикладів і використання інструментів, як то шаблонів і методичних рекомендацій, забезпечать якісний підхід до виконання завдання. Такий інтегрований підхід дозволяє не лише вдосконалити мовну компетенцію, а й підготувати майбутніх педагогів до ефективної роботи в мультикультурному освітньому середовищі.

Читацькі клуби є перспективним інструментом розвитку міжкультурної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови, оскільки вони створюють умови для інтегрованого підходу до вивчення культури, мови та комунікативних стратегій. Завдяки

багатовимірній взаємодії з літературними текстами, студенти отримують можливість не лише глибше розуміти культурний контекст, але й розвивати навички аналітичного мислення, співпраці та рефлексії. Залучення інноваційних форм роботи, таких як проєктна діяльність і цифрові платформи, може розширити формат читацьких клубів, зробивши їх більш доступними та гнучкими для різних освітніх середовищ. У перспективі читацькі клуби мають потенціал для трансформації у міждисциплінарні платформи, що інтегрують педагогіку, соціальні науки та сучасні технології, сприяючи підготовці викладачів до викликів глобалізованого світу.

#### **Список використаних джерел**

1. Атрощенко Т.О. Теоретичні основи процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців: зарубіжний досвід. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 11–14.
2. Лилик М.В. Підходи до формування міжкультурної компетентності фахівців публічного управління. *Демократичне врядування*. 2023. № 2(32). С. 137–147. DOI: <https://doi.org/10.23939/dq2023.02.137>.
3. Рембач О.О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 387–400.

## **ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ОСВІТИ**

**Ябуров М. В.**

*Одеській національний економічний університет*

У сучасному глобалізованому світі міжкультурна компетенція стає ключовою складовою професійної підготовки майбутніх економістів. Сучасним фахівцям доводиться працювати з міжнародними партнерами, вести переговори з представниками різних культур та адаптуватися до специфіки світових ринків, тому що бізнес-процеси все частіше мають міжнародний характер та тенденцію до глобалізації. Володіння міжкультурною компетенцією дозволяє економістам ефективно працювати в багатокультурних командах та враховувати культурні особливості під час ухвалення рішень. Розвинуті навички міжкультурної компетенції допомагають фахівцям з міжнародної економіки уникнути непорозумінь та конфліктів, тому що кожна країна має свої особливості ведення бізнесу, правові норми та діловий етикет. Розуміння різних культур сприяє розвитку гнучкості мислення та здатності знаходити нестандартні

рішення, що важливо для стратегічного планування та управління в умовах невизначеності.

Міжкультурна компетентність майбутніх економістів, яка є одним з ключових елементів підготовки фахівців для праці у глобалізованому економічному середовищі це - комплекс знань, навичок і цінностей для ефективної взаємодії з представниками різних культур у професійній діяльності. Аналіз найбільш генералізованих умов та принципів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у процесі академічної освіти та позакласної діяльності розглядається в багатьох працях українських науковців. Ю. Філіппова підкреслює важливість організації міжнародних освітніх програм та проєктів, що стимулюють перманентну, усвідомлену та інтенсивну взаємодію студентів-однокурсників, що належать до різних соціальних та культурних груп з урахуванням умов діалогічності, міждисциплінарності, проблемності, контекстності [3, с. 35–40]. Результативний розвиток міжкультурної компетентності, за оцінками О. Рембач, уможлиблюється за рахунок актуалізації таких її концептуальних передумов, як використання спеціальні програми підготовки студентів до міжкультурної взаємодії, методик розвитку критичного мислення, залученню креативно-ціннісній технології, використанню психолого-діагностичних тренінгів, навчальних проєктів міжкультурного спрямування, драматизаційно-дебатного підходу, дискусивно-рольових ігор, постановці творчих проблемних завдань, професійно-ситуативних та інтерактивних завдань, інтерв'ювання тощо [1, с. 387–400]. І. Томашевська наголошує на необхідності використання нестандартної системи підготовки фахівців із застосуванням системи ділових ігор з метою формування міжкультурної компетентності в здобувачів вищої освіти в умовах освітнього простору ЗВО із використанням інноваційних методів навчання [2, с. 19–23]. І. Шуляков, О. Зінченко та Л. Колодіна в якості концептуального підходу формування міжкультурної компетентності розглядають використання методів проєктів, тренінгів, практичної роботи, наукових досліджень, презентацій, тестування, мультимедійних технологій та спеціальних віртуальних ресурсів для онлайн-комунікації, активної участі студентів у програмах обміну, участі у процесах медіації, відвідування заходів міжнародного рівня, міжнародних переговорів та важливих міжнародних зустрічей, що у сукупності та у підсумку інтенсифікує процеси становлення міжкультурної компетентності майбутнього фахівця [4, с. 1448–1458].

До знаннявого компоненту міжкультурної компетентності економістів входять розуміння традицій, норм і цінностей різних

країн, знання про особливості ведення бізнесу та регулювання економічних відносин у різних культурах світу, усвідомлення впливу культурного фону на бізнес-практики та поведінку партнерів. Поведінковий компонент міжкультурної компетентності включає вміння вести переговори, презентувати ідеї та співпрацювати з представниками інших культур, здатність швидко пристосовуватися до нових культурних середовищ і бізнес-контекстів, вміння аналізувати й оцінювати ситуації з урахуванням культурної специфіки. Ціннісний або афективний компонент збагачує поняття міжкультурна компетентність майбутніх економістів поважним ставленням до культурних відмінностей та уникнення стереотипів, здатністю розуміти емоції та мотивації людей з різним культурним досвідом, усвідомленням своєї ролі у створенні етичних і справедливих бізнес-відносин.

Позакласна освіта відіграє одну з ключових ролей у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх економістів, оскільки вона доповнює традиційне навчання, створюючи середовище для практичного застосування знань у реальних або змодельованих умовах. На відміну від аудиторних занять, позакласна діяльність надає студентам більше можливостей для взаємодії з представниками інших культур, залучаючи їх до вирішення конкретних завдань, що потребують міжкультурної комунікації.

Позакласна освіта має низку переваг для формування міжкультурної компетентності майбутніх економістів. Вона надає можливість практичного застосування знань у реальних або змодельованих умовах, розвиває комунікативні навички та адаптивність через інтерактивні методи навчання, такі як бізнес-симуляції, воркшопи та міжнародні проекти. Студенти отримують цінний досвід міжкультурної взаємодії, беручи участь у програмах обміну, культурних клубах і міжнародних конференціях, що сприяє розвитку глобального мислення, критичного підходу та м'яких навичок. Позакласна форма освіти також стимулює креативність, гнучкість і дозволяє глибше зануритися у культурні аспекти ведення бізнесу, що робить майбутніх економістів більш підготовленими до роботи в мультикультурному середовищі.

Різноманітність позакласних форм навчання створює унікальні можливості для глибокого розвитку міжкультурної компетентності майбутніх економістів, забезпечують гнучкість і адаптивність освітнього процесу, сприяють розвитку комунікативних і аналітичних навичок, формують толерантність і емпатію. Завдяки цьому студенти не лише отримують теоретичні знання, а й застосовують їх на практиці, що робить їх більш підготовленими до роботи у глобальному бізнес-середовищі.

Форми позакласної освіти для формування міжкультурної компетентності майбутніх економістів можуть бути класифіковані за характером взаємодії (індивідуальні або групові), за форматом проведення (очні або дистанційні), за тривалістю (короткострокові або довгострокові), за змістовим наповненням (академічні, культурно-освітні, практико-орієнтовані), за рівнем залученості (факультативні або обов'язкові).

Наведемо декілька прикладів форм позакласної освіти, які адаптовані до потреб майбутніх економістів для успішної діяльності в глобальному середовищі, сприяють формуванню їх глобального мислення та розвивають навички міжкультурної взаємодії.

1. Бізнес-симуляції та рольові ігри моделюють міжнародні бізнес-процеси, в яких студенти виконують ролі керівників, менеджерів або переговорників з різних країн, що дозволяє їм зіткнутися з реальними викликами міжкультурної комунікації, навчитися враховувати культурні особливості партнерів.

2. Міжнародні програми обміну та стажування дають можливість майбутнім економістам зануритися в інше культурне середовище, спілкуватися з представниками різних національностей, побачити відмінності в підходах до ведення бізнесу, розвинути емпатію, адаптивність та культурної чутливість.

3. Культурні клуби та дискусійні групи піднімають актуальні питання міжнародної економіки та культури, аналізують кейси, пов'язані з бізнесом у різних країнах, розширяють світогляд майбутніх економістів і розвивають їх навички аргументованої комунікації.

4. Воркшопи та тренінги з міжкультурної комунікації відпрацьовують навички ефективного спілкування з представниками інших культур, вчать уникати стереотипів і розвивати толерантність.

5. Міжнародних конференції і форуми надають студентам можливість презентувати свої ідеї перед міжнародною аудиторією, спілкуватися з іноземними колегами та знайомитися з різними підходами до вирішення економічних проблем та розуміння глобальних трендів.

6. Культурних фестивалів і днів національних культур знайомлять студентів з традиціями, звичаями та бізнес-етикетом різних країн, що сприяє розвитку культурної обізнаності.

7. Інтерв'ю та зустрічі з іноземними бізнесменами та експертами допомагають студентам отримати реальні кейси й поради щодо роботи у глобальному середовищі, отримати інсайдерську інформацію та навчитися будувати професійні мережі.



8. Міжнародні бізнес-турніри і конкурси з вирішенні економічних або бізнес-задач, кейс-чемпіонати на міжнародну тематику стимулюють розвиток стратегічного мислення та вчать враховувати культурні особливості та різні стилі управління під час підготовки рішень.

9. Інтерактивні онлайн-платформи та форуми, де обговорюються питання глобальної економіки, дозволяють студентам отримувати актуальну інформацію від представників інших культур, розвивати навички дистанційної комунікації та критичного мислення.

Висновки щодо результатів та перспектив застосування позакласної освіти для розвитку міжкультурної компетенції майбутніх економістів підтверджують важливість інтеграції таких форм навчання в освітній процес. Форми позакласної освіти значно підвищують рівень міжкультурної обізнаності студентів, сприяють розвитку навичок ефективної комунікації в міжнародних бізнес-ситуаціях та допомагають краще розуміти культурні особливості, що є важливими для ведення бізнесу в глобальному середовищі. У перспективі позакласна освіта може стати основою для формування нової моделі підготовки майбутніх економістів, де практична складова буде інтегрована в навчальні програми на всіх етапах навчання, що дозволить створити комплексну освітню систему, яка не лише готуватиме студентів до професійної діяльності, але й сприятиме розвитку глобального мислення, толерантності та гнучкості в реагуванні на зміни в міжнародних економічних процесах. Враховуючи швидкі зміни на ринку праці та зростання значення міжкультурних компетенцій, позакласна освіта має перспективи стати одним з ключових елементів професійної підготовки майбутніх економістів.

#### **Список використаних джерел**

1. Рембач О.О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 387–400.
2. Томашевська І. Формування міжкультурної компетентності: проблеми використання інноваційних методів навчання. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. Vol. 6. С. 19–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.6.3>.
3. Філіппова І.Ю. Формування та розвиток міжкультурної компетенції як важливе завдання університетської освіти. *INFORUM*. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/8/56>.
4. Шуляков І.М., Зінченко О.А., Колодіна Л.С. Дослідження важливості та методів формування міжкультурної компетентності у майбутніх перекладачів для успішної комунікації. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2024. № 2(30) С. 1448–1458.